

เล่าเรื่องเมืองเหนือ

ว่าด้วยประวัติบุคคลสำคัญ

ตัวอย่างแบบเรียน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

DCID LIBRARY

0000007465

ท. ๑๒๐๔

ด. ๒๓ ก

๑๑๑

หนังสือส่งเสริมการอ่านชุดท้องถิ่นไทย

ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง

เล่าเรื่องเมืองเหนือ
ว่าด้วยประวัติบุคคลสำคัญ

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง 5,000 เล่ม

พ.ศ. 2524

ปกกระดาษราคาเล่มละ 57.00 บาท

(นานาขนาดเท่ากับราคาปกปกขาว)

จัดพิมพ์โดยองค์การก้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

52 ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่อง
“เล่าเรื่องเมืองเหนือว่าด้วยประวัติบุคคลสำคัญ” สำหรับระดับ
มัธยมศึกษา ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาต
ให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 24 เมษายน 2522

(นายสมาน แสงมณี)

(นายสมาน แสงมณี)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่.....	26 ต.ค. 2544
เลขทะเบียน.....	ศ. 0556824
เลขเรียกหนังสือ.....	ศ. 920 2

ศ. 693ก

คำนำ

หนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่อง “เล่าเรื่องเมืองเหนือว่าด้วย
ประวัติบุคคลสำคัญ” สำหรับระดับมัธยมศึกษานี้ นางสาวอำพัน
ไชยวรศิลป์ เป็นผู้เรียบเรียงขึ้น และกระทรวงศึกษาธิการได้
แต่งตั้งให้ นายทัต สิริโรส เป็นผู้ตรวจหนังสือเรื่องนี้ นอกจากจะให้
เนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญต่าง ๆ ทางภาคเหนือแล้ว
วิธีการดำเนินเรื่อง ลักษณะการเขียนและการสร้างตัวละคร
ประกอบเรื่องยังทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการอ่านด้วย
กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ประโยชน์
แก่ผู้อ่านตามสมควร

กรมวิชาการ

เมษายน 2522

สารบัญ

หน้า

ขุนเจืองวีรบุรุษแห่งการสงคราม	1
มหाराชองค์แรกผู้พิชิตขอม	8
เมงรายกำเนิด	15
พระเจ้าอาทิตย์ราชกับพญากาเผือก	22
กำเนิดติโลกราช	28
พระสิริมังคลาจารย์มหาปราชญ์แห่งลานนาไทย	34
มหาเถรผู้ยิ่งใหญ่ของนครพิงค์	40
ผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรม	46
วีรสตรีแห่งลุ่มน้ำระมิงค์	53
พระชนนีออกศึก	60
วีรบุรุษกาวิละ	66
วีรบุรุษกาวิละ (ตอนกู้อิสรภาพ)	73
พญาจำบ้าน (บุญมา) ขุนศึกใจสิงห์	80
หมื่นโลกสามล้าน ยอดขุนศึก	88
เจ้าแสนภู ผู้รักสันติ	94
“ขุนฟ้า” จารบุรุษของพระเจ้าเมงราย	100
จารกรรมของขุนฟ้า	106
“เทพสิงห์” ผู้กล้าหาญแห่งเมืองยวม	113
“พญาผาบ” ผู้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม	120
“ภาคโถม” นายช่างเอกของพระเจ้าเมงราย	126

มหากวีผู้กล่อมลานนาไทย	132
สขาดาผู้บริสุทธิ์	139
ประกาศิตพระแม่เจ้า	146
ศรีวิชัย (ไค้) ผู้มีมโนภาพอันบรรเจิด	158
จิตวิทยาของเจ้าพ่อชีวิต (อ้าว)	165
หาญยอดใจเพชร - นายทหารเอก	171
พระราชชายา - เจ้าดารารัศมี	177
ราชบุตรจามเทวี	184
อเมริกันคนแรกๆ ที่ไปเชียงใหม่	191
ชัยชนะของแมคกิลวารี	197
เจ้าหญิงเชียงใหม่กับกุลชาว	204
วีรกรรมของเชลยเกี่ยวหญ้าช้าง	211
เมื่อเจ้าล้านช้างไปครองเมืองล้านนา	217
มมมิตจากอดีต	223
พระเจ้าไชยศิริ	229
ศึกสองกรุง	235
ศึกท้าวฮ้อย	242
เมื่อพระเจ้าเชียงใหม่ต้อนรับฝรั่ง	248
ช้างเจ้าหลวงลำปาง	254
หนังสือเดินทางของพ่อเจ้าชีวิต	260
เชิญพระขวัญ ร.7	266

เชษฐพระขวัญ ร.7 (ต่อ)	272
ติโลกราชพิโรธ	278
เมงรายสร้างเมือง	284

ขุนเจือง - วีรบุรุษแห่งการสงคราม

เราถึงเชียงรายได้เมื่อตะวันจะตกดิน บ้านของท้าวชาเป็นเรือนไม้สักหลังใหญ่ตั้งอยู่ตรงมุมถนนอุดตริก ในบ้านมีพ่อแม่และญาติพี่น้องอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทุกคนดูตื่นเต้นดีใจที่ท้าวชาไปถึง และทุกคนก็ยิ้มให้ผมอย่างมีไมตรีจิตเมื่อทราบว่าผมเป็นเพื่อนรักของท้าวชา ทำให้ผมรู้สึกอุ่นใจไม่อ้างว้างแม้จะจากบ้านมาไกลแสนไกล

ผมเกือบจะลืมเสียสนิทว่าท้าวชาได้ให้สัญญาว่าจะเล่าเรื่อง “ขุนเจือง” ให้ฟัง เพราะความตื่นตาตื่นใจในสิ่งที่พบเห็นใหม่ ๆ จนกระทั่งเย็นวันหนึ่ง เราไม่ได้ออกไปถีบรถจักรยานเที่ยวเหมือนทุกวัน ผมจึงนึกขึ้นได้ถึงเรื่องขุนเจืองราชบุตรผู้เกิดมาในราศรีอันประเสริฐของขุนจอมธรรมแห่งเมืองภูกามยาวหรือพะเยา ผู้เกิดมามีเทพยดานำเอาแส้ทิพ ดาบทิพ และคณิตทิพ มาวางไว้เคียงพระวรกาย และเป็นผู้ที่ใครทำนายว่าจะได้เป็นจักรพรรดิราชปราบชมพูทวีป

“ขุนเจืองเป็นวีรบุรุษแห่งการสงคราม” ท้าวชาเริ่มอรรถกถา “เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้สามขวบปี พระมารดา ก็ประสูติราชบุตรอีกองค์หนึ่งพระบิดาพระราชทานนามว่า “ขุนทอง” พระกุมารทั้งสองครั้งเจริญวัยขึ้นมาก็ได้ศึกษาศิลปศาสตร์เชิงช้างเชิงม้าและเพลงอาวุธต่าง ๆ จนเชี่ยวชาญชำนาญเป็นยิ่งนัก”

“ก็น่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะเกิดเป็นลูกกษัตริย์ทั้งที่มีโอกาสเรียนตั้งเยอะแยะถ้าเป็นเรา เราก็ต้องเรียน”

“พอพระชนมายุได้สิบหกพรรษา ขุนเจืองก็ออกไปคล้องช้างที่เมืองน่าน พระยาน่านชื่อว่า พละเทวะเกิดชอบพระทัย จึงยกราชธิดาทรงพระนามว่าจันทรเทวีให้เป็นชายาของขุนเจือง”

“เอ๊ะ ดีนี้ คงจะเกิดความเลื่อมใสหรือมิฉะนั้นก็เล็งเห็นการณ์ไกล คิดว่าอย่างไรเสียขุนเจืองผู้นี้คงจะต้องได้เป็นใหญ่ในวันข้างหน้าใช่ไหม ท้าชา”

“อาจจะเป็นอย่างที่คุณว่าก็ได้ ที่นี้ต่อมาพระเอกของเราก็เสด็จไปคล้องช้างที่เมืองแพร่ พระยาแพร่ก็ยกธิดาชื่อวานางแก้ว กษัตริย์ให้เป็นชายาอีก ตกลงไปคล้องช้างครั้งนั้นไม่เสียหลาย ได้ทั้งเมียทั้งช้างกลับไปบ้านเมือง มีตำแหน่งเป็นเขยขวัญของสองนคร คือเมืองแพร่กับเมืองน่าน ขณะนั้นก็อายุเพียงสิบห้าปี สำหรับสมัยนี้ก็นับว่ายังเด็กอยู่มาก”

“นั่นสิ แต่คนโบราณเขารูปร่างสูงใหญ่ อายุสิบหกก็คงใหญ่โตกว่าเราอายุสิบเจ็ดขวบนี้ เออ แล้วยังงี้ต่อไปล่ะ? เมื่อไรจะถึงตอนที่แสดงความเป็นวีรบุรุษออกมา?”

“ต่อมา ขุนจอมธรรมพระราชบิดาก็เสด็จทิวงคต ขุนเจืองราชโอรสก็ได้ขึ้นครองราชสมบัติแทน พอล่วงมาได้หกปีขุนชินซึ่งเป็นพระเชษฐาของขุนจอมธรรม ครองเมืองหิรัญนครเงินยางใกล้กับเชียงใหม่ เกิดศึกมาตีเมือง ทางเมืองหิรัญนครเงินยาง ไม่สามารถจะต่อสู้รักษาบ้านเมืองไว้ได้จึงใช้คนถือหนังสือไปส่งให้

ขุนเจืองผู้หลานชายบอกว่า บัดนี้ มีข้าศึกชาวแกว - - สมัยนั้นเขา
เรียกว่าพวกญวนอานามว่าแกว ข้าศึกชาวแกวก็คือญวน - - ว่า
บัดนี้ข้าศึกชาวแกวยกทัพพลสกลไกรมาเป็นจำนวนมากนัก ขอเชิญ
เจ้าขุนเจืองผู้หลานได้ยกพลโยธาไปช่วยล่งด้วยเถิด”

“แล้วขุนเจืองก็ไป?”

“มีหรือไม่ไป ก็ใจหนุ่มที่กำลังห้าวหาญอยากเป็นคนสำคัญ
นะ ไม่ว่าสมัยไหนเหมือนกันทั้งนั้น แต่ในกรณีขุนเจืองนี้เป็นเรื่อง
จริง รบจริง และตายจริง ดังนั้นพอได้รับพระราชสาส์นของ
สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาให้เกณฑ์พลเมืองและหัวเมืองขึ้นทั้งปวง
คือเมืองพร้าว เมืองลอง เมืองเทิง เมืองพานและเมืองอะไรต่อ
เมืองอะไรอีกหลายเมือง รวมกันแล้วได้สองแสนคน พร้อมด้วย
ช้าง 700 ม้า 3,000 ออกตั้งประชุมพลที่ตำบลคอนไชยแล้วก็ยกพล
โยธาเดินทางไปยังเมืองหิรัญนครเงินยาง”

“น่ากลัวต้องใช้เวลาเดินทางหลายวันกว่าจะถึง”

“ก็อย่างว่าแหละ ถ้าเป็นสมัยนี้ก็วันเดียวถึง เพราะจากเชียง
รายไปเชียงแสนก็หกสิบ ก.ม.เท่านั้น ขุนเจืองยกทัพไปถึงก็เข้า
ต่อกรกับทัพแกวทันที ไม่มีรั้งรอกันละ ผลของการรบก็คือฝ่าย
ข้าศึกต้องพ่ายแพ้อย่างราบคาบ ขุนเจืองก็เข้าเฝ้าพระเจ้าสุริยวงศา
ทูล
ความให้ทรงทราบ ขุนเจืองก็มีความยินดีในชัยชนะของหลานชาย
เป็นอย่างนัก เพื่อตอบแทนความดีความชอบของเจ้าหลานชาย พ่อ
ขุนแห่งหิรัญนครเงินยางก็เลยยกราชธิดาชื่อเจ้าหญิงอ้วนคำคอนเมือง
ให้อภิเษกเป็นชายาขุนเจืองแต่เพลานั้น”

“โอ้โฮ มีเมียตั้งสามคนเชียวรี” ผมถามอย่างทิ้ง ทักษาหัวเราะและตอบว่า

“ยัง ยังมีอีก พระเอกของเรายังไปได้ลูกเจ้าเมืองอานามอีกนางหนึ่ง”

“จันรี? ทำยังไงถึงไปได้กับพวกข้าศึกล่ะคุณ”

“เรื่องเป็นอย่างนี้ คือตอนที่ยกทัพไปรบกับพวกแกวแล้วได้ชัยชนะ ท่านก็เลยเวนราชสมบัติทางเมืองพะเยาให้แก่ราชบุตรที่มีชื่อว่าลาวเงินเรืองครอบครอง ส่วนเมืองหิรัญนครเงินยางก็ให้สมเด็จพระเจ้านครครอบครองดั่งเก่า ตัวเองกลับยกทัพไปรบกับเมืองล้านช้าง ได้อาณาจักรล้านช้าง แล้วก็ยกไปรบกับแกว คือญวนอานามศัตรูเก่าของเมืองหิรัญนครเงินยางอีก”

“หมายความว่าตอนนั้น ได้รู้กำลังความสามารถของข้าศึกเสียแล้ว เลยเกิดอีกเหิมที่จะทำสงครามมันเรื่อยไป แล้วคราวนี้ชนะไหมล่ะ”

“พุทโธ คุณ ราพนาสุรไปเลย แล้วก็ไม่ใช่ว่าจะได้เพียงบางส่วนเท่านั้นนะแต่ได้ทั้งหมดที่เป็นอาณาเขตของประเทศอานามได้ล้านช้างแล้วยังได้เมืองอานาม อีกตอนนี้แหละคุณแอ้ย พระเกียรติยศก็กระบือลือลั่นไปทุกทิศานุทิศ นับเป็นกษัตริย์ที่ทรงเดชานุภาพมากที่สุดในยุคนั้น”

“ตอนนี้เองที่ได้เมียญวน ใช่ไหมคุณ”

“ใช่ ตอนนี้แหละ พระยาแกวหรือเจ้าเมืองญวนได้ยกราชธิดาให้ชื่อว่าพระนางอุแก้ว ด้วยเดชานุภาพในการทำสงครามได้

ชัยชนะดังนี้ ท้าวพระยาสามนต์ทั้งหลายอันมีพระยาห่อร่วมฟ้า
เกาฬมานเป็นประธานก็มาชุมนุมกัน ณ ตำบลภูเห็ดในเมือง
แกว กระทำการอันเป็นพิธีกรรมปราบดาภิเษกขุนเจือง
ให้เป็นพระยาจักรราชในเมืองแกวคืออานามในปีนั้น”

“คงจะไ้หรรษาไม่ใช่น้อย”

“อ๊ะ ต้องไ้แน่ ไปเป็นใหญ่ในแดน
อานามนอกประเทศไทยเสียด้วยนา
ถ้าไม่ทรงเดชานุภาพจริง ๆ มีห้วง
เจิง - ขอโทษ - - - พุดเพลีน
ไป ผมหมายถึงว่าถ้าไม่
มีฝีมือไม่มีความ
สามารถก็
ต้อง

ฝ่ายแพ้ยับเหิน แต่นี่ท่านเก่งจริง เป็นเทพเจ้าแห่งสงครามแท้ ๆ ที่เราเล่าด้วยปากมันง่าย แต่การกระทำไม่ง่ายเลย คิดดูสิยกพลโยธาข้ามป่าข้ามเขาไปไม่ใช่ระยะทางใกล้ ๆ มันน่าจะเสียกำลังตอนเดินทางบุกป่าฝ่าหนามเบารี่ แต่นี่กลับได้ชัยชนะอย่างงดงามกระทั่งพวกนั้นยอมยกให้เป็นอ๋องครองเมืองแถว อันพระยาห่อร่วมฟ้าเก๊าพิมานนั้นก็เป็กรุงจีนใหญ่โตไชน้อย พอขุนเจื่องได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองแถวเสร็จแล้วก็เลยขอให้พระยาห่อร่วมฟ้าเก๊าพิมานแบ่งลายจุ่มลายเจีย - - -

“โอ พระเดชพระคุณอย่าลืมแปลให้เกล้ากระผมฟังด้วย”
ผมร้องอุทธรณ์กับทัชชา

“ลายจุ่มลายเจียหมายถึงตราตั้ง ขุนเจื่องขอให้พระเจ้ากรุงจีนทำตราตั้งให้แก่ลูกชายที่ชื่อลาวเงินเรื่องให้เป็นพระยาครองเมืองเชียงราย ส่วนตัวขุนเจื่องพระยาจักรราชแห่งเมืองแกวกัครองราชสมบัติอยู่ ณ เมืองแกวอานามได้ 14 ปี มีราชบุตรกับพระนางอยู่แก้ว 3 องค์ องค์ที่หนึ่งชื่อท้าวอ้ายผาเรื่อง องค์ที่สองชื่อท้าวยี่คำหวา องค์ที่สามชื่อท้าวสามซุมแสง พอเติบโตใหญ่เจริญวัยขึ้นมาพระยาจักรราชก็ยกราชสมบัติเมืองแกวให้แก่ท้าวอ้ายผาเรื่อง ราชโอรสองค์ใหญ่ ให้เจ้าท้าวยี่คำหวาไปครองเมืองล้านช้าง ให้เจ้าสามซุมแสงไปครองเมืองนนทบุรีคือเมืองน่าน”

“แล้วขุนเจื่องล่ะ ไปครองเมืองไหน”

“เปล่า ไม่ไปครองเมืองไหนทั้งนั้น แต่ยกพลโยธาเที่ยวปราบปรามเมืองต่าง ๆ เรื่อยไปจนถึงเมืองแกวแมนตาทอบขอบ

ฟ้าตายีน คือเมืองเขมรแล้วออกไปถึงฝั่งทะเล นับว่าเป็นการทำสงครามที่แผ่ขยายอาณาเขตกว้างไกลที่สุดในสมัยนั้น แต่พระองค์ทรงชราเสียแล้ว แม่น้ำพระทัยจะกล้าแข็งเพียงใด ในวาระที่สุด เมื่อพระยาแก้วแมนมีรีพลโยธาหาญมากมายทำสะพานหินข้ามแม่น้ำออกมาต่อรบด้วยกำลังพลย่อมเหนือกว่ากันมากนัก แต่ขุนเจืองของเราแม้จะเห็นเช่นนั้นก็ไม่ยอมถอยแม้แต่ก้าวเดียว ด้วยขัดติยะมานะของกษัตริย์นักรบผู้เหี้ยมหาญ พระองค์ทรงทอดพระเนตรเหล่าข้าศึกที่ไหลเข้ามาดุจดังคลื่นในมหาสมุทร แต่ก็มิได้สะดุ้งกลัวกลับทรงมุมนะขับช้างพระที่นั่งออกไปณรงค์กับข้าศึกเป็นสามารถ แต่ชะตาถึงมาต พระยาจักรราชขุนเจืองผู้เคยปราบข้าศึกราบเรียบมาเกือบตลอดพระชนม์ชีพก็ต้องอาวุธข้าศึกสิ้นชีพตักษัยอยู่กับคอช้างพระที่นั่ง เป็นการตายอย่างกล้าหาญสมชาติกำเนิด พวกไพร่พลได้กันเอาพระศพหนีข้าศึกกลับมายังนครหิรัญเงินยางจนได้”

“อายุเท่าไรนะครับ ตอนสิ้นพระชนม์ชีพนะ”

“77 พรรษา ที่จริงก็ทรงชรามากแล้ว ท่านขึ้นครองเมื่ออายุ 26 ครองลานนาไทยได้ 24 ปี ไปปราบล้านช้างเมืองแก้วและครองเมืองแก้วอยู่ 17 ปี สำหรับชีวิตของมหาบุรุษผู้หนึ่งซึ่งเกิดมาเพื่อการศึกษาสงครามแล้ว ก็นับว่าพระองค์เป็น “หนึ่ง” ในประวัติศาสตร์ที่ควรจะจดจำรำลึกไว้ทีเดียว” ท้าวชาจบเรื่องด้วยน้ำเสียงแสดงความภาคภูมิใจ

มหาราชองค์แรกผู้พิชิตขอม

พุทธศตศานกาลล่วงแล้วได้ 1461 พรรษา มหานครโยนก ภายใต้ปกครองของพระองค์พังคราช หย่อนอำนาจลง พวกขอม เมืองอุมงค์เสลา กลับกำเริบตั้งแข็งเมืองขึ้น เจ้านครโยนกไม่สามารถจะปราบปรามเอาชนะได้ พวกขอมซึ่งมีกำลังรี้พลกล้าแข็งก็ยกเข้าตีป้อม เอนครโยนกไว้ได้

พระยาขอมขับพระองค์พังคราชกับราชเทวีออกไปอยู่ที่เวียงสีทวงริมแม่น้ำแม่สายทิศตะวันตกเฉียงเหนือแห่งโยนกแล้วขอมก็เข้าครองเมืองเป็นใหญ่อยู่ในเวียงโยนกตั้งแต่นั้น

หนึ่งปีที่เวียงสีทวง ราชเทวีแห่งองค์พังคราชก็ประสูติราชกุมารองค์หนึ่ง พระบิดาผู้หนีจากเวียงวังออกมาอยู่ ณ เวียงน้อยทรงปรารภกับชายาวว่า “ลูกเราเกิดมาในยามที่เราได้รับทุกข์เวทนา ต้องพลัดถิ่นาคลาที่อยู่ จำจะให้ชื่อว่า เจ้าชายทุกขิตกุมาร”

แล้วสองพระองค์ก็ทรงบำรุ้งเลี้ยงกุมารผู้โอรสต่อมาจนพระชนมายุเจ้าชายได้สองพรรษา พระมารดาก็ทรงสุบินนิมิตว่ามีช้างเผือกตัวหนึ่งผู้ในกลางบ้าน แล้วแล่นไล่คนไปทางทิศทักษิณ ขณะนั้นพระนางทรงครรภ์ได้ประมาณหนึ่งเดือน ครั้นเมื่อเวลาล่วงไปได้เจ็ดเดือน ราชเทวีแห่งองค์พังคราชก็เกิดความใคร่คิดจะปรารภนาที่จะได้มาซึ่งเครื่องสรรพาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นที่มหัศจรรย์ พระสวามีก็ชวนขวายนามให้ครบทุกสิ่ง ครั้นพระครรภ์

ครบถ้วนทศมาสพระนางก็ประสูติพระราชกุมารในวันอาทิตย์แรม 8
ค่ำเดือนหก (คือเดือนสี่ใต้) ปีมะเส็ง มหาศักราชได้ 283 ปี เวลา
รุ่งอรุณ พระราชกุมารนั้นมีวรรณะผุดผ่องและสรีรรูปลักษณะงาม
ดุจพราหมณ์ พระบิดาจึงขนานนามว่า “พราหมณ์กุมาร”

ราชกุมารองค์นี้พอมีชนมายุได้เจ็ดขวบ ก็มีน้ำใจองอาจกล้า
หาญ ชอบเครื่องศาสตราวุธและวิชาการยุทธ์ทั้งปวงเป็นที่น่าประหลาด
นัก จนกระทั่งมีพระชนมายุได้ 13 พรรษา ความเป็นมหาราชก็มา
ปรากฏในสุบินนิมิต ภายในเดือนเจ็ดขึ้นแปดค่ำ วันอังคารยามก่อน
แจ้ง พราหมณ์กุมารนิมิตฝันเห็นเทพยดาลงมาบอกว่า “พราหมณ์กุมาร
ถ้าเจ้าใคร่อยากได้ช้างมงคลตัวประเสริฐ รุ่งเช้าวันนี้เจ้าจงตัดขอ
ไม้ไผ่ไว้ถือไป แล้วเจ้าจงไปล้างหน้าที่น้ำแม่ของ (แม่น้ำโขง) แล้ว
เจ้าก็จักได้เห็นช้างเผือกสองน้ำมาสวมตัว ถ้าเจ้าจับได้ตัวที่หนึ่ง
จะปราบได้ทั้งสี่ทวีป ถ้าจับได้ตัวที่สอง จะปราบได้แต่ชมพูทวีป
แต่ทวีปเดียว ถ้าจับได้ตัวที่สาม จะปราบได้แคว้นแคว้นลานนาไทย
ประเทศขอมด้าทั้งมวล” เทพยดาบอกแล้วก็กลับไป พราหมณ์กุมาร
สะดุ้งตื่น พอรุ่งแจ้งจำความฝันได้แม่นยำ รีบวิ่งออกไปเรียกเด็ก
บริวาร 50 คนมาสั่งให้ตัดขอไม้ไผ่ไว้ได้แล้วก็พากันไปสู่ ณ ผัง
แม่น้ำขลนทีคือแม่น้ำโขงเดี๋ยวนี้ ล้างหน้าล้างตาเสร็จแล้ว ก็นั่ง
คอยอยู่ริมฝั่งตาดำจงออกไปที่กลางแม่น้ำอย่างแทบจะไม่กระพริบ
ในมือถือขอไม้ไผ่ไว้กระชับแน่น พวกบริวารก็ใจเต้นตึก ๆ ไป
ตาม ๆ กันพราหมณ์กุมารก็นึกอยู่ตลอดเวลาว่า “ช้างเผือก ช้างเผือก
นี่เราจะพบช้างเผือกจริงหรือไม่หนอ ?”

ครูหนึ่งผ่านไป พรหมกุมารก็เลือบเห็นสิ่งมหัศจรรย์ คือ ภูตตัวหนึ่งมีลักษณะสี่เหลืองเลือมเป็นมันระยับใหญ่ยาวยืงนักเลือย ล่องน้ำมาไกล่ฝืงที่พรหมกุมารกับบริวารนั่งอยู่ เจ้าชายน้อยถึงแม้ จะมีน้ำพระทัยกล้าหาญกว่าเด็กอื่น เมื่อเห็นเช่นนั้นก็ตกตะลึง ตัดสินใจไม่ถูก พวกเด็ก ๆ บริวารต่างก็พากันตัวแข็งไปหมดด้วย ความกลัว ภูตใหญ่ตัวนั้นก็เลือยล่องลับตาไป

ราชกุมารนึกเสืยตายจนบอกไม่ถูก เป็นอันว่ามหาอำนาจ ที่จะปราบได้ทั้งสี่ทวีปได้ผ่านไปเสืยแล้ว แต่ชั่วครูหนึ่งต่อมา ภูต อีกตัวหนึ่งใหญ่ยาวเท่าลำตาลก็เลือยล่องมาอีก ตอนนีเจ้าชายยืง รือรอไม่กล้า ขยับแล้วขยับอีกจนภูตตัวนั้นเลือยล่องผ่านไปเสืยอีกตัว หนึ่ง ตอนนีเจ้าชายชักอะใจ นีเรายืงจำได้ว่าเทพยดาให้มาคอย จับช้าง แต่ไม่เห็นช้าง เห็นแต่ภูตใหญ่ชะรอยจะเป็นภูตนี้เอง คิดแล้ว ก็รวบรวมกำลังใจ คราวนี้เป็นไรก็เป็นกัน ต้องจับให้ได้เพราะเป็น ตัวสุดท้ายแล้ว ดำริพลางก็สั่งให้บริวารว่า “เราจมาช่วยกันจับภูต ตัวนี้ให้จงได้ จะเป็นตายร้ายดีประการใดก็ตามที่เห็ด” แล้วภูต สุดท้ายขนาดเท่าลำตาลก็ล่อยล่องน้ำมาจนไกล่ฝืง พรหมกุมารก็ เหวืยงขอไม้ไผ่ไรในมือออกไปเกี่ยวภูตตัวนั้นไว้ได้

มหัศจรรย์ยืง บัดดลนั้นเอง ภูตใหญ่ตัวเท่าลำตาลก็กลายเป็น ช้างเผือกบริสุทธิ์ผุดผ่อง พวงพืงาม เจ้าชายไม่รอช้า โดดขึ้นขี่ เหนือคอช้างแล้วเอาขอไม้ไผ่ไรเกาะเกี่ยวขั้บไสจะให้ขึ้นจากน้ำ ช้างนั้นก็ยืมอมขึ้น คงล่อยเล่นทวนน้ำไปมาอยู่ เจ้าชายพรหมจน ปัญญาที่ใช้เด็กบริวารให้ไปทูลความแก่ราชบิดาให้ทรงทราบ องค์

พังคราชทราบความแล้วก็ปรึกษาโหราจารย์ว่าจะทำฉันใดดี โหราจารย์ทูลว่าให้เอาทองคำหนักหนึ่ง (คือซังหนึ่ง) เอามาตีเป็นพวง (คือกระดิ่ง) ไปตีนำหน้า พระยาช้างจึงจะยอมขึ้นจากน้ำ องค์พังคราชก็ทำตามโดยให้เจ้าชายทุกขิตกุมารผู้เป็นเชษฐาเจ้าชายพรหมนำกระดิ่งทองไปตีนำพระยาช้าง พระยาช้างก็ตามเสียงกระดิ่งขึ้นฝั่งแต่โดยดี พระองค์พังคราชจึงขนานนามช้างนั้นว่า “ช้างพางคำ”

พอได้ช้างประเสริฐมาไว้ เวียงสีทวงขององค์พังคราชก็มีแต่วัฒนาการขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในทางกำลังทรัพย์และกำลังพล โยธائنแก่กล้าสามารถ ได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “เมืองพางคำ” และให้ฝึกซ้อมพลทหารให้ชำนาญในวิธียุทธ และสร้างสมอาวุธ

ยุทธภัณฑ์ไว้เป็นจำนวนมาก เสร็จแล้วก็ตั้งมั่นแข็งเมือง ไม่ยอม
ส่งส่วยแก่ขอมอีกต่อไป

พระยาขอมเห็นว่าชาวโยนกแข็งเมืองไม่ยอมส่งส่วยก็ไม่
พอใจ ภายหลังก็ให้คนมาเร่งมาทวงหลายครั้งไม่เป็นผล พระยา
ขอมก็ให้เตรียมรี้พลสกลไกรจะมาจับองค์พังคราช

เจ้าชายพรหมราชกุมาร ซึ่งขณะนั้นมีชนมายุได้ 16 พรรษา
มีน้ำพระทัยแกล้วกล้าและสามารถในวิชัยยุทธเป็นอันดี ได้ทราบ
ว่าพระยาขอมเตรียมรี้พลจะยกมาย่ำยี เจ้าชายก็เตรียมประชุมพล
ของตนตั้งรับเป็นกระบวนไว้รับรองกองทัพขอมอย่างเต็มที่

ในปีมหาศักราช 298 ปีวอก เดือนเจ็ด คือเดือนห้า ขึ้น
สี่ค่ำ วันอาทิตย์ พระยาขอมแห่งอุมงค์เสลาซึ่งถืออำนาจเข้าครอง
นครโยนกมาได้สืบเก้าปีก็ยกยatraทัพมาจนใกล้เวียงสีทวงหรือเวียง
ปางคำซึ่งองค์พังคราชประทับอยู่พร้อมราชเทวีและราชบุตรทั้ง
สอง เจ้าชายพรหมกุมารไม่รอช้าพอรู้ว่าพระยาขอมยกพลหมาย
มาย่ำยี องค์โอรสผู้แกล้วกล้าของพังคราชก็ขึ้นทรงช้างเผือกปางคำ
ยกพลออกจากเวียงตรงเข้าโจมตีทัพพระยาขอม ณ ตำบลทุ่งสันทราย
เป็นสามารถ พวกขอมสู้ไม่ได้ก็แตกตื่นพ่ายหนีไม่เป็นสำ และบรรดา
ช้างม้ารี้พลที่มากับกองทัพขอม พอได้เห็นช้างเผือกปางคำตัว
ประเสริฐก็เกิดความสะทกสะท้านเกรงกลัว ไม่ยอมอยู่เผชิญหน้า
เจ้าชายพรหมกุมารเห็นข้าศึกแตกหนีไปดังนั้นก็ขับช้างปางคำไล่
ติดตาม พร้อมทั้งไพร่พลบริวาร ทหารผู้กล้า ซึ่งได้เคยลิ้มรสของ
ความเป็นทาสของขอมมานานปี ต่างก็มีใจเจ็บแค้น บุกตะลุยขับ

ไล่ขอมจนถึงโยนกนครหลวง เจ้าชายพรหมผู้กล้าหาญสังหาร
เข้าล้อมเมืองแล้วตีหักเข้าเมืองได้ พวกขอมก็แตกพ่ายออกจากเมือง
โยนกหนึกระเจิดกระเจิงล่องลงไปทางใต้ เจ้าพรหมกุมารได้เมือง
โยนกแล้วก็พักพลพohายอิดโรยแล้วก็ยกกองทัพไล่ติดตามตีพวก
ขอมต่อไป กองทัพเจ้าชายพรหมเดินทางฝ่าเข้าไปในบ้านมิลกขุ
ทั้งหลายได้เดือนหนึ่งก็ถึงแดนลวะรัฐฐะ ตีบ้านเมืองน้อยใหญ่ใน
แคว้นแคว้นลวะรัฐฐะได้หลายตำบล พวกขอมยกไปตั้งอยู่ที่ใด
เจ้าชายพรหมก็ตามไปตีถึงที่นั้น

ในตำนานบอกว่า ขณะนั้นร้อนถึงสมเด็จพระอินทราชา
รำพึงว่า เจ้าพรหมกุมารไล่กำจัดขอมครั้งนี้ ไม่มีที่หยุดหยุดยัง
ชีวิตมนุษย์จักต้องสูญสิ้นเป็นจำนวนมาก จึงมีเทวโองการให้
วิศณุกรรมเทวบุตร ลงไปนิมิตเมืองกำแพงศิลาทั้งทางที่เจ้าชาย
พรหมจะเดินทัพผ่าน เมืองนั้นได้ชื่อว่าเมือง “กำแพงเพชร”
ด้วยเทวานุภาพ พรหมกุมารก็จำเป็นต้องยุติการขับไล่ขอมลงแต่
เพียงนั้น ต่อมาก็ยกทัพกลับคืนโยนกนคร อัญเชิญพระองค์พังคราช
บิดาเข้าครอบครองราชสมบัติในมหานครโยนกตามเดิม และให้
เจ้าชายทุกขิตกุมารดำรงตำแหน่งมหาอุปราช องค์พรหมกุมาร
ก็ยังไม่ไวใจขอมเกรงจะยกกลับมารบวณอีก จึงเสด็จไปสร้างเมือง
ใหม่ ณ ริมแม่น้ำฝางซึ่งไหลมาต่อแม่น้ำกกฝ่ายใต้ อันเป็นต้นทางที่
ขอมจะมา พอสร้างเสร็จก็ขนานนามว่า “นครไชยปราการ”

ในครั้งนั้น แคว้นโยนกมีสี่พระมหานคร คือไชยบุรี
โยนกนครหลวง 1 เวียงไชยนารายณ์แคว้นขวา 1 เวียงไชยปราการ

แคว้นซ้าย 1 และเวียงพางคำอีก 1 พระองค์ฟังคราซได้จัดแจงส่ง
ขอเจ้าหญิงแก้วสุภา ธิดาเจ้าเมืองไชยนารายณ์มาอภิเษกแก่เจ้าชาย
พรหมกุมารซึ่งขณะนั้นครองไชยปราการ ต่อมาบังเกิดราชโอรส
องค์หนึ่งคือเจ้าชายไชยศิริกุมาร ตอนหลังมีชื่อว่าพระเจ้าไชยศิริ
เชียงใหม่ ได้ไปตั้งเมืองอีกเมืองหนึ่งใกล้ ๆ กับเมืองกำแพงเพชร
ให้ชื่อว่าเมืองไตรตรึงษ์

พระองค์พรหมกุมาร ได้รับสมญานามว่าเป็น “มหाराช”
องค์แรกของไทย

เมงรายกำเนิด

ครั้งนั้น เมืองหิรัญนครเงินยางมีพวกราชวงศ์สืบต่อมาจาก
ขุนเจืองได้ครองราชสมบัตินับตั้งแต่ลาวเงินเรือง ราชบุตรขุนเจือง
ครองราชสมบัติได้ 26 ปีก็ถึงวคตไป สืบต่อมาก็มีโอรสนัดดา
สืบราชสมบัติขัดติยวงศ์กันต่อ ๆ มาจนถึงสี่ชั่วราชวงศ์ จนถึง
รัชสมัยของพระยาลาวเมืองได้ครองราชสมบัติ ครองเมืองหิรัญ
นครเงินยางเชียงราວอันยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยเดชนาฏาพญญา
บารมี ด้วยราชวงศ์ขุนเจืองนั้นเป็นที่เลื่องลือมาตั้งแต่บรรพบุรุษ
คือขุนเจืองซึ่งเคยปราบข้าศึกศัตรูมาตลอดรัชสมัยของพระองค์
กระทั่งต้องอาวุธสูญเสียดวงพระขรรค์ที่รับเมื่อพระชนมายุได้
77 พรรษา

พระยาลาวเมืองและพระมเหสี เสวยราชสมบัติเหนือ
บัลลังก์นครเงินยางอย่างสงบสันติสุขปราศจากข้าศึกศัตรูมารบกวน
แล้วท้าวเธอก็ได้โอรสองค์หนึ่ง พระราชทานนามว่า “เจ้าลาวเมง”
เป็นที่สนิสนเฝ้าแก่พระราชบิดาพระราชมารดาเป็นยิ่งนัก ครั้น
เจริญชันษาก็ช่างพูดเล่นเจรจา มีปริชาเฉลิยวฉลาด สมกับตำแหน่ง
รัชทายาทแห่งหิรัญนครเงินยางเชียงราວ อันเคยดำรงอำนาจมา
แต่ก่อน และแน่นอนที่สุดที่เจ้าชายย่อมจะได้ทรงทราบถึงวีรกรรม
ของบรรพบุรุษต้นตระกูลซึ่งเคยนำพลโยธาเที่ยวปราบปรามนคร
ต่าง ๆ ฝ่ายแพ้ไป กระทั่งยกพลล่องลำไปถึงเมืองแกวแมนตาทอบ

ขอบฟ้าตายน (คือเมืองญวน คำว่าขอบฟ้าตายนหมายถึงฝั่งทะเล และเมืองล้านช้าง ตอนรบได้เมืองญวน ได้ราชธิดาพระเจ้าเมืองญวนเป็นชายา มีราชบุตรสามองค์เป็นชาย เรื่องราวเหล่านี้ เจ้าลาวแห่งราชบุตรก็ได้รับฟังมาอย่างละเอียด

ครั้นเจ้าลาวเมงเจริญ้วยใหญ่กล้า สมควรจะอภิเษกสมรส พระบิดาก็ปรึกษากับพระนางผู้เป็นมเหสี ว่าสมควรจะส่งธิดาเมืองใดเมืองหนึ่งมาเป็นคู่อภิเษก พระนางทูลถวายความเห็น ว่าเจ้าหญิงอ้วนมิ่งจอมเมือง ราชธิดาท้าวรุ่งแก่นชายผู้ครองเมือง เชียงรุ่งทรงมีสิริโฉมงดงามและจำเริญด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี สมควรแก่ตำแหน่งชายาขององค์รัชทายาท พระเจ้าลาวเมืองทรงเห็นด้วยก็ทรงจัดเฒ่าแก่ไปสูขอ พระเจ้านครเชียงรุ่งก็ทรงยินดีรับคำขอ จึงขนานนามราชธิดาเสียใหม่ให้เป็นพระนางเทพคำขยาย ส่งมาทำพิธีการอวาทะมงคลภิเษก ณ เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงราว

เจ้าชายลาวเมงกับพระนางเทพคำขยาย อยู่ด้วยกันได้ไม่นาน พระนางก็ทรงครรภ์ พระนางทรงสุบินนิมิต และได้ทูลพระสวามี ทรงทราบ

“ข้าแต่ภัสดาเจ้า เมื่อราตรีสว่างแล้ว หม่อมฉันได้นิมิตเห็น สิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์ยิ่ง และไม่เคยได้เห็นมาก่อน”

พระสวามีก็ตรัสถามว่า “พระน้องนางได้นิมิตเห็นสิ่งใดหรือ ? จงเล่าให้พี่ฟังทั้งสิ้นเถิด”

พระนางก็บังคมแทบบาท แล้วทูลเล่าถวายถึงนิมิตอันมหัศจรรย์นั้น

“ยามที่หม่อมฉันบรรทมหลับสนิทอยู่บนพระที่ ได้เกิดนิมิต
ในความหลับว่า มีดวงดาวประกายหยาดร่วงลงมาจากนภากาศ
ทางด้านทักษิณทิศ เลื่อนลอยลงมายังตัวหม่อมฉัน ดาวดวงนั้น
ทรงรัศมีเจิดจ้าจรัสแสงเป็นยิ่งนัก ในนิมิตนั้นหม่อมฉันได้ยื่นมือ
ออกไปรับมาแนบไว้กับตัวแล้วก็สะดุ้งตื่น ขอพระองค์ได้ทรง
โปรดประทานพรทำนวยความฝันของหม่อมฉันด้วยเถิด”

พระเจ้าลาวเมงราชบุตรก็ได้โปรดเรียกหมอโหรประจำราช
สำนักขึ้นมาเฝ้า มีพระราชดำรัสให้ถวายคำพยากรณ์เรื่องใน
พระสุบินนิมิตของชายาในกาลบัดนั้น

ฝ่ายโหรพยากรณ์ถวายบังคมรับกระแสดำรัส จัดการลง
เลขผานาที่ พินิจพิจารณาใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนรอบคอบแล้วจึง

ได้ทูลองค์รัชทายาทว่า

“ข้าแต่พระราชาบุตร อันนิมิตฝันของพระนางครั้งนี้ นับเป็นมงคลนิมิต พระองค์จักได้พระโอรสทรงศักดิ์ดามภาพอันอาจปราบปรามประเทศทางด้านทักษิณทิศ トラบเท่าถึงแดนสมุทร จักได้แผ่บรมเดชานุภาพไปทั่วปริมณฑลแคว้นลานนาประเทศ มีพระเกียรติอันเกรียงไกรไพศาลหาที่เปรียบปานมิได้เป็นฉันนี้ พระเจ้าข้า”

พระเจ้าลาวเมงทรงชื่นชมโสมนัส และยิ่งทะนุถนอมพระชายาด้วยความเสน่หายิ่งขึ้น และพระเจ้าลาวเมืองและพระมเหสีต่างก็คาดคอยที่จะได้ทอดพระเนตรราชนัดดาอยู่อย่างนับวันคอยทีเดียว

“นับเป็นบุญญาบารมีของราชตระกูลขุนเจืองโดยแท้ที่เราจะได้นัดดาเป็นผู้ทรงอานุภาพตามคำพยากรณ์ของโหร” พระเจ้าลาวเมืองทรงปรารภกับพระมเหสีอย่างชื่นชม

“หม่อมฉันคิดว่าสายโลหิตของพระองค์ซึ่งสืบเนื่องมาจากขุนเจืองผู้ยิ่งใหญ่คงจะยังไม่จางหายไป หลานเราที่จะเกิดมาในอนาคตอันใกล้นี้ คงจะทรงอานุภาพไม่แพ้บรรพบุรุษผู้กล้าหาญของเราพะคะ”

“คงจะเป็นเช่นนั้น พระนาง อีกประการหนึ่ง เด็กคนนี้ก็ยังมีเลือดทางมารดาซึ่งสืบสายเลือดกษัตริย์ทางราชวงศ์เชียงรุ่งอีกสายหนึ่ง ท้าวรุ่งแก่นชายจะทรงยินดีปรีดาขนาดไหนหนอที่จะได้หลานเป็นผู้ทรงบุญญาธิการยิ่งใหญ่”

สองพระองค์ทรงรำพึงและทรงคาดคอยด้วยพระทัยกระวน-

กระวาย ใครจะได้ประจักษ์พระพักตร์นัดดาภายในวันในพรุ่ง ส่วน
พระนางเทพคำขยาก็บำเพ็ญรักษาวรกายและน้ำพระทัยให้ผ่องใส
ไม่ให้มีมลทิน เพื่อให้โอรสได้กำเนิดมาด้วยความผ่องแผ้วทั้งกาย
และใจ ครั้นทรงครรภ์มาจนถ้วนไตรมาสพระนางก็ประสูติราชบุตร
ในวันอาทิตย์แรมเก้าค่ำเดือนอ้ายปีกุนเอกศกจุลศักราช 601 เวลา
ย่ำรุ่ง (อีกตำนานหนึ่งว่า วันอาทิตย์แรมเก้าค่ำเดือนสามปีจอสัมฤทธิ์ศก
จุลศักราช 600 เวลา ย่ำรุ่ง) เจริญด้วยลักษณะชายชาติ ปราศจาก
โรคภัยไข้เจ็บเป็นที่ชื่นชมสโมสรนัสแก่พระเจ้าลาวเมืองผู้เป็นอัยยิกา
และพระเจ้าลาวเมงผู้บิดาตลอดจนพระญาติพระวงศ์ทุกถ้วนหน้า
พระเจ้าลาวเมืองได้แต่งคนให้นำข่าวประสูติของราชนัดดา
ไปสู่ยังราชสำนักนครเชียงรุ่ง แจ้งให้เจ้าท้าวรุ่งแก่นชายผู้บิดา
พระนางเทพคำขยายให้ทรงทราบ ท้าวรุ่งแก่นชายก็ยินดีปรีดาหา
ที่เปรียบมิได้ ทรงให้ประชุมพระญาติพระวงศ์และจัดหาของอัน
จะนำไปพระราชทานเป็นของขวัญแก่พระหลานเธอ แล้วยกพล
โยธาเดินทางมายังเมืองหิรัญนครเงินยางเพื่อร่วมงานเฉลิมขวัญ
เจ้าชายน้อย ทางฝ่ายพระเจ้าลาวเมืองก็จัดต้อนรับพระเจ้ารุ่งแก่นชาย
เป็นการใหญ่ ท้าวนครหิรัญเงินยางมีการเล่นเฉลิมฉลองเป็นการ
เอิกเกริกยิ่ง

เจ้าผู้ครองนครทั้งสองต่างก็เรียกหมอโหรมาชุมนุมกันอีก
ครั้งหนึ่ง เพื่อจะถวายพระนามแก่องค์ราชกุมารที่กำเนิดใหม่
โหรประชุมกันหาชื่อที่จะนำถวายเจ้าชายอยู่หลายเพลา จึงในที่
สุดโดยความเห็นชอบของพระญาติพระวงศ์ทั้งสองฝ่าย ก็ได้ตกลงนาน

นามกุมารน้อยว่า “เมงราย” โดยให้ตั้งตามพระนามพระราชบิดา คือ “เจ้าลาวเมง” แล้วก็ “ท้าวรุ่ง” ผู้อัยยิการวมกับพระนามราชมารดา คือ “เทพคำขยาย” นามทั้งสามประมวลเข้าด้วยกัน ได้ชื่อว่า เมงราย เพราะเป็นบุตรท้าวเมงหลานท้าวรุ่ง เกิดแก่นางเทพคำขยาย จึงถือเป็นนิมิตอันประเสริฐ ครั้นร่วมในงานฉลองเฉลิมพระกุมารเสร็จแล้ว ท้าวรุ่งแก่นชายก็เสด็จกลับคืนไปยังเมืองเชียงรุ่ง

เจ้าลาวเมงภายหลังที่เจ้าลาวเมืองถึงแก่พิราลัยแล้ว ก็ได้ครองสมบัติสืบต่อมา จนเจ้าชายเมงรายทรงเจริญพระชนม์ชันษา ได้ 21 ปี เจ้าลาวเมงก็ทรงประจวบถึงแก่ทิวงคต เมงรายราชบุตรได้ขึ้นเสวยราชสมบัติครองเมืองหิรัญนครเชียงราวต่อจากพระราชบิดา

อยู่ต่อมาหลายปี ช้างมงคลของพระเจ้าเมงรายซึ่งทอดไว้ในป่าห้วยดอยทิศตะวันออกพลัดไป พระเจ้าเมงรายก็เสด็จออกตามรอยช้างไปจนถึงดอยจอมทองริมแม่น้ำกกกนที ได้ทัศนากฎมิตประเทศที่แห่งนั้นมีชัยภูมิดี จึงโปรดให้สร้างพระนครในที่นั้น โดยให้ก่อปราการโอบเอาดอยจอมทองเข้าไว้ให้อยู่ตรงใจกลางเมือง ครั้นก่อสร้างเสร็จแล้วก็ขนานนามว่าเมืองเชียงราย โดยถือตามพระนามของพระเจ้าเมงรายผู้สร้าง แล้วพระเจ้าเมงรายก็ยกจากเมืองหิรัญนครเงินยางมาประทับอยู่ ณ เมืองใหม่ที่พระองค์ทรงสร้าง

มาประทับอยู่เมืองเชียงรายได้สามปี พระมเหสีก็ประสูติโอรสองค์ที่สอง ทรงพระนามว่าเจ้าขุนครามหรือสงคราม ราชบุตร

องค์แรกประสูติที่เมืองลาวกู่เต้า ชื่อเจ้าขุนเครื่อง ส่วนองค์ที่สาม
ชื่อเจ้าขุนเครือ ประสูติที่เมืองฝาง

พระเจ้าเมงรายมีพระราชประวัติอันน่าศึกษาและน่าสนใจ
มาก ทรงเป็นนักรบผู้สามารถและทรงพระปรีชาเฉลียวฉลาดแม่พระ
ราชอำนาจออกไปอย่างกว้างขวาง เคยยกทัพไปตีประเทศรามัญ
และตั้งล้อมหงสาวดีไว้จนได้พระราชธิดาของพระเจ้าหงสาวดีมา
เป็นราชเทวีโดยพระเจ้าหงสาวดีนำถวาย ชื่อพระนางปายโคหรือ
ดละแม่ศรี นอกจากนี้ยังถวายพวกช่างต่าง ๆ ให้พระเจ้าเมงราย
พามายังเมืองเชียงใหม่เช่นช่างทองคำ ช่างหล่อ ช่างเหล็ก และ
ช่างอื่น ๆ เลยได้สืบต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งชาวเมืองเชียงใหม่
ยังคงเหลือพวกช่างชาวพื้นเมืองสืบลูกสืบหลานต่อมานับพัน ๆ ปี

พระเจ้าอาทิตย์ราชกับพญากาเผือก

เรื่องนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งที่เมืองลำพูนมีไก่ขาววิเศษ ภายหลังจากที่พระเจ้าอาทิตย์ราชทรงมีชัยชนะต่อกรุงละโว้ แล้วต่อมาก็ทรงมีรับสั่งให้พวกช่างเนาวกรรมทำปราสาทขึ้นใหม่หลังหนึ่งแล้วปลูกหอจันทาคารที่ลงพระบังคนไว้ ณ ที่ใกล้ปราสาทนั้น

ครั้นสำเร็จเสร็จเรียบร้อยแล้วเสด็จขึ้นประทับบนปราสาทหลังใหม่ พระเจ้าอาทิตย์ราชก็ได้ประสบกับสิ่งแปลกประหลาดเป็นที่ยิ่ง เนื่องจากมีกาตัวหนึ่ง คอยตามรบกวนเวลาที่พระองค์เสด็จไปลงพระบังคนที่หอนั้น ทุกครั้งที่พระเจ้าอาทิตย์ราชเสด็จไปเพื่อกิจดังกล่าว กาเจ้ากรรมตัวนั้นจะต้องบินโฉบไปโฉบมาเหนือพระเศียรเป็นที่น่ารำคาญยิ่งนัก

ทิวากาลวันหนึ่ง พระเจ้าอาทิตย์ราช เสด็จไปลงพระบังคนตามปกติ กานั้นก็โฉบบินโฉบเฉียดพระเศียรไปมาดุจแกลง ข้ายังสลัดสิ่งสกปรกตกต้องพระเศียรเสียอีก พระเจ้าอาทิตย์ราชทรงพิโรธถึงขีดสุด จึงมีรับสั่งให้อำมาตย์ราชบุรุษเข้ามาเฝ้ายังที่ประทับ ณ ปราสาทแห่งใหม่นั้น

“กาดูนี้บังอาจนัก มันคอยบินโฉบไปโฉบมาได้ทุกวัน ที่ข้าลงไปปฏิบัติกิจประจำวันเป็นดังนี้หลายวันมาแล้ว ให้เจ้าทั้งหลายจัดการดักจับเอาตัวมาให้ได้”

อำมาตย์ราชบุรุษ ได้ฟังรับสั่งก็น้อมเกล้าถวายความจงรัก

ภักดี ทูลอาสาจะจับกาดัวนั้นมาให้จงได้ ก็เรียกไพร่พลเข้ามาพร้อมกับเครื่องมือและเครื่องดักต่าง ๆ พยายามอยู่ตั้งสองสามวันก็หาจับกาดัวนั้นมาได้ไม่ พระเจ้าอาทิตย์ราชเห็นดังนั้นก็ทรงหลากพระทัยเป็นนักหนา จึงรับสั่งให้จัดพิธีบวงสรวงเทพารักษ์สำหรับพระนครขอให้จับกาดัวนั้นได้สำเร็จ เทพารักษ์ก็บันดาลให้จับกาดัวนั้นได้แต่โดยดีเป็นที่อัศจรรย์นัก พวกอำมาตย์ราชบุรุษก็นำกานันเข้าถวายพระเจ้าอาทิตย์ราช พระองค์ทรงดำริจะให้ประหารกานันเสีย แต่ก็ยังแคลงพระทัยอยู่ ไม่รู้ว่าจะไปด้วยอำนาจเทพารักษ์หรือหาไม่ประการใด ๆ จึงให้งดการประหารกานันไว้และให้ขังกรงเอาไว้

ครั้นราตรีกาล พระเจ้าอาทิตย์ราชก็ทรงสุบินนิมิตว่ามีเทพยดา มาแสดงแก่พระองค์พร้อมกับสั่งว่า

“พระองค์จงให้นำเอาทารกเกิดใหม่ได้ 7 วัน มาไว้กับกรงกาเถิด ให้ทารกนั้นได้ฟังเสียงกาทุกวัน ๆ ก็จะทำให้ทราบภาษากาได้”

เทพยดาบอกแล้วก็อันตรธานหายไป พระเจ้าอาทิตย์ราชตื่นบรรทมแล้วเสด็จออกข้างหน้าในวันรุ่งขึ้น ได้ทรงเล่าพระสุบินนั้นแก่พระราชครูโหราจารย์ทั้งหลายและรับสั่งให้จัดหาทารกเกิดใหม่มากระทำดังคำบอกของเทพยดา บรรดาอำมาตย์รับสนองพระบรมราชโองการแล้วก็นำไปปฏิบัติตามทุกประการ

ครั้นจำเนียรกาลผ่านมา ทารกซึ่งอยู่ในที่สังกัดกับกาก็เจริญวัยใหญ่ขึ้นมา จนสามารถที่จะเข้าใจภาษาพูดของกาได้ และฝ่ายกานั้นก็ได้เรียนเข้าใจภาษาพูดของมนุษย์ดุจกัน พระเจ้าอาทิตย์ราช

ได้ทรงทราบก็ตรัสสั่งให้เด็กน้อยนั้นชักไขว้ไถ่ถามความเป็นมาแต่
หนหลัง กำนันก็ทูลให้ทราบถึงเรื่องราวความเป็นมาที่ตนต้องกระทำ
การอันเป็นที่ขุนเคืองพระราชหฤทัยแต่กาลก่อน

“ข้าแต่บรมกษัตริย์เป็นเจ้า อันสถานที่ซึ่งพระองค์ได้ทรง
สร้างจันทาคารนั้น หากเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุแห่งองค์
สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า และพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรง
ตรัสพุทธปฏิภาพยากรณ์ไว้แก่พวกเมงคบุตร ในกาลครั้งอดีตโน้น
อันว่าพญากาเผือกอันเป็นอัยกาของผู้ช้านี้ก็ได้สั่งไว้ให้อยู่รักษา
สถานที่นี้ พระมหากษัตริย์ไม่ทรงทราบว่าที่มณฑลสถาน จะมาลง
บังคนกระทำทำให้ไม่สะอาด ผู้ช้านี้จึงได้ขัดขวางสิ่งวิประการเพื่อจะ

เดือนมิให้พระองค์กระทำการลามก ณ สถานที่นี้ หากพระบรม
กษัตริย์ไม่เชื่อคำผู้ข้า ก็ขอทรงโปรดปล่อยผู้ข้าออกจากกรง ผู้ข้า
จะไปนำเอาพญากาเผือกผู้เป็นอัยกาของผู้ข้ามาแต่ป่าหิมพานต์ให้
แสดงที่นี้โดยพิสดารแก่พระบรมกษัตริย์”

พระเจ้าอาทิตย์ราชได้ทรงทราบถึงข้อความเหล่านั้น โดย
คำแปลของเด็กน้อยจึงโปรดให้เปิดกรง ปล่อยกานั้นให้บินออก
ไปสู่ป่าหิมพานต์ ต่อมาไม่ช้า ก็พาเอาพญากาเผือกผู้เป็นปู่มาเฝ้า
พระเจ้าอาทิตย์ราช พญาเศวตกากระราชก็แสดงธรรมแก่พระเจ้า
อาทิตย์ราชโดยนัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เสร็จแล้วพญาเศวตกา
กระราชก็พาบริวารกลับคืนสู่ป่าหิมพานต์”

ทางฝ่ายเมืองหริภุญไชยพระเจ้าอาทิตย์ราชซึ่งบังเกิดพระทัย
เลื่อมใสศรัทธาในคุณพระพุทธรเจ้า จึงเสด็จลงจากราชนิเวศน์
รับสั่งให้ข้าราชการบริพารจัดการกวาดล้าง ขำระมลทินนำดินที่ไม่ดี
ไปทิ้งเสียที่นอกพระนคร แล้วนำดินที่ดีมาถมทำให้บริบูรณ์ขึ้น แล้ว
ให้เล็กรื้อราชคฤหาสน์อันเป็นที่ประทับของพระองค์ออกไปให้
พ้นจากที่นั้น

ครั้นแล้ว ก็มีรับสั่งให้กระทำที่นั้นเป็นปริมณฑลกลมรอบ
กว้างสามสิบวา ไรยทรายและโปรยปรายเงินทองให้หนาได้หนึ่ง
ศอก ประดับประดาด้วยสุคันธชาติดอกไม้ของหอม ปักราชวัตร
ฉัตรธงโดยลำดับ แล้วทรงสักการะบูชาพระบรมสารีริกธาตุด้วย
รูปเทียนเป็นอันมาก ต่อมาก็ทรงให้ประกาศป่าวร้องให้ชาวเมือง
มาร่วมสักการะด้วย

ครั้งนั้น ชาวนครต่างก็แตกตื่นกันมาสักการะพระบรมสารี-
ริกธาตุกันเป็นการใหญ่ ทุกคนมีประทีปธูปเทียนมาลาเครื่องจุม
สุคันธวารีมาโสรจสร้อยอย่างพร้อมเพรียง ภายหลังการสักการะ
บูชาดังกล่าวก็ปรากฏผลอันน่าปลื้มปิติ คือบังเกิดรัตนผอบบรรจุ
พระธาตุขนาดเท่าปัสกฐลี ผุดขึ้นจากพื้นปฐพีให้เห็นดังปาฏิหารย์
รุ่งโรจน์โชติฉานให้เห็นทั่วกันแล้วก็กลับคืนลงในภาคพื้นปฐพีดังเก่า

ขณะเมื่อพระธาตุกระทำอิทธิปาฏิหารย์นั้น ก็เอิกเกริกโกลาหล
ด้วยเสียงแซ่ซ้องสาธุการ และเสียงประโคมดุริยดนตรี ฆ้อง
กลองแตรสังข์กังสดาลดังสนั่นหวั่นไหวทั่วไป ในพระนครพระ
เจ้าอาทิตย์ราชก็ทรงชื่นชมโสมนัสในศุภนิमितครั้งนี้เป็นอย่างนัก ทรง
โปรดให้แต่งการสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์ใหญ่สูงหนึ่งเส้นสามวา
ณ ที่บรรจุพระธาตุนั้น แล้วสั่งให้สร้างโบสถ์วิหารการเปรียญ ศาลา
น้อยใหญ่เป็นมหารามหลังนครหรือญไชย พระองค์ทรงบำเพ็ญ
ราชกุศลเป็นเอนกประการ พระนครก็เป็นผาสุกเกษมสำราญ
หาทุกข์ภัยมิได้

พระเจ้าอาทิตย์ราชเสวยราชสมบัติสืบต่อมาได้อีก 5 พรรษา
ก็เสด็จสวรรคต

... พระโอรสทรงพระนามว่า “รัตนราช” ครองราชสมบัติ
สืบต่อมาได้ 5 พรรษา ก็สิ้นพระชนม์

พระราชบุตรของพระรัตนราช ทรงนามว่า “สรรพสิทธิราช”
ครองราชสมบัติต่อไปได้ 45 พรรษา ก็ประจวบเสด็จสู่สวรรคต
พระโอรสทรงนาม “เชษฐราช” ได้ครองราชสมบัติสืบต่อ

ไปได้ 15 พรรษาก็ถึงซึ่งทิวศต ต่อจากนั้นก็มียาขวงค์อื่น ๆ ขึ้น
ครองเมืองหริภุญไชยอีกหลายชั่วอายุ ครองอยู่ 20 ปีบ้าง 12 ปี
บ้าง บางพระองค์ก็ครองอยู่เพียงหนึ่งปีก็สิ้นพระชนม์

ถึงจุลศักราช 569 ราชบุตรพญาโยทราชได้ครองราชสมบัติ
สืบต่อมาอีกสองชั่วราชวงศ์จึงถึงพญาธิบา ซึ่งได้ครองราชสมบัติ
เมื่อปีจุลศักราช 633 พญาธิบาเจ้าเมืองหริภุญไชยก็ได้ให้พญาเบิก
ผู้ราชบุตรไปครองเมืองเขลางค์

ครั้นต่อมาอีกประมาณ 10 ปี ก็มีขุนฟ้า จารบุรุษของ
พระเจ้าเมงรายแห่งนครโยนก เข้ามากระทำการอันเป็นจารกรรม
ใช้เวลาทำการถึง 7 ปีก็เป็นผลสำเร็จสมความมุ่งหมาย พระเจ้า
เมงรายยাত্রาทัพเข้าชิงเมืองลำพูนในขณะที่พลเมืองกำลังตกอยู่
ในภาวะที่ลำบากยากเข็ญ พญาธิบาหนีไปหาพญาเบิกผู้บุตรที่นคร
เขลางค์ และต่อมาอีกหลายปี พญาสองพ่อลูกก็ได้ยกกองทัพขึ้น
ไปสัประยุทธ์กับราชบุตรของพระเจ้าเมงรายอีกแต่ต้องพ่ายแพ้
และพญาเบิกเสียชีวิตในการรบครั้งนั้น

กำเนิดติโลกราช

“ในสมัยโบราณ ราชบัลลังก์มักจะเปราะเปื้อนด้วยคาวโลหิต และบ่อยครั้งที่เดียวที่พี่แย่งสมบัติของน้อง อาแย่งสมบัติหลาน มหาอำมาตย์ผู้ใหญ่คิดคดทรยศต่อเจ้าเหนือหัว แต่นครพิงค์มีกษัตริย์องค์หนึ่ง แย่งราชสมบัติจากพระราชบิดาของพระองค์เอง”

“ใคร ? ท้าวทรายคำไซ้ไหม ที่เป็นราชบุตรของพระเมืองเกษเกล้า” สุธาซึ่งพยายามจะแสดงความเป็น “ผู้รู้” กับเขาบ้างรีบสอดขึ้นก่อนที่จันทร์จะพูดจบ

“เปล่า ไม่ยกกะไซ้” จันทร์สั่นหน้าพร้อมกับยิ้มน้อย ๆ

“บุคคลสำคัญที่ฉันจะเล่าให้ฟังวันนี้ มีนามเดิมว่าเจ้าท้าวลก”

“ชื่อชอบกล” สุมาลีว่า

“ก็คนโบราณนี่เธอ จะหาคนชื่อไพเราะอย่างสมัยนี้ได้ที่ไหน แต่อย่าลืมนะว่าชื่อคนโบราณนะ เป็นภาษาไทยแท้ ๆ บริสุทธิ ไม่มีภาษาแขก ภาษาเขมรมาเจือปน อย่างพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์นครพิงค์พระองค์นี้ พระองค์ท่านมีราชบุตรถึงสิบพระองค์ด้วยกัน องค์แรกชื่อท้าวอ้าย แล้วก็ท้าวอี้ ท้าวสาม ท้าวไส ท้าวจั่ว ท้าวลก ท้าวเจ็ด ท้าวแปด ท้าวเก้า และท้าวสิบหรือท้าวซ้อยเป็นองค์สุดท้าย”

“น่าสนุกนะ มีลูกผู้ชายถึงสิบคนนี่นะ พระพี่เลี้ยง คงวิ่งตามจับกันทั้งวันเป็นแน่.....เออ แล้วใครได้ครองราชสมบัติต่อ

จากพระราชบิดาละ จันทร” อัปสรเริ่มสนใจ

“แรกก็ทรงตั้งท้าวอายุผู้พี่ใหญ่นั้นแหละเป็นที่อุปราชเป็น
รัชทายาทผู้จะสืบสันตติวงศ์ แต่ท้าวอายุบุญน้อยดำรงตำแหน่ง
อุปราชอยู่มาได้สองปีก็สิ้นพระชนม์ ส่วนท้าวจรัญราชบุตรที่ห้านั้น
พระบิดาให้ไปกินพินนาเชียงเร็ว เรียกกันว่า เจ้าเชียงล้าน อยู่ที่
ไหนก็ไม่รู้เหมือนกัน ส่วนท้าวลกราชบุตรที่หก พระเอกของเรื่องนี้
พระบิดาให้ไปครองเมืองพร้าว ให้ที่แดนहार้อยนา ท้าวเจ็ดให้ไป
ครองเมืองเชียงราย ท้าวลิบหรือซ้อยให้ไปครองเมืองฝาง.....”

“เดี๋ยวก่อน จันทร” สудар้องขัดขึ้นพร้อมกับยกมือทำท่า
เหมือนพอก ส.ส. ในสภาว “....นี่ แล้วราชบุตรอีกห้าองค์ละ
ท้าวี่ ท้าวมสาม ท้าวใส แล้วก็ท้าวแปดท้าวเก้า นั้น ทำไมไม่เห็น
ได้ครองเมืองกับเขา”

“ในตำนานไม่ได้บอกรายละเอียด กล่าวแต่เพียงว่า คนทั้ง
ห้านี้ หากเป็นไปตามยถากรรม ก็เป็นธรรมดาที่เธอ บางคนเกิด
มาร่วมพ่อร่วมแม่เดียวกัน แต่ไม่เอาถ่านไม่สนใจว่าใครจะทำอะไร
ขอให้มิกินมืออยู่ไปวัน ๆ ก็พอใจแต่บางคนก็คิดจะเป็นใหญ่เป็นโต
อยากจะร่ำรวย อยากเป็นคนสำคัญทางโน้นทางนี้ เขาก็ดิ้นรนไป
ตามเรื่อง อย่างเจ้าท้าวลกนี่ก็เหมือนกัน พอได้ครองเมืองพร้าว
วังหินอยู่ไม่นานแท่าไร ก็กระทำความผิดอาชญาอย่างหนึ่งซึ่งพระ
บิดาพิโรธมาก จึงสั่งเนรเทศไปไว้เมืองยวมใต้ ให้ไปอยู่กับพวก
เงี้ยวหรือไทยใหญ่ไทยลื้อโน่น”

“อ้อ จันท์เจ้าท้าวลกนี่เองที่จะคิดปฏิวัติ ซึ่งราชสมบัติ”

อัปสรทวย จันทรจิงพยั๊กหน้ารับรอง แล้วเล่าต่อไปช้า ๆ

“ลำพังเจ้าท้าวลกคนเดียว ก็คงจะไม่คิดอะไรใหญ่โตถึง
เพียงนั้นดอกกระมัง แต่ที่นี้เกิดมีอำมาตย์ผู้หนึ่งชื่อว่าสามเด็กย้อย
มีความจงรักต่อพระราชบุตรท้าวลก จึงคิดอ่านจะเอาราชสมบัติ
ถวายแก่พระราชบุตรดังกล่าว ก็เกลี้ยกล่อมชองสุขผู้คนไว้ได้เป็น
จำนวนมาก เตรียมพร้อมแล้วก็ลอบเดินทางออกไปรับเจ้าท้าวลก
ที่เมืองยวมได้ พามาชุมนุมชอนไว้ในเวียงเชียงใหม่”

“แล้วพระเจ้าสามฝั่งแกน ทรงทราบเรื่องนี้หรือเปล่า?”
สุมาลีถาม

“ไม่ทราบหรอก” จันทรตอบ “พระเจ้าสามฝั่งแกน ออกไปประทับที่เวียงเจ็ดลินนอกเวียงเชียงใหม่ ขุนสามเด็กย้ายกับเจ้าท้าวลกเตรียมการพร้อมแล้วก็แต่งคนออกไปลอบจุดไฟเผาเวียงเจ็ดลินไหม้ขึ้น ขณะนั้นเป็นเวลาเที่ยงคืน พระเจ้าสามฝั่งแกนกำลังบรรทมหลับสนิท พอเวียงเจ็ดลินถูกเผา พระองค์ก็ทรงตื่นมาเสด็จเข้าเวียงเชียงใหม่อย่างรีบร้อน แต่ถูกเจ้าท้าวลกกับขุนสามเด็กย้ายเข้าคุมตัวไว้ได้”

“มีการต่อสู้กันหรือเปล่าล่ะ” สุมาลีกลางแคลง

“ไม่มี เพราะพรรคพวกของเจ้าท้าวลกมีมากและเข้มแข็งกว่าพระบิดา ในที่สุดพระเจ้าสามฝั่งแกนก็ถูกบังคับให้เวนราชสมบัติแก่ราชบุตร พอรุ่งเช้า ก็ให้นิมนต์พระเถระเข้าประชุมในพระราชมณเฑียร พระเจ้าสามฝั่งแกนก็ประกาศมอบราชสมบัติหลังน้ำให้แก่ราชบุตรท่ามกลางประชุมสงฆ์ ให้เจ้าท้าวลกดำรงตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครพิงห์แต่เพลา นั้น”

“แล้วพระเจ้าสามฝั่งแกนไปอยู่เสียที่ไหน ? หรือว่าอาศัยอยู่กับเจ้าท้าวลก?” จันทรยิ้มกับคนข้างสงสัย คือสุดา แล้วตอบว่า

“เปล่า พอเสร็จการแล้ว เจ้าท้าวลกก็ให้ส่งพระราชาบิดาไปไว้ที่เมืองสาด ซึ่งอยู่ทางชายแดนตอนเหนือติดเขตไทยใหญ่ บรรดาเสนาอำมาตย์ก็ตั้งการปราบดาภิเษกเจ้าท้าวลกขึ้นเป็นมหาราชเจ้านครพิงห์เชียงใหม่ ถวายพระนามว่า “พระมหาศรีสุธรรม-ดิโลกราช” ขณะนั้นมีพระชนมายุได้ 34 พรรษา พระองค์ได้ปูนบำเหน็จแก่เจ้าหมื่นสามเด็กย้ายผู้ตัดสินใจและช่วยเหลือให้พระองค์

ได้ราชสมบัติโดยตั้งให้เป็นเจ้ากัณหาพันธาน ให้ชื่อว่าเจ้าแสนาน”

“คงเป็นตำแหน่งสูงไม่ใช่เล่น” อัปสรคาคะเน

“คงเทียบกับมหาเสนาบดี หรืออะไรทำนองนั้น” จันทรพยักหน้า และเล่าต่อไปอีกว่า “แต่เจ้าแสนานคนนี้ อยู่ต่อมาได้ราวเดือนเศษ ๆ กลับกลายเป็นกบฏต่อพระเจ้าติโลกราช พระองค์เลยต้องทรงให้หาหมื่นโลกนครผู้เป็นอาซึ่งครองเมืองนครเขลางค์มาเฝ้า แล้วรับสั่งให้ไปจับกุมตัวแสนานมา หมื่นโลกนครก็จัดการให้เป็นไปตามพระประสงค์ แต่พระเจ้าติโลกราชทรงคิดถึงคุณูปการของแสนานที่มีต่อพระองค์ จึงมิให้มีโทษถึงประหาร เพียงแต่สั่งให้เอาตัวไปขังไว้ที่เหมืองแก้ว แล้วต่อมา เมื่อพ้นโทษแล้ว ก็ตั้งให้เป็นหมื่นทวน กัณหาพันธานตั้งบ้านอยู่ตำบลหนองหล่ม ภายหลังได้ไปครองเมืองเชียงแสน”

“พระองค์ก็ดี-ดี นะเรอนะ?” สุธาชมตามที่รู้สึก “ยังอุตส่าห์นึกถึงบุญคุณที่ทำไว้ เออ จันทร พระเจ้าติโลกราชนี้ใช่ไหมเล่า? ที่เรอบอกว่าจะเล่าให้ฟังหลายครั้งแล้ว ที่ว่าเป็นกษัตริย์ที่มีบุญญาธิการและมีชื่อเสียงมากในลานนาไทย”

“ใช่ พระเจ้าติโลกราชองค์นี้แหละ ที่มีชื่อเสียงมาก แต่ตอนนี้เห็นจะเล่าได้ไม่จบเพราะเรื่องยืดยาวมากต่อจากเรื่องที่แสนานคิดกบฏแล้ว พระเจ้าติโลกราชก็อภัยเชิญเจ้าหมื่นโลกนครผู้เป็นอาให้มาอยู่ช่วยราชการที่เชียงใหม่ เจ้าหมื่นโลกนครก็ตกลงแต่ยังมีเงื่อนไข 4 ประการ”

“เจ้าหมื่นโลกนครนี้ฉลาดจัง” สุมาสีกกล่าว “คงจะรู้สึกทั่วตัว

เองมีความสำคัญต่อราชบัลลังก์มากนั่นเอง อะไรบ้างล่ะ จันทร
เงื่อนไข 4 ประการนั้นนะ”

“คือทูลขออาญาสิทธิ 4 อย่าง ข้อหนึ่ง คนหอกคนเคื่อง
คือเหล่าทหารทั้งหมดคนใดละทิ้งหน้าที่ราชการหนีจากหมู่เข้ามา
แอบแฝงข้างหน้าข้างใน จะขอฟันผู้นั้นเสียเป็นตรา ข้อสอง คดี
ถ้อยความใด ๆ อันสิ่งเมือง คือ มุขมนตรี ได้พิพากษาเด็ดขาดแล้ว
กลับมาไหว้เจ้าเหนือหัวร้องเรียนต่ออีก ข้าจะขอฟันผู้นั้นเสีย ข้อ
สาม เหตุการณ์เรื่องใดมีขึ้น ขอให้ผู้ข้าได้จัดการก่อน ข้อสี่ ส่วยสา
อากรทั้งปวง ขอให้ไว้แก่เจ้าแคว้นเป็นผู้เก็บ.....”

“โอ้อ้อ เจ้าหมื่นโลกนครที่ทูลขอล้วนแต่จกรรจ์ ๆ ทั้งนั้น”
อัปสรทำตาโตมองหน้าคนเล่า แล้วถามว่า “แล้วพระเจ้าติโลกราช
ตกลงไหมเธอ”

“มีหรือไม่ตกลง ก็หวังพึ่งเจ้าอาเน่ ที่นี้เจ้าหมื่นโลกนครก็
ได้อาญาสิทธิเป็นผู้สำเร็จราชการแทนองค์กษัตริย์ จัดการบ้าน
เมืองด้วยตนเอง โดยยกให้เจ้าหาญแต่ท้องผู้บุตร อยู่ครองเมือง
เขลางค์แทน ส่วนตัวเองมาอยู่ปฏิบัติราชการยังนครพิงค์เชียงใหม่
ได้รับพระราชทานนามให้ว่าเจ้าหมื่นโลกสามล้าน”

“อ้อ ฉันทึกออกแล้ว” สุมาสีร้องขึ้นเบา ๆ “เจ้าหมื่นโลก
นครนี้ยังไ้ที่เป็นสามีของท่านผู้หญิงเมืองวีรสตรีของนครพิงค์ที่
จันทรเคยเล่าให้ฟังครั้งหนึ่ง สุดาจำได้ไหม”

“ทำไมจะจำไม่ได้ เรื่องทุกเรื่องที่จันทรเล่า พวกเราจำได้
เสมอ”

พระสิริมงคลจารย์มหาปราชญ์แห่งลานนาไทย

“ติลกปนัดดาธิราช ใครกันคะ ? คุณวัชรินทร์”

หญิงสาวละสายตาจากตัวอักษรหวัด ๆ ในกระดาษที่ซ้อนติดกันสองสามแผ่นในมือเงยหน้าขึ้นมองสบตากับชายหนุ่มซึ่งยืนอยู่ข้างรถ ทั้งสองแต่งตัวอย่างจะออกเดินทางและกำลังคอยคนในคณะบางคนที่ยังเตรียมตัวไม่เสร็จ

“เป็นกษัตริย์องค์หนึ่งแห่งราชวงศ์เมงรายครับ” เขาตอบ “ผมต้องเตรียมเรื่องเอาไว้สำหรับอธิบายให้ท่าน -- ฟัง ไม่จดเอาไปด้วยเดี๋ยวก็จำไม่ได้ เล่าไม่ถูก”

“ความจริงเมืองเชียงใหม่ มีสิ่งที่น่าสนใจมากนะคะ ไปเที่ยวทุกวันก็ได้เรื่องราวความรู้ทุกวัน สนุกเสียด้วยซิคะ เหมือนไปเที่ยวที่พระราชวังโบราณที่อยุธยาที่ลพบุรีนั้นก็เหมือนกัน ถ้าไม่ทราบเรื่องราวประวัติความเป็นมาก็ไม่สนุก เหมือนไปดูอิฐหักกากปูนเฉย ๆ - - - วันนี้ วัชรินทร์จะพาคุณลงท่านไปชมอะไรที่ไหนอีกคะ”

“ท่านปรารถนาว่าอยากจะไปชมวัดสวนขวัญ ซึ่งเป็นสำนักของพระสิริมงคลจารย์ วัดนี้เป็นวัดร้างเพิ่งจะค้นพบเมื่อไม่กี่ปีมานี้ เก่าแก่มากครับ จนมีวัดใหม่มาสร้างซ้อนอยู่ภายในบริเวณกำแพงโบสถ์ เป็นวัดของหมู่บ้านชื่อว่า “วัดตำหนัก” หมู่บ้านนั้นก็เรียกกันว่า “หมู่บ้านตำหนัก” เป็นหมู่บ้านที่อยู่ลึกเข้าไปจากถนนใหญ่

การเดินทางต้องอาศัยทางเกวียน เราจึงต้องใช้รถถีบไปลงละครับ”
เขาอธิบายเสียคล้อง สักครู “ท่าน” ก็ลงจากบ้านพัก ทั้งหมดเข้าไป
ไปรวมกันอยู่ที่บนรถถีบกลางที่จอดอยู่ เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วคน
ขับก็บังคับรถให้เคลื่อนออกจากบริเวณบ้าน บ่ายหน้าไปยังทิศ
ทางอันเป็นจุดหมาย ประมาณระยะทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร เขา
ทั้งนั้นก็ได้ไปถึงสถานที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ชาวบ้าน
มีอาชีพทำกระเบื้องดินเผา และทำเตาเผาอิฐกันเป็นส่วนมาก
เพราะดินแถบนั้นเป็นดินแข็ง และมีสีขาวมัว ๆ เหมาะสำหรับ
ปั้นกระเบื้องดินเผาผืนหลังคายิ่งนัก

“วัดสวนขวัญ” ในสายตาของอาคันตุกะจากเมืองไกล ก็
คือ “สิ่งที่เหลือ” ของวัด มีซากกำแพงก่ออิฐโดยรอบ บางตอนก็
เหลือแต่แนวให้เห็นว่าครั้งหนึ่งเป็นกำแพง ชักรวมเป็นรูปสี่เหลี่ยม
เกือบจะเป็นรูปผืนผ้า หันหน้าไปสู่ทิศตะวันออก มีประตูทั้งสี่ทิศ
คือตะวันตก ตะวันออกเหนือใต้ กำแพงด้านหน้าตรงศูนย์กลางทำ
เป็นซุ้มโขงขนาดใหญ่กว่าประตูอื่น ซุ้มประตูนี้ไม่ได้ทรวดทรม
ขนาดแต่กลายยังคงรูปไว้ดีอยู่ ส่วนประตูอื่น ๆ มีขนาดเล็กกว่า
แต่ไม่มีซุ้ม ลึกเข้าไปจากประตูใหญ่ 20 วาเศษ มีโคกใหญ่สูงจาก
พื้นดินราวหนึ่งศอกปรากฏอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นที่ตั้งวิหารเก่า
และห่างจากวิหารเป็นโคกสูงเช่นเดียวกัน ได้รับการสันนิษฐานว่า
เป็นฐานกุฏิของท่านพระเถรชั้นผู้ใหญ่ และมีฐานเล็ก ๆ เรียงกันอีก
ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นกุฏิของพระลูกวัด นอกจากนี้ก็มีโบสถ์อยู่ภายนอก
กำแพงหมู่วิหารและกุฏิ แต่มีกำแพงแก้วเชื่อมติดกับกำแพงหมู่กุฏิ

“ลักษณะการสร้างวัดของทางภาคพายัพเป็นอย่างนี้โดยมาก
ครับ คือนิยมแยกอุโบสถออกไว้ต่างหาก เพราะถือว่าเป็นที่กระทำ
สังฆกรรมของสงฆ์ ไม่เนื่องด้วยชาวบ้าน จึงแยกเป็นเอกเทศไว้ต่าง
หาก ส่วนวิหารเป็นสถานที่สำคัญ คือสมมติเป็นที่ประทับขององค์
พระพุทธเจ้า จึงนิยมสร้างให้กว้างใหญ่และมักจะอยู่ในใจกลางของวัด
ข้างในก็ให้มีพระประธาน วิหารจึงเป็นที่ประกอบกรุกุลอย่าง
ที่ทางภาคกลางมักจะกระทำกันที่ศาลาการเปรียญ แต่ภาคเหนือไม่
มีศาลาการเปรียญ”

“อ้อม จริงสินะ ผมก็เพิ่งจะสังเกตและนึกได้เดี๋ยวนี้เอง
เออ วัดนี้นะหรือที่คุณบอกว่าเป็นวัดที่ท่านสิริมงคลจารย์ออกแบบ
สร้างด้วยตนเอง”

“ตามที่ท่านเจ้าคณะตรวจการมณฑลภาคเหนือสมัยหนึ่ง
คือท่านเจ้าคุณธรรมไตรโลกาจารย์ ท่านได้ค้นคว้าและนิพนธ์ไว้
ก็ว่าอย่างนั้นครับ ท่านว่าพระสิริมงคลจารย์มิใช่จะเป็นเพียงแต่
นักปราชญ์ฝ่ายบาลีเท่านั้น ยังเป็นนักนวกกรรมชั้นศิลป์ และยัง
ทราบถึงลักษณะสุขอนามัยเป็นอย่างดีอีกด้วย”

“ผมเคยได้ยินชื่อของท่านพระสิริมงคลจารย์มานานแล้ว
พระที่เป็นมหาทุกรูปก็ต้องรู้จักชื่อของท่าน เพราะหนังสือที่ท่าน
แต่งไว้ได้กลายเป็นตำราเรียน พุตกันเป็นนานแล้วผมยังไม่ทราบ
เลยว่าท่านเป็นเชื้อสายตระกูลอะไรในภาคเหนือ? ไม่เคยเห็นมีใคร
พูดถึงเรื่องนี้”

“มีครับ ท่านผู้รู้ท่านหนึ่งซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีว

ประวัติของท่านพระสิริมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า ท่านสิริมังคลาจารย์นั้นมีใช้ใครอื่น หากเป็นพระเจ้าน้องยาเธอของพระเจ้าติลก-ปนัดดาธิราช กษัตริย์แห่งนครพินังนั่นเอง”

“อ้อ ยังงั้นหรือหรือ มิน่าเล่า ถึงได้เข้าใจในราชประเพณีที่ถ้วนัก - - - คุณทราบไหมว่านอกจากหนังสือมังคลัตถปิณี ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายขยายความมงคล 38 ประการในมงคลสูตรให้พิสดารแล้ว ยังมีอะไรอีกบ้าง”

ตอนนี้ชายหนุ่มผู้น่าทึ่ง พลิกกระดาษที่ถือมาขึ้นอ่านครูหนึ่ง แล้วเงยหน้าขึ้นตอบอย่างระมัดระวัง

“ก็มีหนังสือ “เวสสันดรที่ปิณี” อันว่าด้วยเรื่องและศัพท์และวิธีแบ่งคาถาในเวสสันดรชาดก แล้วก็ “จักรวาลที่ปิณี” ว่าด้วยจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล คือสัจฐานของโลก ความพินาศของโลก อะไรเหล่านี้ - - อีกเรื่องหนึ่งก็คือ “ฎีกาสังขยาปกาสก” ว่าด้วยเครื่องนับเครื่องตวง 6 อย่าง - - ทั้งหมดนี้ยังไม่ได้ตีพิมพ์เป็นอักษรไทยเลยครับ ผมเองก็ไม่เคยเห็น ทราบแต่ว่ายังอยู่ในใบลานที่จารเอาไว้ในสมัยนั้น”

“ก็นั่นละซี คุณยังหนุ่มนัก เท่าที่สามารถอธิบายให้พวกเราได้แค่นี้ ก็ดีถมไปแล้ว”

วชิรพันธ์ยิ้ม แล้วเดินนำคณะท่องเที่ยวอันเป็น “แขก” ของผู้บังคับบัญชาโดยตรงของตนเดินชมสิ่งต่าง ๆ ต่อไป มีบ่อน้ำซึ่งกล่าวกันว่า เป็นบ่อน้ำในสมัยที่พระสิริมังคลาจารย์ยังมีชนม์ชีพอยู่ บ่อใหม่ซึ่งขุดขึ้นภายหลังทางหลังวัด มีโรงที่พักมุงด้วยใบตองตึงและ

ยกร้านเป็นที่นั่งพัก ทำทางจะได้ใช้เป็นที่พักของหมู่บ้าน ที่นี้มี
ผู้เฒ่าผู้แก่นั่งสนทนากันอยู่สองสามท่าน เมื่อคณะท่องเที่ยวเดิน
เข้าไปได้พบการต้อนรับอย่างดี มีน้ำเย็นจากบ่อใส่คนโศมาตั้งไว้
ให้ดื่มพร้อมทั้งจอกอลูมิเนียมขาวครอบปากคนโศมาพร้อมสรรพ
ทุกคนหุ้เมื่อได้ยืนวัชรินทร์พูดจาทักทายกับบุคคลเหล่านั้นด้วย
ภาษาไทยดั้งเดิม ซึ่งคนไทยรุ่นใหม่ไม่อาจจะเข้าใจได้ทั้งหมด

“คุณวัชรินทร์คะ ที่คุณบอกว่าพระเจ้าติลกปนัดดาธิราช
เจ้าแผ่นดินลานนานั้นท่านเป็นอะไรกับพระเจ้าติโลกราชที่เราพากัน
ไปเที่ยวที่วัดของวันนั้นคะ?” หญิงสาวคนเดียวในคณะที่มีหน้าตา
เรียกได้ว่า “สวยที่สุด” เอ่ยถามขึ้น

“พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช ก็เป็นพระเจ้าหลานเธอของ
พระเจ้าติโลกราชนั่นแหละครับ”

“อ้อ มิน่าเล่าได้ทรงพระนามว่าพระเจ้าติลกปนัดดา เรา
โง่จริง”

“อันที่จริงพระเกียรติคุณของท่านพระสิริมังคลาจารย์ยังมี
อีกมากนะครับแต่ผมเองเป็นผู้ร้้น้อยจึงไม่อาจจะให้คำอธิบายได้
ละเอียดถี่ถ้วนเท่าที่ควร ต้องขออภัยด้วย”

“อย่าถ่อมตัวนักเลยคะ คุณน่าจะรู้อะไรเกินตัว เกินอายุไป
ทั้งนั้น พวกเราอยู่กรุงเทพฯ แท้ ๆ ใครไปถามว่ากรุงเทพฯ สร้าง
ในปีใด พ.ศ.ไหน ก็คงตอบไม่ถูก”

“อ้อ แน่ละซี พวกเรอนะเที่ยวรู้ะไรนอกประเทศออก
เยอะแยะ แต่บ้านเมืองของตัวเอง กลับไม่รู้ะไรเลย ชั้นแต่จะฟัง

ดนตรีหรือฟังเพลง ก็ต้องขอให้ป็นฝรั่งเข้าไว้ไม่จั้นไม่โก้ ไม่ทันสมัย”

เสียงหลังนี้เป็นเสียงของสุภาพสตรี อายุไม่เกินสามสิบห้า แต่ท่าทางการแต่งเนื้อแต่งตัวรู้สึกว่ารัดกุมทันสมัยดวงตาของเธอที่ซ่อนอยู่หลังแว่นสีชา เป็นประกายบอกแววจลัดและทันคน

“โอ พี่ใหญ่คะ จะโทษเราฝ่ายเดียวไม่ถูกหรอกค่ะต้องโทษสังคมส่วนใหญ่ด้วยจึงจะถูก ทุกวันนี้อารยธรรมกรุงเทพฯ มันผสมกันเสียจนไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไรอยู่แล้ว เล็กเองก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมกรุงเทพฯ จะให้เป็นอื่นไปได้อย่างไร” หญิงสาวผู้ซึ่ง “สวยที่สุด” คำนั่งกล่าวหาของอีกฝ่ายหนึ่ง เสียงอ่อนหวานชวนวาบหวนใจ ครั้นแล้วเธอได้หันไปทางชายหนุ่ม ซึ่งยังถือเอกสารเกี่ยวกับโบราณสถานแห่งนั้นอยู่ในมือ เธอยิ้มให้เขาและเอ่ยขึ้นว่า

“ขอตำรานั้นให้เล็กได้ไหมคะ จะได้นำเอาไปศึกษาด้วยตัวเองอีกครั้งหนึ่งคอยดูนะ พี่ใหญ่อยากว่าเล็กว่าหัวสมัยใหม่ ต่อไปนี่จะต้องเอาชนะคำพูดนี้ให้ได้ คุณวัชรินทร์ต้องช่วยเล็กหน่อยนะคะ ช่วยแนะนำว่าจะควรทำอย่างไรจึงจะเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ดีในสายตาของพี่ใหญ่”

ทุกคนในที่นั้นหัวเราะ ส่วนวัชรินทร์เพียงแต่ยิ้มพร้อมกับนึกในใจว่า การพูดและลักษณะยิ้มอย่างฟุ่มเฟือยของเจ้าหล่อนนั้นแหละเป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ และถ้าหากเป็นไปได้ เขาก็ใครจะได้ยลภาพอันแสนจะเฉิดฉายใสนั้น ให้นานเท่านั้น

มหาเถรผู้ยิ่งใหญ่ของนครพิงค์

เราไปถึงสถานที่แห่งนั้นด้วยรถจักรยานสองล้อซึ่งเป็นสิ่งหาได้ง่ายในเชียงใหม่ อาศัยที่ทุกคนไปสู่ถนนซอย เราจึงต้องเปลี่ยนจากแถวหน้ากระดานเป็นแถวเรียงหนึ่ง เพราะถนนซอยนั้นแคบและค่อนข้างขรุขระ ทั้งเป็นทางชันและคดเคี้ยว ผ่านเข้าไปท่ามกลางผืนไร่ที่มีคนมาจับจองเต็มไปหมด กว่าที่จะถึงที่หมาย พวกเราก็เหงื่อโซม หายใจหอบแฮ่ก ๆ ไปตาม ๆ กัน

เพียงเวลาไม่กี่นาที พวกเราก็หายเหนื่อยเพราะสถานที่อันเต็มไปด้วยความร่มเย็นสงบสดสมกับเป็นสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายพระพุทธศาสนา จันทรได้พาเราเดินเลาะลัดไปตามร่มไม้ ปากอธิบายนอยู่แจ้ว ๆ

“วัดนี้เดิมมีชื่อว่า เวฬุภักฐาราม หรือไผ่สับเอ็ดกอมี่มาตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าเมงรายมหाराช ต่อมาพระเจ้ากือนาผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าเมงรายได้ทรงสร้างอุโมงค์ไว้ใต้ฐานพระเจดีย์สำหรับพระมหาเถรเจ้าองค์หนึ่งเดินจงกรม จึงมีชื่อเรียกกันว่า “วัดอุโมงค์” ประเดี๋ยวเราก็จะได้เข้าไปเดินดูกัน ถ้าเมื่อพวกเธอต้องการจะดู”

“ก็แน่ละซิ ถ้าไม่ต้องการดูแล้วจะถ่อร่างมาทำไมถึงที่นี่” พวกเราคนหนึ่งกล่าวยวน ๆ แต่จันทรไม่ถือ คงเดินนำพวกเราไถลเข้าไปจนถึงบันไดอิฐทอดขึ้นไปบนสถานที่อันเป็นสิ่งปลูกสร้าง

แต่ครั้งโบราณสมัย แต่ได้มาต่อเติมและสร้างขึ้นใหม่เป็นเรือนไม้เล็ก ๆ หลาย ๆ หลังอย่างที่เห็น “นั่นไง สำนักหรือกุฏิพระคุณเจ้าทั้งหลายมาพำนักอยู่เพื่อศาสนกิจ ทั้งนี้โดยการบริจาคของคหบดีท่านหนึ่งแห่งจังหวัดนี้ แต่ว่าเราบังเอิญนึกขึ้นได้ถึงบุคคลท่านหนึ่งซึ่งเป็นคนสำคัญมาก เป็นคนที่ทำให้พระเจ้ายกย่องให้สร้างอุโมงค์ไว้ให้เงินจกรม”

“อ้อ เหนื่อยอีกแล้ว ขอนั่งพักตรงนี้หน่อยเถอะ เอ้าจันทร์มืออะไรก็เล่าไป พวกเราจะฟัง”

พวกเราเห็นด้วย ต่างพากันนั่งลงบนก้อนหินที่ยื่นออกมา และบ้างก็มีลักษณะคล้ายกับเป็นม้านั่งอย่างดี จันทร์พูดไม่ค่อยจะรู้จักเหน็ดเหนื่อย เห็นจะเป็นเพราะความเคยชิน

“อันนี้ต้องสารภาพว่าไปจำมาจากคำบอกเล่าของพระคุณเจ้าท่านหนึ่ง ซึ่งมีความรู้เรื่องโบราณคดีแตกฉานมาก แต่ตอนหลังนี้สึกออกมาครองชีวิตรบราวาสน่าเสียดายที่ประสบอุบัติเหตุสิ้นชีวิตไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ พอมาที่นี่ครั้งใด ออดนึกถึงท่านไม่ได้ ท่านผู้นั้นเล่าให้ฟังว่า เมื่อกาลก่อนโน้นยังมีกษัตริย์ผู้หนึ่ง มีนามกว่าจันทเป็นชาวบ้านเวียงบัว....”

“ชื่อเพราะจัง “เวียงบัว” อยู่ตรงไหนนะ จันท”

“ท่านว่าอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูช่างเผือกเตี้ยนี้ เด็กชายจันทได้เข้าไปอยู่ที่วัดบ้านไผ่เพื่อศึกษาเล่าเรียนตามแบบฉบับของเด็กชายสมัยนั้นจนอายุสิบแปดปี จบตามอาจารย์ที่นั่นจะฟังสอนให้แล้ว ก็ขอร้องให้นำตนไปฝากไว้กับสำนักของพระมหาเถรอีกรูป

หนึ่ง ศึกษาอยู่ที่นั่นอีกสามปีก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในสำนัก
วัดโพธิ์น้อยศรีเกิด จำพรรษาอยู่ที่นั่นได้สามพรรษาก็มีเหตุเกิดขึ้น”

“เหตุอะไรอีกล่ะ?”

“คือท่านได้ทราบว่พระมหาเถรอุปโลผู้เป็นปฐมอาจารย์
อาพาธหนัก ท่านจันทภิกขุจึงได้อำลาพระมหาเถรวัดโพธิ์น้อยไป
เยี่ยมอาจารย์เก่า เข้าไปปฏิบัติอาพาธกิจตามวาระอันควรกตัญญู
แต่ท่านมหาเถรผู้เป็นปฐมอาจารย์ก็ได้ทุเลา ที่สุดได้เรียกศิษย์รัก
เข้าไปใกล้มอบคัมภีร์ให้เล่มหนึ่งและสั่งว่า “ดูกร จันทศรม คัมภีร์นี้
เมื่อข้าดับขันธไปแล้ว ให้เจ้าถือเอาไปศึกษาเถิด แล้วเจ้าจะมีปัญญา
หลักแหลมปราดเปรื่องหาผู้เสมอเหมือนมิได้ คัมภีร์นี้ชื่อว่า “มหา
โยคีมนต์ประเทศ เป็นคัมภีร์ศาสตร์เภทสำคัญยิ่งนัก” พอจันทภิกขุ
รับมา แล้วต่อมามีนานท่านมหาเถรก็ถึงซึ่งมรณภาพ ท่านจันทภิกขุ
ก็ตั้งต้นศึกษาคัมภีร์เล่มยิ่งใหญ่ชิ้นด้วยความตั้งใจแน่วแน่เป็นพิเศษ”

“แล้วท่านศึกษาได้ผลหรือเปล่า”

“ได้สิ ท่านได้พบมนต์วิธีที่จะทำให้เป็นคนมีสติปัญญาดี
เลิศ จันทภิกขุได้ลาอาจารย์ออกไปแสวงหาที่สงบบนดอยสุเทพ
ท่านได้ไต่ถามคนตัดฟืนว่ายังมีที่ใดที่สงบสดมากที่สุด ในละแวก
นี้ คนตัดฟืนก็แนะนำให้มาที่นี่ บอกว่ามีศาลาเก่าของฤๅษีสุทเว
ดาบสตั้งอยู่ จันทภิกขุมีความยินดีมาก รีบเดินมายังศาลาแห่งนั้น
ปัดกวาดทำความสะอาดแล้วก็กระทำสมาทานอาสนะบำเพ็ญกิจ
ตามวิธีมนต์ที่ได้เรียนมา คือสวดมนต์ตามแบบในคัมภีร์นับเป็น
สองพันสามพันจบ - - ”

“อะไรนะ? สองพันสามพันจบ เป็นไปได้หรือ”

“ก็ทำไมจะเป็นไปไม่ได้ ท่านสวดจบหมดตามตำราซึ่งเราไม่รู้หรอกเพราะเป็นวิชาชั้นสูงมาก ที่นี้พอท่านสวดถึงบทใดไม่ทราบ ในราตรีกลางดึกนั้นเอง ก็ปรากฏนิมิตเป็นนางฟ้า ทรงความงามหาที่เปรียบมิได้ ในมือนางถือคบเพลิงสว่างรุ่งโรจน์ ดำเนินมาหยุดตรงหน้าท่านจันทกิกขุ- -”

“นางไม้มาสำแดงร่างเสียกระมัง?” พวกเราคนหนึ่งออกความเห็น

“เปล่า ไม่ยากกะไร จันทกิกขุเองก็นึกว่าเป็นภูตพรายอารักษ์มา สำแดงให้เห็นเหมือนกัน แต่พอยับจะถาม นางก็เอ่ยถามขึ้นเสียก่อน

“สมณะท่านมาทำอะไรอยู่ที่นี้หรือ” จันทภิกขุตอบว่า “เรากำลังบำเพ็ญมนต์ประเทศ” นางถามอีกว่า “ไฉนท่านจึงมากระทำบำเพ็ญมนต์ห่างไกลออกจากชุมชนถึงปานฉะนี้” จันทภิกขุตอบว่า “เราต้องการความสำเร็จ เมื่อสำเร็จแล้วเราก็จักครองเพศสมณะ ไปจนตลอดชีวิต” นางถามต่ออีกว่า “อะไรคือความสำเร็จนั้น พระคุณเจ้า” จันทภิกขุก็ตอบว่า “คือเราจะมีปัญญาอันใหญ่ยิ่งกว่าคนทั้งหลาย”

“แล้วนางนั้นทำอย่างไรต่อไป” เสียงถามมาจากคนหนึ่ง
ในคณะของเราตามเคย

“นางก็ยืนของสิ่งหนึ่งมาตรงหน้าและกล่าวว่า “หากท่านประสงค์จะมีปัญญาอันยิ่งใหญ่ก็จงรับเอาหมากคำนี้ไปเคี้ยวกินเถิด” จันทภิกขุก็ยื่นมือออกไปรับ แต่จะเนื่องด้วยความดีใจหรือตกประหม่าก็ไม่ทราบมือจึงไปสัมผัสกับมือของนางฟ้าองค์นั้น นางสะบัดมือและต่อว่าจันทภิกขุหาว่ามาถูกต้องตัว ที่สุดก็กล่าวคำสาปไว้ให้จันทภิกขุเสื่อมสติ คล้ายคนบ้า มีอาการจิตวิปลาสพ้นเพื่อน เมื่อกลับมาถึงวัดแล้วก็ได้พรำบ่นศึกษาพระไตรปิฎก วินัยปิฎก และพระสูตรต่าง ๆ บรรดาที่ว่ายาก ๆ ได้ทั้งหมดภายในเวลาอันสั้น ความสามารถแสนมหัศจรรย์เช่นนี้เป็นที่เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ ในกาลครั้งนั้นนครพิงค์เชิงใหม่มีนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาอยู่ด้วยกันหลายองค์ แต่จันจำชื่อท่านไม่ได้ รัชสมัยพระเจ้ากือนา เป็นรัชสมัยที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก มีการสดสาธยายพรำบ่นแต่พระพุทธรูปมนต์กันทุกบ้านเรือน พระเจ้ากือนา

ก็เป็นกษัตริย์ที่ทรงสนพระทัยในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ขำความปราดเปรื่องของจันทภิกขุจึงปลิวไปเข้าพระกรรมพระองค์จึงไปถามปัญหาและสนทนาธรรมด้วยบ่อย ๆ มีหน้าซ้ำยังรับปัญหามาจากกษัตริย์เมืองอื่นมาถามจันทภิกขุ จันทภิกขุก็แก้ได้ทุกครั้ง แต่จันทภิกขุหรือท่านมหาเถรจันทผู้นี้ ได้ถูกนางฟ้านิมิตสาปให้เสียสติมาก่อนจึงมีบางครั้งเมื่อฟังชานถึงขนาดท่านก็หนีออกไปอยู่เสียในป่า คือวัดเวฬุภักขารามที่เราั่งอยู่บัดนี้ครั้งละนาน ๆ พระเจ้าก็อนาจึงได้โปรดให้สร้างคูหาอุโมงค์เป็นที่เดินจงกรมเป็นช่องทางคดเคี้ยวไปมา คูหาอุโมงค์นี้ปัจจุบันมีผู้มาซ่อมแซมให้เรียบร้อย เป็นที่ที่ น่าดูน่าคิด พวกเราใครอยากเห็นให้ยกมือขึ้น” จันทรลุกขึ้นยืนทำท่าดั่งนักปราชญ์ พวกเราจึงยกขึ้นพร้อมกันสะพริบพลางลุกขึ้นยืนสีหน้าของทุกคนเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น

“ที่คูหาอุโมงค์ที่วานี้แหละ ที่มหาเถรจันทผู้มีปัญญาอันปราดเปรื่องแต่มีสติฟั่นเฟือนเพราะต้องสาปได้ยึดเป็นวิเวกสถานสำหรับดับอารมณ์ที่ฟุ้งซ่าน และก็เป็นสถานที่ที่ พระเจ้าก็อนาต้องเสด็จมาเสมอ ๆ เพื่อได้ถามปัญหาต่าง ๆ วัดเวฬุภักขารามจึงเป็นวัดของพระภิกษุฝ่ายอรัญวาสี ซึ่งมีความสำคัญยิ่ง เราจะต้องไม่ลืมว่าพระมหาเถรผู้ยิ่งใหญ่ของนครพิงค์องค์นี้ เป็นผู้มีความเพียรพยายามอย่างเยี่ยมยอด หาผู้เสมอเหมือนมิได้ เกียรติคุณของท่านมหาเถรเจ้ายังมีอีกมาก แต่ตอนนี้ขอให้เราลงไปชมคูหาอุโมงค์อันเป็นที่ที่ ท่านเคยเดินจงกรมเสียก่อน - - เอ้า-พวกเรา - - ไปได้แล้ว”

ผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรม

“มีบ้างไหมที่เจ้านครได้สดับข่าวศึกมาประชิดชายแดนแล้ว กลับตั้งพระทัยอยู่ในความสงบ ดำริการที่จะต่อรบด้วยธรรม-ยุทธและแล้วก็ได้ชัยชนะด้วยธรรมยุทธนั้น”

เมื่อฝ่ายหนึ่งตอบว่า “ยังไม่เคยได้ทราบเรื่องราวเช่นนั้นมาก่อน” เขาผู้ตั้งปัญหาขึ้นถามก็รับอาสาเป็นผู้เล่าถึงพระราชประวัติของกษัตริย์แห่งภูกามยาวในอดีต ผู้ได้รับสมญานามอย่างยกย่องว่า “ธรรมิกราช” แห่งอาณาจักรพะเยา

“อันที่จริง วีรบุรุษแห่งการศึกษาสงครามนั้นมีมาก แต่วีรบุรุษผู้พยายามรักษาไว้ซึ่งแสนยาธรรมานุภาพนั้น เรามักจะหาไม่ค่อยพบ” สหายผู้นั้นกล่าวสืบไปอย่างช้า ๆ เขามองไปข้างหน้าซึ่งแลเห็นหนองน้ำมืมาอันเราเรียกกันว่า “ทะเลสาบ” แต่สำหรับที่นั่น เขาเรียกกันว่า “กว๊านพะเยา”

“ยุคนั้นเป็นยุคของการแสวงหาอำนาจ ชาวไทยเรายังแตกเป็นก๊กเป็นเหล่า แม้แต่แคว้นลานนาไทยเราก็ยังแบ่งออกเป็น 3 รัฐ มีรัฐหิรัญนครเงินยาง ปกครองโดยพระเจ้าเมงรายมหาราช รัฐพะเยา มีพ่อขุนงำเมืองปกครอง รัฐหริภุญไชย ปกครองโดยพญายี่บา แต่หริภุญไชยตอนหลังถูกพระเจ้าเมงรายยาดราทพิฆาตบุกตะลุยและยึดครองเสียเอง จึงเหลือเพียงสองรัฐ”

“ขอโทษ ขอถามอะไรหน่อย พระเจ้างำเมืององค์นี้เป็น

ถูกแต่เหล่าใครกันครับ”

“เป็นราชโอรสของพ่อขุนมิ่งเมือง พ่อขุนมิ่งเมืองเป็นโอรส
กษัตริย์ผู้สืบสายโลหิตมาจากขุนเจืองมหาราช ต้นตระกูลเดียวกับ
พระเจ้าเมงรายมหาราช”

“อ้อ”

“และดูเหมือนจะประสูติปีเดียวกันกับพระเจ้าเมงรายเสีย
ด้วย ตอนที่พระเจ้าเมงรายขึ้นเสวยราช ณ เมืองหิรัญนครเงินยาง
พ่อขุนงำเมืองก็ได้ขึ้นครองเมืองพะเยาขณะที่มีพระชนม์ได้ 20
พรรษา นับว่าเป็นกษัตริย์ที่หนุ่มที่สุด”

“ชื่อแปลกดีนะ พ่อขุนงำเมือง งำนี่แปลเป็นภาษาเหนือ
ว่าอะไร”

“ก็แปลว่าปกป้องครอบงำ เหมือน ๆ กับแม่ไก่ที่แผ่ปีก
ป้องลูกน้องไม่ให้ศัตรูมาประทุษร้าย คล้ายกับพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวท่านองนั้นแหละ
แต่พ่อขุนงำเมืององค์นี้ท่านมีประวัติ”

“ประวัติยังไง”

“ประวัติที่ทำให้ใช้ชื่อนี้ครับ ในตำนานบอกไว้ว่าราชบุตร
พ่อขุนมิ่งเมืองพระองค์นี้มีบุญญาธิการทรงความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก
กล่าวกันตามตำนานว่า “พระยางำเมืองเป็นเจ้า ท่านเสด็จไปแห่ง
หนใด แดดก็บร้อน และฝนก็บร้อ ท่านจักใคร่หือบดก็บด จักใคร่
หือแดดก็แดด ดังนี้”

“เอ๊ะ เกือบจะเหมือนกับพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย”

“อ้าว ท่านทรงเป็นพระสหายสนิทกันนี่นา ตอนที่พระองค์ท่านเจริญชนมายุได้ 14 พรรษา ได้เสด็จไปศึกษาศาสตร์แพทกับเทพอิสตินหนึ่งบนภูเขาดอยด้วน ครั้นชนมายุได้ 16 พรรษาจึงได้เสด็จไปศึกษาศิลปในสำนักพระสุกทันตฤาจารย์เดียวกับสมเด็จพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย จึงได้เป็นพระสหายกันตั้งแต่นั้นมา”

“ที่ว่าพ่อขุนงำเมืองทรงรบข้าศึกด้วยธรรมยุทนั้นคืออย่างไร ผมอยากทราบตอนนี้แหละ”

“เรื่องมีอยู่ว่า ตอนนั้นพระเจ้าเมงรายมหาราช มีพระราชประสงค์ที่จะรวบรวมหัวเมืองทั้งหมดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นราชอาณาจักรเดียวกัน เมืองพะเยาก็เป็นจุดหนึ่งซึ่งพระองค์มุ่งหวังได้ทรงกรีธาทัพมาจะตีเอานครพะเยา พ่อขุนงำเมืองทรงทราบข่าวศึก ก็มีได้มีพระอาการตื่นสะดุ้ง หรือรีบตระเตรียมรีพลโยธาออกต่อรบด้วย.....”

“ช่างใจเย็นจริงนะ”

“ด้วยน้ำพระทัยอันเยือกเย็นและความดำริไตร่ตรองอันสุขุมคัมภีรภาพ พระองค์ทรงตรองเห็นแล้วว่าขณะนั้นเมงรายมหาราช กำลังเกรียงไกรด้วยพระราชอำนาจดุจดั่งพระยาราชสีห์ การจะต่อรบด้วยกำลังอาวุธ และกำลังไพร่พลก็จะเป็นที่เดือดร้อนเปล่าเปลือง และยังทรงคำนึงถึงว่าเมงรายมหาราชก็หาใช่ใครอื่นไม่ หากเป็นไทยเผ่าเดียวกัน และยังร่วมบรรพบุรุษเดียวกันคือขุนเจืองมหาราชผู้ต้นตระกูล จำกูจักอ่อนน้อมยอมทำไมตรีด้วย เห็นที่จะดีกว่าเป็นแน่ทีเดียว - - ”

“เหมือนกับที่ท่านกวีสุนทรภู่ว่าไว้ - - - จะปรารธนาสารพัด
ในปฐพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง - - -” คนฟังอดสอດไม่ได้ตามเคย
“จารย์เช่นนั้นแล้ว พ่อขุนงำเมืองกษัตริย์แห่งพะเยาก็มี
พระราชดำรัส สั่งให้ไพร่พลออกไปจัดเตรียมปลูกสร้างพลับพลา
ที่ประทับไว้คอยรับเมงรายมหาราช ตรงตำบลชายแดนที่พระเจ้า
เมงรายจะเสด็จผ่านมา พอเสด็จแล้วพระองค์ก็เสด็จประทับคอย
รับรองอาคันตุกะผู้ห้าวหาญในเชิงยุทธอยู่ ณ ที่นั้น”

“ตอนนี้เหมือนตอนของเบ้งทำอุบาย - - ขึ้นไปนั่งบนกำแพง
แสรังตีขิม พักยิ้มให้ข้าศึกนึกจน - - -”

“แต่กรณีนี้ไม่ใช่กลอุบาย เป็นความตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่

ที่จะเอาชนะข้าศึกโดยธรรมอันจะเป็นได้ว่า พ่อขุนงำเมืองมีพระหทัยหนักแน่นและทรงเชื่อมั่นในพระองค์เหลือเกินว่า ทุกสิ่งจะต้องตกลงกันได้ ผมคิดว่าพระองค์คงจะทรงมีวิธีการพูดอย่างดีที่สุดชนิดที่พ่อขุนเมงรายจะต้องหงายหลัง - - ง่า - - ต้องยอมจนต่อเหตุผลที่เดียว ในตำนานไม่ได้มีกล่าวไว้ว่าพระองค์ท่านได้ทรงเจรจากับจอมทัพแห่งนครไชยনারายณ์อย่างไรปรากฏแต่ว่าพ่อกองทัพพระเจ้าเมงรายยกมาถึงชายแดนเมืองพะเยา ก็พบเข้ากับกองทหารของพ่อขุนงำเมืองคอยรับอยู่ด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้ม พลังก็ยกน้ำยกท่า หมายเมียง บุหรี ออกไปรับรองและร้องทักทายอย่างไม่ตรีจิต เชื่อเชิญให้พักผ่อนเสปสุราอาหารกันเป็นที่สำราญพวกนั้นกำลังเหนื่อยมา ก็ตรงเข้าสวาปาม-เอ้อ-

“แหม ตอนนี่คงสนุกพิลึกกะนะ ถ้าพระเจ้างำเมืองเกิดเล่นไม่ซื่อ รอยยาพิษลงไปในอาหารคงได้เสร็จกันหมดทั้งกองทัพแน่”

“เปล่าพวกนั้นคงได้ยินกิตติศัพท์ในความใจบุญของกษัตริย์เมืองพะเยาเป็นอย่างดีมาแล้ว พระเจ้าเมงรายพอเห็นเมืองพะเยาทรงยิ้มเข้ามาหาด้วยท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตัวเช่นนั้นก็เลยล้มความคิดที่จะรุกรานเมืองพะเยา ได้ทรงสนทนาปราศรัยผูกไมตรีไว้ต่อกันกระทั่งกระทำสังจสาบานเป็นมิตรต่อกันตลอดอายุขัย แต่คงจะมีความเจรจากันและพ่อขุนงำเมืองคงจะมีวาทะศิลป์ยอดเยี่ยมเพราะเป็นฝ่ายที่ใช้สมองมากกว่าใช้กำลัง แต่พระองค์ก็ทรงยอมเสียเปรียบ โดยยกหมู่บ้านซึ่งมีพลเมืองอยู่ห้าร้อยครัวเรือนให้ขึ้นอยู่กับแผ่นดินพระเจ้าเมงราย ซึ่งก็ไม่แปลกอะไรเพราะเป็น

ลานนาไทยเหมือนกัน”

“จริงทีเดียว พระองค์ทรงเห็นการณ์ไกลไม่ใช่เล่น แล้วตอนไหนนะที่ว่าได้ไปกระทำสัจจสาบานต่อพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัยกับพระเจ้าเมมรายรวมสามพระองค์นะ มีคนพูดถึงเรื่องนี้กันบ่อย ๆ”

“อ้อ ตอนภายหลังที่ไทยรวมกำลังได้เป็นกลุ่มก้อน แยกปกครองเป็นสองอาณาจักรที่เข้มแข็งเกรียงไกรยิ่ง ก็คืออาณาจักรเหนือของพระเจ้าเมมราย ซึ่งทำการแผ่อาณาพอย่างกว้างขวางถึงเชียงตุง เมืองลอ เมืองเทิง กระทั่งหงสาวดี และเมืองอังวะทางฝ่ายอาณาจักรสุโขทัยอันพระร่วงเจ้าเป็นประมุขก็ทำการปราบปรามขับไล่พวกขอม รวบรวมไทยตั้งมั่นอยู่ในภาคกลาง ไทยสามอาณาจักรในสมัยนั้น ต่างก็เป็นมิตรสนิทซึ่งกันและกัน มีอยู่ครั้งหนึ่งพระร่วงเจ้าได้เสด็จไปเยือนพ่อขุนงำเมือง ได้ทอดพระเนตรเห็นพระนางอ้าวเชียงแสนมีสิริโฉมพิลาสพิไลก็เกิดความปฏิพัทธ์รักใคร่ตามวิสัยชาย - - -”

“พระร่วงของเราก็คงทรงเจ้าชู้ไม่ใช่เล่น”

“ก็น่าเห็นใจ เพราะพระนางคงจะสวยงามมาก เดี่ยวนี้คุณเห็นไหม ผู้หญิงพะเยาก็สวยหยอกอยู่เมื่อไหร่ พระร่วงเจ้าคงจะประพฤติล่วงละเมิดประเพณีอยู่บ้าง เป็นการเสื่อมเสียพระเกียรติยศของพ่อขุนงำเมือง พ่อขุนองค์นี้ก็อย่างที่ทราบพระองค์ทรงสุขุมคัมภีรภาพแต่หนักแน่นพอที่จะไม่ตัดสินใจประหารอย่างหุ่นหันพลันแล่น ทรงรำพึงในพระทัยว่า “กูจักมาพระยาร่วงกับเมียกูเสียก็ได้แล แต่ว่าเมืองได้กับเมืองกู ก็จักเป็นเวรแก่กันสืบไปชะละ

บ่ควรฆ่า อหนึ่งเมี้ยกุกก็หากร้าย ก็ได้ผูกพระยาร่วงไว้ จักตัดแต่งสิน
ใหม่เองก็บ่ควร ส่วนตนกุกก็เป็นพระเจ้าใหญ่ ควรกูไปไหว้สหาย
แห่งกุกคือเจ้าเมงรายตนมีบุญสมภาร และทรงปัญญาเฉลียวฉลาด
อาจตัดแต่งถ้อยคำชอบด้วยสุคติ ควรไหว้ท่านหื้อมาพิจารณาตัด
แต่งความนี้ต่อผิอและพระยาร่วง” แล้วพ่อขุนผู้ทรงธรรม ก็ให้
อัญเชิญพระเจ้าเมงรายเสด็จมาชำระความ”

ผู้เล่าและผู้ฟังทั้งสอง เกิดมีความจำเป็นที่จะต้องแยกกันไป
เพื่อกิจธุระ จึงผิดต่อกันว่าจะเล่าต่อและฟังต่อในโอกาสแรกที่จะ
มาถึง

วีรสตรีแห่งลุ่มน้ำระมิงค์

“เชียงใหม่คือถิ่นไทยงาม คือแดนดอกเอื้องเมืองแห่งวัฒนธรรม เชียงใหม่มีผ้าไหมที่สันทักแพงและลำพูน มีเครื่องเงิน เครื่องเงิน และช้างไม้ มีร่ม มีกุหลาบ มีลำไย - - -เอ มีอะไรอีก เธอช่วยต่อหน่อยซีว่าเชียงใหม่มีอะไรอีกนอกจากที่กล่าวมาแล้ว”

“ไม่เอา ธุระอะไรจะมาให้ฉันสดุดีพวกกันเอง เอาใจดีกว่า อยุธยาของเธอเนะ มีอะไรที่เธอประทับใจมากที่สุด - - แม่น้า”

“ฮ้าย ใครบอกละ สิ่งที่คุณซาบซึ้งจริงใจที่สุดก็คือวีรกรรมของพระศรีสุริโยทัยจ๊ะ - -เออ เชียงใหม่ของเธอรูสึกจะมีแต่คนสวยคนงาม ยังไม่เคยมีวีรสตรีเลยใช้ไหม”

“เยอะเยอะไป แต่ถ้าเธอจะหมายถึงในด้านที่ออกไปรบทัพจับศึกในสมัยโบราณก็มีเหมือนกัน - - -แต่ที่ไม่มีใครรู้จักก็เพราะตำนานทั้งหลายทางลานนาไทยยังไม่ค่อยมีใครนำออกเผยแพร่เท่านั้นเอง”

“งั้นเธอ? ไหนเธอช่วยเล่าให้ฉันฟังหน่อยซี เรื่องเกี่ยวกับวีรสตรีชาวเชียงใหม่ - - -ชื่ออะไรนะเธอ”

“ชื่อนางเมือง”

“เรื่องเป็นอย่างไร”

“นางเมืองคนนี้ก็ป็นภรรยาของเจ้าหมื่นโลกนคร แม่ทัพคนสำคัญของพระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์แห่งนครพิงค์ ถ้าเป็น

เดี๋ยวนี้ก็ต้องเรียกเป็นท่านผู้หญิงเมือง หรือท่านผู้หญิงโลกนคร
นั่นทีเดียว”

“แล้วยังไงต่อไป?”

“ตอนนั้น พระเจ้าแสนเมืองมามีพระชนมายุเพียงสิบสี่
พรรษา ก็ได้ขึ้นเถลิงราชสมบัติสืบสนองจากพระราชบิดาคือท้าว
กือนาซึ่งเสด็จทิวงคตที่นครพิงค์เชียงใหม่ ที่นี้ก็มีเจ้าท้าวมหาพรหม
ผู้ครองเมืองเชียงราย ซึ่งเป็นพระอนุชาของพ่อท้าวกือนา ได้ทราบ
ข่าวพระเชษฐาทิวงคตและพระราชบุตรได้สืบราชสมบัติก็ไม่พอ
พระทัย จักแจ้งยกทัพโยธามาเป็นอันมากเพื่อจะแย่งราชสมบัติ
จากเจ้าแสนเมืองมา”

“พิลึกละตาคนนี่ เป็นอาแท้ ๆ ยังจะคิดแย่งราชสมบัติของ
หลาน”

“นั่นนะซี ของตัวเองก็มีอยู่แล้วด้วย หลานก็ยังเด็กอายุเพิ่ง
สิบสี่ปี เจ้าท้าวมหาพรหมยกโยธาไปตั้งอยู่ที่หนองพะชีแล้วใช้ให้
คนไปบอกแก่อัศวมहाเสนาที่ชื่อแสนผานองว่าจะขอเข้าไปถวาย
บังคมพระบรมศพพระเจ้ากือนา แสนผานองนั้นทราบระแคะ
ระคายมาแล้วก็ตอบไปว่า จะได้จัดพิธีรับรองให้สมพระเกียรติยศ
แล้วท่านอัศวมहाเสนาแสนผานองก็จัดกำลังพลหมื่นหนึ่งขึ้นประจำ
รักษาพระนคร และจัดอีกกองหนึ่งตั้งไว้นอกเมือง ให้ตีฆ้องกลอง
ให้ร้องเอิกเกริกเป็นโกลาหล”

“เลยได้รับกัน”

“ยัง ยังไม่รบ เจ้าท้าวมหาพรหมรู้ทันเหมือนกันว่าเขาเตรียม

รับมืออยู่ ก็เลยถอยทัพลงไปทางใต้ กวาดเอาครัวชาวเวียงกุมกาม
ไปด้วย มีผู้หญิง เด็ก แล้วก็ข้าวของเงินทองอีกบ้าง ยกเลยไปตั้ง
ที่ริมน้ำแม่ขาน เดี่ยวนี้อยู่เขตอำเภอจอมทอง แสนผานองก็ให้
หมื่นโลกนครคุมทหารอยู่รักษาเมือง ตัวเองคุมพลเจ็ดพันยกตาม
ไปต่อตีกับเจ้าท้าวมหาพรหม ไปทันกันเวลาเที่ยงคืน ต่อสู้กัน แสน
ผานองชนะ ได้ทรัพย์สินและผู้คนที่ทำวมหาพรหมกวาดเอาไปได้
คืนมา แล้วยังได้ช้างม้าอาวุธและเชลยอีกมากมาย”

“เจ้ามหาพรหมก็แพ้”

“ก็มันซี แล้วเลยวิ่งแจ้นไปหาไพร่พลที่เหลือตายไปยังแดน
เจ็ดยี่หรือชเลียง ไปพึ่งพระบรมไตรจักร์กรุงศรีอยุธยาทางฝ่าย
แสนผานองก็เลิกทัพกลับคืนนครเชียงใหม่ เรียกประชุมเสนามาตย์
ทั้งหลายมาปรึกษากันว่าท้าวมหาพรหมหนีไปเมืองใดครั้งนี้ ดีร้าย
คงจะนำกองทัพกรุงศรีอยุธยามาติดเมืองเป็นแน่ พระศพเจ้าท้าว
กือนาก็ยังไม่ได้จัดการประการใด จำจะต้องจัดการเรื่องป้องกัน
บ้านเมืองเสียก่อน ตกลงกันแล้ว ก็ให้เจาะพังกำแพงเมืองด้านวัด
พราหมณ์ แล้วเชิญพระศพเจ้าท้าวกือนาเข้ามาไว้ในเวียงแล้วก่อ
กำแพงที่พังนั้นให้ติดง่า - -”

“เอ๊ะ ตอนนี้อย่าเข้าใจ ทำไมถึงต้องมีการอัญเชิญพระศพ
เข้าเวียงเรื่องอะไรกัน” “อ้อ ก็เจ้าท้าวกือนาท่านเสด็จออกไปประทับ
อยู่นอกเวียงด้านเหนือ แล้วเลยประหารและทิวศคที่วังนอกเมือง
โง่งงละ ขอเชิญพระศพเข้าไว้ในเวียงแล้วก็ตกแต่งป้อมคูประตูหอรบ
กันเป็นการใหญ่ เตรียมรับศึกอยุธยาของเธอ”

“แล้วกัน ฉันไม่รู้ด้วยนะ ตอนนั้นฉันยังไม่เกิดนี่”

“ไม่รู้ละ ปู่ทวดของปู่ทวดเธอก็คงมีส่วนร่วมด้วยเป็นแน่”

“ไม่เอา ไม่เอา ไม่เกี่ยวกัน ก็พวกของเธออยากหนีไปพึ่งพวกฉันทำไมล่ะ”

“ก็อยากช่วยคนผิดทำไมล่ะ? คนแย่งสมบัติหลาน ใคร ๆ ก็รู้ แล้วยังจะช่วย”

“ไม่เอาละ เล่าต่อไปดีกว่า ยังไม่เห็นมีนางเมืองไพล่ออกมาเลย”

“เดี๋ยวเถอะ เดี่ยวก็ออกมา ที่นี่ เมื่อตกแต่งบ้านเมือง คอยรับการโจมตีเสร็จแล้ว เจ้าหมื่นโลกนครก็ยกกรีพลไปรักษาเมืองเขลางค์ไว้”

“ไปรักษาทำไมเมืองเขลางค์”

“อ้าว ก็เป็นเมืองหน้าด่าน กองทัพที่จะยกขึ้นไปตีนครพิงค์ก็ต้องผ่านเมืองเขลางค์นี่ก่อนไงล่ะ เจ้าหมื่นโลกนครยกกรีพลไปคอยสกัดกัน รออยู่ตั้งสองเดือนกว่า เจ้าท้าวมหาพรหมจึงได้นำกองทัพอยุธยายกขึ้นมาทางนครเขลางค์ คือเมืองลำปางเดี๋ยวนี้ - -”

“คาดการณ์เก่งมาก แล้วก็มีความเพียรเป็นยอด รออยู่ได้ตั้งสองเดือน”

“แต่ฉันว่าคงไม่รอเปล่า คงจะให้ทหารฝึกเพลงอาวุธไปด้วย เรียกการรบไปด้วยคอยรับมือกับฝ่ายศัตรู พอกองทัพได้ยกมา เจ้าหมื่นโลกนครก็แต่งทัพข้างยกออกไปตั้งรับที่ตำบลเชียงภูมิ อยู่ตรงไหน ยังไม่มีใครรู้เหมือนกัน ฉันคิดว่าคงอยู่แถว ๆ เมืองลำปางนั่นแหละ

ตอนนี้ชีภรรยาเจ้าหมื่นโลก
นครก็ลุกขึ้นอาสาออกช่วย
สามีรบกับฝ่ายเจ้าท้าวมหา-
พรหม ทั้ง ๆ ที่ตอนนั้นยัง
กำลังมีครรภ์อ่อน ๆ อยู่--”

“พุทโธ ไม่พอที่เลย
ออกไปทำไมก็ไม่รู้ ไม่ใช่
เรื่องของผู้หญิงสักหน่อย”

“อ้าว ก็ถ้าไม่ออก ฉัน
ก็ไม่มีวีรสตรีมาอวดเรอนะสิ”

“เออ จริงสินะ แล้ว
ยังงี้ต่อไป”

“เจ้าหมื่นโลกนครก็อนุ-
ญาติ ท่านผู้หญิงเมืองก็แต่ง
ตัวเป็นชาย ขึ้นทรงช้างอ้าย
น้อยออกช่วยสามีเป็นสามรถ
ทั้งสองฝ่ายได้ทำการสู้รบ
กันอย่างดุเดือด จนตำบลที่
มีการต่อสู้กันนั้นเรียกว่าตำบล
แสนสนุก ที่ลำปางปัจจุบันมี
ตำบลหนึ่งชื่อว่าตำบลปงสนุก
ฉันคิดว่า คงเลือนมาจาก

แสนสนุกแต่ไม่กล้ายืนยันนะ เพียงแต่ว่ามันมีเค้าอยู่มากอย่างนี้แหละ”

“แล้วรบแพ้หรือชนะล่ะ เธอจะก๊อกรเรื่องไปได้”

“ชนะซี โธ่ กองทัพไทยที่เจ้ามหาพรหมคุมมาต้องล่าถอยไปทางเมืองลี้ อยู่ในเขตจังหวัดลำพูนเดี๋ยวนี้อ่ะ แล้วก็เลยล่ากลับไปยังกรุงศรีอยุธยา”

“ฉันว่าต้องอาภรรพณ์คนท้องแน่ ๆ เลยแพ้ราบไปเลยเออ แล้วท่านผู้หญิงเมืองของเธอมีประวัติยังไงต่อไป”

“ตอนหลังก็คลอดบุตรเป็นชาย เลยได้รับขนานนามเป็นที่ระลึกว่า “เจ้าหาญแต่ท้อง” คือหมายถึงว่ากล้าหาญตั้งแต่อยู่ในท้องทีเดียว”

“แล้วต่อมาได้แสดงความกล้าหาญสมชื่อหรือเปล่า”

“เคยซี-เคยออกศึกหลายครั้ง ตอนหลังได้เป็นเจ้าเมืองเขลางค์มีพระนามเป็นที่รู้จักในประวัติศาสตร์ว่า “เจ้าหมื่นดงนคร” สำหรับวีรชนผู้นี้ขอแยกไปกล่าวอีกต่างหาก สำหรับเจ้าหมื่นโลกนครผู้นี้ เคยประกอบวีรกรรมที่สำคัญ ๆ หลายครั้ง ตอนหลังได้รับพระราชทานชื่อใหม่ ว่าเจ้าหมื่นโลกสามล้านเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระเจ้าแสนเมืองมายิ่งนัก มีปัญหาอะไรก็ต้องทรงปรึกษา

“แน่ละซี ถ้าไม่มีท่านหมื่นผู้นี้กับแสนผานองหรืออะไรนั่น ทั้งพวกไพร่พลทั้งหลายที่ออกรบป้องกันราชบัลลังก์ พระองค์ท่าน ---- พระเจ้าแสนเมืองมาก็ไม่มีทางขึ้นครองบัลลังก์ได้ใช่ไหม? เธอ”

“ใช่ แต่เธอต้องไม่ลืมว่าขุนพลแก้วหรือนางแก้ว ย่อมจะ

เกิดมาคู่บารมีกษัตริย์ทุกยุคทุกสมัย”

“เธอจะเชื่อเช่นนั้นก็ได้”

พระชนนีออกศึก

ครั้งนั้นเจ้าท้าวลกได้ขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ ทรงพระนามว่าพระเจ้าติโลกราช เป็นราชบุตรองค์ที่หกของพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์เมงราย เป็นเจ้าเหนือหัวเมืองเชียงใหม่ที่ทรงพระปรีชาสามารถและมีบุญญาธิการยิ่งนัก ในรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วยเหตุการณ์อันน่าสนใจหลายสิ่งหลายอย่าง ทั้งในด้านการเมืองและการศาสนา และการศึกสงครามซึ่งยุคนั้นไทยยังมิได้รวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยเฉพาะในแคว้นแคว้นแดนลานนาไทยเองก็ยิ่งแยกกันครอบครองนครเป็นเอกเทศไม่ขึ้นแก่กัน

ที่ตำหนักของพระมหาเทวี ซึ่งดำรงตำแหน่งพระราชชนนี รัชกาลพระเจ้าติโลกราชคงรำดลอบบอวลไปด้วยกลิ่นน้ำอบน้ำปรุง และกลิ่นสุคนธรสเฟื่องฟุ้งจรจาย นางข้าหลวงประจำพระองค์ต่างก็สาละวนกับการปักสะดึงตรึงไหมบ้างก็ปั่นด้าย บ้างก็ทอผ้า บ้างก็ปักกลดลายลงบนพื้นไหมปนกำมะหยี่ เป็นลวดลายอันบรรเจิดตระการตา

มีเสียงซุบซิบในหมู่นางข้าหลวงว่า พระเจ้าเหนือหัวอาจจะต้องทรงออกรบศึกสงครามอีก เนื่องด้วยมีผู้เข้ามาราบทูลว่า “ศึกแกวจะมาตกเมืองน่าน” (แกวในที่นี้หมายถึงพวกญวนอานาม) และพระเจ้าติโลกราชอาจต้องยกทัพไปปราบแกว

“พระเจ้าเหนือหัวของเรา นับแต่ขึ้นครองราชก็มีได้ทรง

หยุดยังราชการกิจที่มักจะมีมากมายอยู่เสมอ เมื่อปีที่แล้วก็ได้ทรง
บำเพ็ญราชกุศลยิ่งใหญ่คือบวชกุลบตรเป็นภิกษุถึง 500 รูป ปีก่อน
โน้นก็เผชิญศึกทางใต้ เดชะอำนาจพระบารมีปกเกล้า ฝ่ายเราจึง
ได้รับชัยชนะทุกครั้ง”

“แต่พระราชมารดาของพระองค์ท่านก็ทรงห่วงใยในองค์
พระเจ้าเหนือหัวเป็นยิ่งนักนะแก้วเอ๋ย” อีกนางหนึ่งปรารภเบา ๆ

“ก็เป็นธรรมดาของมารดากับบุตรนะแหละ พี่บัวคำ ถึงท่าน
จะทรงเป็นถึงเจ้าฟ้าเหนือหัว ความห่วงใยนั้นตัดมิขาดหรอก พระเจ้า
เหนือหัวของเราอาจจะทรงเก่งกล้าสามารถ แต่คนเราก็ต้องมีพลาด
มีพลั้งทั้งนั้นแหละ นี่พูดกันแต่แรนะ อีกอย่างหนึ่ง พระองค์ก็มี
พระญาติพระวงศ์อีกมากมาย ศัตรูก็อีกไม่น้อย อย่างเจ้าท้าวช้อย
ผู้เป็นอนุชาแท้ ๆ ยังคิดกบฏกระหังตัวตายนั้นยังงี้”

ขณะนั้นนางกำนัลคนหนึ่งมาจากตำหนักหลวง ขึ้นไป
ทูลความบางข้อแด่พระชนนีแล้วก็แวะเข้ามาทักทายประสาคนรู้จัก
“เป็นจะไฉนพี่แก้วพี่คำหน้าตาหม่นหมอง มีทุกข์ร้อนสิ่งใด
หรือ”

“พี่ก็หวาดสะดุ้งข่าวศึกนั้นแหละน้องบัวเขียวเอ๋ย เขาสื่อ
กันว่าพระยาเมืองน่านส่งข่าวมาว่า ศิกแก้วมาประชิดติดเมืองน่าน
เจ้าเหนือหัวของเรา จะมีต้องเดือดร้อนพระราชหฤทัยอีกหรือ นี่
ก็เพิ่งจะแว่นว่างราชการไปเพียงชั่วลมหายใจ”

“อ้อ เรื่องศิกแก้วนะหรือพี่แก้ว? ไม่ต้องห่วงพระองค์ท่าน
หรอก เพราะตอนนี้ก็ได้ตกลงพระทัยให้หมื่นแก่งพร้าวถือพลสี่

หมิ่นเป็นทัพหลวงยกไปเมืองน่านแล้ว”

นางข้าหลวงของพระราชชนนีก็ยืมกระดาน กั้นหน้าปฏิบัติงานของตนต่อไปโดยสงบ ส่วนอีกสองคนก็สนทนากันด้วยเรื่องอื่น ๆ ตามประสาหญิง

หลังจากนั้นต่อมาไม่นานนักในคุ้มหลวงก็ปรากฏข่าวอันควรตระหนักแพร่หลายไปทั่ว

“เจ้าเหนือหัวพิโรธหนักสาเหตุเพราะเจ้าเมืองน่านทำอุบายหลอกลวงว่ามีศึกแถวมาประชิด ที่แท้ก็ความลงทั้งสิ้น ฝ่ายเราหลงยกทัพไปช่วยตั้งห้าหกทัพ ไปตั้งอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำน่านเป็นหลายวันก็มิได้เห็นพวกแถวยกมา พระยาน่านที่กล่าวความเท็จจนากลัวจะต้องพระราชอาญาหนักคราวนี้เอง”

“นี่กำลังมีกระแสน้ำสั่งให้เตรียมทัพหลวง พระเจ้าเหนือหัวจะยกไปด้วยพระองค์เอง จะไปตีเมืองน่านในฐานะที่ทำอุบายหลอกลวงดีนัก”

คำปรารภของอำมาตย์ทั้งสองเป็นความจริง แต่ยังมีความสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งเขาทั้งสองมิอาจทราบ คือเจ้าเหนือหัวแห่งนครพิงค์ได้เสด็จไปยังตำหนักพระชนนีเป็นส่วนพระองค์

“พระลูกเจ้าประสงค์สิ่งใดจากแม่หรือ?” พระนางตรัสปราศรัยภายหลังที่ได้ทรงปฏิสันถาร โดยสมควรเสร็จแล้ว ทรงพิศพระราชบุตรด้วยแววพระเนตรอันเต็มไปด้วยความเสน่หาปราณีระคนด้วยศรัทธาในสมรรถภาพ

“ลูกต้องขอประทานอภัยที่บังอาจมารบกวนเจ้าแม่ครั้งนี้”
จอมคนของนครพิงค์ตรัสด้วยอาการคารวะ แล้วก็ทรงเล่าถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นให้พระราชมารดาฟังอย่างละเอียด แล้วตรัสเสริมในตอนท้าย

“ลูกขออัญเชิญเจ้าแม่เสด็จไปเป็นจอมทัพที่จะยกไปตีเมืองแพร่ โดยที่ตัวลูกเองจะยกไปตีเมืองน่าน ลูกหวังในพระบารมีของเจ้าแม่ว่าคงจะได้ชัยชนะไม่ยาก”

พระราชชนนีทรงตอบตกลง

ดังนั้น ในวันขึ้นสิบสามค่ำเดือนยี่ปีกุน เบญจศก พระเจ้าติโลกราชก็ทรงยาตราทัพหลวงและทัพสำหรับพระชนนีของพระองค์พร้อมกัน เสด็จออกเดินทางไปทางทิศใต้ตามเส้นทางที่จะ

ไปสู่เมืองแพร์และเมืองน่านนั้น

ทัพของพระชนนียกไปถึงเมืองแพร์แล้วก็เข้าล้อมไว้ พระนางเจ้าได้ทรงมีสาส์นส่งเข้าไปให้เจ้าเมืองแพร์ ออกมาถวายบังคมตามประเพณี

ฝ่ายท้าวแม่คุณผู้ครองเมืองแพร์ ได้รับสาส์นแล้วก็นิ่งเฉยอยู่ มิได้ออกไปถวายบังคมตามคำสั่ง แต่ได้สั่งให้ไพร่พลเสนามาตย์ แต่งพลรักษาเมืองไว้อย่างแน่นหนา พระชนนีเห็นดังนั้นก็มีรับสั่งให้นายทัพนายกองตั้งกองทำป็นปูเจ้ายิงเข้าไปในเมืองแพร์ ลูกปืนนัดแรกที่ยิงเข้าไปถูกต้นตาลใหญ่ในเวียงแพร์หักเพียงคอ นัดที่สองถูกกลางลำต้นหักโค่นลง เสียงปืนที่ยิงก่อความสะท้านหวาดกลัวแก่ชาวเมืองเป็นอันมาก ท้าวแม่คุณเจ้าเมืองแพร์ก็ตกใจกลัวอำนาจของทัพพระชนนี จึงพาครอบครัวออกมาอ่อนน้อมถวายบังคมต่อพระชนนีมหาเทวีผู้เป็นพระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชแต่โดยดี พระชนนีเห็นว่าเจ้าเมืองแพร์ยอมอ่อนน้อมสวามิภักดิ์เช่นนั้น จึงให้ครองเมืองดังเก่า แล้วสั่งให้เลิกทัพกลับคืนยังเมืองเชียงใหม่พร้อมด้วยชัยชนะ

ฝ่ายพระเจ้าติโลกราชซึ่งยกทัพไปตีเมืองน่าน ได้ตั้งล้อมขัณฑ์อยู่แรมปี เพราะเจ้าเมืองน่านได้ตั้งทัพรบอย่างแน่นหนา มันคงมีอาเจตตีหักเอาได้โดยง่าย แต่ด้วยกำลังทหารและพระราชสมภารबारมีของพระเจ้าติโลกราช ก็ตีหักเข้าเมืองน่านได้ในเวลาต่อมา พระยาแก่นท้าวเจ้าเมืองน่านทั้งเมืองหนีลงไปพึ่งพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าติโลกราชจึงตั้งให้ท้าวผาแสนผู้เป็นน้องชายของ

พระยาแก่นท้าวขึ้นครองเมืองน่านแทนพระยาแก่นท้าวที่หนีไปได้
เสร็จแล้วพระองค์ก็เลิกทัพกลับคืนสู่นครเชียงใหม่

ฝ่ายทางเมืองน่าน ครั้นกองทัพเชียงใหม่ยกกลับคืนไปแล้ว
ก็เกิดมีกองทัพของเมืองหลวงพระบางยกมาติดเมืองตั้งทัพอยู่ทาง
ทุ่งส้มป่อย ท้าวผาแสนเจ้าเมืองน่านจึงได้ให้คนนำข่าวไปแจ้งแก่
เจ้าเมืองเชียงใหม่

พระเจ้าติโลกราชได้ทรงทราบก็สั่งให้หมีเงินผู้ครองเมือง
พร้าว ยกกองทัพไปช่วยเจ้าเมืองน่านต่อรบกับชาวหลวงพระบาง
กองหมีเงินยกไปถึงเมืองน่าน ได้เข้าสู้รบกับทหารในกองทัพ
หลวงพระบางเป็นสามารภ แต่ไม่ถึงแพ้ชนะกัน หมีเงินจึงส่ง
ม้าเร็วกลับไปทูลพระเจ้าติโลกราชที่เมืองเชียงใหม่ พระเจ้าติโล-
กราชจึงสั่งให้ยกทัพหนุนไปช่วยหมีเงินที่เมืองน่าน ได้ระดมกำลัง
เข้าตีทัพหลวงพระบางล่าหนีไป

ต่อมาปีเถาะนพศก เจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดาถึงแก่พิราลัย
พระเจ้าติโลกราชก็จัดการปลงพระศพ ณ ที่วัดป่าแดงหลวง แล้ว
สถาปนาพระสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้ยังสถานที่นั้น สถูปที่นั้นสูง 92
ศอก กว้าง 52 ศอก บุด้วยแผ่นทองแดงปิดทองทั้งองค์ ในปีนั้น
พระเจ้าติโลกราชก็มอบเวนราชสมบัติให้พระชนนีว่าราชการแทน
พระองค์แล้วออกทรงผนวช ทรงศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติ
ธรรมพอสมควร แล้วก็ลาผนวชกลับขึ้นครองราชสมบัติราชาภิเศก
เป็นครั้งที่สอง

วีรบุรุษกาวิละ

“วันนี้ฉันจะแนะนำให้คุณให้รู้จักกับเพื่อนชาวเชียงใหม่คนหนึ่ง คุณสงวน โชติสุขรัตน์ นักศึกษาและนักค้นคว้า นักประวัติศาสตร์ และนักโบราณคดีของเรา”

จันทร์ เพื่อนสตรีชาวภาคห้าของผม เกริ่นก่อนออกจากบ้าน ในฐานะที่เธอเป็นผู้นำเที่ยวของผม-หนุ่มชาวพระนครหลวง ซึ่งเคยมีความรู้สึกว่ารุงเทพว ก็คือประเทศไทย และประเทศไทย ก็คือรุงเทพว-นั่นเอง

“ชักสงสัยเสียแล้วคุณจันทร์ เพื่อนของคุณคนนี้ดูมีคุณสมบัติหลายอย่างจริง”

“เขาเป็นคนเชียงใหม่คนหนึ่งซึ่งมีค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของเรามาก รองลงมาจากท่านมหาหมื่นแห่งวัดเจดีย์หลวง อาจารย์ชุ่ม ณ บางช้างแล้ว ก็มีเขาแหละที่เป็นนักค้นคว้าอย่างจริงจังในด้านประวัติศาสตร์ อ้อ...ยังมีคนหนุ่มแห่งอำเภอสาร์ก็อีกคนหนึ่งซึ่งมีความรอบรู้มาก ใ้วันหลังจะพาไปให้รู้จัก วันนี้เราไปหาคุณสงวนกันก่อน ฉันนัดเขาไว้แล้วให้มาพบที่บ้านเพื่อนคนหนึ่ง”

ด้วยประการฉะนี้ ผมก็ได้พบ ได้ฟัง และได้รู้ เรื่องราวของวีรบุรุษท่านหนึ่งทรงพระนามว่า “กาวิละ” ผู้ซึ่งเป็นต้นตระกูล ณ เชียงใหม่ผู้มีบทบาทมากที่สุดในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อพ้น

จากการปกครองของพม่า วีรกรรมของ “พญากาวิละ” ที่ได้กอบกู้อิสรภาพของล้านนาไทยไว้ได้ กระทั่งได้มารวมกับไทยกลางจนทุกวันนี้

“นับแต่พระยาสุลละวะนาไชยสงคราม (ทิพช้าง) ได้ทำการขับไล่ข้าศึกคือท้าวมหายศแตกกระเจิงไปแล้ว ก็ได้ครองเมืองลำปางแทนพ่อเมืองคนเก่า พระยาสุลละวะฯ มีบุตรธิดารวมหกคนกับเจ้าแม่พิมมะลาผู้ภริยา บุตรชายคนหนึ่งชื่อ “ชายแก้ว” หรือ “ฟ้าชายแก้ว” เรียกกันง่าย ๆ ว่าเจ้าชายแก้ว เจ้าชายแก้วผู้นี้แหละคือบิดาของเจ้ากาวิละ วีรบุรุษที่ผมจะเล่าให้คุณ ๆ ฟังแต่เวลาอันจำกัดคงจะเล่าได้เพียงย่อ ๆ เท่านั้น” คุณสงวนพูดซ้ำ ๆ ทำทางสุภาพ น้ำเสียงที่พูดฟังว่าเป็นคนสุขุมเยือกเย็น

“พอเจ้าพระยาสุลละวะฯ ถึงแก่พิราลัย ท้าวลั่นก่านบุตรพ่อเมืองคนเก่าซึ่งไปซ่องสุมผู้คนอยู่ที่ประตุม้า ประตุม้าที่เวลานี้อยู่ที่เส้นทางระหว่างลำปาง-เชียงใหม่ เดิมนี่มีศาลเจ้าพ่อประตุม้าที่ว่าศักดิ์สิทธิ์นักนั่นแหละ ท้าวลั่นก่านเข้ามาตีเอาเมืองคืน เจ้าชายแก้วกับเจ้าน้องชายสู้ไม่ไหวก็แตกหนี อพยพครอบครัวไปอยู่เมืองแพร่ ซ่องสุมผู้คนได้แล้วก็ยกมาตีเมืองลำปางคืน แต่สู้ท้าวลั่นก่านไม่ได้ มีหน้าซำยังเสียน้องชายไปในที่รบอีก”

“ขอโทษ ก่านแปลว่าอะไรครับ?” ผมแซงถามขึ้นเพราะความไม่เข้าใจ

“แปลว่า ต่าง ครับ คงจะเหมือนพระเจ้ามังทราลั่นดำนั่นแหละคุณ” แล้วคุณสงวนก็เล่าต่อ “เจ้าชายแก้วแตกหนีไปหา

พม่าชื่อ ไป๋อภัยคามินี ซึ่งครองเมืองเชียงใหม่ขณะนั้น ตอนหลัง
เจ้าเมืองลำพูนคิดแข็งข้อต่อพม่า คุมพลขับไล่ไป๋อภัยคามินีแตกหนี
ไปยังเมืองอังวะ เจ้าหมอนี่เลยพาเอาเจ้าชายแก้วของเราไปด้วย
ต่อมา เจ้าอังวะยกพลมาตีเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง โดยให้
เจ้าชายแก้วกุมพลมาด้วย กองทัพพม่าตีเมืองเหล่านี้แตกเลยเจ้าชาย
แก้วได้ครองเมืองลำปาง และเจ้ากาวิละบุตรชายกับเจ้าดวงทิพย์
คุมพลเมืองลำปางสมทบกับกองทัพพม่ายกไปตีเมืองเวียงจันทน์
ได้ราชธิดาเจ้าเวียงจันทน์ส่งไปถวายพระเจ้าอังวะ”

“ทีนี้ก็มีเจ้าเมืองลำพูนชื่อพระเมืองไชย คิดแข็งเมืองกับ
พม่าอีก ไป๋อภัยคามินีสู้ไม่ไหวทิ้งเมืองเชียงใหม่ เอาตัวเจ้าชายแก้ว
ไปด้วยอีก หนีออกทางประตูข้างเผือกไปยังกรุงอังวะ พระเจ้า
กรุงอังวะก็ให้อะแซหุ่นกี้แม่ทัพพระราชาวม่ายยกทัพใหญ่ เพื่อก
กวาดล้างกำลังของเจ้าแวนแคว้นลานนาไทยให้ราบเป็นหน้ากลอง
เมื่อตีเมืองได้แล้ว ก็ตั้งขุนนางพม่าขึ้นครองเมืองเพื่อป้องกันมิให้
ชาวเมืองรวมกำลังกันได้ ลานนาไทยตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าครั้ง
นั้นเนิ่นนานมาก เป็นโอกาสให้พม่านำเอาวัฒนธรรมมาเผยแพร่
หลายอย่าง และมีการบังคับให้รับเอาอย่าง เช่นให้พวกผู้ชายสักขาดำ
แล้วก็พวกผู้หญิงเจาะหู-เป็นรูกว้างเอาทองมาทำเป็นแผ่นบาง ๆ
ม้วนเหมือนเราม้วนกระดาษ ใหญ่กว่าบุหรี่ที่เราสูบ สอดเข้าไปในรู
ที่เจาะไว้ ตอนหลังเลยกลายเป็นแฟชั่น เมื่อสมัยคุณยายทวดผม
ยังมีคนเจาะรูใบหูกว้างกันอยู่ตอนหลังก็หายไป วัดวาอารามก็มีมาก
ที่เป็นแบบพม่า อาหารการกินก็พลอยมีรสแบบพม่าเข้ามาปะปน

เพราะพวกเขามาอยู่นาน ระหว่างนั้นก็มีการปะทะกันเรื่อย โดย
พวกคนที่รักชาติเมื่อได้รับการกดขี่มากขึ้นก็ลุกฮือกันขึ้นต่อสู้ แต่
ก็ถูกปราบปรามเรื่อยเพราะกำลังน้อยกว่า ที่นี้ พวกพม่าก็แต่งทัพ
ยกไปตีกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310”

ผมฟังคุณสงวนเล่าด้วยความตั้งใจ นับเป็นครั้งแรกที่เข้าใจ
ในความเป็นมาของคำว่า “ลานนาไทย” ที่เราเคยเข้าใจว่าเป็น “ลาว”
ทั้งหมด

“ในปี 2314 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทำการสู้รบพวกพม่า
ที่รักษากรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ พระองค์ได้กรีธาทัพหลวงขึ้นมา
ตีเมืองเชียงใหม่ แต่พวกพม่าได้ต่อสู้ป้องกันเมืองเป็นสามารถ
กองทัพไทยตั้งล้อมอยู่ 9 วันก็ถอยกลับ ในพงศาวดารกล่าวว่า สมเด็จพระ
เจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชดำรัสว่า “อันเมืองเชียงใหม่นี้ ต้อง
คำทำนายอยู่ กษัตริย์องค์ใดยกไปตีครั้งเดียวแล้วมิได้ ต่อยกไป
เป็นครั้งที่สองแล้วจึงตีได้” ที่นี้ฝ่ายพม่าเห็นกองทัพอยุธยาถอยกลับ
ก็แต่งทัพเข้าตีทัพหลัง แต่ถูกกองคุ้มกันตีโต้แตกกลับเข้าเมือง พอ
กองทัพอยุธยายกไปแล้ว ไปมะยง่วนเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็ให้คนไป
เรียกไปสุพลาซึ่งไปครองเมืองล้านช้างกลับมาช่วยป้องกันเมือง
เชียงใหม่ ทำให้พญาจำบ้านซึ่งหลบหนีไปเมื่อครั้งทะเลาะกับไป
มะยง่วนถึงกับสู้รบกันกลางเมืองต้องติดตามมากับไปสุพลาด้วย”

“พญาจำบ้านคนนี้เป็นใครไม่ทราบ” ผมอดแสงถามไม่ได้
ซึ่งทำให้จันทร์มองอย่างตำหนิ แต่คุณสงวนยิ้มอย่างใจดีตามเคย

“เรื่องพญาจำบ้าน ผมขอยกไปเล่าเวลาอื่น เพราะท่านเป็น

วีรบุรุษที่กล้าหาญมากคนหนึ่งของนครพิงค์ วันนี้จะขอเล่าเรื่อง
เจ้ากาวิละก่อน”

“ครับ ครับ โปรดเล่าต่อไปเถอะ ผมกำลังฟังอยู่”

“ที่นี่ ไปสุพรรณก็มีความโกรธที่ทราบว่าทางอยุธยายกทัพ
มารุกราน จึงคิดจะยกกองทัพไปตีเมืองพิชัย แขวงเมืองอุตรดิตถ์
เดี๋ยวนี้ พญาจำบ้านเห็นช่องทางจะปลีктัวออกจากพม่าได้ ก็ลอบ
ให้คนสนิทไปติดต่อเจ้ากาวิละซึ่งครองเมืองลำปาง เจ้ากาวิละ
มีศักดิ์เป็นหลานพญาจำบ้าน”

“อ้อ ถึงได้ไว้วางใจกันเป็นอย่างดี”

“เจ้ากาวิละก็ปรึกษาหารือกับน้องทั้งหมด ทุกคนเห็นด้วย

แล้วก็ตอบพญาจำบ้านมาว่ายินดีร่วมมือ ขอให้พญาจำบ้านผู้เป็น
นำชาย ไปชักชวนกองทัพไทยขึ้นมา หากกองทัพไทยยกมาวันใด
กองทัพลำปางก็จะยกเข้าโจมตีพม่าวันนั้น เมื่อนัดหมายกันเป็นที่
ตกลงแล้ว ก็ทำกลอุบายลวงไปสุพลว่า หนทางที่จะยกกองทัพเรือ
ไปตีไทยนั้น เป็นแก่งหินผา มีสระและไม้ซุงกีดขวางไม่สะดวก
แก่การเดินทาง ขออาสาไปแผ้วถางทางให้เป็นที่เรียบร้อยเสียก่อน
ไปสุพลาก็เชื่อ มอบพลพม่าและเงี้ยวให้เจ็ดสิบคนไปช่วย พญา
จำบ้านก็พาพวกนี้ไปถึงเมืองฮอด พักนอนแรมคืนในป่า ครั้นใกล้
สว่าง พญาจำบ้านกับไพร่พลชาวเชียงใหม่ 50 คน ก็พาพวกพม่า
และไทยใหญ่ตายสิ้นทั้งเจ็ดสิบคน แล้วรีบเดินทางไปหาพระยา
จักรี (คือสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ซึ่งตั้งทัพอยู่เมือง
กำแพงเพชร เจ้าพระยาจักรีจึงนำความกราบทูลพระเจ้ากรุงธนฯ
ให้ทรงทราบ พระเจ้ากรุงธนฯ จึงโปรดให้พญาจำบ้านนำกองทัพ
ขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายทางเมืองเชียงใหม่ทราบว่าพญาจำบ้าน
หักหลังก็ให้โปมะยวงวนยกกองทัพไปคอยตั้งรับทัพไทยที่ตำบล
ท่าวังตาลใต้เมืองเชียงใหม่ เมื่อกองทัพไทยยกไปถึงที่นั้น ยังไม่
พร้อมเพรียงกันดี จึงถูกกองทัพโปมะยวงวนตีแตกพ่ายไป”

“แล้วกัน”

“ฝ่ายพระเจ้ากาวิละกับเจ้าน้องทั้งหก ทราบว่ากองทัพไทย
ยกมาแล้วก็แต่งกลอุบายลวงพม่า โดยให้เจ้าคำโสมคุมพลพม่ากับ
ไทยใหญ่ออกไปตั้งรับทัพไทยนอกเมือง ส่วนภายในเมืองคงเหลือ
กองทหารพม่าได้บังคับบัญชาของจักษายศิริจอสูแต่เพียงเล็กน้อย

กับกองทหารของเจ้ากาวิละครั้นพอดกคำลงเจ้ากาวิละก็แก้มองเสพ
สุราทำเป็นมีนเมา แล้วคุมทหารร่วมใจเข้าฆ่าฟันทหารพม่าและ
ไทยใหญ่และตัวจักกายศิริจอสูจนถึงแก่ความตาย พวกที่รอดตาย
ก็หนีออกไปหาเจ้าคำโสม เจ้าคำโสมก็พูดแก่ไขวว่าเจ้ากาวิละเคย
เป็นบ้าเสียสติคุ้มดีคุ้มร้าย ที่ฆ่าฟันพวกพม่าก็คงเป็นเพราะเหตุนั้น
มิได้คิดขบถต่อพม่าหรอก และถึงหากจะคิดเช่นนั้น เจ้าคำโสมกับ
พี่น้องคงไม่เข้าด้วยเด็ดขาด เพราะเจ้าฟ้าชายแก้วผู้บิดาถูกไปมะยู่ง่วน
คุมตัวไว้เป็นประกันอยู่ที่เชียงใหม่แล้ว แต่พม่าที่เหลือตายมิได้เชื่อถือ
คำแก้ตัวนั้น พอดกกลางคืนก็พากันหลบหนีจากเมืองลำปาง นำ
ความไปแจ้งแก่ไปสุพลาและไปมะยู่ง่วนทราบ ไปมะยู่ง่วนจึงให้
เอาตัวเจ้าฟ้าชายแก้วไปพันนาการจำคุกไว้”

คุณสงวน ยกมือขึ้นดูนาฬิกา แล้วรีบลุกขึ้น

“ขออภัย ผมมีนัดเสียแล้ว ไว้วันหลังจะเล่าต่อ ลาละครับ”

แล้วร่างเล็กเพรียวของนักศึกษา นักค้นคว้าทางประวัติศาสตร์
ผู้ยังหนุ่มแน่น ก็เดินแยกทางจากผมและจันทร์ไปอย่างรวดเร็ว

วีรบุรุษกาวิละ (ตอนกู้อิสรภาพ)

อีกครั้งหนึ่ง ที่ผมและจันทรได้มีโอกาสพบคุณสงวน โชติ
สุวรัตน์ ผู้กรุณาเล่าเรื่องวีรบุรุษของนครพิงค์ให้เราฟังอย่างเต็มอก
เต็มใจ คุณสงวนได้เล่าให้เราฟังต่อไปอีกว่า

“ฝ่ายเจ้าคำโสมและพี่น้อง พอทราบข่าวว่าพม่าจับตัวบิดา
ไปจำคุกไว้ก็ตกใจเกรงว่าพม่าจะฆ่าเจ้ากาวิละให้คิดอ่านแก้ไขแต่
เจ้ากาวิละกลับบอกว่า ข้าศึกก็เป็นมนุษย์เดินดินเหมือนกัน เรา
จะยกทัพไปรบกับมันส่วนบิดาเรานั้นหากว่าบุญเรามีก็คงได้พบกัน
หากว่าบุญไม่มี ก็แล้วแต่บุญกรรมเถิด”

“อันนี้นับว่าเจ้ากาวิละเห็นแก่ประโยชน์ของชาติบ้านเมือง
ยิ่งกว่าส่วนตัวจริง ๆ” จันทรเสริมอย่างศรัทธาเต็มที่

แล้วเจ้ากาวิละก็เร่งเตรียมทัพไปต้อนรับทัพกรุงศรีอยุธยา
แต่เจ้าคำโสมพี่น้องเป็นห่วงบิดาอยู่ ก็จัดสิ่งของเครื่องบรรณาการ
แต่งผู้คนที่ฉลาดในการเจรจาไปยังเมืองเชียงใหม่ พร้อมกับจดหมาย
ถึงโปมะยวงวณฉบับหนึ่งมีใจความว่า เจ้ากาวิละเกิดทะเลาะกับ
จักกายศิริจอสู่ถึงกับฆ่าฟันกันนั้น ก็เพราะเจ้ากาวิละวิกลจริต พวก
ข้าพี่น้องทั้งหกหารู้เห็นเป็นใจด้วยไม่ ขออย่าทำโทษฆ่าฟันบิดา
ของข้าพเจ้าทั้งหกเลย โปมะยวงวณก็ให้งดลงอาญาเจ้าฟ้าชายแก้ว
แต่ให้เอาตัวจำคุกไว้ก่อน”

คุณสงวนหยุดถอนใจ ยกแก้วน้ำขึ้นดื่มหมดไปครึ่งแก้ว

แล้วจึงได้เล่าต่อไปว่า

“ขณะนั้นกองทัพไทยยกมาถึงลำปางแล้ว เจ้ากาวิละจึงแต่งให้เจ้าดวงทิพย์ผู้น้องออกไปรับทัพไทยก่อน ส่วนตัวเจ้ากาวิละนำเสบียงอาหารออกไปต้อนรับทัพหลวงแล้วนำกองทัพหลวงมายังเชียงใหม่ โดยเดินทัพมาทางดอยดินแดงและดอยบา เพื่อสมทบกับกองทัพของพระยาเก้าแพงเพชร และพระสุระที่พญาจำบ้านนำขึ้นมา แต่ถูกกองทัพของโปมะยง่วนตีแตกที่ท่าวังตาลนั้น พระยาเก้าแพงฯ ทราบว่าทัพหลวงยกมาก็ยกทัพกลับเข้าตีพม่าที่วังตาลอีก ขณะที่กำลังต่อสู้กันอยู่นั้น กองทัพหน้าของพระยาจักรีก็ไปถึง จึงยกเข้าตีกระหนาบทัพพม่า พวกพม่าล้มตายเป็นอันมาก

เห็นศึกเหลือกำลังนัก พวกพม่าก็ถอยเข้าเมืองเชียงใหม่ กองทัพไทยก็ยกติดตามอย่างกระชั้นชิด”

ผมหันไปมองจันทร์ เห็นนั่งมองคนเล่าด้วยดวงตาอันกลมโตเป็นประกายอย่างตื่นเต้น คล้ายจะเห็นภาพสงครามครั้งอดีตมาปรากฏตรงหน้า

“ฝ่ายเจ้ากาวิละมีความหวังใญ่ว่าพม่าจะฆ่าเจ้าฟ้าชายแก้ว ผู้บิดาเสีย จึงรีบยกกองทัพติดตามเข้าไปในกลางคืนนั่นเอง ความหวังบิดาทำให้เจ้าชายหนุ่มสามารถยกกองทัพบุกเข้าเมืองได้อย่างรวดเร็ว พวกทหารชาวเมืองซึ่งเป็นพวกเดียวกัน (คงรวมทั้งประชาชนด้วย) ได้คอยเปิดประตูเมืองรับ ไปมะยุง่วนแม่ทัพพม่าคิดว่า กองทัพไทยเข้าจู่โจมทุกด้านก็ตกใจ หนีออกทางประตูข้างเผือก พม่ายัดเยียดกันออกประตู เหยียบกันตายหลายร้อยคน เจ้ากาวิละพอเข้าเมืองได้ก็ไม่รอช้า รีบตามหาบิดาซึ่งพม่าเอาตัวจำคุกไว้ไม่ทันฆ่าเพราะเป็นเวลาระกวันหันรวดเร็วมาก หากว่าเจ้ากาวิละยกเข้าไปฆ่าอีกคืนเดียวเท่านั้นเจ้าฟ้าชายแก้วคงถูกพม่าฆ่าตายแน่นอน”

ผมถอนใจอย่างโล่งอก และคิดอยู่ในใจว่า ถ้ามีเงินสักจำนวนหนึ่งพอที่จะคิดสร้างภาพยนตร์กับเขาสักเรื่อง ก็จะเลือกเอาเรื่องของเจ้ากาวิละสร้างเป็นภาพยนตร์ทันที แต่คุณสงวนกำลังมีมโนภาพอันแจ่มใสเหลือเกิน เขามองออกไปข้างหน้า ซึ่งมองเห็นสายน้ำแม่ระมิงค์ไหลเอื่อยอยู่ภายใต้แสงตะวันบ่าย ในสมองคงกำลังลำดับภาพต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์นครพิงค์ที่ได้ค้นคว้ามา

“เจ้ากาวิละถอดบิดาออกจากคุก แล้วนำไปเฝ้าพระเจ้ากรุง

ธนบุรี ณ กองทัพหลวงนอกเมืองแล้วนำกองทัพหลวงเข้าเมือง
เมื่อวันอาทิตย์ เพ็ญเดือนห้าเหนือ (เดือนสามใต้) ปีมะเมีย จอศก
ปี พ.ศ. 2317 ซึ่งนับว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของลานนาไทย เพราะ
เป็นวันที่ลานนาไทยได้เข้าร่วมกับไทยกลางสำเร็จ เป็นวันที่ลาน
นาไทยได้รับอิสรภาพ หลังจากได้ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของ
ต่างชาติมาเป็นเวลานาน ฝ่ายพระเจ้ากรุงธนฯ เมื่อได้ขจัดอิทธิพล
ของพม่าออกพ้นจากเชียงใหม่แล้ว ก็ทรงแต่งตั้งพญาจำบ้าน เป็น
พญาเชียงใหม่ (พญาจำบ้านชื่อเดิมว่าบุญมา) นายก้อนแก้ว ผู้หลาน
ให้เป็นอุปราช ตั้งจักกายแคง เป็นพระยาลำพูน ตั้งนายน้อยโพธิ์
ก้อนทอง เป็นพระยาสุรวงศ์ ส่วนพระเจ้ากาวิละนั้นโปรดให้เป็น
เจ้าเมืองลำปาง เจ้าธรรมลังกาผู้น้องที่ 3 ให้เป็นอุปราชเมื่อรับสั่ง
แต่งตั้งเสร็จแล้วก็เสด็จยาตราทัพหลวงกลับทางเมืองเถิน”

“จบ - - -”

“ยัง ยังครับ ยังอีกมากกว่าจะจบบริบูรณ์ แต่ผมมีเรื่องเล่า
แถมอีกนิดเกี่ยวกับการรบพม่าครั้งนั้น คือมีคนสำคัญที่มาในกอง
ทัพพระเจ้ากรุงธนฯ เกิดมาพบรักเข้าที่เวียงพิงค์”

“ใครครับ? แม่ทัพนายกอง หรือท่านผู้ใด? เอ๊ะ อันนี้น่า
สนใจเพราะว่ามีพระเอกนางเอก” ผมชักทิ้งตามประสาคนที่หายใจ
เข้าออกเป็นนิยาย คุณสงวนยิ้ม ๆ ตามเคยตอบว่า

“กรมพระราชวังบวร สุธสิงหนาท ใกล้เคียงครับ ได้มาเห็น
เจ้านางศรีอโนชา ขนิษฐาของเจ้ากาวิละ มีสิริโฉมงดงามก็มีความ
ปฏิพัทธ์รักใคร่และจัดการสู่ขอต่อเจ้าฟ้าชายแก้วผู้บิดาและพี่น้อง

ทั้งเจ็ด ซึ่งเจ้าฟ้ากับเจ้าพี่น้องก็ยินยอมยกให้ เจ้านางศรีอินชา มีราชธิดากับสมเด็จพระราชวังบวร สรรพสิ่งนาทองคำหนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าหญิงพิภุลทอง”

“นี่เป็นความรู้ใหม่ของผมทีเดียว ก่อนนี้มีคนพูดถึงคน เชียงใหม่ว่าเป็นลาวบ้าง เมืองชลยบ้าง โดยที่ไม่รู้แท้ ทราบรู้ไม่ว่า เรามีความสัมพันธ์กันมานานทางประวัติศาสตร์”

“มีเจ้าหญิงเชียงใหม่อีกองค์หนึ่ง ที่ไปเป็นชายาของพระ ปิ่นเกล้า และอีกสององค์ไปเป็นเจ้าจอมและพระราชชายาของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” คุณสงวนเล่าเพิ่มเติม ด้วยเสียงหนัก ๆ

“คุณสงวนเจ้า จันทรอยากจะทราบว่าพระเจ้ากาวิละนะ ชีวิตตอนหลังเป็นอย่างไรอีกบ้าง? เล่าให้ฟังต่ออีกสักนิดได้ไหม เจ้า?” เพื่อนหญิงของผมยังตั้งใจวีรกรรมของพระเจ้ากาวิละ และ คุณสงวนก็ไม่ปฏิเสธคำขอร้องอันอ่อนหวานนั้น

“ในปี พ.ศ. 2322 พระยาวิชิตปราการ (พญาจำบ้าน) เจ้า เมืองเชียงใหม่กระทำความผิดฆ่าเจ้าอุปราชก่อนแก้วผู้หลาน ความ ทราบถึงพระเจ้ากรุงธนฯ จึงโปรดให้มีท้าวตราเรียกลงไปพร้อม เจ้ากาวิละ ซึ่งไปฆ่าพวกข้าหลวงไทยที่ตำบลวังเกิง พระยาวิชิต-ปราการถูกลงอาญาจำขังไว้ที่กรุงธนบุรี จนสิ้นชีวิตในกาลต่อมา ส่วนพระเจ้ากาวิละนั้นให้ตัดขอบหูออกทั้งสองข้างเพราะขัดท้าว ตรารับสั่งให้เข้าเฝ้าถึงสามครั้งจึงไป แล้วก็ให้กลับไปตีเมืองเชียง แแสนเป็นการแก้โทษ”

“แฮม ดอนนี่ไม่สนุกเลย” จันทรบันเบา ๆ

“อันที่จริง เท่าที่ปรากฏในพงศาวดารนั้น พวกข้าหลวง
เหล่านี้ออกไปข่มเหงกดขี่ราษฎรชาวเมือง เขาก็พากันมาฟ้องเจ้า
กาวิละ เจ้ากาวิละทนไม่ได้ก็เลยจัดการเสียเอง ต่อมาพระเจ้ากรุงธน
ถูกปลงเสียจากราชสมบัติ เจ้าพระยามหาภักดีศรีศึกษาขึ้นเป็นเจ้า
แผ่นดิน เจ้ากาวิละก็พาเจ้าพี่น้องทั้งหลายไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระ
บาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เจ้ากาวิละเป็นพระยาวชิรปราการเจ้าเมืองเชียงใหม่ และตั้งเจ้า
อื่น ๆ เป็นเจ้าเมืองลำปางและเป็นอุปราชตามลำดับ ตอนนั้น ไป
มะยง่วนยังยกกองทัพมารบกันทางเชียงแสนและเชียงใหม่บ่อย ๆ
ผู้คนก็อพยพหนีไปอยู่ตามป่าตามดง บ้านเมืองรกร้าง ต้นไม้ เถื่อ
เถาว์ลยขึ้นรกร้างจนเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า เจ้ากาวิละก็พยายาม
สะสมรวบรวมพลเมืองโดยพยายามเกลี้ยกล่อมพลเมืองที่แตกหนี
ไปให้กลับคืนมา แต่ก็ยังตั้งอยู่อย่างเดิมมิได้ เจ้ากาวิละจึงย้ายไป
ตั้งอยู่ที่เวียงป่าซาง สะสมพลเมืองอยู่ที่นั่น พระองค์คิดว่าถ้าจะ
ตั้งเมืองให้มั่นคงได้ก็ต้องปราบพม่าในลานนาไทยให้สิ้นไปเสียก่อน
จึงมุ่งบำรุงกำลังและกวาดล้างพม่าอย่างหนัก ได้ยกกองทัพไปตี
พม่าที่เชียงแสนหลายครั้ง พม่าถอยไปแล้วกลับเข้ามาอีกหลายครั้ง
เนื่องจากกำลังไพร่พลทางเจ้ากาวิละยังมีน้อย แต่ด้วยความกล้าหาญ
เด็ดเดี่ยวจึงได้ขึ้นสู้กับพม่าจนแตกพ่ายไปได้ เจ้ากาวิละและเจ้าพี่
น้องต้องผลัดกันออกไปตีบ้านเล็กเมืองน้อย เมื่อตีได้ก็กวาดต้อน
ครัวลงมาไว้เมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตั้งบ้านเรือนถื่นฐาน

กันอยู่เป็นแห่ง ๆ และเรียกหมู่บ้านนั้นตามชื่อเมืองของตนเช่น เมือง
วะ เมืองหลวง เมืองเลน เมืองซอน ซึ่งเป็นชื่อดำบลเล็ก ๆ อยู่ใน
เขตอำเภอสันทรายและอำเภอดอยสะเก็ดทุกวันนี้”

“เจ้ากาวิละ ได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัตร เป็น
พระเจ้าบรมราชาธิบดี ศรีสุริยวงศ์องค์อินทสรศักดิ์ สมญามหา
ขัตติยราช ขาดิราไชยสวรรค์ พระเจ้าชั้นธเสนานครพิงค์ไชยเชียงใหม่
ในวันพฤหัสบดี ขึ้น 4 ค่ำเดือนสิบเอ็ดหรือ (เดือน 9 ได้) พ.ศ.
2346 แต่นิยมเรียกกันว่าพระเจ้ากาวิละ พระเจ้ากาวิละครองเมือง
เชียงใหม่ได้ 19 ปี ลุ พ.ศ. 2338 ก็ทรงประชวร ถึงแก่พิราลัยศิริ
รวมชนมายุได้ 73 พรรษา”

ผมขอบคุณคุณสุนทรวนเป็นอันมากที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ
บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของล้านนาไทยแก่ผมเป็นอย่างดี
และไม่ลืมที่จะรับคำขอร้องของผมว่า จะเล่าเรื่องพญาจำบ้าน
(บุญมา) ให้ผมฟังอีกในโอกาสอันควร

พญาจำบ้าน (บุญมา) ขุนศึกใจสิงห์

ภายหลังที่ได้ตระเวนนครพิงค์อีกพักหนึ่งกับจันทร เพื่อนหญิงที่แสนดี ผู้มีความรอบรู้และมรรยาทอันงามยิ่ง แล้วเราทั้งสองก็ได้พบกับคุณสงวน โชติสุขรัตน์ นักประวัติศาสตร์หนุ่มลูกแม่ระมิงค์เพื่อฟังเรื่อง “พญาจำบ้าน” ซึ่งคุณสงวนสัญญาจะเล่าสู่เราฟังในวันนั้น ภายในเครื่องแต่งกายชุดกางเกงขายาวสีขาว เสื้อ “หม้อฮ่อม” สีนํ้าเงินเข้มตามแบบ “คนเมือง” บุรุษร่างสันทัดปราดเปรียว นัยน์ตามีแววคิดอยู่เสมอ ได้เล่าเรื่องราวที่เขาได้ค้นคว้ามาจากหลักฐานอันควรเชื่อถือได้ ดังต่อไปนี้

“คุณคงทราบดีอยู่แล้วว่า พญาจำบ้านคนนี้มีศักดิ์เป็นน้าชายเจ้ากาวิละ ที่ผมเล่าให้ฟังครั้งก่อน และเป็นผู้ตัดสินใจ ชักชวนให้เจ้ากาวิละกระทำการกอบกู้อิสรภาพจากการปกครองของพม่า เพราะความเจ็บช้ำน้ำใจที่ถูกพม่ากดขี่ข่มเหงประชาชนตามวิสัย “ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขบไส” นั่นแหละคุณ ขณะที่ทางกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกองทัพอันเกรียงไกรของอะแซหุ่นกี้รุกเข้าตีแตก เฝ้าผลาญบ้านเมือง กวาดต้อนเอาครัวและทรัพย์สมบัติไปเป็นอันมาก ทางเชียงใหม่ก็หวานอมขมกลืนอยู่ใต้อำนาจของพม่าอย่างน่าตาตกใจ เมื่อไปอภัยคามินีที่ครองเมืองเชียงใหม่ถึงแก่กรรมไปมะยง่วนที่เรียกกันง่าย ๆ ว่า “ไปหัวขาว” เพราะชอบโพกศีรษะด้วยผ้าขาว ได้มาครองเมืองเชียงใหม่แทน ไปหัวขาวผู้นี้มีความ

โหดร้ายใจอำมหิตชอบกดขี่ทำทารุณกรรมต่อชาวเมืองอยู่เสมอ
จึงเกิดปะทะกันขึ้นบ่อย ๆ ระหว่างชาวเชียงใหม่ผู้รักษาเกียรติศักดิ์
เสรี ดังเช่นครั้งแรกก็มีจักกายน้อยพรม ซึ่งหาญเข้าปะทะกับพม่า
กลางเมืองกระทั่งตัวเองต้องถึงแก่ชีวิตในการต่อสู้ ครั้งที่สองก็คือ
พญาเจ้าบ้านคนที่ผมจะเล่าให้ฟังนี้แหละ พญาเจ้าบ้านเกิดปะทะ
กับโปมะยวง่วนในขณะที่ตัวเองอยู่ในสภาพเปรียบเหมือนลูกแกะน้อย
ที่อยู่ในอำนาจของราชสีห์ การต่อสู้กันอย่างดุเดือดกลางเมืองครั้ง
นั้น พญาเจ้าบ้านเป็นฝ่ายแพ้และหนีไปหาโปสุพลาที่เมืองล้านช้าง
พร้อมกับทหารคูใจจำนวนหนึ่ง”

“ทำไมไม่หนีไปหาคนไทยด้วยกันล่ะครับ?” ผมอดสอด
ถามไม่ได้ตามเคย

“ไปยังไหนรอดล่ะคุณ” คุณสงวนตอบ “ตอนนั้นกองทัพไทย
ก็ตั้งอยู่ที่กำแพงเพชร แต่การที่จะหนีไปแค่กำแพงเพชร พญาเจ้า
บ้านท่านก็คงคิดแล้ว ว่าอีตาโปมะยวง่วนคงตามไปจับตัวได้แน่ ๆ
จึงตัดสินใจหนีไปหาโปสุพลา ซึ่งโปมะยวง่วนยำเกรงมาก พอไป
อยู่กับโปสุพลาไม่นานพระเจ้าตากสินก็ยกกองทัพเข้าประชิดเมือง
เชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2314 ทรงตั้งค่ายล้อมอยู่ได้ 9 วันก็ถอยทัพกลับ
ไป การถอยทัพของพระเจ้าตากสินครั้งนั้น ถ้าดูตามพงศาวดาร
อย่างเผิน ๆ ก็ไม่มีอะไร แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าพระเจ้าตากฯ ของเรา
เป็นนักรบผู้เก่งกาจในทางกลยุทธ์พิชัยสงคราม ถึงขนาดที่เมื่อตี
เมืองจันทบุรีก็สั่งให้ทุบหม้อข้าวเสียก่อนดังนั้น ซึ่งนับเป็นกษัตริย์
ที่เชี่ยวชาญการสงครามถึงขนาดนั้น การยกกองทัพมาประชิดถึง

เชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองใหญ่และอยู่ในอิทธิพลของพม่าข้าศึก หากพระองค์ไม่คิดการหนีที่ไล่จนรอบคอบแล้ว ก็คงไม่ยกทัพมาแน่นอนใช่ไหม? คุณ” คุณสงวนกลับย้อนถามผมบ้าง ซึ่งผมก็พยักหน้ารับ

“ดังนั้นที่ว่ากองทัพของพระเจ้าตากสินถอยกลับ เพราะขาดเสบียงอาหาร ผมฟังไม่ขึ้น เข้าใจว่าต้องมีเบื้องหลังและเบื้องหลังที่ว่าก็คือ พระองค์อาจมีการติดต่อกับชาวลานนาผู้ที่คิดจะกู้บ้านเมืองของตัวเอง และเมื่อเห็นว่าชาวลานนายังไม่ทันเตรียมตัวก็ถอยทัพไปก่อนเพื่อให้โอกาสทางเชียงใหม่เตรียมตัวให้พร้อมเสียก่อน นี่เป็นการสันนิษฐานของผม เมื่อข่าวทัพไทยยกมาตีเชียงใหม่

รู้ถึงเหตุไปสุพลา ไปสุพลา ก็คิดยกกองทัพไปสู้รบกับไทย นี่เองที่
พญาจำบ้านเริ่มคิดการใหญ่ ติดต่อกับหลานชาย คือเจ้ากาวิละ กระทำ
แผนการสู้รบพม่า ดังที่ผมได้เล่าให้คุณฟังตอนก่อนอันเป็นตอน
ที่กล่าวถึงวีรกรรมของเจ้ากาวิละ จึงไม่ขอเล่าซ้ำอีกแต่จะเล่าต่อ
หลังจากเจ้ากาวิละยกกองทัพเข้าเชียงใหม่และขับพม่าล่าถอยออกไป
ได้แล้ว พญาจำบ้านได้รับแต่งตั้งเป็นพญาวิชิตปราการ เจ้าผู้
ครองนครเชียงใหม่องค์แรกในยุคนั้น ส่วนน้อยก่อนแกวผู้หลาน
ได้รับตำแหน่งเป็นอุปราชตอนนั้นเสร็จศึกพม่าใหม่ ๆ บ้านเมือง
ยังไม่สงบราบคาบ พม่ายังคอยมาราวีอยู่เสมอ ผู้คนราษฎรมัวรบ
ต่อสู้ข้าศึกจนไม่มีเวลาทำมาหากิน เสบียงอาหารก็ขัดสน เชียงใหม่
ขณะนั้นมีกำลังป้องกันบ้านเมืองเพียง 1,900 คนเท่านั้น เมื่อเกิด
ศึกใหญ่ก็ต้องขอกำลังทางลำปางและกรุงศรีอยุธยาช่วย การรบ
กับพม่าก็บ่อยครั้ง ยุคนั้นเป็นยุคที่ชาวเมืองเชียงใหม่ได้กระทำการ
สู้รบกับพม่าอย่างทรหดอดทนและกล้าหาญที่สุด เพื่อผืนแผ่นดิน
อันเป็นที่รัก”

ทั้งคุณสงวนและจันทร์ซึ่งสืบสายเลือดมาจากบรรพบุรุษ
ผู้กล้าหาญ มองตากันและยิ้มอย่างภาคภูมิใจในเกียรติประวัติอันนั้น
ส่วนผมก็พลอยตื่นใจไปในคำบอกเล่าซึ่งไม่เคยทราบมาก่อน

“การรบพุ่งของบรรพบุรุษของเราสมัยโน้น ผมคิดว่าถ้า
ไม่กล้าแข็งจริง ๆ แล้ว จะต้องพ่ายแพ้อย่างเด็ดขาด เพราะกำลัง
พลฝ่ายข้าศึกมีมากกว่าหลายเท่า การยุทธครั้งสำคัญที่เกิดหลังจาก
ขับไล่พม่าออกไปได้เพียง 1 ปี ไปมะยูง่วนซึ่งแตกหนีไปเชียงแสน

ได้ยกมาตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ พญาจำบ้านก็ยกทัพเพียง 1,900 คน
ต่อสู้ป้องกันรักษาเมือง พร้อมกับส่งคนไปขอทัพกรุงและกองทัพ
เจ้ากาวิละให้ยกมาช่วย ตอนนั้นพม่าล้อมเชียงใหม่ไว้ถึงแปดเดือน
กองทัพพญาจำบ้านและกองทัพกาวิละได้รับความอดอยากมาก
เสบียงอาหารก็หมดไป พม่าก็ปิดล้อมเมืองไว้ ชาวเมืองเชียงใหม่
อยู่ในภาวะคับขันที่สุด จึงในวันหนึ่ง ไพร่พลของพญาจำบ้านกับ
ของพญาภาวิละหมดเสบียงอาหารจึงคิดจับพม่ามาฆ่าแทนอาหาร
กัน ที่นี้ก็มีพม่าเคราะห์ร้ายเป็นกำแพงเมืองเข้ามาทางแจ้งศรีภูมิ....”

“แจ้ง แปลว่าอะไรครับ คุณจันทร์”

“แปลว่ามุม ค่ะ” จันทร์ตอบแล้วหันไปมองดูปากคุณสงวนต่อ

“พญาจำบ้านขับพลออกรบพม่าแล้วถอยคืน พม่าก็ถลัน
เข้ามาให้พญาจำบ้านจับฆ่าตายเจ็ดคน พวกเจ็ดคนเลยกลายเป็น
อาหารยามอดคั้ดของทหารเชียงใหม่ พม่าตั้งล้อมพวกเราอยู่แปด
เดือน กองทัพไทยจึงยกมาถึง เข้าตีทัพพม่าแตกพ่ายไป”

คุณสงวนมองหน้าผม และเหมือนจะเดาความคิดของผม
ออก จึงได้เสริมต่อว่า

“การกินเนื้อมนุษย์นี้ ถือกันว่าเป็นการกระทำของชาติป่า
เถื่อน แต่มนุษย์ในกรณีที่ถูกความหิวโหยบังคับ อย่าว่าแต่ชนชาติ
ป่าเถื่อนเลย แม้แต่กลุ่มชนชาติที่เจริญแล้วก็ตามที่เถิด เมื่อตกอยู่
ใต้อำนาจของความหิวก็มักจะทำสิ่งที่ไม่เคยทำและไม่น่าจะทำ
ได้เหมือนกัน จริงไหมครับ”

“จริงครับ” ผมเห็นด้วยอย่างไม่มีข้อกังขา

“เมื่อพม่าถอยทัพพ่ายไปแล้ว พญาจำบ้านก็พาไพร่พลไปอาศัยอยู่นครลำปางเพราะเชียงใหม่หมดสิ้นเสบียงอาหารทั้งไพร่พลก็อดโรยบอบซ้ำ ครั้นทำนุบำรุงไพร่พลพอหายอดโรยแล้วก็ยกทัพกลับเข้าเชียงใหม่อีก ตอนนั้นเชียงใหม่ร้างผู้คน บ้านเมืองรกร้างกลายเป็นป่าเป็นดงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ต่าง ๆ พญาจำบ้านถอยทัพกลับไปตั้งที่ท่าวังพร้าว (หรือวังพร้าว) เตรียมการจะยกไปตีพม่าที่ตั้งอยู่เมืองเชียงแสน พอยกไปถึงแม่ริ้วแดง ก็ทราบว่ไปแลทอแม่ทัพพม่ายกทัพมามีจำนวนพลเก้าพันคนยกมาถึงเชียงใหม่ พญาจำบ้านจึงยกทัพกลับมาปะทะกับกองทัพพม่าหน่วยหนึ่งที่ตำบลสันตะวาน กองทัพพญาจำบ้านมีน้อยกว่าก็ต้านทานไม่ได้ถอยหนีไปจนถึงเมืองระแหง ไปแลทอก็ยกไปประชิดเมืองลำปาง เจ้ากาวิละกับพี่น้องคุมพลเพียง 700 คนเข้าต่อสู้ซึ่งเป็นการต่อสู้ขนาดสิบต่อหนึ่งเพราะพม่าที่เข้าตีมีจำนวนถึง 7,000 คน ในที่สุดเจ้ากาวิละต้องทิ้งเมืองลำปาง หนีไปอยู่เมืองสวรรคโลก กองทัพพม่าจึงคง “ได้แต่ปฐพีไม่มีคน” อยู่ไม่นานนัก เห็นว่าจะต้องอดตายจึงถอยไปตั้งอยู่เมืองเชียงแสน พญาจำบ้านก็คิดกลับมาเมืองเชียงใหม่แต่ขณะนั้นบ้านเมืองก็ขัดสน พญาจำบ้านก็สั่งให้อุปราชก้อนแก้วยกมาสะสมเสบียงไว้คอยทำที่ตำบลท่าวังพร้าวก่อน แล้วพญาจำบ้านก็ยกตามมา ครั้นมาถึง เจ้าอุปราชก้อนแก้วหายอมแบ่งปันเสบียงอาหารที่สะสมไว้ไม่ พญาจำบ้านขัดใจจึงได้ฆ่าเจ้าอุปราชก้อนแก้วเสีย อันที่จริงเจ้าอุปราชก้อนแก้ว เป็นคนสำคัญคนหนึ่งในการสู้รบพม่า เป็นผู้ที่ทหารรักใคร่ยำเกรงมาก เป็นผู้มีฝีมือเข้ม

แข็ง ทั้งยังมีกองทหารส่วนตัวอยู่กองหนึ่งเรียกว่ากองทหารโปก
ผ้าแดงเพราะใช้ผ้าโปกหัวแดงเป็นสัญลักษณ์ เมื่อเจ้าอุปราช
ก่อนแก้วถูกฆ่า ทหารพวกนี้ก็หลบหนีไปคนละทิศละทางต่อเมื่อ
เจ้ากาวิละขึ้นครองเมืองเชียงใหม่จึงได้ไปเกลี้ยกล่อมมาไว้เป็น
กำลังอีก”

“น่าเสียดายนะครับ พญาจำบ้านทำความดีไว้มาก แต่มา
ถึงตอนฆ่าหลานนี่คงจะทำให้คนเสื่อมศรัทธาไปเยอะ” ผมว่า
คุณสงวนพยักหน้าเห็นด้วย

“ครับ ปรากฏว่าพวกกรรมการเมืองหวาดเกรง หลบหนี
ไปเสียก็มี แต่คิดไปอีกทีก็น่าเห็นใจ ท่านพญาต้องเผชิญกับข้าศึก
ศัตรูมามาก ทั้งต้องลำบากยากแค้นแสนสาหัสเลยกลายเป็นคน
เจ้าโทโส ใครขัดใจไม่ได้ ภายหลังที่ฆ่าเจ้าอุปราชก่อนแก้วแล้ว
พญาจำบ้านก็ถอยไปอยู่ตำบลหนองจ้องและย้ายไปตั้งอยู่เมืองลำพูน
แล้วลองไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัว ณ กรุงธนบุรี กลับมาตั้งอยู่เมืองลำพูน
อีก ย้ายไปตั้งอยู่ตำบลวังสะแกงปาก แม่น้ำลี้ ได้สู้รบกับพม่าอีก
หลายครั้ง และในปี พ.ศ. 2323 พญาจำบ้านก็ถูกพระเจ้ากรุงธนบุรี
มีท้องตรามาเรียกให้ลงไปเฝ้าพร้อมกับพระเจ้ากาวิละ พญาจำบ้าน
ถูกพิพากษาลงโทษที่ฆ่าเจ้าอุปราชก่อนแก้ว โดยถูกเชี่ยนร้อยที แล้ว
ถูกจำคุกไว้จนสิ้นชีวิตในคุกในปีต่อมา”

คุณสงวน โชติสุขรัตน์ จบเรื่องของขุนทัพใจสิงห์แห่ง
นครพิงค์เชียงใหม่อย่างเศร้า ๆ แต่ถึงอย่างไร ผมซึ่งเป็นคนฟังก็
มิได้คลายความนิยมนับถือในน้ำใจอันกล้าเด็ดเดี่ยวของพญาจำบ้าน

ในวีรกรรมอันกระเดื่องเลื่องลือนั้นจนนิดเดียว ถ้าเราจะคิดเสียว่า “คนที่ไม่เคยทำผิดก็คือคนที่ไม่เคยทำอะไรเลย” แต่การกระทำ ความผิดของพญาจำบ้าน อาจจะเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะเป็นขุนศึกผู้มีหน้าที่รับผิดชอบชีวิตทหาร การขัดขืนคำสั่งของเจ้าอุปราชก่อนแล้วจึงเป็นสิ่งที่จะต้องจัดการให้เด็ดขาดลงไป ก็เป็นไปได้

หมื่นโลกสามล้าน-ยอดขุนศึก

สุดากำลังอ่านหนังสือ ขณะที่เราทั้งสี่ส่งเสียงเป็นสัญญาณขึ้นไปก่อนที่จะไปถึง พอได้ยินเสียงพวกเรา เจ้าหล่อนก็ผละจากหนังสือเล่มหนานั้นทันที

“แหม นี่มากันพอดีทีเดียว กำลังคิดว่าจะตีสายตะแลบแก๊บไปหาอยู่ที่เดียว.....นี่ยามาขึ้นงงกันอยู่เลยเข้ามาในนี้เถอะ วันนี้เราอยู่โยงเสียด้วยซี ไปไหนไม่ได้”

“ทำไมถึงจะไปไม่ได้ ใครเขาตีตรวนไว้ละ?” อัสสรแกลังถามอย่างรวน ๆ ส่วนสุมาลีถามว่า

“ที่ว่าจะตีสายตะแลบแก๊บไปหานะ จะตีไปถึงใครกันจ๊ะ”

“เออ แหม นีอะไรพอมมาถึงก็วนซมดเลย” สุดาบัน แต่หน้านั้นยิ้มแจ่มดวงตาเป็นประกาย “....ที่ว่าไปไหนไม่ได้ก็เพราะคุณพ่อคุณแม่ให้อยู่โยงจ๊ะ.....ก็เลยคิดว่าจะโทรศัพท์ไปที่บ้านสุมาลี เพราะเขามีเครื่องรับ ให้สุมาลีไปติดตามเอาพวกเรามารวมกลุ่มกันตามเคย”

“มีอะไรเลี้ยงบ้างละ?” จันทรถาม กวาดสายตาไปรอบ ๆ แล้วทั้งหมดก็นั่งลงบนเสื่อจันทรบุรีสีเขียวผืนใหญ่ มีลวดลายสีเหลืองพอให้เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่อ่านได้ความว่า “ที่ระลึกจากจันทบุรี” สุดาลุกไปชนหมอนอิงมาจากเก้าอี้ในห้องรับแขกมาให้เราคนละใบ แล้วเลยไปสั่งแม่ครัวให้หาของมาเลี้ยงพวกเรา ส่วน

ตัวเองก็ไปขนน้ำขวดมาจากตู้เย็นใส่ตะกร้าลวดมาพร้อมกับหลอด
ดูดและที่เปิด พวกเราต่างช่วยตัวเองโดยไม่ต้องให้เจ้าของบ้านเดือด-
ร้อน จันทรแอบหยิบหนังสือที่สุดาอ่านค้างไว้ขึ้นมาดู เห็นมีชื่อ
บอกไว้ว่า “ยอดขุนพล” ก็เอ่ยขึ้นเป็นเชิงปรารภ

“น่าเสียดาย-เสียดาย ถ้าท่านนักเขียนผู้แต่งเรื่องนี้ไม่ด่วน
สิ้นชีพไปเสียก่อนจะต้องไปเชิญให้ท่านเขียนเรื่องยอดขุนศึกของ
ลานนาไทยบ้าง คงสนุกไม่น้อย เรายังก็มีความรู้แค่ทางอ้อม.....จะ
ไปทำอะไรได้”

“เออ จันทร ยอดขุนศึกที่ว่านะ หมายถึงใครกัน ฉันเห็น
มีเป็นหลายคน” อัปสรเริ่มต้นก่อน ทำให้ใครต่อใครแย่งกันออก
เสียงเสียงแข็งแซ่ให้จันทรเล่าต่อเรื่องที่เล่าค้างไว้เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว

“โอ้ เอาอีกแล้ว” จันทรครวญเสียงละห้อย “ก็บอกอยู่เดียว
นี้ว่าเราน่ะความรู้ก็แค่ทางอ้อม.....”

“ก็เอาแค่ทางอ้อมนั้นแหละ” อัปสรตัดบท “เอ้า เล่าไปอย่า
ชักช้า ประเดี๋ยวแม่น้อมจะเอาสาकुใส่หมุมาลัย เล่าเสียตอนนี้
จะได้ไม่เสียเวลาเกิน”

“ช่างร้ายเหลือจริง อัปสรละก้อ” จันทรยังพ้ออยู่อีก “จะ
ไม่ให้เรามีเวลาตริตรองเสียมั่งเลย อีกหน่อยฉันเห็นจะต้องบันทึก
เสียงแล้วนำมาเปิดให้ฟัง”

สุดานำเม็ดมะม่วงหิมพานต์มาให้จันเล็ก ๆ แล้วบอกว่า

“เอ้า ของโปรดของจันทรแล้วอย่าลืมเล่าเรื่องที่ค้างไว้ละ
วันนั้นถึงตอนที่พระบรมราชาธิราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาจะมาถึงสบตั้น

พอดี ที่นี้อย่างไรต่อไป”

จันทรวางจานเล็กที่ใส่เม็ดมะม่วงหิมพานต์ลงบนเสื่อแล้ว
กล่าวว่า “ถ้าจะให้เล่าจริง ๆ ก็ต้องเก็บของไว้ก่อน เล่าเสร็จ
ถึงค่อยกิน เอาละนะ ขอให้ทุกคนตั้งใจสมาทาน-อัย ตั้งใจสำรวม
กิริยาวาจาให้เรียบร้อยอย่าได้สอดแทรกเป็นอันขาด”

“ตกลง ตกลง เราจะไม่สอดแทรก นอกจากถ้าสงสัยก็จะ
ได้ถามตามธรรมเนียมเท่านั้น” สุตารับรอง

“ที่จริง ที่เล่ามาแล้วทั้งหมด ควรจะเรียกว่าวีรกรรมหรือ
เกียรติคุณของเจ้าหมีนโลกสามล้านที่มีต่อราชบัลลังก์ของพระ-
เจ้าติโลกราชโดยแท้ ถ้าพระเจ้าติโลกราชไม่ได้ยอดขุนศึกอย่าง
เจ้าหมีนโลกสามล้านละก้อ คงจะรักษาราชสมบัติไว้ได้โดยยาก
แต่ท่านก็รับพระราชทานอานาจอาญาสิทธิไว้มากสมกับตำแหน่ง
ตอนที่สู้รบกับท้าวชัยพระอนุชา จนกระทั่งท้าวชัยสิ้นพระชนม์
ในที่รบนั้น หมีนเหิงสามขนานเป็นคนชักศึกเข้าบ้าน ซึ่งนับเป็น
มหันตโทษร้ายแรงเจ้าหมีนโลกล้านก็ได้พิจารณาโทษโดยตนเอง
เอ๊ะ ให้ฉันดำเนินเรื่องเป็นลำดับดีกว่านะ คือว่าพอเจ้าหมีนโลก
สามล้านเลิกทัพกลับมาถึงนครพิงค์ พอดีย้าคำยังไม่ทันจะได้
พักผ่อนให้หายเหน็ดเหนื่อย พระเจ้าเหนือหัวมีรับสั่งให้เข้าเฝ้าปรึกษา
ราชการทันที---

“อ้อ คงจะเป็นเรื่องที่กรุงศรีอยุธยายกทัพมานั่นเอง” สุตาว่า

“ใช่ พระเจ้าติโลกราชทรงปรารภว่า พระองค์ก็เพิ่งจะ
ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ บ้านเมืองก็ยังไม่เรียบร้อย เมื่อ

มีศึกมาติดพระนครดังนี้ จะทำประการใดดี?---เจ้าหมื่นซึ่งเป็น
พระเจ้าอาของเจ้าเหนือหัวติโลกราชก็กราบทูลว่า “ขอเจ้าเหนือ
หัวอย่าได้ร้อนพระทัยไปเลย ข้าพระพุทธเจ้าจักขออาสายกกองทัพ
ออกไปต่อรบกองทัพไทยไว้แต่ไกล มีทันให้ล่วงล้าถึงเมืองนครพิงค์
ได้ เบื้องว่าเจ้าเหนือหัวได้ขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ ผู้ใดจักรักบ้างซึ่ง
บ้างมีรู้ที่ จึงขอให้รักษาพระองค์อยู่ในเวียง และแต่งการป้องกัน
ศัตรูภายในไว้ให้จงมั่น และขอจงโปรดพระราชนามว่าเหนือจางวัล
ให้แก่ผู้ไปราชการทัพ ในเมืองฝาง ให้ทั่วถึง จะได้เป็นเครื่องยึด
เหนี่ยวน้ำใจทหารหาญให้มีใจภักดียิ่งขึ้น พระเจ้าติโลกราชก็ปฏิบัติ
ตามคำแนะนำทุกสิ่ง”

จันทรหุดชะงักชั่วคราวเมื่อมีผู้ส่งแก้วน้ำเย็นมาให้ เธอ
รับมาดื่มหมดไปเกือบครึ่งแก้วเสร็จแล้วจึงได้เล่าต่อ

“---ครั้นแล้ว เจ้าหมื่นโลกสามล้านก็ยกกองทัพออกจาก
นครพิงค์เชียงใหม่ไปตั้งทัพไชยที่ตำบลท่าวัว ทางฝ่ายพระเจ้าติ-
โลกราชก็ให้หาตัวหมื่นเทิงสามขนานมาเฝ้าแล้วส่งให้ไปเข้ากองทัพ
เจ้าหมื่นโลกสามล้าน---”

สุดาสอด “ก็แปลว่าส่งตัวผู้กระทำผิดไปให้แม่ทัพใหญ่
พิจารณาโทษนั่นเองใช่ไหม? จันทร”

“ก็จริงนะซี พอได้รับตัวหมื่นเทิงสามขนานมาแล้ว เจ้า
หมื่นโลกสามล้านก็ให้คุมตัวไว้พิจารณา ได้ความเป็นสัจย์ว่าหมื่น
เทิงสามขนานได้กระทำผิดจริง ก็ได้เป็นต้นเหตุชักศึกกรุงศรี-
อยุธยาขึ้นมา จึงให้ฆ่าหมื่นเทิงสามขนานเสีย แล้วตัดศีรษะเสียบ
แพหยวกลอยน้ำไป”

“โอ๊ย ตายแล้ว” สุมาสีร้องอุทาน “ทำไมถึงโหดร้ายยังงั้น”

“อ้าว มันเรื่องของแผ่นดินนี่เธอก็อ” จันทรแก่ “เจ้าหมื่นเองก็รับภาระศึกใหญ่ไม่ใช่เล่น ทั้งนี้ก็เพราะหมื่นเทิงสามขนานนี้คนเดียว โทษหนักอย่างนี้ ไม่มีวิธีใดดีไปกว่าตัดศีรษะเสียเท่านั้น เธอต้องคิดสิว่านี่มันไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องความปลอดภัยของบ้านเมืองรวมทั้งของพระเจ้าเหนือหัวของตัวด้วย ถ้าเป็นฉันฉันก็ต้องทำอย่างนี้ โดยส่วนตัวเล่า เจ้าหมื่นทั้งสองอาจจะเป็นเพื่อนสนิทกันยังไงก็ได้ แต่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของบ้านเมืองแล้วปัญหาพวกนี้ก็ตัดออกไปได้”

“ดูเธอออกจะเลื่อมใสในตัวขุนศึกผู้นี้มากนะ” อับสรพุดยิ้มๆ

“ก็เป็นธรรมดา ใครทำดีเราก็ต้องยกย่องให้เกียรติ โดยเฉพาะ

ท่านหมื่นโลกสามล้านคนนี่ มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ลานนาไทย ในด้านที่เป็นขุนศึกผู้ยิ่งใหญ่ได้กู้บ้านกู้เมืองไว้หลายครั้ง เรียกได้ว่าเป็นขุนศึกคู่บุญของพระเจ้าติโลกราชก็ไม่ผิด”

“นี่ เล่าต่อไปเถิด จันทร” สุมาลีเตือนขึ้น “เมื่อก็บอกว่า เจ้าหมื่นโลกสามล้านฆ่าหมื่นเทิงสามขนานแล้วยังไงอีก”

“อ้อ ท่านก็ยกทัพไปตั้งที่เมืองลำพูน พร้อมทั้งทัพหัวเมือง อีกห้ากอง นายกองหนึ่งในหานี้ เป็นบุตรของเจ้าหมื่นแม่ทัพเอง ชื่อว่าเจ้าหมื่นหาญแต่ท้อง ที่เคยเล่าให้ฟังว่าเป็นบุตรของท่านผู้หญิง เมือง วีรสตรีชาวนครพิงค์ใจละ จำได้ไหม? ตอนนั้นท่านผู้หญิง เมืองกำลังทรงครรภ์แล้วก็ออกรบเข้าศึกจนได้รับชัยชนะ บุตรชาย ที่คลอดออกมาจึงได้นามว่าเจ้าหาญแต่ท้องตอนนี้ก็เป็นหนุ่มได้ ครองเมืองเขลางค์แทนพ่อ”

“แล้วรบชนะไหมเธอ?” สุดาถาม

“ชนะซี กองทัพอยุธยาแตกหนีไปได้ แต่กองทัพเชียงใหม่ เสียนายกองไปคนหนึ่งชื่อหมื่นมอกลอง ถูกพระยาสองแควเอา ข้างเข้าล้อมข้างหมื่นมอกลองไว้ได้เลยฆ่าเสีย แล้วก็ล่าทัพกลับไป”

“เรื่องนี่จะมีต่ออีกไหม” สุมาลีถามเพราะตั้งใจจะฟังอีก จันทรจึงหันไปยิ้มและตอบว่า

“มีต่อแน่นอน รัชสมัยพระเจ้าติโลกราชมีเหตุการณ์น่าสนใจ อีกมาก ต้องรบกับกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่สอง แต่วันนี้เล่ากันแค่นี้ก่อนเถอะนะ วันหน้าค่อยต่อตอนใหม่”

เจ้าแสนภูผู้รักสันติ

ครั้งนั้น พระยาไชยสงครามหรือขุนคราม ราชบุตรพระเจ้าเมงรายได้ขึ้นครองนครพิงค์เพียงสี่เดือน ทรงจัดการทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็มอบราชสมบัติให้แก่เจ้าแสนภูราชโอรสปกครองแล้วจัดให้พ่อท้าวหน้าท่อม ราชบุตรองค์กลางให้ไปครองเมืองฝาง ส่วนเจ้าท้าวจ้าวราชบุตรองค์น้อย โปรดให้ไปครองเมืองเชียงของ ส่วนพระองค์ก็เสด็จไปครองเมืองเชียงรายอย่างเก่า

กาลก็ล่วงไปได้ปีหนึ่ง ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่ทางฝ่ายเจ้าขุนเครือซึ่งเป็นอนุชาของพระยาไชยสงครามครองเมืองนายอยู่ ครั้นรู้ข่าวว่าพระราชบิดาสวรรคต และพระเจ้าไชยสงครามผู้เชษฐา ยกเมืองเชียงใหม่ให้ราชนัดดา คือเจ้าแสนภูขึ้นครองครองดังนั้น ก็ไม่พอพระทัย จึงจัดแต่งรีพลไทยใหญ่ของพระองค์เตรียมจะยกมาชิงราชสมบัติ

เจ้าขุนเครือ ยกพลมาถึงเวียงกุมกาม พักพลอยู่ ณ ท่งข้าวสาร ทำเป็นจัดเครื่องบรรณาการของฝากส่งไปถึงเจ้าแสนภู และสั่งบอกไปว่า “อาแต่งเครื่องสักการะมาสำหรับพระบรมศพ เสด็จพ่อคือเจ้าเมงรายมหาราช เจ้าอย่าได้สงสัยในตัวอาเลยขอจงสั่งให้คนเปิดประตูเวียงเพื่ออาจักได้ไปบูชาพระบรมศพดังกล่าวแล้ว ขอให้เจ้าหลานแสนภูจงอยู่เป็นสุขเถิด” ดังนี้

ส่งคนไปแล้ว เจ้าขุนเครือผู้เป็นอาแท้ ๆ ของเจ้าแสนภูก็

แต่งไพร่พลโดยพระองค์เองแต่งเครื่องทรงอย่างจะออกศึกไปตก
อยู่ที่ประตูเชียงใหม่ และอีกพวกหนึ่งอยู่ที่ประตูสวนดอก เพื่อ
คอยจับกุมตัวเจ้าแสนญไปเป็นประกันเพื่อชิงราชสมบัติ

เจ้าแสนญ ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ 41 พรรษา มี
พระสตรียะลิกผิดชอบไม่ประพฤติผิดเป็นพาล ทรงทราบด้วย
ปฏิภาณว่า เจ้าอามุงประสงค์จะช่วงชิงเพื่อครองเมืองนครพิงค์
ที่ตนครองอยู่ ทรงตระหนักในพระทัยว่า “ไม่น่าเลยที่พระเจ้าอามา
ทำกับเราดังนี้ เสียแรงเกิดมาร่วมตระกูลเดียวกัน มาคิดหักล้าง
กันอย่างนี้หาควรไม่”

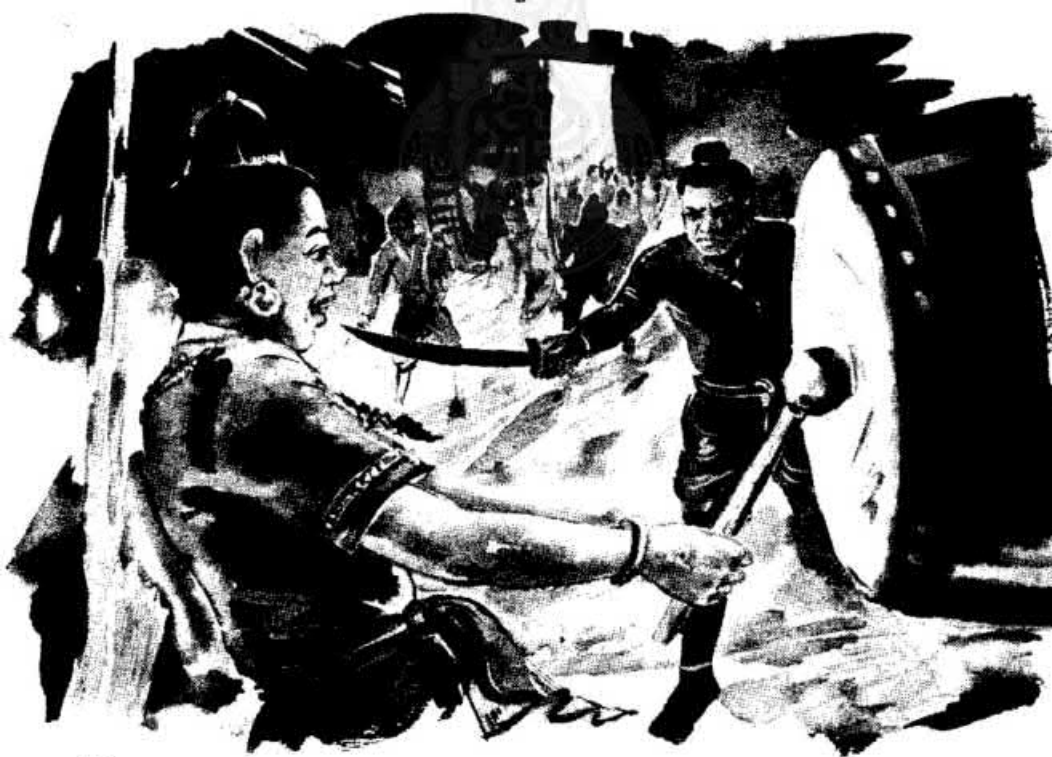
เจ้าแสนญ ร่ำพังกด้วยความเศร้าสลดในพระราชหฤทัยใน
เหตุการณ์เฉพาะหน้าซึ่งจำเป็นที่จะต้องตัดสินพระทัยให้เด็ดขาด
จะนิ่งเฉยมิได้ พระองค์ทรงดำริว่า “หากถ้าแม้เราจะฮึดสู้ และ
ทำศึกสงครามกับเจ้าอา เราก็ยอมจักทำได้ไม่ยากนัก แต่จะมี
ประโยชน์อะไรเล่า หากเรารบแพ้ ก็พาไพร่พลไปตายเสียเปล่า
ไพร่พลโยธาก็ต้องฆ่าฟันกันเอง แม้ว่าเรารบชนะ เจ้าอาเป็นฝ่ายแพ้
เจ้าอาหรือจักมีชีวิตรอดอยู่ได้ ด้วยการศึกสงครามนั้นไม่มีแล้วคำ
ว่ามนุษยธรรม ไม่มีคำว่าเมตตากรุณา จะมีก็แต่การพิฆาตฟาดฟัน
ให้ย่อยยับไปข้างหนึ่งเท่านั้น ถ้าหากหลีกเลี่ยงเสียได้ ก็จะไม่เป็น
เวรานุเวรต่อกัน ไพร่พลโยธาก็ไม่ต้องบาดเจ็บล้มตายมากนัก อย่า
กระนั้นเลย เราจำเป็นจะต้องระงับเหตุร้ายเสียด้วยการสละราช-
สมบัติให้เจ้าอาครอบครองต่อไปดีกว่า”

ร่ำพังกดังนี้แล้ว เจ้าแสนญผู้รักสันติ ผู้ไม่มีความโลภ ผู้มี

น้ำพระทัยอันสูงส่งสะอาดหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ก็จัดแจงอพยพ
ครอบครัวหนีออกทางประตูหัวเวียงไปทางเวียงเชียงใหม่ในเวลา
เที่ยงคืน แล้วเสด็จเลยไปหาพ่อท้าวน้ำท่วมผู้เป็นอนุชายังเมืองฝาง
แจ้งเหตุการณ์ให้ทราบตามที่เป็นจริงแล้วต่อจากนั้นก็เสด็จเลยไป
ถึงเมืองเชียงรายได้เข้าเฝ้าพระราชบิดา (ขุนคราม) เพื่อทูลแจ้งให้
ทรงทราบ

ทางฝ่ายเจ้าขุนเครือ พ่อเจ้าแสนภูหนีไปแล้วก็ขึ้นครอบ-
ครองนครพิงค์ตามที่ตั้งพระทัยไว้แต่แรก

แต่ถึงแม้ว่าเจ้าแสนภูจะทรงรักสันติ ไม่คิดต่อสู้กับเจ้าขุน
เครือผู้เป็นอา เจ้าไชยสงครามผู้เป็นเชษฐาของเจ้าขุนเครือ และ
เป็นพระราชบิดาของเจ้าแสนภู หาได้คิดเช่นนั้นไม่หลังจากทรง

ทราบเรื่องแล้วก็บังเกิดราชมานะพิโรธเป็นยิ่งนัก กล่าวคำสิงหนาท
ว่า “ดูตุ้เจ้าขุนเครือนี้บังอาจนัก ทำผิดมหันต์ถึงสามประการต่อ
กูผู้พี่ ครั้งก่อนก็กระทำมิจงจารต่อเมียกู ครั้งต่อมาเล่าก็ยังกล้ำมา
แย่งชิงเอาเมืองเชียงใหม่จากแสนภูลูกของกูอีก มีหน้าซ้ำยังมาแย่ง
ชิงเอาเมืองเชียงตวยอันเป็นเมืองบำเหน็จที่เสด็จพ่อประทานแก่
กูไปอีกเล่า ความผิดถึงสามประการล้วนแต่ทำให้กูต้องเจ็บปวด
เคียดแค้นจนสุดที่จะทนแล้ว จะทิ้งไว้ต่อไปอย่างไรได้ ก็จะต้อง
ไปผจญกับมันเจ้าขุนเครือให้จงได้”

ด้วยความแค้นเคืองที่ถูกพระอนุชากระทำให้เสียน้ำพระทัย
เจ้าไชยสงครามก็ได้แต่งพลโยธาแล้วสั่งให้ท้าวหน้าท่อมผู้ครองเมือง
ฝางยกไปตีเมืองเชียงใหม่คืน พ่อท้าวหน้าท่อมก็รับอาสาพระราชบิดา
กราบถวายบังคมลายกกองทัพไปยังเมืองนครพิงค์เชียงใหม่

เป็นวันอังคารแรมสิบสามค่ำเดือนห้า เวลาใกล้รุ่ง กองทัพ
ของพ่อท้าวหน้าท่อมก็มาพักอยู่ที่ตำบลทุ่งแสนตอ พอได้เวลาสมควร
ท้าวหน้าท่อมผู้แม่ทัพก็แต่งกลศึกอันมีชื่อว่า “กลราชปัญญา” คือ
แต่งกลให้คนเอาเครื่องศึกซ่อนในหาบ หาบไปเหมือนดังจักไป
เข้าเวรวังเมือง คนหาบเหล่านี้มีหลายคนต่างก็แยกย้ายเข้าประจำ
อยู่ทุกประตูเมือง ครั้นแล้วก็แต่งพลศึกยกเรียงรายกันเข้าตั้งล้อม
เมืองเอาไว้ดูจะเข้าตีในทันทีทันใด ชาวนครทั้งหลายก็ถูกเกณฑ์
ให้เข้าประจำรักษาประตูต่าง ๆ ตามหน้าที่

ครั้นถึงเวลาได้ฤกษ์งามยามดี พ่อท้าวหน้าท่อมกับทหาร
รวมใจก็ลอบยกเข้าไปถึงประตูเมือง คนที่ล้อมตัวเป็นผู้รักษาประตู

ก็เปิดประตูรับ พ่อท้าวน้ำท่วมเข้าเมืองได้ในคืนนั้นสั่งไพร่พลให้
จุดไฟขึ้น กองทัพที่ล้อมเมืองก็โห่ร้องตีฆ้องกลองขึ้นอีกกะทีก
แล้วกรูกันเข้าเมืองพร้อมกับยิงปืนสนั่นหวั่นไหว ผู้คนแตกตื่นกัน
ซุลมุนไปหมด

เจ้าขุนเครือนั้นเสเพลสุราเมาอนหลับอยู่ เพราะไม่คิดว่า
จะมีผู้ยกทัพมาตีเอาเมืองง่าย ๆ พอตกใจตื่นเพราะเสียงร้องเรียก
ของนายประตูว่า “พ่อขุนเป็นเจ้า บัดนี้เจ้าเมืองฝางหลานพ่อขุน
ยกพลมาตีเอาเมืองเชียงใหม่ ทหารเต็มเมืองหมดแล้ว เวลานี้กำลัง
ล้อมวังไว้ทุกด้าน” ก็ตกพระทัยแทบสิ้นสติ เสด็จลจากจากพระที่
เล่นออกไป ตีกลองสัญญาณป่าวร้องรีพลสมัครพรรคพวก แต่ก็
ไม่มีใครโผล่หน้ามาหาแม้แต่คนเดียว พอดีพ่อท้าวน้ำท่วมพาพล
ทหารพังประตูวังเข้ามาถึงตัว

โดยไม่ต้องมีการตัดพ้อต่อว่ากันละ พ่อท้าวน้ำท่วมสั่งทหาร
ให้จับตัวอาผู้ใจธรรมทันที ครั้นแล้วก็สั่งให้นำไปขังไว้ที่มุมเมือง
ด้านตะวันตกเฉียงใต้แต่เป็นนอกเวียง ให้หมื่นเรืองเป็นผู้ควบคุม
รักษามิให้หลบหนีไปได้

ตำบลที่พ่อท้าวน้ำท่วมใช้เป็นที่พักขังเจ้าขุนเครือผู้เป็นอา
นี้ ภายหลังได้ชื่อว่า “ตำบลขวงเชียงเรือง” สืบต่อมาพ่อท้าว
น้ำท่วมกับไพร่พลโยธา ตีได้เมืองเชียงใหม่และจับได้ตัวขุนเครือ
ไปขังไว้แล้ว ก็ทำการปราบปรามพวกสมุนของเจ้าขุนเครือซึ่งเป็น
เงี้ยวมาจากเมืองนายล้มตายลงไปเป็นจำนวนมาก ที่เหลือก็หลบ
หนีไปไม่กล้าอยู่สุหน้า

พ่อท้าวน้ำท่วม ครั้นตีได้เมืองแล้ว ก็จัดการพลเมืองอยู่ในอาการสงบไม่ให้เกิดศึกใจ เสร็จแล้วก็บอกข้าราชการไปยังพระราชบิดา ณ เมืองเชียงรายโพน

เจ้าไชยสงครามได้ทราบก็ทรงชื่นชมโสมนัสยินดีเป็นอย่างนักรีบเสด็จกรีธาพลลงมายังเมืองเชียงใหม่ ตั้งการพิธีปราบดาภิเษกเจ้าพ่อท้าวน้ำท่วมให้เป็นพ่อเมืองเชียงใหม่แต่นั้นมา

พ่อท้าวน้ำท่วม ขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 30 พรรษา แต่มีความสามารถปราบศัตรูผู้คิดร้ายได้สำเร็จ ได้เป็นผู้ครองนครพิงค์เชียงใหม่เป็นลำดับ 4 ตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าเมงรายเป็นต้นมา แต่ครองราชย์ได้เพียง 2 ปี เจ้าไชยสงครามพระราชบิดาก็เกิดระแวงว่าจะเป็นกบฏจึงได้มอบอำนาจให้ท้าวจั่วผู้เป็นอนุชาไปคุมเอาตัวมา และส่งไปไว้ยังเมืองเขมรัฐเชียงตุง พวกเขินชาวเมืองเขมรัฐก็เลยราชาภิเษกพ่อท้าวน้ำท่วมให้เป็นเจ้าผู้ครองเขมรัฐโชติตุงคบุรีในปีนั้น

เจ้าขุนเครือ ถูกขังอยู่สี่ปีก็สิ้นพระชนม์ในที่คุมขัง เจ้าไชยสงครามเสด็จมาทำการฌาปนกิจจนุชาแล้ว ก็ยกให้เจ้าแสนภูขึ้นครองเมืองอีกครั้งหนึ่ง

“ขุนฟ้า” จารบุรุษของพระเจ้าเมงราย

ครั้งนั้น พระเจ้าเมงรายผู้ครองหิรัญนครเงินยาง ทรงพระราชดำริว่า ราชอาณาจักรลานนาไทยประเทศนี้ มีท้าวพระยาหัวเมืองซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ดำรงราชครองนครอยู่เป็นสัดส่วนย่อมมีการวิวาทแย่งชิงดินแดน และส่วยไร่ ตลอดจนไพร่พลต่อกันมิได้ขาด หากทางจะสามัคคีปรองดองกันมิได้ พระเจ้าเมงรายทรงรำพึงต่อไปอีกว่า ประเทศธานีใดถ้ามากเจ้าหลายนาย ไพร่บ้านพลเมืองก็เป็นทุกข์ เนื่องจากมีความระแวงสงสัยซึ่งกันและกันระหว่างผู้เป็นใหญ่ จำตู่จะปราบปรามพระยามหานครทั้งหลายเหล่านี้รวมกันเข้าเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้เป็นความผาสุกแก่ราษฎรในภายหน้า

ด้วยเหตุฉะนั้น พระเจ้าเมงรายก็ส่งคนไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือในการรวมอาณาจักร ที่เมืองใดไม่เห็นด้วยก็แต่งกองทัพไปปราบปราม ถอดเจ้าเมืองออกเสียจากตำแหน่งและตั้งขุนนางของตนขึ้นรั้งตำแหน่งแทน แต่นั้นมาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งหลายต่างก็อ่อนน้อมยอมเป็นเมืองขึ้นต่อพระเจ้าเมงราย ครั้นแล้วผู้ครองนครเงินยางก็คิดจะปราบหัวเมืองฝ่ายใต้ต่อไป ได้ยกกองทัพไปตั้งที่ตำบลเต่าร้อย และได้ไปสร้างเมืองเชียงราย ประทับอยู่เมืองใหม่นี้ได้สามปีก็ยกจากเมืองเชียงรายไปประทับอยู่ที่เมืองฝาง เนื่องด้วยเมืองฝางอยู่ติดกับเมืองหริภุญไชย พ่อค้าวณิชย์มีการติด

ต่อค้าขายกัน ครั้งนั้นเมืองหริภุญไชยเป็นเมืองมั่งคั่งสมบูรณ์ เป็นศูนย์กลางการค้าขายของนครต่าง ๆ ทางน้ำก็ติดต่อถึงเมืองละโว้ และโยธยา ทางบกก็ไปถึงได้ทุกเมือง ชาวเมืองและเจ้าเมืองมีฐานะร่ำรวยยิ่งนัก

พระเจ้าเมงรายได้ทราบกิตติศัพท์ก็คิดจักใคร่ได้เมืองหริภุญไชยซึ่งขณะนั้นปกครองโดยพญาธิบา ได้ปรึกษากับบรรดาขุนมนตรีทั้งหลาย แต่ก็ไม่มีใครใดถวายความเห็นว่าจะจกดำเนินกลบคายประการใดจึงจะได้เมืองหริภุญไชยมาเป็นขององค์พระเจ้าเหนือหัว ขณะนั้นก็มีขุนผู้หนึ่งมีชื่อว่า “อ้ายฟ้า” เป็นคนที่พระเจ้าเมงรายซุบเสียงรับราชการเป็นผู้ดูแลการเก็บภาษีส่วยสาอากร เป็นคนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด อ้ายฟ้าผู้นี้ได้กราบทูลพระเจ้าเมงรายว่า

“ข้าแต่เจ้าเหนือหัวเป็นเจ้า ซึ่งเจ้าเหนือหัวจักใคร่ได้เมืองหริภุญไชยนั้น บ่สู้ยากนัก”

พระเจ้าเมงรายตรัสถามว่า

“ทำไมจึงว่าบ่ยาก ในเมื่อเมืองหริภุญไชยเป็นเมืองใหญ่บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติรีพลสกลไกร ที่สุว่าปยากนั้นฉันใด ?”

อ้ายฟ้ากราบทูลว่า

“ไพร่สาเจ้า อันการที่จะยกกองทัพไปรบด้วยกำลังรีพลโยธานั้นก็หากจกยากอยู่ ฉิแลว่าเราจกรบเอาด้วยปัญญายุทธ คือรืป้องกันเอาด้วยกลอุบายก็หากจกสำเร็จได้ไม่ยากนัก”

พระเจ้าเมงรายเลิखนง เฟ่งเนตรมองดูอ้ายฟ้านิ่งอยู่เป็นครู่ จึงได้ตรัสถามว่า มีกลอุบายใดหรือที่อ้าวฟ้าดำริจะกระทำเพื่อให้

ได้เมืองหริภุญไชย

“ข้าแต่พระเป็นเจ้า อันอุบายที่จะรียปองนั้นมียู่ แต่หาควรที่จะสำแดงต่อเฉพาะองค์มหาราชเจ้าในที่สงัดจึงจะชอบ”

พระเจ้าเมงรายก็โปรดให้อ้ายฟ้าเข้าเฝ้าในที่รโหฐาน อ้ายฟ้าก็กราบทูลอาสาจักไปรียปองเอาเมืองหริภุญไชยด้วยกลอุบายดังนี้

“ขอเจ้าเหนือหัวจงแสดงอาการพิโรธแก่ข้าเจ้าเนื่องด้วยข้าเจ้าได้ประพฤตติผิดอาญาอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วให้รีบเอาลูกเมียข้าคนทรพย์สมบัติของข้าเจ้ามาเป็นของพระองค์จนสิ้น ต่อจากนั้นขอให้ขับข้าเจ้าเสียจากเมืองของพระองค์พระเจ้าเหนือหัวเพื่อข้าเจ้าจะได้หนีไปพึ่งพระยายีบายังเมืองหริภุญไชยพ้น”

พระเจ้าเมงรายพยักพระพักตร์อย่างทรงเข้าพระทัยอันแจ่มแจ้งแต่ไม่ทรงออกโอษฐ์ประการใด คงปล่อยให้ขุนฟ้ากราบทูลเรื่องกลอุบาย ที่จะป็นช่องทางให้ได้เมืองหริภุญไชยมาครอบครองต่อไป

“ข้าเจ้าหนีไปถึงเมืองหริภุญไชยแล้ว ก็จักได้สำแดงถึงความทุกข์อันเกิดจากที่ถูกขับจากเมือง โดยหาโทษผิดอันใดมิได้ พระเจ้าเมงรายหากฟังคำยุยงส่อเสียดจากอำมาตย์อื่นรีบเอาบุตรภรรยาไพร่พลและทรัพย์สมบัติของข้าเจ้าจนหมดสิ้น ข้าเจ้าจึงมาขอพึ่งบรมโพธิสมภารของเจ้าเหนือหัวผู้ครองเมืองหริภุญไชยผู้ชอบธรรม ว่าขณะนี้ พระยายีบาก็คงจะต้องเชื่อคำของข้าเจ้าแน่นอน”

“แล้วต่อไป เจ้าจะทำฉันใดอีก เจ้าขุนฟ้า”

“ต่อไป ข้าเจ้าก็จักอาสากระทำการอันที่พระยายีบาจะชอบพระทัยเสียก่อนและพากเพียรประกอบภารงานอันจะเป็นที่

พอพระทัยของเจ้าเมืองหริภุญไชย เมื่อเป็นได้ดังนี้แล้วข้าเจ้าก็จัก
ดำเนินการทางด้านชาวเมือง ให้ชาวเมืองเชื่อในถ้อยคำผู้ข้าต่อไป
เมื่อพระยายีบาเห็นความดีของผู้ข้า ผู้ข้าก็จักดำเนินงานขั้นสุดท้าย
คือให้ชาวเมืองเกลียดชังพระยายีบาแล้วผู้ข้าก็จักได้กล่าวถึงเจ้า
เหนือหัวทางนี้ในทางดีงามทุกอย่าง อันจะทำให้ชาวเมืองเกิดความ
เลื่อมใสศรัทธา เมื่อใดชาวเมืองเชื่อฟังคำผู้ข้าแล้ว ก็จะได้ส่งคน
มาราบทูลพระองค์ให้ทรงทราบเพื่อจะได้กรีธาทัพไปโจมตีเมือง
หริภุญไชยได้โดยง่าย”

พระเจ้าเมงรายได้ฟังคำกราบทูลของขุนฟาดังนั้นก็พอ
พระทัยยิ่งนัก จึงให้กระทำตามความคิดของขุนฟ้าทุกอย่างทุก
ประการ เมื่อนั้น ขุนฟาก็หนีไปพึ่งพระยายีบายังเมืองหริภุญไชย
และกราบทูลเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่คิดไว้กับพระยายีบา พระยายีบา
ทรงเชื่อ และรับเอาขุนฟ้าเลี้ยงไว้ในราชสำนักหริภุญไชยตั้งแต่นั้นมา

ขุนฟ้า จอมจารบุรุษ ผู้รับอาสาจากพระเจ้าเมงรายแห่ง
เมืองหิรัญนครเงินยางก็เริ่มปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด เริ่ม
ตั้งแต่กระทำตนให้เป็นที่รักใคร่ของพระยายีบา และต่อมาก็เหล่า
อำมาตย์ราชบริพารทั้งหลายตามวิสัยผู้มีปัญญาหลักเลื่องการแสดง
ออกซึ่งความหยิ่งยะโสแสดงแต่การอ่อนน้อมถ่อมตน สมกับที่ตน
ได้ชมชานมาพึ่งบรมโพธิสมภาร กาลเวลาล่วงไปพระยายีบาก็ยิ่ง
เล็งเห็นแต่ความดีของขุนฟ้าเพิ่มขึ้นทุกขณะ จนวันหนึ่ง พระยา
ยีบาก็เรียกขุนฟ้าขึ้นไปเฝ้าและตรัสถาม

“นี่แน่ะ ขุนฟ้า สุกี่ได้มาพำนักอยู่ ณ เมืองหริภุญไชยนี้

เนิ่นนานนักหนา ปฏิบัติงานอันเป็นความดีความชอบก็มากมาย
หลายประการ ข้าอยากจะรู้ว่าเมื่ออยู่กับพระเจ้าเมงรายพุ้น พระ
เจ้าเมงรายได้แต่งตั้งให้สุเป็นตำแหน่งใดฤๅ”

“ข้าแต่พระยาเจ้า” ขุนฟ้ากราบลงแทบบาทพระยาธิบดี
เป็นเจ้าเหนือหัวหริภุญไชยอย่างสุดแสนจะจงรักภักดี “อันตัวข้า
นี้ เมื่อครั้งยังอยู่ในราชสำนักพระเจ้าเมงรายนั้น ก็ได้เป็นที่ขุน
ต่างใจแทนพระเนตรพระกรณของพระเจ้าเมงราย ให้อาชญา
สิทธิพิจารณาได้ถ้อยตัดความ (คือชำระความ) และขับเอาสิน
ส่วยไร ค่าไรค่านาทุกเอื้อง (ทุกอย่าง) ทุกอันเป็นดังนี้และ พระยา
เจ้า”

พระยาธิบดีฟังก็มีความเชื่อถือในคำบอกเล่าของขุนฟ้า
ประกอบกับได้ประจักษ์ด้วยตนเองในความสามารถฉลาดเฉลียว
ของขุนฟ้าหลายครั้งหลายหน พระยาเจ้าผู้ครองเมืองหริภุญไชยก็
ตั้งขุนฟ้าผู้ยิ่งด้วยปัญญาไว้ในฐานันดรที่จะพิจารณาถ้อยความ ขับ
เอาสินส่วยไรค่าไรค่านา จากราชฐานชาวเมืองหริภุญไชยตั้งแต่ว
าระนั้น

ขุนฟ้าได้บรรลุผลในความพากเพียรพยายามอีกชั้นหนึ่งแล้ว
ในตำแหน่งอันมีเกียรตินี้พ่อจอมจารบุรุษได้ตั้งใจปฏิบัติด้วยความ
สัตย์ซื่อตรงไปตรงมา การตัดสินความก็เป็นไปโดยชอบธรรมไม่
มีลำเอียง การขับเอาสินส่วยไร ค่าไรค่านาก็ผ่อนผันมิให้ไพร่บ้าน
พลเมืองต้องเดือดร้อน กระทำดังนี้ได้สองสามปีจนเป็นที่ประจักษ์
แก่พระยาเจ้ายี่บาและไพร่ฟ้าชาวเมืองหริภุญไชย มุขอำมาตย์ข้า

ราชการก็พากันสรรเสริญว่า ขุนฟ้าผู้นี้มีความเที่ยงธรรมยิ่งนัก

คราที่นั้นขุนฟ้าจารบุรุษคนสนิทของพระเจ้าเมงรายก็ระลึกถึงหน้าที่ ๆ ตนรับอาสาเจ้านายมา ซึ่งเป็นเวลาหลายปีล่วงแล้วสมควรจักปฏิบัติการตามแผนที่คิดไว้แต่ต้น จึงแต่งกายเข้าเฝ้าองค์พระเจ้าเหนือหัวหริภุญไชย กราบทูลถวายความเห็น ว่า

“ไหว้สาเจ้า อันว่าเมืองหริภุญไชยนี้ก็หากเป็นเมืองใหญ่ มีเดชนุกาพอำนาจอาชญายิ่งใหญ่ ผู้ข้าเห็นว่าไพร่พลชาวบ้านเมือง มิควรต่อปาก (คือไม่ควรพูด) กับเจ้าเหนือหัว หากเขามีถ้อยความเยื้องใจ (อย่างใด) ก็ขอให้มาต่อปากกับตัวผู้ข้านี้ และผู้ข้าก็จักได้รับสนองพระบรมราชโองการให้เป็นตามพระประสงค์ทุกอัน”

พระยาเย่บาได้สดับดังนั้นก็ทรงเห็นชอบ และมอบอำนาจให้ขุนฟ้าเป็นผู้รับฟังคำร้องเรียนของราษฎรแต่นั้นมา

จารกรรมของขุนฟ้า

ภายหลังจากที่พระยาเย็บาได้มอบให้ขุนฟ้า จารบุรุษของพระเจ้าเมงรายดำรงตำแหน่งขุนต่างใจแทนพระเนตรพระกรรณ จนกระทั่งขุนฟ้าได้ถวายความเห็นว่พระยาไม่ควรจะลดตนลงไปเจรจากับชาวบ้านชาวเมืองแล้ว ขุนฟ้ายังทูลถวายความเห็นอีกต่อไปว่า “ไหว้สาพระยาเจ้า บ้านเมืองของพระยาเจ้านี้กว้างใหญ่ไพศาลนัก แต่ส่วยไร ค่าไร่ ค่านา นั้นเก็บได้น้อย ไม่สมกับเป็นบ้านเมืองใหญ่ ที่เมืองเชียงรายโพ้น เป็นเมืองน้อยเปล่านั้น แต่ส่วยไรค่าไร่ค่านานั้นเก็บได้มาพำเพ็ญ เต็มคลังเต็มฉางมากนัก เจ้าเมงรายผู้เหนือหัวกับบ่ห่อนได้ต่อปากกับพวกไพร่ไทยผู้น้อย หากผ่านมาทางผู้ข้าเป็นคนรับมาเสนอพระองค์ท่านทุกสิ่งทุกอัน”

พระยาเย็บาได้ฟังก็หลงไปกับถ้อยคำของขุนฟ้า จึงออกพระโอษฐ์ว่า “บ้านเมืองกูก็ใหญ่โตกว้างขวางนัก มีเดชะอาชญาสองเท่าของเมืองเชียงราย แต่กลับเก็บได้สินส่วยไรค่าไร่ค่านาน้อย ฉะนั้นบ่ควร ต่อแต่นี้ไป ก็ไว้อาญาแก่ขุนฟ้าได้พิจารณาจัน (ทุกประการ) สันใดสินส่วยไรค่าไร่ค่านาจักได้มาเต็มคลังเต็มฉางก็สุดแท้แต่ขุนฟ้าจะจัดการตามที่เห็นควรดังนี้”

ขุนฟ้าก็ยกมือขึ้นอภิวาทและทูลว่า “ขอเจ้าเหนือหัวสำแดงคำอันตั้งอาชญาสิทธินี้ไว้แก่ผู้ข้าในท่ามกลางท้องพระโรง ต่อหน้ามุขอำมาตย์ และชาวบ้านชาวเมืองทั้งมวลที่มาชุมนุมพร้อมกัน

ให้รู้ว่าพระองค์ได้มอบหมายอาชญาสิทธิแก่ผู้ข้าตามรับสั่งเถิด”

พระยาธิบดีทรงจัดการตามที่ขุนฟ้าประสงค์ทุกสิ่ง นับแต่นั้น ขุนฟ้าก็ให้จัดคนเฝ้าประตูล้อมอย่างแน่นหนา ไม่ยอมให้ราษฎรได้เข้าเฝ้าพระยาเจ้าได้ ก็ได้แต่บ่นหน้าไปหาเจ้าเฝ้า นายมันเมื่อขุนฟ้าเก็บเอาสินส่วยไรค่าไรค่านาจากชาวบ้านเป็นจำนวนมากหลายพวกนั้นก็ครวญครางว่าเก็บมากเกินไป ขุนฟ้าก็บอกแก่พวกเขาว่า “พวกท่านอย่าโอดครวญไปเลยจงส่งมาให้เราเก็บเสียโดยดี เพราะนี่เป็นความประสงค์ของพระยาเจ้า หาใช่เป็นความต้องการของตัวเราเองไม่” พวกนั้นเกรงพระราชอาชญาก็ต้องยอมตามที่ขุนฟ้าชี้แจง

แล้วขุนฟ้าก็เริ่มกลอุบายขั้นที่สอง เข้าเฝ้าถวายความเห็นต่อพระยาธิบดีอีกว่า

“ไหว่สาพระยาเจ้า ข้าเจ้าได้เลียบดูบ้านเมืองเจ้าเหนือหัวทุกแห่งทุกพันไร่พันนา ด้วยใคร่รู้ว่าข้าวก้าวดีหรือบ่ดี ก็ได้เห็นพันนาทวนกับภูคาหลุมเหมืองฝาย (ทำนบ) บ่ดี ข้าวดายแตกมากนัก ข้าจึงจักให้ชาวบ้านชาวเมืองได้แปลงฝาย (คือสร้างทำนบ) เอาน้ำเข้านา พระยาเจ้าจักเห็นควรประการใด”

พระยาธิบดีเห็นชอบ อนุญาตให้ขุนฟ้าจัดการตามประสงค์ ขุนฟ้ารับอาชญาสิทธิเจ้าเหนือหัวมาแล้วก็มาป่าวร้องให้ชาวเมืองทั้งหลายให้มาขุดคลองให้เป็นเหมืองไปต่อน้ำแม่พิงค์เหนือสบแม่แดงฝายตะวันออกล่องมาระยะยาวได้ 17,000 วา ขุนฟ้าได้เลือกกระทำการนี้ในฤดูแล้ง อากาศก็ร้อนจัด คนทั้งหลายมาขุดเหมือง

นั้นก็มีความร้อนใหม่ลำบากนักหนาต่างก็บ่นรำพันครวญครางและ
เจ็บป่วยกัน ขุนฟ้าซึ่งไปคุมอยู่ก็บอกว่า“อันนี้เป็นพระราชประสงค์
ของพระยาเจ้า หาใช่เพราะผู้เข้ามาแต่งใช้พวกสุ่มไม่ ฉะนั้นให้สุ่ม
อดทนทำต่อไปเถิด” พวกชาวเมืองก็ก้มหน้าทำต่ำไปจนสิ้นฤดูร้อน
เป็นเวลาสี่เดือนเต็มคนทั้งหลายบ่นว่า เราขุดเหมืองครั้งนี้ช่างนัก
(คงหมายถึงดินแข็งเพราะเป็นหน้าแล้ง) เหมืองที่ขุดจึงได้ชื่อว่า
เหมืองแข็ง(ปัจจุบันเรียกเหมืองแก้ว) ถัดต่อมา ขุนฟ้ายังได้เกณฑ์
คนมาฝึกหัด (คงจะคล้ายกับหัดทหาร) เพื่อเตรียมป้องกันหรือคุ้ม
กันพระยาเย่บา วันละแปดหมื่นคนทุกวัน ทำความลำบากยากใจ
แก่ราษฎรชาวเมืองยิ่งนัก

แล้วจอมจรรบุรุษเอกของพระเจ้าเมงราย ก็เพ็ดทูลอีกต่อ
ไปว่า

“ข้าแต่พระยาเป็นเจ้า เมืองเชียงรายเป็นเมืองน้อยพระยา
เมืองก็น้อย แต่ยังสร้างตำหนักที่ประทับใหญ่โตนัก ควรที่เจ้า
เหนือหัวจักรทรงสร้างตำหนักที่ประทับเสียใหม่ให้ใหญ่โตโอฬาร
ยิ่งกว่าเก่า ข้าเจ้าขุนฟ้าจักรับอาสาเป็นผู้คุมงานก่อสร้างด้วยตัวเอง
ให้สุดฝีมือเลยพระเจ้าข้า”

พระยาเย่บาก็ทรงเห็นชอบ ตรัสว่า “อันใดจะดีก็แล้วแต่
ขุนฟ้าเถิด ข้าให้อำนาจแก่เจ้าทุกอัน”

ขุนฟ้ารับราชานุญาตแล้ว ได้เวลาดูที่ข้าวกำลังจะออกรวง
เต็มทุ่งเต็มนา พ่อจรรบุรุษผู้มีแผนการก็สั่งให้พ่อเวียก (นายการ)
ขึ้นไปตัดไม้บนดอยในป่าเพื่อจะเอามาสร้างตำหนักถวายแก่เจ้า

เหนือหัว แล้วก็ชักลากไม้เสาไม้ต้นที่ตัดจากป่าจากดอย ลัดผ่านทุ่งนาของราษฎร ทำให้ต้นข้าวในนาเสียหายมากนัก เจ้าข้าเจ้าหนาก็ร้องให้มาฟ้องขุนฟ้า ขุนฟ้าก็บอกว่า “บ่เป็นแต่คุณา หากเป็นแต่พระยาเจ้าสั่งให้ทำทั้งสิน”

ชาวเมืองก็มีความน้อยใจมากนัก บ่นแต่ว่า “แต่ก่อนพระยาเจ้าของเราบ่ห่อนกระทำดังนี้ แต่บัดนี้พระยาจกกลับมากกระทำผิดคลองธรรมจนเราฉิบหายดังนี้หนอ เราบ่พึงยินดีกับพระยาตนนี้แล”

ภายหลังแต่นั้นมา ขุนฟ้าก็คิดแต่สิ่งที่จะทำให้ราษฎรเกลียดชังพระยา ยิ่งยามากยิ่งขึ้นครั้นได้โอกาส ขุนฟ้าก็สร้างทำเป็นสรรเสริญ นิยมยินดีในบุญสมภารของพระเจ้าเมงรายให้ชาวเมืองฟังเป็นนัยด้วยวิธีและชั้นเชิงต่าง ๆ ชาวเมืองซึ่งมีใจเกลียดชังพระยา

ยี่บาเป็นทุนอยู่นานแล้วก็มีใจใคร่จักได้พระเจ้าเมงรายมา
ครอบครองพวกตนแทน ขุนฟ้าเห็นสมปรารถนาที่ตนได้มานะ
พากเพียรมาเป็นเวลาถึง 7 ปี บัดนี้ก็บรรลุผลสำเร็จแล้ว ขอเชิญ
พระเจ้าเหนือหัวเสด็จยกทัพลงไปเอาเมืองหริภุญไชยเถิด

พระเจ้าเมงรายมีรอช้า ให้เร่งเกณฑ์จตุรงค์พลโยธาเป็น
ทัพใหญ่ ยกจากเมืองเชียงรายมาตั้งทัพชัยที่ตำบลแจ้สัก ที่ประชุม
พลนั้นให้สร้างเวียงไว้เวียงหนึ่งให้ชื่อว่าเวียงพร้าว ยกจากเวียงพร้าว
มาทางเมืองแกนตั้งพักอยู่ตำบลหนึ่ง ชาวเมืองเป็นอันมากพากัน
เอาของมาถวายพระเจ้าเมงรายจน찬พลับพลาที่ประทับทาน
น้ำหนักมิได้ก็หักลงต้องหาไม้มาค้ำไว้ ตำบลนั้นมีชื่อว่า บ้านคำซาน
ตอนหลังเลื่อนเป็นบ้านคำจานไป

ทางเมืองหริภุญไชยนคร ได้ทราบข่าวศึกพระเจ้าเมงราย
ยกมามาก ก็พากันตื่นตกใจ พระยายี่บาจึงให้หาขุนฟ้าและเสนา
อำมาตย์ทั้งหลายมาประชุมปรึกษาว่าจะจัดการป้องกันบ้านเมือง
ฉันใดดี ขุนฟ้ากราบทูลว่าดังนี้

“ข้าแต่พระยาเจ้า พระเจ้าเมงรายยกทัพมาครั้งนี้เป็นการ-
จู่โจมรวดเร็วนักยากที่จะป้องกันได้ทันทั่วทั้งที่ ข้าเจ้าเห็นควรจัก
แต่งกองทัพไปตั้งรับรอบหนองไผ่แตกกลางทางก่อนส่วนตนเจ้าเหนือ
หัวควรย้ายครอบครัวไปไว้ ณ เมืองเขลางค์นครโน้นกับพระยาเบิก
ผู้โอรสเพื่อจะได้รวบรวมไพร่พลมาช่วยค้ำข้าเจ้า ส่วนข้าเจ้าก็จัก
ต้อนรับพระเจ้าเมงรายไว้ไปพลางก่อนเพื่อมิให้เสียเมืองหริภุญไชย
ทั้งพระยาเจ้าก็จักได้รอดพ้นจากภัยอันตรายและอาจยกทัพมาต่อ

รบกับพระเจ้าเมงรายได้อีก”

พระยาเย่บาได้ฟังก็เห็นชอบด้วยคำแนะนำของขุนฟ้าตามเคย จึงจัดการอพยพพาครอบครัวออกจากเมืองหริภุญไชยไปยังเมืองเขลางค์เพื่อพำนักอยู่กับพระยาเบิกผู้ครองเมืองเขลางค์อยู่ฝ่ายทางเมืองหริภุญไชยพลเมืองก็แตกตื่นกันจนคุมไม่ติด พอกองทัพพระเจ้าเมงรายยกมาถึงก็เข้าเมืองได้โดยสะดวก ทหารของพระเจ้าเมงรายก็จุดเพลิงเผาบ้านเรือนในเมืองหริภุญไชยไหม้ไปทั่วทุกแห่ง เว้นแต่หอพระแก้วเท่านั้นหาไหม้เพลิงไม่

พระยาเย่บาเดินทางไปถึงที่ข้ามเขาชุนหบรรพต เหลียวหลังกลับมาทอดพระเนตรเมืองหริภุญไชยด้วยอาลัย ก็เห็นควันไฟดลบกлубกลุ้มถึงอากาศ ก็คาดรู้ว่าเสียเมืองแก่ข้าศึกแน่แล้ว ทรงเสียพระทัยเป็นที่สุด ก็กันแสงให้ไพร่รู้ว่าอยู่ ณ ที่นั้น ภูเขาลูกนั้นจึงได้นามว่า “ดอยบาให้” ตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบันนี้เรียกสั้นๆว่า “ดอยบา” อยู่ในระหว่างทางจากลำพูนถึงลำปาง

ฝ่ายขุนฟ้าเมื่อตามเสด็จพระเจ้าเหนือหัวหริภุญไชยถึงเชิงเขาแล้วก็กลับมากินข้าวที่ทุ่งแสนเข้าเสขียงเรือ นายบ้านผู้หนึ่งชื่ออ้ายหลอ จัดห่อข้าวต้อนรับ จึงได้ความดีความชอบได้รับตำแหน่งเป็น “แสนข้าวห่อ” ในโอกาสต่อมา (คำว่า “แสน” เป็นยศขุนนางสมัยโบราณทางเหนือ เทียบยศร้อยตรี)

แล้วขุนฟ้าก็กลับมารับพระเจ้าเมงรายเข้าเมืองหริภุญไชย ในเมื่อวันขึ้น 4 ค่ำเดือนแปดเหนือ (เดือนหกใต้) จุลศักราชได้ 643 ปีมะเส็งตรีศก ยามสาย ชนมายุพระเจ้าเมงรายได้ 43 พรรษา

อายุเมืองหริภุญไชยตั้งแต่แรกตั้งเมือง รวมได้ 618 ปี จำนวน
กษัตริย์ที่ครองราชสมบัติตั้งแต่พระนางจามเทวีเป็นต้นมาถึง
พระยายีบา รวมได้ 49 พระองค์

“เทพสิงห์” ผู้กล้าหาญแห่งเมืองขาม

“ทุกครั้งที่นั่งรถหรือถีบจักรยานผ่านไปทางวัดเกต ฉันมักจะนึกถึงอะไรหลายอย่าง วัดนี้เป็นวัดใหญ่ ตั้งอยู่ทางปากตะวันตกของแม่น้ำปิง เธอคงจะจำได้”

“มีอะไรเป็นความหลังอยู่ที่นั่นหรือ” อีกฝ่ายหนึ่งถามยิ้ม ๆ
เตรียมคำสัพยอกสำหรับประโยคต่อไว้พร้อม

“เปล่า เปล่า ฉันไม่เคยมีความหลัง ไม่ว่าที่วัดเกตหรือที่ไหนในโลกที่พูดก็เพราะวัดเกตคล้ายกับเป็นบ้านเกิดของเพื่อนคนหนึ่ง เดียวนี้เขายังอยู่ที่นั่นแต่นั่นก็ยังไม่สำคัญเท่ากับเรื่องราวอันเกี่ยวกับบ้านเมืองของฉันในสมัยอดีต เมื่อครั้งที่เชียงใหม่ถูกย่ำยีปีศาจากพม่าข้าศึก ปู่ของฉันเคยเล่าให้ฟังว่า วัดเกตเป็นที่ช่องสุมประชุมพลของพวกพม่ารามัญ รวมทั้งเจ้าลาวชาวล้านช้างที่มาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่คิดต่อต้านกับคณะรักษาติของเชียงใหม่”

“แหม เธอนี้ช่างมีแต่เรื่องของอดีตอยู่ในหัวมากมาย เสียแต่ไม่ชอบจำเรื่องเมืองอื่น คงจำได้แต่เรื่องเมืองเหนือ เอาเถอะ ถึงยังงั้นเราก็ชอบฟัง เพราะไม่ค่อยจะมีใครทราบ วันนี้เราเมื่อยเต็มที ขออนุญาตนอนนะ แล้วตัวก็เล่าไป เราจะฟัง อ้าวไม่เล่าเรอะ แล้วกัน ทำไมละ”

“เรื่องอะไรฉันมานั่งเล่าให้คนขี้เกียจอย่างเธอฟัง เรื่องของฉันไม่ใช่นิทานสำหรับกล่อมเด็ก แต่เป็นเรื่องจริง แล้วก็”

ฉันเปรยออกมาเมื่อก็ไม่ใช่เพราะอยากจะเล่าอะไร เป็นแต่มีคนส่งรูปวัดเกตมาให้ เป็น ส.ค.ส.ก็เลยรำพึงออกมาอย่างนั้นเอง”

“แต่ตัวก็ทำให้เราเกิดความสนใจขึ้นเสียแล้ว อยากฟังจริงๆนะ เรื่องเจ้าหญิงแสนสวยหรือเจ้าชายผู้กล้าหาญของเชียงใหม่ที่เคยเล่าให้ฟังดี ๆ ทั้งนั้น”

“แต่เรื่องนี้ไม่ใช่เจ้าหญิงเจ้าชายหรอก เป็นสามัญชนนี่แหละชื่อเทพสิงห์”

“ชื่อเป็นพระเอกอินเดียเขียว แล้วนางเอกล่ะชื่อไร”

“เรื่องนี้ไม่มีนางเอก มีแต่พระเอกกับผู้ร้าย คือคนที่คิดกอบกู้บ้านเมืองกับพวกปฏิภิกิริยาที่คิดต่อต้านขัดขวาง คือสมัยที่พวกพม่าเข้าศึกมาปกครองกดขี่พวกชาวเชียงใหม่ครั้งนั้นพวกชาวเมืองต่างก็เสียขวัญ กลายเป็นคนเชื่อถือโซคกลาง เห็นอะไรวิปริตผิดประหลาดก็เข้าใจว่าเป็นอุบาทว์ลางร้ายบอกเภทภัยไปหมด จิตใจก็หวั่นไหวตระหนกตกใจง่ายมิได้เป็นปกติ เนื่องด้วยถูกข้าศึกรบกวนไม่หยุด ที่นี้ก็เกิดมีผู้รักชาติคนหนึ่งชื่อเทพสิงห์ เป็นชาวเมืองยวม เกิดมีใจเจ็บแค้นที่ถูกข้าศึกศัตรูย่ำยีป้ามาช้านาน เหลือจะทนทานอยู่ต่อไปได้.....”

“มาละ ลวดลายพระเอกอุดมคติซึ่งจะต้องคิดถึงชาติบ้านเมืองมากกว่าความสุขของตัวเอง”

“มันไม่ใช่มากกว่าหรือน้อยกว่าความสุขอะไรนั่นหรอก สภาพบ้านเมืองอย่างนั้นนะ มันต้องมีแต่เรื่องทุกข์กันทุกหย่อมหญ้า คือออกเป็นหนองด้วยกันทั้งนั้น นายเทพสิงห์คนนี้คงจะ “เหลืออด”

เพราะพวกข้าศึกศัตรูมันกดขี่ข่มเหง จึงได้รวบรวมสมัครพรรคพวกยกเข้าปล้นเมืองเชียงใหม่ในเวลากลางคืน จับได้ผู้ครองเมืองชื่อโป่มังแรนราเอามาฆ่าเสีย บรรดาพม้ามอญในเมืองเชียงใหม่ก็แตกตื่นหนีไปยังเมืองเชียงแสน”

“เก่งจริง อย่างนี้ก็อสมเป็นพระเอก”

“ฉันไม่ชอบใช้คำว่าพระเอก เพราะดูเป็นเรื่องเล่น นี่เรื่องจริง ชีวิตคนจริง ๆ ควรจะได้รับสมญานามที่ดีกว่านี้”

“เรียกว่าวีรบุรุษหรือผู้กล้าหาญยังงั้นรึ”

“ก็ควรจะเป็นทำนองนั้น ในเมื่อเขาได้ลุกขึ้นกอบกู้ชาติบ้านเมืองในขณะที่คนอื่นพากันหัวหดไม่คิดสู้ แล้วก็ในเมืองมีแต่พวกศัตรูเต็มไปหมดยังงั้น ผู้ครองเมืองก็เป็นพวกศัตรูคนที่รักชาติรักมาตุภูมิ ใครเลยจะทนได้”

“เล่าต่อไปเถอะ อย่ามัววิพากษ์วิจารณ์อยู่เลย”

“เทพสิงห์ก็ได้นั่งเมือง --- คือได้ปกครองเมืองเชียงใหม่ได้ประมาณเดือนเศษซึ่งเป็นเวลาน้อยนิดเหลือเกินสำหรับที่จะเสาะसानบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย เขาได้มีหนังสือประกาศไปทุกแห่งทุกตำบลให้จับพม้ามอญฆ่าเสีย อย่าให้เหลือตกค้างไว้ในแผ่นดินเชียงใหม่แต่พวกนั้นปรากฏว่ามีเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนมากต่างก็ชักชวนมั่วสุมกันเป็นหมู่เป็นกอง แล้วก็ตั้งหัวหน้าขึ้นชื่อจะเรเนแตกรวบรวมกำลังได้สามร้อยคน พากันคิดการกับเจ้าองค์นกซึ่งเป็นเจ้าลาวหนีไปจากเมืองหลวงพระบางไปบวชเป็นภิกษุอยู่วัดบุบผารามเชียงใหม่ พอจะตกลงกันว่าจะร่วมด้วยกัน เจ้าองค์

นกกีสีกออกมาเป็นหัวหน้านำพลโยธาไปชุมนุมอยู่ที่วัดเกต--”

“อ้อ นี่เองที่ตัวบอกว่ามีความหลัง”

“นั่นแหละก็ที่ตรงนั้นตรงกับประตูวัดเกตนะมีสะพานข้ามแม่น้ำอยู่สะพานหนึ่งสำหรับเดินติดต่อระหว่างสองฟาก ขณะนั้นพวกของเทพสิงห์ห้าสิบคนมารักษาสพานนั้นไว้ครั้นเวลาเที่ยงคืนเจ้าองค์นกจัดให้จะเรเนแตกคุมกำลังอ้อมไปทางแจ้งศรีภูมิ มุมเมืองด้านเหนือกองหนึ่ง แล้วแต่งคนเข้าทำร้ายพวกคนเทพสิงห์ที่เฝ้าสะพานแตกหนีไป เจ้าองค์นกหลบเข้าเมืองเชียงใหม่ได้”

“แน่จริง ผู้ร้ายชนะ แล้วเทพสิงห์เป็นอย่างไรต่อไปล่ะ”

“ก็หนีไปเมืองน่าน ไปชักชวนเจ้าธรรมปัญญาเจ้าเมืองน่านยกกำลังมาตีเชียงใหม่ แต่ชะตาตกเสียแล้วเลยแพ้เขา เจ้าเมืองน่านเลยมาตายในที่รบ ในตำนานไม่ได้เอ่ยถึงเทพสิงห์อีกเลยไม่ทราบไปตายที่ไหน แต่ถึงอย่างไรใจเรายังยกย่องคน ๆ นี้อยู่เสมอ”

“น่าเสียดายนะ เราเอาใจช่วยเกือบตาย”

“น่าน้อยแพไฟ มันเป็นของธรรมดา คนชนะมิได้หมายความว่าเป็นคนถูกต้องทุกกรณี แม้เจ้าองค์นกนี้ก็เถอะ พอเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้ไม่นาน ก็มีพม่าสะแกงพญายกกองทัพมาจากกรุงอังวะ ประชิดเมืองเชียงใหม่ เจ้าองค์นกซึ่งตอนนีเปลี่ยนชื่อเป็นเจ้าองค์คำ ก็แต่งให้คนเชียงใหม่ยี่สิบคน และชาวพม่ายี่สิบคน ออกไปต้อนรับสะแกงพญา - - -”

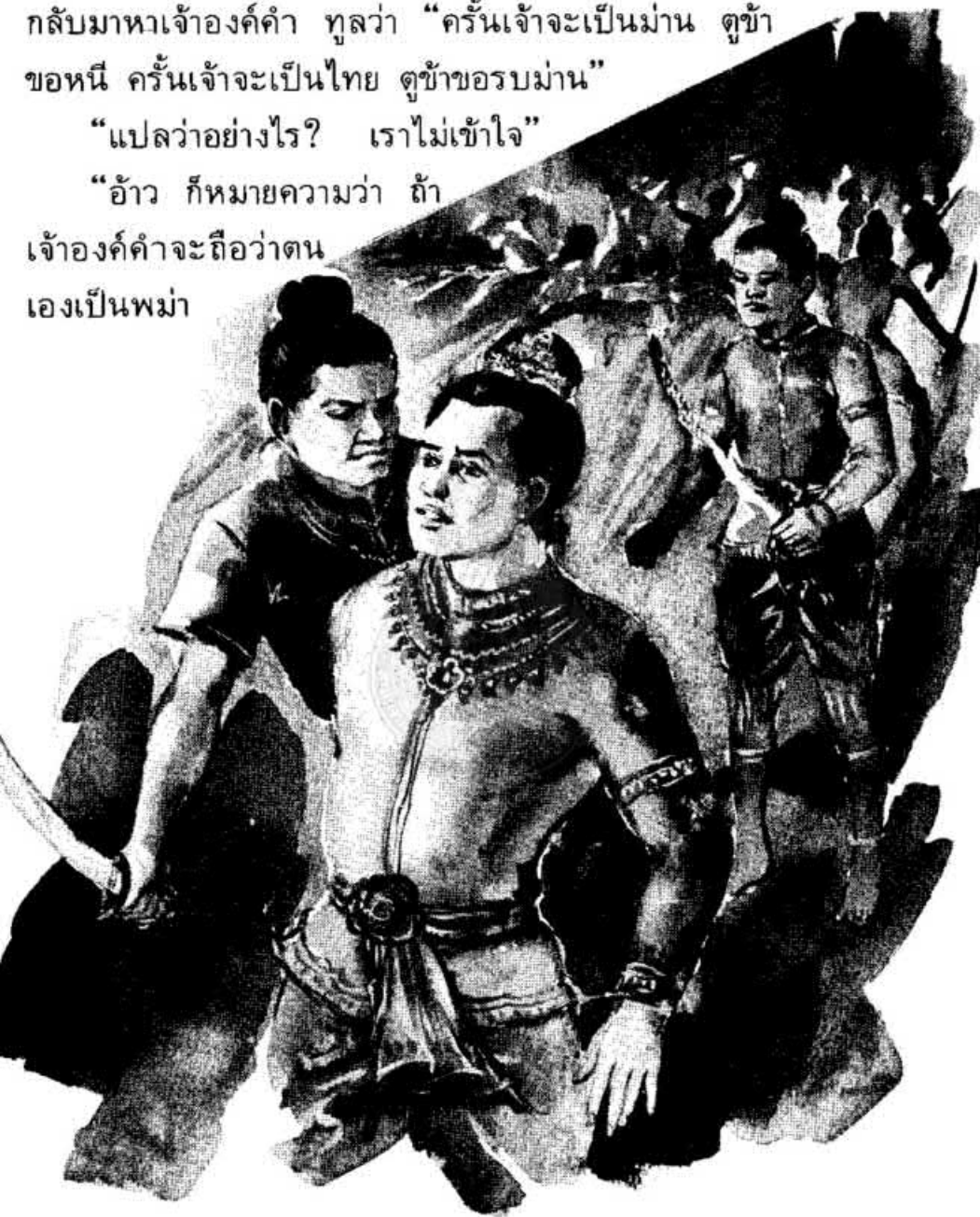
“พิโซ อ้ายพวกขายชาติแท้ ๆ เจ้าองค์คำองค์แถมนี้”

“นั่นซี พอคนทั้งสี่สิบนี้ออกไป สะแกงพญาก็สั่งให้จับ

คนชาวเมืองยี่สิบคนฆ่าเสีย แต่พวกเขยี่สิบคนรู้ที่เลยรีบหนีเสียก่อน
กลับมาหาเจ้าองค์คำ ทูลว่า “ครั้นเจ้าจะเป็นม่าน ดูข้า
ขอหนี ครั้นเจ้าจะเป็นไทย ดูข้าขอรับม่าน”

“แปลว่าอย่างไร? เราไม่เข้าใจ”

“อ้าว ก็หมายความว่า ถ้า
เจ้าองค์คำจะถือว่าตน
เองเป็นพม่า

คือเข้าข้างพม่าแล้ว พวกเขาจะไม่ขอเข้าด้วย แต่ถ้าหากเจ้าองค์คำจะถือว่าตนเองเป็นคนไทย คือเป็นคนเชียงใหม่ พวกเขาก็จะขอรบกับพวกพม่า คำพูดของพวกคนเมืองยี่สิบคนนี้นับว่าเป็น “คำขาด” ที่เด็ดเดี่ยวแสดงความกล้าหาญและเจ็บแค้นพวกข้าศึกศัตรูถึงแก่ล้มเกรงกลัวเจ้าองค์คำซึ่งเป็นเจ้าเมืองอยู่ขณะนั้น เหมือนกับจะประกาศว่า “เป็นพม่าหรือเป็นไทยวะ ถ้าเป็นพม่าข้าไม่เอาด้วย แต่ถ้าแกเป็นไทยละก็อ มาซิโว้ย ไปรบกะมัน” เจ้าองค์คำพอได้ฟังดังนั้นก็นึกละเอียดใจ ตกลง เอาวะ รบเป็นรบ พุดกับมันดี ๆ ไม่เข้าใจนี่หว่า ตอนนั้นทัพพม่าตั้งอยู่ที่หนองหมอน จะเป็นตรงไหนก็ไม่ทราบ เจ้าองค์คำก็แต่งกองทัพบกไปรบพม่าจริง ๆ พม่าก็แตกหนีไปอยู่เมืองพะเยา”

“เออ อีตาเจ้าองค์คำนี้แกก็ไม่เลวนะ รบกับใครก็ชนะทุกครั้ง แต่เกลียดที่แกแย่งอำนาจจากเทพสิงห์เท่านั้นแหละ”

“เจ้าองค์คำแกเป็นชาวล้านช้าง เป็นเชื้อสายเจ้าลือเมืองศรีฟ้า เคยคิดการกบฏทางเมืองหลวงพระบางแล้วหนีมา แต่ในที่สุดแกก็ได้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่จนสิ้นอายุขัย ครองเมืองอยู่ถึงสามสิบสองปี แต่พอถึงชั้นลูกก็หมดเชื้อสายเจ้าองค์คำ ลูกสาวคนหนึ่งชื่อนางอิงทิพ ถูกสมิงทอซึ่งครองเมืองหงสาวดีสมัยนั้นขอเอาไปเป็น - - - เอ เป็นอะไรแน่ก็ไม่ทราบในตำนานไม่เห็นบอกว่าเป็นภรรยาเอกหรือภรรยารอง แต่เอาไปได้ไม่นานก็ต้องพามาคืนพ่อเพราะสมิงทอเสียเมืองหงสาวดีตีกลับคืนไม่ได้ เลยหนีไปกรุงศรีอยุธยา”

“มันก็อายเท่านั้น ชีวิตคนพวกนี้ไม่เห็นจะแน่นอนอะไร เราอ่านประวัติศาสตร์ทางล้านช้างมาก็เหมือนกัน ราชบัลลังก์ดูเหมือนจะเต็มไปด้วยกลืนควาเลือด ช่างกันไปเป็นทอด ๆ ไม่รู้จักสิ้นสุด ทั้งนี้ก็เพื่อความยิ่งใหญ่ของตัวเองอย่างเดียว”

“ไม่แน่นอนะ บางทีก็เพื่อเหตุผลอย่างอื่น อย่างเทพสิงห์ยังรู้ถึงแม้จะมีโอกาสขึ้นนั่งเมืองเพียงเดือนเศษ แต่เรารู้เจตนาเสียแล้วว่าแกทำทุกอย่างเพื่อจะให้พ้นจากแอกของข้าศึก เราก็ยกย่องนับถือ แต่เจ้าองค์คำเรามีมลทินในใจ รักแกไม่ค่อยจะลง นี่เป็นของธรรมดา ใครทำความดีไว้ให้เป็นທີ່ระลึกจดจำคนก็ยกย่องสรรเสริญ แต่ถ้าใครทำชั่วตายไปครั้งไหน ๆ คนก็ยังเกลียดชังอยู่นั่นเอง”

“พญาผาบ” ผู้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงเชียงใหม่ นอกจากจะมองเห็นภูเขาเป็นทิวสลับซับซ้อนในระยะไกลแล้ว ถัดเข้ามาก็จะเห็นทิวไม้เขียวชอุ่มแผ่ขยายออกเป็นเหมือนกำแพง กั้นระหว่างท้องทุ่งกับภูเขา เมื่อเดินตรงเข้าไปในแนวสีเขียวขังหน้า จนกระทั่งถึงจุดหมายก็จะพบหมู่บ้านตั้งอยู่ภายในสีเขียว ซึ่งเมื่อเข้าไปแล้วก็คือสวนหมากหนาที่บึงเกือบจะเรียกได้ว่าเป็น “ป่าหมาก” มากกว่าสวน มีต้นไม้อื่น ๆ เป็นต้นว่ามะม่วง ชมพู่ พุทรา ฯลฯ กล้วย แซมไว้บ้าง แต่มีต้นหมากเป็นพื้น แล้วก็มีเถาใบพลูปลุกขึ้นตามต้นหมาก ดังกล่าวบ้าง มากน้อยแล้วแต่ความต้องการของเจ้าของ

“หมาก” คือผลไม้มียาง รสฝาด สำหรับใช้เคี้ยวกับใบพลู มีปูนแดงหรือปูนขาวและยาเส้นเป็นบริวาร นิยม “เคี้ยว” กันทั่วไปในทุก ๆ ภาคของประเทศไทย หมากจึงกลายเป็นสินค้าสำคัญอย่างหนึ่งไม่ต่างกับ “ข้าว” ชาวสวนหมากทั้งหลายพอถึงเวลาที่ผลหมากแก่พอใช้การได้เขาก็จะขึ้นเก็บลงมากอง ๆ เอาไว้ ครึ่งหนึ่ง ๆ ก็ได้หลายสิบทะลาย เสร็จแล้วก็เอามาผ่าเป็นกลีบ ๆ ผลหนึ่งได้ประมาณ 5-6 กลีบ เรียกว่า 5-6 คำ แล้วก็เอาเส้นปอที่ทำไว้เป็นมัด ๆ มาร้อยเรียงกันเข้าเป็นต้น ยาวประมาณหนึ่งศอก ทิ้งปลายเส้นปอเอาไว้ประมาณคืบเศษ ๆ สำหรับไว้ผูกรวมกันเวลาหมากแห้งแล้วเรียกกันตามภาษาพื้นบ้านว่า “เสียบหมาก” และหมากที่ร้อยเป็น

เส้น ๆ ตากแห้งแล้ว เรียกว่า “หมากไหม” เป็นสินค้าซื้อขายกันใน
ราคาถูกแพงตามฤดูกาล เจ้าของสวนหมากมีรายได้ปีหนึ่ง ๆ หลาย
พันบาท ต่อมาในสมัยหลัง ๆ สินค้าหมากได้เปลี่ยนไปอีกรูปหนึ่ง
คือได้เกิดมี “หมากซอย” ขึ้น

“หมากซอย” ทำง่ายกว่า “หมากไหม” กล่าวคือเอาลูกหมาก
ที่แก่พอควรมาผ่าเอาเปลือกทิ้ง เหลือแต่ตัวหมากข้างในเป็นลูก
กลม เอาตัวหมากนี้แหละไปหั่นเป็นแว่นบาง ๆ แล้วตากแดดจน
แห้ง เป็นสีแดงงาม ส่งขายเป็นกิโล ๆ ออกต่างจังหวัดและเป็น
สินค้าประจำถิ่นมีมาขายถึงในท้องตลาดกรุงเทพฯ และจังหวัด
อื่น ๆ ด้วย

อนุสนธิที่จะทำให้เกิดเรื่องราวอันได้กลายเป็น “วีรกรรม”
ของบุคคลผู้หนึ่งก็เกี่ยวกับต้นหมากหรือสวนหมากของประชาชน
ชาวอำเภอสันทรายซึ่งได้ชื่อว่ามีสวนหมากกว้างขวางหนาแน่นเป็น
อุตสาหกรรมย่อม ๆ ของชาวอำเภอนั้นทีเดียว

ครั้งนั้นทางการบ้านเมืองได้ออกกฎหมายให้เก็บ “ภาษี”
ต้นหมาก (เรียกว่าภาษีสมพัตสร) แต่ไม่ได้เก็บด้วยตนเองคงปล่อยให้
ให้ “นายอากร” เป็นผู้รับเหมาเก็บจากราษฎรอีกต่อหนึ่ง นายอากร
ผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดการก็ออกสำรวจสวนหมากทุก ๆ แห่ง
ในเมืองเชียงใหม่เรื่อยไป จนถึงอำเภอสันทรายซึ่งเป็นถิ่นของ
“พญาผาบ” (ผาบ แปลว่าปราบ) พญาผาบ จะอยู่ในตำแหน่งอะไร
ไม่ทราบชัด แต่คำว่า “พญา” หมายถึงยศที่พ่อเจ้าชีวิตตั้งให้ นับ
ว่าเป็นคนสำคัญอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

นายอากรผู้รับอาญามาสำรวจสวนหมาก ได้ทำการสำรวจมาถึงท้องที่อำเภอสนทรายอันเป็นท้องที่บ้านของพญาผาบ ท่านพญาก็ได้สังเกตเห็นวิธีการสำรวจของนายอากรคือ เอาเส้นตอกไปมัดต้นหมากไว้ทุกต้นแล้วแก้ออกนับดูจำนวนตอกว่าจะมีสักกี่สิบเส้น ตามกำหนดก็ต้องใช้ตอกมัดต้นละหนึ่งเส้นเท่านั้น แต่นายอากรสมัยนั้นกลับเล่นลวดลายเอากับราษฎรคือ แทนที่จะใช้ตอกเส้นหนึ่งต่อต้นหมากหนึ่งต้น กลับกลายเป็นว่าต้นหมากต้นหนึ่งมีเส้นตอกมัดเอาไว้หลายเส้น ซึ่งหมายถึงว่าประชาชนผู้เป็นเจ้าของต้นหมาก จะต้องเสียภาษีเพิ่มมากขึ้นจากที่ควรเสีย เพราะจำนวนตอกกับจำนวนเส้นตอกของนายอากรเกิดไม่ตรงกันเสียแล้ว

พญาผาบเห็นกลโกงของนายอากรก็กล่าวทักท้วงขึ้นทันที แต่นายอากรก็ไม่ยอมฟังเสียงทักท้วง มุ่งแต่จะทำตามที่ตนมุ่งหวังทำเดียว พญาผาบขจัดใจก็นำความเข้ากราบทูลพ่อเจ้าชีวิตให้ทรงทราบ แต่ครั้งนั้นก็กิจการบ้านเมืองและอำนาจส่วนใหญ่ได้ถูกริดรอนไปมากแล้ว การปกครองบ้านเมืองมีทั้งตำแหน่งสมุหเทศาภิบาล มณฑล และอุปราช พ่อเจ้าชีวิตอ้าอึ้งอืดอัดพระทัย ไม่สามารถจะช่วยให้ความเป็นธรรมแก่ท่านพญาได้

ดังนั้น ท่านพญาผาบ บุรุษผู้กล้าหาญแห่งอำเภอสนทราย ก็บ่ย่นหน้าไปหาสหายรักชื่อว่า “พญาอุหา” ปรีกษาหารือกันถึงเรื่องที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเก็บภาษีต้นหมากซึ่งกำลังเดือดร้อนกันทุกครัวเรือน

“เราจะปล่อยให้อ้ายพวกนี้มากดขี่พวกเรานะไม่ได้หรอก

ท่านพญา เราจะต้องร่วมมือกันต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม” พญา
ผาบว่า

“ข้าก็คิดอย่างนั้นเหมือนกัน” พญาคุหาตอบสวนคำปรารภ
ของสหยากรอย่างหนักแน่น “เราจะต้องแข็งข้อไม่ยอมมัน เอาละ
เราต้องไปป่าวประกาศบอกราษฎรให้ช่วยกันประท้วงการกระทำ
ของนายอากรครั้งนี้”

“แต่เราจะทำการประท้วงด้วยวิธีใดล่ะ? ท่านพญา” พญา
คุหาถามภายหลังจากนี้ไปครู่หนึ่งแล้วพญาผาบก็ยังมิได้ตอบคำเพราะ
กำลังใช้หัวจิตตรึกตรองอย่างเคร่งเครียดพอพญาคุหาถามขึ้นเช่น
นั้น ท่านพญาผาบก็ตกลงใจได้ในทันที

“ข้าว่าเอาอย่างนี้ดีไหม? ในเมื่อพ่อเจ้าชีวิตก็ช่วยอะไรไม่
ได้แล้ว เราจะรวบรวมกำลังคนออกไปทำการปิดเส้นทางระหว่าง
อำเภอเมืองกับอำเภอสนทรายนี้เสีย ไม่ยอมให้พวกในเวียงมัน
ล่องล่ำเข้ามาในเขตอำเภอสนทรายได้”

พญาคุหามองตาพญาผาบอย่างยกย่องในความกล้าหาญเด็ด
เดี่ยว การขัดอาญาอันหมายถึงคำสั่งของเจ้านายสมัยนั้นมีโทษหนัก
นัก แต่ด้วยความเป็นลูกผู้ชาย พญาคุหาก็มีได้ย่อท้อกลัวตาย เมื่อ
สหยาพญาว่าดังนั้นก็พยักหน้าหงิก

“เอาเลย ท่านพญาผาบ ข้าเองจะเป็นคนออกป่าวร้องให้
ราษฎรยกหมู่ไปปิดกันแดน แล้วส่งคนไปเจรจากับทางบ้านเมือง
แถมครึ่งหนึ่ง แต่เราจะกำหนดเอาที่ตรงไหนเป็นที่มั่นกันเล่า?”

“อ้อ ข้าตกลงว่าจะเอาตรงลำน้ำแม่คาวนั้นแหละท่านพญา”

พญาผาบตอบ “เราจะถือเอา
ลำน้ำแม่คาวเป็นแดนเส้น
ขนาน ไผ่จักล่วงล้ำเข้ามามิได้”

ด้วยประการฉะนี้ ชาย
ฉกรรจ์ทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอ
สันทรายต่างก็ยกกันมาปิดกัน
แดนระหว่างอำเภอเมืองสัน-
ทรายจนแน่นขนัดไปหมด
ทุกคนต่างก็มีมีดพร้ากะทำ
ขวานตามมีตามเกิด แต่ส่วน
ใหญ่ก็ดาบยาวอันเป็นอาวุธ
ประจำมือของแต่ละคน มี
พญาผาบเป็นหัวหน้าพญาคุหา
เป็นรอง หากเจรจาไม่ได้ผล
ก็จะพากันแข็งข้อ ทั้งที่รู้อยู่
แล้วว่าการทำเช่นนั้นไม่ผิด
กับเอาไม้ซีกไปรัดไม้ซุง แต่
พญาทั้งสองกับประชาชน
ชาวสันทรายก็มิได้ย่อท้อ แต่
ผลการเจรจากลับล้มเหลว
อย่างไม่เป็นท่ามีหน้าซำยัง
ถูกกล่าวหาว่า “พญาผาบเป็น

กบฏ” เสียอีก

บุรุษใจเพชรแห่งสันทราย หมายถึงความยุติธรรมมิได้แล้ว ความหวังเพื่อสันติสุขของประชาชนถูกมองผิด ก็เสียใจเป็นอันมาก เมื่อทางฝ่ายบ้านเมืองส่งไพร่พลมาทำการ “ปราบกบฏ” พญาผาบก็พาพวกพ้องของตนต่อสู้กับพวกที่มา “ปราบ” แต่กำลังคนกำลังอาวุธมีไม่เพียงพอ อีกอย่างหนึ่งก็ไม่ได้คิดหมายว่าจะตั้งตนเป็นกบฏดังที่กล่าวหา พญาผาบเห็นท่าจะสู้กับฝ่ายบ้านเมืองไม่ได้ก็สูลงถอยพลาง เพราะมาจินตนาการว่า หากสู้ไปก็จะพาชาวบ้านทั้งหมดล้มไปโดยไร้ประโยชน์ทั้งเป็นการผิดต่อบ้านเมือง แทนที่จะเข้าใจว่าการกระทำของตนเป็นเพียงการประท้วงขอความเห็นอกเห็นใจ ไม่ใช่จะเป็นการคิดกบฏต่อบ้านเมืองก็หาไม่ได้ แต่เมื่อทางฝ่ายบ้านเมืองไม่พยายามที่จะเข้าใจ ไม่ยอมสืบสวนหาข้อเท็จจริงที่นายอากรเป็นฝ่ายคดโกงไม่เป็นไปโดยซื่อ เมื่อประท้วงไปก็ต้องข้อหาว่าเป็นกบฏดังนั้น พญาผาบผู้รักราษฎรยิ่งกว่าตนเอง ก็ตัดสินใจที่จะรับผิดเสียคนเดียว

พญาผู้กล้าหาญ ผู้ต่อสู้กับฝ่ายบ้านเมือง เพื่อขอความเป็นธรรมเมื่อประสบกับความผิดหวังก็มิได้คิดจะเอาตัวรอดกลับก้มหน้ายอมรับผิดเสียคนเดียว ในที่สุด ก็ยอมพลีชีวิตเพื่อเป็นการป้องกันประชาชนในท้องถิ่นของตนทั้งหมดด้วยน้ำใจของชายชาติเสือ

การตายของท่านไม่เป็นการตายเปล่า เพราะต่อมาไม่นานนักทางการก็ได้ประกาศเลิกเก็บภาษีต้นหมากทั่วไป แต่ท่านพญาก็ได้ตายไปแล้ว ตายเพราะการต่อสู้เพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรมจนวาระสุดท้าย.

“กาดโถม” นายช่างเอกของพระเจ้าเมงราย

“อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์ เหมือนนารินไร้โฉมประโลม
สง่า”

ผู้เอย่นำนั้นออกมาเป็นชายหนุ่มน้อย ซึ่งศึกษาอยู่ในวิทยาลัยเทคนิคแผนกอุตสาหกรรมศิลป์ และจากคำว่า “ช่าง” นี้เอง ทำให้นึกไปถึง “ช่างเอก” ในรัชสมัยพระเจ้าเมงรายมหาราช

มันเป็นยุคที่ราชสำนักพระเจ้าเมงรายกำลังรุ่งเรืองด้วยเดชานุภาพอันเกรียงไกรของกษัตริย์แห่งลานนาประเทศ พระองค์ทรงรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยเข้ามาเป็นอาณาจักรเดียวกัน และทรงสร้างความเจริญให้แก่ลานนาไทยเป็นอันมาก แม้จะทรงเป็นนักรบผู้แกร่งกล้า ก็ได้ทรงหลงใหลที่จะสร้างความเจริญในด้านศิลปวิทยา ด้านศาสนา และในด้านสร้างสรรค์บ้านเมือง รวมทั้งการแสวงหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ เข้ามาไว้ในบ้านเมืองเป็นจำนวนมาก

กาลครั้งนั้น ทางเมืองไตได้ทราบข่าวความรุ่งเรืองเปรี๊ยะปราดของราชสำนักเมงราย ก็ใคร่จะทดลองให้เห็นประจักษ์ จึงได้ส่งทูตเป็นแขกเมืองนำช่างผู้สามารถมาท้าแข่งวิชาต่อช่างชาวลานนาไทย พระเจ้าเมงรายก็รับสั่งให้ทูตนำช่างผู้นั้นขึ้นมาเฝ้าตรัสถามว่า

“สุเจ้ามีวิชาสิ่งใดที่จะนำมาแสดงแก่เรา”

“ข้าพเจ้าได้นำช่างผู้มีความสามารถเหลาหวายยาวยี่สิบวา ให้เล็กรกระทั่งสนเข็มได้มาแสดงถวายพระเจ้าข้า”

ว่าแล้ว ก็สั่งให้ช่างผู้นั้นทำการเหลาหวายถวายต่อพระพักตร์ กษัตริย์แห่งลานนาไทยพระเจ้าเมงรายได้ทอดพระเนตรแล้วก็ทรง เรียกให้นายช่างกาตโถม ช่างเอกของพระองค์เข้ามาเฝ้า และตรัสถามว่า

“แน่ะ เจ้ากาตโถม ช่างเมืองใต้เขาสามารถที่จะเหลาเส้น หวายยาวยี่สิบวาให้เป็นเส้นเล็กจนสนเข็มได้ ตัวเจ้าก็เป็นนายช่าง เอก จะอาจสามารถทำได้ดังนี้หรือไม่?”

นายช่างกาตโถมทูลว่า

“ไหว้สาพระยาเจ้า อันชาวใต้สามารถเหลาหวายยาวยี่สิบ วาสนเข็มได้ดังนี้ แม้นข้าบาทเจ้าจะเหลาให้ถึงร้อยวาก็ยังจะได้ ข้า- บาทเจ้าจะขอสำแดงความรู้ความสามารถด้วยวิธีอื่น ให้แขกเมือง ได้ประจักษ์แก่สายตาพระเจ้าข้า”

“เจ้าจะสำแดงด้วยวิธีใดหรือ? เจ้ากาตโถม” พระเจ้าเมง รายตรัสถาม

“ข้าบาทเจ้าจะขอสำแดงวิชาดำน้ำหากไม้ทั้งต้นให้แขก เมืองชม ขอพระยาเจ้าเชิญให้แขกเมืองไปดูให้เห็นประจักษ์ใน วันพรุ่งนี้ ที่แม่น้ำระมิงค์ตรงสะพานกุ่มกามพระเจ้าข้า”

พระเจ้าเมงรายตรัสอนุญาต นายช่างกาตโถมก็ถวายบังคม ลามาจัดเตรียมการอันจัดสำแดงคุณวิชาของตน โดยกระทำกล อุบายหาไม้มาท่อนหนึ่งยาวสามวา ถากแต่งไว้เรียบร้อยเกลี้ยงเกล

แล้วลอบนำเอาไปจมนไว้ในแม่น้ำเหนือสะพานกุมกาม แล้วห่อ
สะเก็ดถากออกไปใส่กรวยมิดชิด เอาลงไปไว้ใต้ท้องน้ำโดยไม่มีใคร
ทราบ ครั้นวันรุ่งขึ้น ถึงเวลานัดหมายพระเจ้าเมงรายก็เสด็จมาเป็น
ประธาน พร้อมกับเหล่าข้าราชการบริพารและแขกเมืองกับนายช่าง
ชาวใต้ มาคอยดูการแสดงถากไม้ในท้องน้ำของนายช่างกาดโถม
เมื่อคนมาพร้อมแล้วนายช่างกาดโถมก็สั่งให้ไพร่พลชักลากไม้ทั้ง
เปลือกต้นหนึ่งยาวสามวาลงไปแม่น้ำ ตัวเองถือขวานที่ลับไว้
คมกริบโดยลงน้ำดำหายไปท่ามกลางสายตาผู้คนที่มาล้อมคอยดู
อยู่เนืองแน่น

ขณะที่สายตาของทุก ๆ คนกำลังรวมกันเป็นจุดเดียวที่ลำ
น้ำบึงอันไหลเรื่อยอยู่นั้นก็มีสะเก็ดไม้และเศษฝอยของมันลอยขึ้น
มาเป็นแพ แสดงว่านายช่างเอกกำลังถากไม้อยู่ใต้น้ำลึกพักใหญ่ ๆ
ช่างกาดโถมก็โผล่ขึ้นจากน้ำ ตรงเข้าถวายบังคมพระเจ้าเมงราย
กราบทูลว่า บัดนี้การถากไม้ได้สำเร็จแล้ว ขอให้ส่งคนชักลากไม้
นั้นขึ้นมาทอดพระเนตรเถิด

พระเจ้าเมงรายได้ฟังก็ตรัสสั่งให้ไพร่พลช่วยกันชักลากต้นไม้
ต้นนั้นขึ้นมา ก็ปรากฏแก่สายตาของทุก ๆ คน รวมทั้งแขกเมือง
และช่างชาวใต้ผู้นั้นว่า ไม้ต้นทั้งเปลือกยาวสามวาต้นนั้น ได้รับความ
การถากแต่งเสียจนเรียบร้อยเกลี้ยงเกลางาม ประชาชนชาวเมืองก็
ชื่นชมยินดียิ่งนัก

ฝ่ายแขกเมืองก็ทูลขออนุญาตสาแดงฝีมืออีกครั้งหนึ่ง ครั่ง
นี้ได้ให้ช่างผู้เลาหวายทำการสลักเมล็ดข้าวสารเมล็ดเดียวเป็นรูป

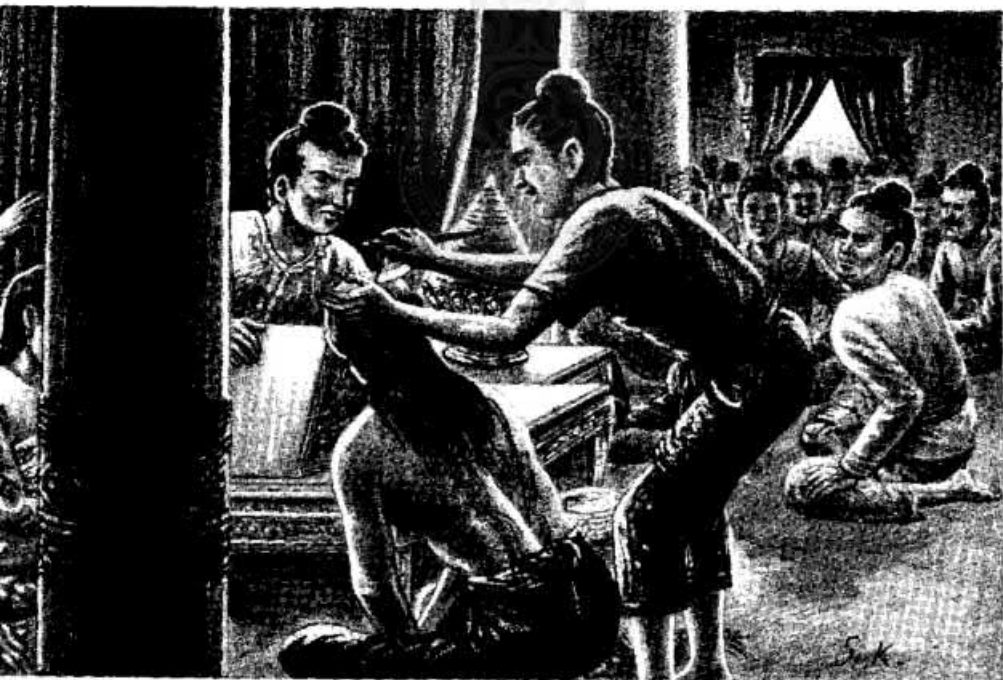
ข้างสองตัวชนกัน แล้วนำขึ้นถวายพระเจ้าเมงรายให้ทอดพระเนตร
พระเจ้าเมงรายทอดพระเนตรแล้วก็ส่งประทานให้แก่ชายข้างภาค
โถมดู พร้อมกับตรัสว่า

“ช่างชาวใต้เขาสลักได้อย่างนี้ เจ้ายังจะทำได้เหมือนกับ
เขาหรือไม่”

ช่างภาคโถมก็ทูลตอบว่า

“ไหว้สาพระยาเจ้า อันว่าของเล็กใช้เครื่องมือเล็กนั้นอาจ
ทำสำเร็จได้ ไม่เรียกว่ามีฝีมือแท้ ข้าบาทเจ้าจะขอสาแดงวิชาอีก
อย่างหนึ่ง คือการใช้ขวานโกนผมต่างมีดโกน”

แล้วภาคโถมก็เรียกให้ชายคนหนึ่งเข้ามาใกล้ ตัวเองหันไป

ลับขวานให้คมเสร็จแล้วก็ลงมือโกนผมคน ๆ นั้นด้วยขวานคู่มือ
สำเร็จเรียบร้อยไม่มีที่ติ แยกเมืองเห็นดังนั้นก็สรรเสริญว่าชาวเมือง
นี้ฉลาดสามารถนัก แล้วก็ทูลลาพระเจ้าเมงรายกลับเมืองได้

ครั้งนั้น นายช่างกาดโถมได้รับแต่งตั้งให้เป็นหมื่นเจตรา
และมีรับสั่งให้ไปครองเมืองรอย (คือเมืองเชียงแสน) หมื่นเจตรา
หรือช่างกาดโถมก็เดินทางไปรับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองรอยหรือ
เชียงรอย

ณ เมืองเชียงรอยหรือเชียงแสนอันอยู่จรดกับลำน้ำโขงนั้น
นายช่างกาดโถม ก็มีได้อยู่เปล่า ได้จัดแจงหาไม้มาจัดทำเครื่องวิหาร
คือทำเป็นหินเป็นส่วนจนครบเครื่องปรุ้งสำเร็จบริบูรณ์แล้วก็ขน
ส่งมายังเมืองกุมกาม (ติดกับเชียงใหม่ปัจจุบันรวมอยู่กับเมืองเชียงใหม่)
และยกเสาสร้างให้สำเร็จรูป แล้วสร้างเสนาสนารามครบบริบูรณ์
ถวายแก่มหากัสปเถระเจ้า การสร้างอารามนั้นยังขาดแต่เจดีย์

พอดีมีเหตุที่พระเจ้าเมงรายมหาราชจะยกกองทัพไปยังภุ-
กามประเทศ พระองค์จึงทรงตั้งสัตยาธิษฐานปณิธานปรารถนาว่า
“เดชะฯ ขอให้พระเจ้าอังวะยอมอ่อนน้อมต่อข้าพเจ้าดุจดั่งพระ-
เจ้าหงสาวดีเคยอ่อนน้อมมาก่อน จะได้สร้างเจดีย์ถวายให้เป็น
ศาสนสมบัติ”

แล้วพระเจ้าเมงรายก็ยกกองทัพไปยังประเทศภุกาม ตั้งทัพ
อยู่หน้าอาณานิเทศาภาคย์แห่งกรุงอังวะ พระเจ้าอังวะทราบความ
ก็ให้ราชบุรุษของพระองค์นำเครื่องราชบรรณาการมาต้อนรับถวาย
พระเจ้าเมงรายมหาราช ขอเป็นทางพระราชไมตรีพระเจ้าเมงราย

ก็รับไว้ เมื่อทรงพบปะสังสรรค์กับพระเจ้ากรุงอังวะโดยพระราชไมตรีแล้ว ก็ทรงขอช่างต่าง ๆ จากเมืองมุกกาม คือ ช่างทองคำ ช่างหล่อ ช่างเหล็ก และช่างอื่น ๆ อีก เพื่อนำไปฝึกสอนชาวลานนาไทย พระเจ้าอังวะก็โปรดประทานช่างฉ่องผู้มีฝีมือดี 2 นาย กับช่างทอง ช่างเหล็ก และช่างอื่น ๆ พร้อมตามที่ขอ พระเจ้าเมงรายก็เลิกทัพกลับคืนเมืองมุกกาม ตั้งแต่นั้นมา ลานนาไทยจึงเต็มไปด้วยช่างฝีมือต่าง ๆ มีทั้งช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างหล่อ และช่างอื่น ๆ อีกมากมายสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

แล้วพระองค์ก็ได้ทรงสร้างเจดีย์ที่วัดกาดโถมตามที่ได้อธิษฐานไว้ เจดีย์นั้นมีฐานกว้าง 6 วา สูง 9 วา ทำซุ้มคูหาสี่ทิศไว้พระพุทธรูปซ้อนเป็นสองชั้น ชั้นล่างไว้พระพุทธรูปนั่งสี่องค์ ชั้นบนไว้พระพุทธรูปยืนหนึ่งองค์ มีรูปอัครสาวกโมคคัลลาน์สารีบุตรและรูปพระอินทร์ รูปนางธรณีไว้สำหรับพระพุทธรูปด้วย

พอดีในปีนั้นมีพระมหาเถระเจ้ารูปหนึ่งนำพระบรมธาตุของพระพุทธรเจ้ามาแต่เมืองสิงห์ถวายแก่พระเจ้าเมงราย มีพระพุทธรูตรชาตสององค์ พระเจ้าเมงรายก็ให้บรรจุในพระเจดีย์กาดโถมองค์หนึ่ง อีกองค์หนึ่งบรรจุไว้ในเมาสีพระพุทธรูปใหญ่ แล้วพระเจ้าเมงรายก็ถวายทองคำห้ำร้อยแท่งฝากพระมหาเถระเจ้าไปบูชาพระศรีมหาโพธิ์ในเมืองลังกา

มหากวี ผู้กล่อมลานนาไทย

เขาเป็นยอดกวีที่มีประวัติชีวิตพิสดารยิ่งกว่ากวีทุกคนในลานนาประเทศ คล้ายกับมหากวีศรีปราชญ์ในบางเรื่อง ละม้ายกับท่านสุนทรภู่ในบางตอนและบางทีก็ทำท่าว่าจะใกล้เคียงกับเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ (ก้อง) แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยาเอาเสียอีกด้วยเขาผู้นั้นคือ

“พรหมมินทร์” จินตกวีเอกแห่งลานนาไทย

หรือ “พญาพรหมโวหาร” แห่งราชสำนักเชียงใหม่ ราชสำนักลำปางและราชสำนักแพร่ผู้มีชีวิตอยู่ในระหว่างปีพุทธศักราช 2345-2426 ผู้ซึ่งเสียงกวีของเขาแผ่คลุมไปตลอดลุ่มน้ำแม่ระมิงค์แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน แม้ในปัจจุบันนี้ ชื่อเสียงของเขา ก็ยังก้องกังวานเช่นเดียวกับชื่อเสียงของมหากวีแห่งกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้ออกนามและพระนามมาแล้ว

เขาเกิดที่จังหวัดลำปาง บิดาเป็นเสนาผู้ใหญ่ในราชตระกูลเจ้าเจ็ดตนชื่อ “แสนเมืองมา” มารดาชื่อ “จันทรเป็ง” (แปลเป็นภาษาทางภาคกลางว่า - จันทรเพ็ญ)

เหมือนกับเด็กชายชาวเหนือในสมัยนั้นทั่วไป ที่การศึกษาของเขาได้เริ่มต้นที่วัด เติบโตขึ้นมาก็ได้บรรพชาอุปสมบท เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่วัดสิงห์ชัย พระภิกษุพรหมมินทร์ได้แสดงความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อยู่ใกล้เคียงหลายประการ

และก็ได้ศึกษาหาความรู้ปรีดถนออยู่ไม่ขาด เป็นพระเทศน์เสียงดี และมีปฏิภาณดีเยี่ยม เขาได้เริ่มแต่ง “คำว” (กลอน) ขึ้นตั้งแต่ใน ตอนนั้น เพราะมีแวแห่งความฉลาดและทรงปัญญา พระอาจารย์ ของเขาก็ใครจะให้ศิษย์ได้รับความรู้แตกฉานยิ่งขึ้น ก็ได้นำขึ้นไป ฝากไว้ยังสำนักอาจารย์วัดสุขมื่นที่จังหวัดเชียงใหม่ เรียนอยู่ได้ สองสามปี ความที่จิตใจฝังแน่นในความเป็นกวีมากกว่าในทาง พระธรรมวินัย พระภิกษุผู้รักในวิชากรวีก็นิยมนำกลอนกลั่นกลอนครุ เพลงคำ (นครลำปาง) และไม่นานนักก็สึกจากสมณเพศโดยได้ รจนากลอนเรื่อง “ไคร่สีก” ไว้อย่างไพเราะ

ออกจากเพศสมณะแล้ว เขาก็ทำงานอยู่กับศาลาลูกขุน ความหรือศาล และใช้เวลาว่างแต่งบทกลอนหรือเพลงยาวออก ขายให้แก่หนุ่มสาวสมัยนั้นซึ่งมักจะติดต่อรักกันด้วยการใช้เพลง ยาวหรือหนังสือคำวส่งไปมาถึงกัน เมื่อเขียนไม่เป็นก็ต้องมาจ้าง ทิดพรหมมินทร์จันชื้อเสียงของเขากระจายไปทั่วเวียงลำปางว่า เป็นคนเขียนเพลงยาวได้ไพเราะนัก อยู่มาไม่นานบิดาก็พาไปฝาก ท่านกว้ออาวุโสท่านหนึ่งชื่อ “พญาโลมะวิสัย” อาลักษณ์เลขของเจ้า หลวงวรรณฐานรังสี และต่อมาก็ได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กของ เจ้าหลวงพระองค์นั้น

เกือบจะคล้าย ๆ กับท่านมหากวีสุนทรภู่ ที่จำเป็นต้องกลายเป็น “ผู้บังอาจ” ทักคำบางคำในบทพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ต่อหน้าที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หาก แต่ไม่มีอะไรร้ายแรง เป็นแต่ว่า เมื่อคราวพญาโลมะวิสัยอาจารย์

ของเขาได้นิพนธ์เรื่อง “หงส์หิน” เป็นคำกลอนจบแล้ว ได้มีการชำระกันต่อพระพักตร์องค์พระประมุขแห่งนครนั้นเองที่เขาได้แสดงลวดลายกวีซึ่งเหนือกว่าครูออกมาอย่างชัดแจ้งด้วยการเพ็ดทูลถวายด้วยภาษากวีทั้งหมด จึงโปรดให้เป็นคนหนึ่งซึ่งทำการชำระเรื่องหงส์หิน และได้รับตำแหน่ง “กวีแก้ว” แห่งราชสำนักประทานให้เป็นที่ “พญาพรหมโวหาร” เมื่อมีเรื่องราวที่จะต้องโต้ตอบกับเจ้านครต่าง ๆ ในแคว้นเดียวกัน เจ้าหลวงวรญาณรังสีก็โปรดให้ “พญาพรหมฯ” เป็นผู้นิพนธ์สาส์นนั้น จนเป็นที่เลื่อมลือกันไปตลอดแคว้นลานนาไทยในสมัยนั้น

ครั้นแล้วเขาก็ได้เข้าสู่พิธีสมรสกับเชื้อพระวงศ์ในสกุล “ณ ลำปาง” ชื่อเจ้าสุณา ณ ลำปาง สำหรับ “ชีวิตความเป็นชาย” ของเขานั้น ลือกันว่า มีภรรยาถึง 42 คน แต่จะเท็จจริงแค่ไหนนั้น ไม่มีใครยืนยัน แต่ตามประวัติก็จัดว่าเป็นคน “เจ้าชู้” เอาเรื่องคนหนึ่ง จากความเฉลียวฉลาดรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ไสยศาสตร์ คุณศาสตร์ โหราศาสตร์ และคชศาสตร์ ไม่นับอักษรศาสตร์ซึ่งเขาเชี่ยวชาญเป็นพิเศษนี้เอง ทำให้เขาต้องมีชีวิตที่โลดโผนโจนทะยานยิ่งขึ้น โดยมีชาวคณาจารย์ได้มาทูลเจ้าหลวงวรญาณรังสีว่า ที่เมืองแพร่ ช้างงามๆ ลักษณะดี เขาจะขายในราคาราว 2,000 รูปี เจ้าหลวงก็ตรัสสั่งให้กวีแก้วของพระองค์ท่านลงไปดูช้างที่เมืองแพร่ พร้อมกับมีสหายร่วมทางสองคน เดินทางรอนแรมไปยังเวียงโกสีย์ พร้อมกับช้างหนึ่งเชือกเป็นพาหนะ ได้แต่นิราศไว้บทหนึ่งระหว่างเดินทาง ว่ากันว่าเป็นบทกลอนที่ไพเราะเรื่องหนึ่ง

ไปถึงเวียงโกสัยคือเมืองแพะ พญาพรหมฯ กับสหายก็ไป
พากันผลิตเพลินกับการพนันเสีย และก็ในบ่อนการพนันนั้นเองเขา
ก็ได้พบนางสาวรูปร่างหนึ่งเป็นภรรยาเจ้ามือในบ่อนเบี้ย
นั้น ความจริงเขาเองก็ไม่ค่อยจะหลงมัวเมาเท่าใดนักกับการพนัน
แต่ขัดสองสหายมิได้ก็เลยไปกับเขาอย่างนั้นเอง แต่เขาชอบอิสตรี
นั้นแน่นอนที่สุด นอกจาก “บัวชม” เมียเจ้ามือบ่อนเบี้ยแล้ว ยังมี
“บัวเกี้ยว” อีกนางหนึ่งซึ่งกลายเป็น “ดอกไม้ริมทาง” ของกวีเอก

เมื่อเงินที่พกมาสำหรับ “ซื้อช้าง” หมดไปในบ่อนการพนัน
พญาพรหมโวหารก็ใช้สติปัญญาของตน รจนากลอนเรื่องลักษณะ
ของช้างขึ้นบทหนึ่งซึ่งตอนหลังได้กลายเป็นตำราว่าด้วยคชศาสตร์
เล่มหนึ่ง บทกลอนนั้นกล่าวถึงลักษณะของช้างที่ไม่ดี อัปมงคลไม่
น่านำมาใช้อะไรเหล่านี้ แล้วส่งขึ้นไปถวายเจ้าหลวงวรญาณรังสี
ผู้เป็นประมุขแห่งเวียงเขลางค์อ่านแล้วก็พิโรธ ถึงแก่ทรงคาดโทษ
ไว้ว่า “มาล่าปางวันไหนเป็นหัวขาด” จอมกวีผู้มีกรรมจึงต้องเร่รอน
อยู่ในอาณาเขตเมืองแพะ จนกระทั่งทราบถึงพระกรรมเจ้าหลวง
วิชัยราชาแห่งเวียงโกสัยผู้เคยนิยมความสามารถของกวีแก้วมาก่อนก็
ได้รับเอา “พรหมมินทร์” เข้าไว้ในราชสำนักของพระองค์

จากราชสำนักล่าปางมาสู่ราชสำนักแพะ ยอดกวีแห่งลานนา
ไทยก็ได้มาอยู่ใน “ชุมนุมแห่งนารี” ผู้แต่ละนางสาวงามโฉม เป็นที่
ประโลมใจชายอยู่ทุกเมื่อเชิ่วนั้น ชื่อเสียงและความเป็นกวีก็เป็น
เสน่ห์แก่เหล่านารีเหล่านั้นอยู่แล้ว ยิ่งมาได้ฟังคำเกี้ยวพาราสีจาก
ปากเขาเข้าอีก เจ้าจอมหม่อมห้ามหลายคนก็แทบจะพากันมา

หลงไหลในตัวกวีเอกเพราะ
“ผีปาก” อันคมคายของเขา ข้าง
ฝ่ายตัวเขาเองเล่า ชายชาตรี
ผู้มีพรสวรรค์ในตัว ได้ยล
โฉมอันพิลาสพิไลของเหล่านางใน
แล้วก็ได้กลืนกระแจะ
จันทน์อันหอมระรื่นชื่นใจ
ได้ยินเสียงขับลำนำป่าเรอ
โสตประสาทให้เคลิบเคลิ้ม
ย้วยวนชวนใจอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน
วันเช่นนั้น อารมณ์สวาทก็
ค่อย ๆ คึกขึ้นในดวงใจ ยอด
กวีเอกจึงได้เกิดมีความสัมพันธ์
ขึ้นกับ “หม่อมจันทร์” ผู้
เป็นที่โปรดปรานของเจ้าหลวง
วิชัยราชามาก่อน และทรง
หวงแหนเป็นอย่างนัก

สืบทราบได้ความชัดแล้ว
เจ้าหลวงฯ พิจารณาผู้มีสมญา
นามว่า “เจ้าหลวงฯ ชื่อ” ก็
ออกประกาศิตด้วยโมหะโทสะ
และพิชริกแรงหึงว่า “จับอ้าย

พรหมเข้าคุก พอถึงวันเสาร์ เดือนห้า แรมเจ็ดค่ำ ให้ดับชีวิตมันเสีย”

นั่นเอง คือที่มาของ “คำจ่ม” (หรือคำร่ำรำพัน) อันมีชื่อเสียงของพรหมมินทร์จินตกวีที่ถูกไพร่พลของเจ้าหลวงขาซึกบุกเข้าจับตัวเข้าคุก พร้อมด้วยใส่เครื่องพันธนาการแน่นหนา ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งของ “คำจ่ม” ดังนี้

“ถึงเดือนห้าฝ่ายดั่งแรม พระจันทร์แถมแปดค่ำ วันพุธฟ้ากฏหมาย คนหลวงหลายนายไพร่ ยับข่าใส่เหล็กจำ ไซ่หนาหน้าว่องจอด มัดล้วงลอดสับตีน จะแจ้จิมจอตพร้อม มัดฮอดอ้อมดั่งแอว...” ซึ่งหมายถึงว่าแทบจะพยุ่งร้างไม่ไหวเพราะหนักโซ่และข้อคาที่พันธนาการทั้งขาทั้งเอว ท่ามกลางความเห็นอกเห็นใจห่วงใยของประดา “แฟน” ทั้งหลาย และก็ภายในคุกนั่นเองที่พรหมมินทร์ได้จดจำคำจ่มเขียนลงบนกระเบื้องดินเผาเป็นแผ่น ๆ (เพราะไม่มีกระดาษ) จนกระทั่งจบ ขณะที่รอวันประหารชีวิตอยู่ในคุก ได้รับความทุกข์เวทนาแสนสาหัส ทุก ๆ คำที่หลั่งออกมาจากสมองและหัวใจของเขา จึงแผ่ร้อนห้าวหาญหนักด้วยถ้อยคำสำนวนอันเยาะเย้ยไพเราะและน้อยเนื้อต่ำใจ-เจ็บแค้น ขมขื่นที่เรื่องเล็กลูกถูกหาเป็นเรื่องใหญ่ บทกวีที่แต่งในคุกบทนี้น่าอ่านและน่าชมยิ่งนัก อ่านได้ไม่รู้เบื่อ เขา(ผู้แต่ง)คงคิดแต่งเพื่อจะไว้ลาย เพราะคิดว่าคงจะตายแน่ แต่โชคชะตาของเขายังดีอยู่คือแทนที่จะถูกประหารชีวิตเหมือนกับท่านมหากวีศรีปราชญ์ กลับมีผู้เข้ากราบทูลขอเลื่อนวันประหารออกไป เขาผู้นั้นคือเจ้าราชวงศ์ “เจ้าวังหน้า” แห่งเวียงแพรวผู้โปรดปรานความ

เป็นกวีของพรหมมินทร์เป็นอย่างมาก และในตอนต่อมา เขาก็สามารถหนีออกจากคุกมาได้ ออกไปอยู่ที่ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และเกิดมีนิยายรักบันลือโลกอีกครั้งหนึ่งกับสาวงามที่ชื่อ “บัวชม” ซึ่งทำให้เกิด “คำวสีบท” กลอนรันทดอันยิ่งใหญ่ขึ้นอีกเล่มหนึ่ง และสุดท้ายได้ขึ้นไปถึงเชียงใหม่และไปได้ภรรยาอีกคนหนึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ “ณ เชียงใหม่” ชื่อ บัวจันทร์ ณ เชียงใหม่ มีบุตรกับเจ้าบัวจันทร์คนหนึ่ง

มีชาวตะวันตกที่เคยไปสอนศาสนาที่เชียงใหม่ ได้พยายามเรียนอักษรพื้นเมืองจนแตกฉาน แล้วแปลคำกลอนของพรหมมินทร์เป็นภาษาอังกฤษหลายเล่ม ผู้รู้ท่านหนึ่งยืนยันว่าได้เห็นหนังสือที่แปลแล้วด้วยตาของตนเอง

สุชาดาผู้บริสุทธิ์

“คนที่ไม่มีความคิดแต่ถูกกล่าวหาว่าผิดนั้น แม้นมนุษย์ไม่เห็น เทวดาก็ย่อมเห็น”

“เทวดาที่ไหนกัน ทุกวันนี้เห็นมืออยู่ที่แต่เทวดาเดินดินกินข้าว เหมือนเธอเหมือนฉันนี่แหละมาก แล้วคนที่เทวดาน่าจะเห็นว่าเป็นคนดีอย่างเหลือเกินนะ กลับต้องตกระกำลำบาก ถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา ส่วนคนที่ชั่วช้าสารเลวลึกลับลอบยวดย่อยอย่างแสนสุข เธอจะเอาตัวอย่างสักกี่ร้อยกี่พันรายก็ได้ ทำไมเทวดาไม่จับตัวพุงลงนรกก็ไม่รู้ซี”

เจ้าของคำพูดทั้งสองประโยคนั้น เป็นหญิงสาวและชายหนุ่ม ทำทางที่แสดงต่อกันตลอดจนคำพูด บอกชัดว่าต้องเป็นเพื่อนสนิท ทั้งสองนั่งมาบนที่นั่งในตู้โบกกันนอนโทของขบวนรถด่วนกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ และขณะนั้นเป็นเวลาที่รถด่วนขบวนนั้นกำลังแล่นอยู่ระหว่างเด่นชัย - กับนครลำปาง

“ถ้าเธอไม่เชื่อว่าเทวดาไม่เข้าข้างคนผิด ฉันมีนิยายที่จะเล่าให้ฟังเรื่องหนึ่งจะฟังไหมล่ะ?” หญิงสาวซึ่งเป็นเจ้าของคำพูดประโยคแรกเอ่ยขึ้นคล้ายจะยืนยันความเชื่อของตน

“เอาซี แต่ต้องอนุญาตให้ฉันสูบบุหรี่ด้วย เพื่อเรื่องของเธอก็ได้ออกกรส”

“ก็สูบไปสิ ฉันไม่ใช่ไม่เคยได้กลิ่นบุหรี่ของเธอเลยนี่นา”

ชายหนุ่มยิ้มพลางควักบุหรืหรือออกมาจูดสูบ ฝ่ายเพื่อนของเขา ยกกระตักน้ำแข็งขึ้นมาเปิด คีบก้อนน้ำแข็งเล็ก ๆ ใส่ลงไปในแก้ว น้ำพลาสติกสองสามก้อน ปิดกระตักวางไว้ที่เก่าแล้ววางแก้วน้ำพลาสติกลงบนหิ้งไม้สำหรับวางของ หยิบขวดน้ำเย็นขึ้นมารินใส่ ในแก้วน้ำแข็งเสร็จแล้วก็เอาผ้าเช็ดหน้าปิดปากแก้วหยิบมาถือไว้เพื่อมิให้ฝุ่นละอองปลิวลงไปในแก้ว แล้วก็ตั้งต้นเล่านิยายอิงเรื่องจริงที่เคยได้ฟังมาดังนี้

“ในสมัยโบราณ ที่เมืองลำปางมีวัดอยู่วัดหนึ่งชื่อวัดดอนเต้า ภาษาทางเหนือ “เต้า” หมายถึง “แดงโม” เขาเรียกแดงโมว่า “ปะเต้า” วัดดอนเต้านี้ตั้งอยู่บนที่ดอน ใกล้กับแม่น้ำวัง มีบริเวณกว้างขวางร่มรื่นน่าอยู่อาศัยเป็นอย่างนัก---

“เธอเคยไปเห็นมาแล้วหรือ”

“เปล่า ทำไม”

“ก็เห็นเล่าคล้าย ๆ กับเคยไปเห็นมาแล้วนั่นแหละ”

“นี่ เธออย่าขัดคอซี เดี่ยวไม่เล่าให้ฟังนะ”

“ตกลง ตกลง ไม่ขัดแน่ เล่าต่อไปเถอะ”

“ที่นี่ก็มีพระเถระรูปหนึ่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดนี้ แต่ไม่ปรากฏชื่อ ชื่อนี้คงมีแต่จำกันไม่ได้---

“แน่ละ”

“ที่นี่ก็มีอุบาสิกาคูหนึ่ง ชื่อว่านางสุชาดา ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กับวัดดอนทางใต้ มีสวนดอกไม้ และสวนผลไม้อย่างที่ชาวเหนือส่วนมากมักจะมีกัน นอกจากไม้ยืนต้นแล้วก็มีไร่มะเขือ พัก

แพ่งแดงแต่อะไรพวกนี้ ในที่นี้กล่าวว่าได้ปลูกแดงโมไว้ด้วยอ้อ สีม
บอกว่านางสุชาดาคนนี้เป็นโยมอุปัฏฐายิกาของพระเถระรูปนั้นด้วย--”

“อ้อ” ฝ่ายชายเล็กจ้าว ทำหน้ายิ้ม ๆ

“นี่ เรื่อยมาทำเป็นรู้ดีไปหน่อยเลย คนสมัยก่อนโน้นนะ
มักจะเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง แม้สมัยนี้ก็เถอะทาง
เหนือและยังตามชนบทด้วยแล้ว เขาใกล้ชิดศาสนามากกว่าคนใน
เมืองหรือในกรุง การที่อุบาสิกาสีขี้อจะปฏิบัติตนเป็นโยมอุ-
ปัฏฐายิกาก็ไม่ใช่เรื่องแปลก”

“เล่าต่อไปเถอะน่า” ฝ่ายชายหัวเราะหึ ๆ พลงยื่นมือออก
ไปเชยเก้าอี้ทางหน้าต่าง จึงถูกเพื่อนหญิงของเขาต่อว่าเอาอีก
และส่งกระป๋องให้เป็นที่เชยเก้าอี้แทนไปพลง ๆ

“อยู่มาวันหนึ่ง นางสุชาดาก็เข้าไปในไร่ ก็พบแดงโมลูกใหญ่
ถนัด มีรูปพรรณสัณฐานสวยงามน่าดู ความเป็นใหญ่ของแดงโมลูกนั้น
รวม ๆ กระบุงใบเชิง ๆ นางก็เก็บเอาขึ้นไปไว้บนเรือน พอวันรุ่ง
ขึ้นก็นำเอาไปถวายพระเถระที่วัดดอนเต้าทั้งลูกเลย”

“ไม่ยากเสียดายนะ ถ้าเป็นเราก็ต้องแบ่งเอาไปครึ่งหนึ่ง
อย่างมาก”

“นั่นสิ ที่นี้พอพระเถระรูปนั้นรับเอาไว้แล้ว พอจะบริโภค
ก็เอาแดงโมลูกนั้นมาผ่าแต่ผ่ายังงี้ ๆ ก็ไม่เข้า---

“มีดที่อละมั่ง”

“ขัดคออีกแล้ว เตี้ยวอดฟัง”

“ขอโทษ ที่นี้ไม่ขัดคอละ เล่าต่อไปเถอะ”

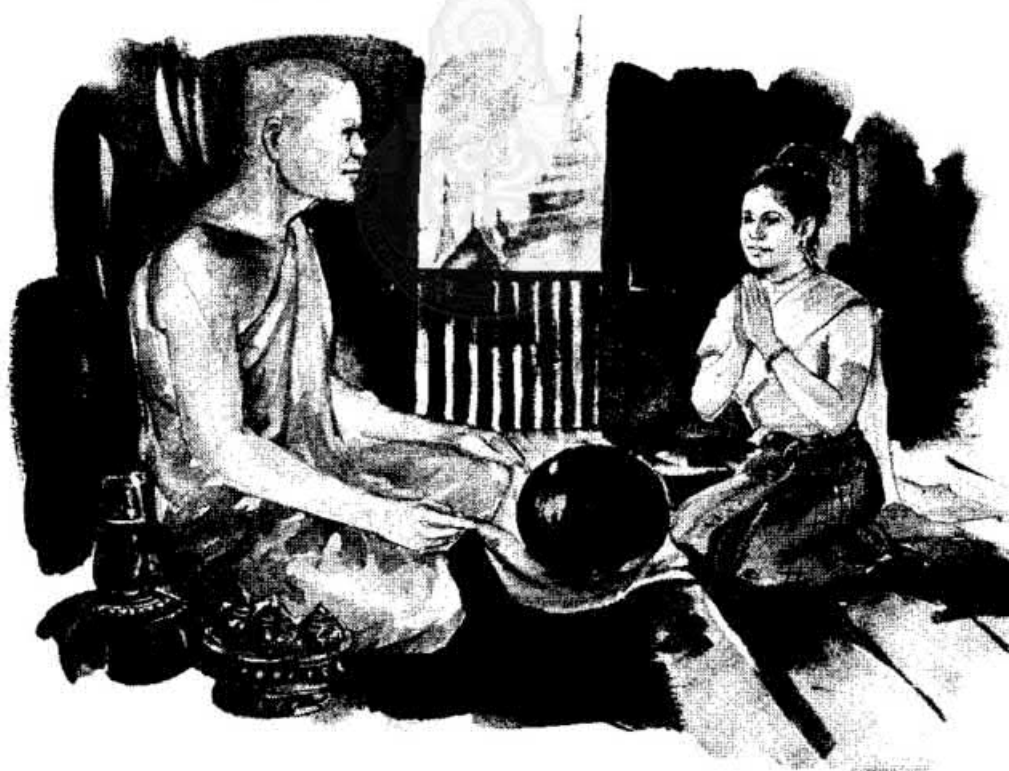
“เมื่อก็เล่าถึงไหนแล้วก็ไม่รู้”

“ถึงตอนที่มืดทื่อ--อ้อ--ไม่ใช่ ถึงตอนผ่าแดงโมไบโตเท่า
เป่ง แล้วก็ผ่าไม่เข้าใจล่ะ”

“อ้อ ที่นี้พระเถระก็พิจารณาดู ปราภฏว่าแดงโบนั้นเป็น
แก้วมรกต”

“แดงโมโบนั้นนะเรอะ กลายเป็นแก้วมรกต” ฝ่ายชายทำ
ดาโต

“กัจฉลิ ถึงได้ฟันไม่เข้า พระเถระก็แจ้งให้นางสุชาดาทราบ
และปรารภว่าจะต้องพยายามหาช่างมาแกะสลักแก้วมรกตรูปแดงโม
นั้นให้เป็นพระพุทธรูปให้จงได้ นางสุชาดาก็โมทนาด้วยความปลื้ม-

ปีติ แล้วพระเถระก็ไปหาช่างแกะสลักมาทำการแกะ แต่ก็ไม่สามารถจะแกะได้เพราะแก้วนั้นแข็งมาก ขณะที่นั่งพลิกไปพลิกมาอยู่นั้น----

“พลิกอะไร”

“ก็พลิกลูกแดงโมนะสี แหม---” ตอนนีหึงสาวก้อนให้วางหนึ่งอย่างเคื่องแล้วก็เล่าต่อไป “ขณะที่พระเถระกำลังพิจารณา ลูกแดงโมนีอยู่นั้น ก็มีท่านผู้เฒ่าท่านหนึ่งเดินผ่านมาและแะถามว่า พระคุณเจ้ากำลังจะทำอะไร พระเถระก็ตอบว่า กำลังจะแกะพระพุทธรูป แต่ยังไม่ทำได้และได้พยายามแกะมาหลายเดือนแล้ว และพระเถระก็ถามชายชรา นั้นว่าพอจะมีความรู้เรื่องการแกะสลักพระพุทธรูปบ้างไหม ชายนั้นก็ตอบว่า พอรู้อยู่บ้างเล็กน้อย ไม่ถึงกับชำนาญ---

“คนเก่งละชอบถ่อมตัวเสมอ”

“ก็งั้นซี ที่นี้พระเถระก็ขอร้องให้ชายชราคนนั้นช่วยแกะและลูกเข้าไปในกุฏิเพื่อหยิบเครื่องมือให้ พอกลับออกมา--” ตอนนีหึงสาวแกล้งเว้นระยะครู่หนึ่ง

“แล้วยังไงอีกละ แล้วกัน เราี้กำลังตั้งใจฟัง”

“พอกลับออกมา ชายแก่คนนั้นหายไปเสียแล้ว---

“เลยหอบเอาลูกแดงโมนีแก้วไปด้วย โช้ใหม่ละ นึกแล้ว---

“เปล่า ท่านผู้เฒ่าหายไป แต่แดงโมนีกลายเป็นพระพุทธรูป แก้วอันสวยงามได้ส่วนสัดหาที่ติมิได้ แต่บนยอดพระเมาลีตรงกลาง ยังปรากฏรอยขั้วที่หลุดจากเถาเห็นชัดเดี๋ยวนีก็ยังมีอยู่ ส่วน

ท่านผู้เฒ่าที่มาแคะนั้น เขาว่าพระอินทร์แปลงตัวมา”

“ไปโน่น”

“พระเถระก็ไปบอกนางสุชาดา ต่างก็เกิดความปลื้มปิติยินดีกันเป็นอันมาก พระพุทธรูปนั้นได้ถูกเรียกว่า “พระแก้วดอนเต้า” มาจนทุกวันนี้ วัดนั้นก็เลยเรียกกันว่า “วัดพระแก้ว” สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน”

ชายหนุ่มติดกันบุหรือออกไปนอกหน้าต่าง แล้วบ่นว่า “ไม่เห็นจะเกี่ยวกับความผิดไม่ผิดที่ตรงไหน ก็จบอย่างแสบปี่เอนดัง”

หญิงสาวยกแก้วน้ำที่ถือมาตลอดเวลาขึ้นดื่มหลายอีก พอดื่มจอดที่หน้าสถานีเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง นิยายจึงชะงักไปชั่วคราว พอรถออก ชายหนุ่มก็เร่งให้เล่าต่อ

“ตอนนี้แหละเป็นตอนไคลแมกซ์ละ” หญิงสาวหัวเราะแล้วทำหน้าขี้น เพราะต้องการรักษาความสำคัญของเรื่อง “การติดต่อรหว่างพระเถระรูปนั้นกับนางสุชาดาเกิดกลายเป็นข่าวอุกุศลเล่าลือกันถึงเจ้าผู้ครองนครลำปาง เจ้านครก็พิโรธหาว่าการติดต่อรหว่างพระเถระกับนางสุชาดาเป็นการผิดพุทธบัญญัติ ทำให้ศาสนาเศร้าหมอง จึงสั่งให้เอนางไปประหารชีวิตเสีย”

“บ๊ยะ แล้วกัน”

“เพชฌฆาตก็นำตัวนางไปยังตะแลงแกง นางสุชาดาก็ไหว้พระแก้วนั้น และตั้งสัตยาธิษฐานออกวาจาตั้ง ๆ ว่า ข้าพเจ้าไม่มีความผิด ท่านหาว่าข้าพเจ้ามีความผิดก็ตามที่เถิด หากข้าพเจ้ามีผิดจริง เมื่อเพชฌฆาตลงดาบคอข้าพเจ้าขาดออกไปเลือดย่อมจะ

ไหลลงสู่พื้นดินเป็นธรรมชาติวิสัย แต่ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้ประพฤติผิด
ดังกล่าวหา ขอให้เลือดในกายของข้าพเจ้าแสดงความบริสุทธิ์แก่
คนทั้งหลาย คือขอให้เลือดพุ่งขึ้นสู่ฟ้า อย่าได้ตกลงยังผืนแผ่นดิน
แม้แต่หยดเดียว พอสิ้นคำอธิษฐานดาดบในมือเพชรฆาตก็ฟันคอ
นางขาดกระเด็นไป เลือดก็พุ่งกระฉูดขึ้นเบื้องบน ไม่มีตกลงเบื้อง
ล่างสักหยดเดียว พอเจ้าผู้ครองนครทรงทราบก็เกิดความหวาด
กลัวกระสับกระส่าย เตือนร้อนในจิตใจจนอยู่ไม่เป็นสุขก็เลยสิ้น
ชีวิตลงคือ ๆ อย่างนั้นเอง ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ต่อมาก็ประสบความ
วิบัติวอดวายไปตาม ๆ กัน”

“แล้วพระรูปนั้นล่ะ”

“ก็เสียใจ ท่านนำเอาพระแก้วองค์นั้นไปวัดลำปางหลวง
แล้วก็ธุดงค์หายไปเลย พระแก้วก็เลยสถิตที่วัดลำปางหลวงเรื่อย
มาจนทุกวันนี้ ส่วนของนางสุชาดาก็มีผู้สร้างเป็นวัดเรียกว่าวัดสุชาดา
ตอนที่นางเหลียวกลับไปมองวัดพระแก้วนั้น เขาก็สร้างวัดไว้เป็น
ที่ระลึกเรียกว่าวัดนางเหลียว ส่วนสถานที่ที่เขาประหารชีวิต เรียก
กันว่า “วังยายเฒ่า”

ฝ่ายชายควักบุหรีขึ้นมาจุดสุบใหม่อีกมวนหนึ่ง พร้อมกับ
ถอนใจยาว แต่สายตาของเขาจับอยู่ที่ใบหน้าของหญิงสาวอย่างเต็ม
ไปด้วยความหมาย

ประกาศิตพระแม่เจ้า

....เพียงประโยคเดียวที่รับสั่งด้วยอารมณ์หญิงเท่านั้น มันมีผลให้ชีวิตของเจ้าชายหนุ่มพระองค์หนึ่ง ต้องสิ้นชีวิตไปด้วยคมดาบของนายเพชรฆาต พร้อมกับการสูญเสียโอรสของเจ้าผู้ครองนครทริภุญไชย และหญิงสาวแสนชื่อนางหนึ่งต้องสูญเสียยอดดวงใจของเธอไป.....

สตรีสูงศักดิ์ผู้มีน้ำพระทัยเหี้ยมเกินหญิงผู้นั้นจะเป็นใครอีกไม่ได้ นอกจาก “เจ้าแม่ทิพยเกษร” แห่งนครพิงค์เชียงใหม่ ผู้ซึ่งเป็นราชธิดาพ่อเจ้าชีวิต “อ้าว” ซึ่งมีราชอำนาจดุจดั่งพญาคชราช จนเป็นที่เลื่อมใสกันสืบต่อมาว่า ถ้าคราใดพ่อเจ้าชีวิตทรงแผดพระสุรเสียง “อ้าว” ออกมาแล้ว บรรดาข้าราชการบริพารก็มีอันเป็นเหยื่อกาฬโหดตัวสิ้นเต็มไปด้วยความเกรงกลัว ที่ใจอ่อนมากก็ถึงทรุดนั่งลงอย่างสิ้นเรี่ยวแรงเอาทีเดียว

ราชธิดาผู้ทรงพระนามว่า “เจ้าแม่ทิพยเกษร” ผู้นี้ได้อภิเษกสมรสกับบุรุษเชื้อพระวงศ์ ซึ่งทรงพระนามในสมัยขึ้นนั่งเมืองว่า “พ่อเจ้าชีวิตอินทรวชิยานนท์” องค์เดียวกับที่ได้ถวายพระราชธิดาแก่องค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม และพระราชธิดาพระองค์ นั้นได้รับพระราชทานตำแหน่งในที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

เหตุเกิดเพราะข้างฝั่งของเจ้าแม่ ชื่อว่า “ฝั่งแม่คำปัว” ซึ่ง

เป็นช้างพระที่นั่งในยามว่างราชการมิได้เสด็จไหน ก็ให้คนนำไป
เลี้ยงไว้แถวทุ่งหญ้าบนชายอาณาเขตเมืองเชียงใหม่ พังแม่คำปัวเป็น
แม่ช้างที่เกเร ชุกชน และดุร้ายมาก แต่บางเวลาใจดี เป็นช้างเจ้า
อารมณ์ไม่ผิดกับเจ้าของ วันหนึ่งขณะที่เดินเล่นอยู่แถวชายป่า เป็น
ขณะเดียวกับที่เหล่าหญิงสาวชาวบ้านพากันออกมา “เก็บผักหักฟืน”
ตามประสาชาวบ้าน ต่างก็ส่งเสียงหัวเราะต่อกระซิกและบ้างก็กู่
ตะโกนเรียกหากันเป็นที่สนุกสนาน พอเห็นช้างพระที่นั่งกำลัง
เหยาะอย่างผ่านมา ก็ส่งเสียงร้องทักทายเหมือนคนเคยรู้จัก ช้างแม่
คำปัวชะรอยจะอารมณ์เสียมาจากที่ไหนสักแห่งหนึ่งก็เกิดรำคาญ
เสียงของผู้หญิงพวกนั้น มันไล่พวกหญิงสาวหาฟืนเตลิดไปคน

ละทิศละทางและมีอยู่คนหนึ่งล้มลงไปเลยถูกช้างเหยียบตายอยู่ตรงนั้น

ชาวบ้านพอได้ทราบข่าวก็พากันออกมาไล่ช้างเผือกนั้น แม่คำปั่วก็เลยเตลิดไปถึงหมู่บ้านหนองช้างคืบ และเลยเข้าไปอาละวาดในหมู่บ้านด้วยกำลังอำนาจของมันเป็นไม่ว่าจะเป็น “ครกมอง” (ครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว) หรือ “หลองข้าว” (ยุ้งข้าว) เรือกสวนไร่นาหมอกกระเทียม ช้างที่นั่งของพระแม่เจ้าเข้าไปย่ำยีไม่มีเหลือ

ครานั้น หนุมราชบุตรของพ่อเจ้าเมืองลำพูน ทรงนามเจ้าน้อยพรหม เป็นเจ้ามิได้ถือพระองค์เหมือนเจ้าอื่น ๆ เจ้าชายได้เสด็จมา “แอ่วสาว” คือมาติดพันหญิงสาวชาวบ้านคนหนึ่ง ซึ่งความสวยงามเป็นที่ต้องพระทัย นางนั้นมีชื่อว่า “บัวทอง” เป็นกุลสตรีเยาว์วัยน่ารักเป็นนักหนา บัวทองมีชีวิตอยู่กับลูกทอผ้าตามแบบฉบับของกุลสตรีสมัยนั้น นอกจากทอผ้าก็ทำสวนทำนาและเลี้ยงสัตว์บ้าง เจ้าน้อยพรหมแวะเวียนมาเยียนสาวบัวทองเป็นนิสัย วันที่ช้างพังแม่คำปั่วเข้ามาทลายยุ้งข้าวชาวบ้านหนองช้างคืบนั้น เจ้าชายก็อยู่ที่บ้านของแม่สาว “บัวทอง”

พอได้ข่าวช้างเถร เจ้าชายไม่รอช้าคว้าดาบได้ก็โดดออกจากบ้านคนรักตรงไปทางบ้านที่ช้างเถรมุ่งอาละวาดเพียงความประสงค์เพื่อป้องกันความเสียหายให้แก่ชาวบ้านเท่านั้นเอง เจ้าชายได้ฟันแม่คำปั่วด้วยดาบคู่มือจนมันวิ่งแฉ่นหนีไปพ้นเขตบ้าน

แต่--อนิจจา เจ้าชายหารู้ไม่ว่า นั่นคือช้างของพระแม่เจ้าทิพยเกสร ตราบจนกระทั่งขนาดคนเลี้ยงช้างของพระแม่เจ้าได้ไป

พบช้างพังแม่คำปิวล้มตายอยู่ มีรอยถูกฟันเหวอะหะเลือดไหลโครม
เมื่อสืบถามได้ความว่าใครเป็นคนฟันแม่คำปิวแล้ว ขนาคนผู้นั้นก็
ตัวสั้นนั่งงอเข้าเฝ้าพระแม่เจ้าที่คุ้มหลวงที่ประทับ ร้องไห้ร้องห่ม
เป็นการใหญ่ พลองกราบทูลว่า ช้างพระที่นั่งที่ตนนำไปเลี้ยงนั้น
ถูกเจ้าน้อยพรหมฟันตายเสียแล้ว

พอทราบต้นสายปลายเหตุ พระแม่เจ้าก็กริ้วดุจไฟไหม้ป่า
ไม่มีวันเสียละที่จะใคร่ครวญถึงความผิดความถูกเจ้าแม่ทิพยเกษร
เรียกหาไพร่พลเข้ามาตระเตรียมเดินทางไปเมืองลำพูนในคืนนั้น
แม้จะรออยู่จนรุ่งสว่าง พระแม่เจ้าผู้มีอารมณ์อันร้อนประดุจไฟก็
ไม่สามารถจะทนรออยู่ได้

เจ้าหลวงลำพูนตกพระทัยเป็นยิ่งนัก อะไรรักกันจู่ ๆ เจ้าพี่หญิง
ทิพยเกษรเสด็จมากลางดึก ไม่ได้บอกล่วงหน้า รีบจัดการต้อนรับ
พร้อมกับสั่งให้พวกเจ้าในราชวงศ์มาเฝ้ากันพร้อมหน้า แต่เจ้าแม่
มีรับสั่งให้คนพวกนั้นถอยออกไปเพื่อจะรับสั่งแต่ลำพังกับเจ้า
หลวงโดยเฉพาะ

“เจ้าพี่หญิงมีกิจธุระสำคัญอันใดก็เชิญตรัสออกมาเถิด ข้า
ผู้น้องนี้จักสนองรับบัญชาตามพระประสงค์ทุกประการ” เจ้าหลวง
ผู้มีศักดิ์และอำนาจด้อยกว่าทูลด้วยความคารวะอันสุจริต

“มีซีเจ้าน้องเอ๋ย พี่มาครั้งนี้ก็เพราะมีเหตุร้ายที่จะขอพึ่งเจ้า
น้องอยู่อย่างหนึ่งไม่ทราบว่าจะจักเป็นผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร” เจ้า
ทิพยเกษรรับสั่งอย่างมีชั้นมีเชิง

เจ้าหลวงลำพูนมิได้ทรงทราบแม้แต่แต่น้อยว่า “กิจธุระ” ของ

เจ้าพี่หญิงที่ตนทั้งนับถือทั้งเกรงใจนั้น หมายถึงการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ของพระองค์เอง รีบโน้มรับอาสาขอปฏิบัติภารกิจที่เทวีแห่งนครพิงค์จะทรงขอร้องทุกประการ

“พื้นดีที่เจ้าน้องรับปากเช่นนี้ มิเสียแรงที่เราเป็นบ้านพี่บ้านน้องกันมา” เจ้าแม่รับสั่งอย่างจะเน้นถึงความสัมพันธ์และอำนาจอันเหนือกว่าของตน “แต่จะจริงละหรือ ที่ว่าเจ้าน้องจะรับเป็นธุระให้พี่ครั้งนี้?” ถ้ามอย่างจะเอาคำมั่นสัญญา

“ไวใจเถิดเจ้าพี่หญิง ข้าพเจ้าขอเอาพระธาตุหลวงลำพูน อันศักดิ์สิทธิ์เป็นสักขีพยาน ว่าจะขอรับใช้เจ้าพี่หญิงได้ทุกอย่าง เว้นแต่ดาวเดือนบนฟ้าเท่านั้น ที่จะเด็ดเอามาถวายมิได้”

เจ้าแม่สรวลด้วยขอบพระทัย มิได้นึกเวทนาแม้แต่น้อยกับอาการที่พ่อผู้ไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเรื่องที่จะมีผู้มาทวงเอาชีวิตของลูกชายตนไปเช่นชีวิตสัตว์ เมื่อเคี้ยวเชี้ยเอาคำสัตย์จากผู้ด้อยอำนาจกว่าจนเป็นที่พอใจแล้ว พระธิดาของพ่อเจ้าชีวิตอ้าวก็มีรับสั่งว่า

“ดีแล้วเจ้าน้องที่รักของพี่ พี่ก็จะถือคำพูดของเจ้าน้องเป็นสัจจวาจาที่ไม่อาจลบล้างเสียได้ อันกิจธุระของพี่ต้องมารบกวนน้องในเวลาค่าคืนดึกคืนดังนี้ ก็ด้วยเหตุว่ามีคนในเมืองลำพูนนี้ มันบังอาจฆ่าช้างพระที่นั่งของพี่รู้หรือยัง พี่ต้องการหัวของเจ้าคนที่ฆ่าช้างแม่คำปัวของพี่นาเจ้าน้อง---

สิ้นเสียงของจอมนารีนครพิงค์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนก็ทรงพระสรวลว่า อ้อเท่านั้นเองหรือธุระของเจ้าพี่ เป็นไรมีกับชีวิต

ของมนุษย์ชาวลำพูนสักคนหนึ่งจะให้มิได้ ในเมื่อจะเป็นแนวทาง
รักษาน้ำใจไมตรีของเจ้าแม่ทิพยเกษรผู้ทรงอำนาจ

“เป็นไรกับธุระเพียงแค่นี้เจ้าพี่หญิง ขอให้บอกมาเถิดว่า
มันผู้นั้นที่บังอาจฆ่าข้างที่น้องของเจ้าพี่หญิงนั้น มันมีชื่อว่าอะไร เป็น
คนที่ไหนนะ เจ้าพี่”

ครั้นเห็นจอมเทวีแห่งนครพิงค์ยังอ้าอึ้ง เจ้าผู้ครองลำพูน
นครก็ยิ่งรุกเร้าจะเอาคำตอบ

“มันเป็นใครนะเจ้าพี่ ขอให้บอกมาเถิด ข้าพเจ้าจักตัดหัว
นำเอาตัวมาถวายเดี๋ยวนี้แหละ”

พระแม่เจ้าทรงสรวลเสียงสูง เหลือบพระเนตรคมกริบ
ไปทางเจ้าหลวงลำพูนเหมือนจะหยั่งความรู้สึก

“พี่ชอบใจเจ้าน้องมาก แต่ยังกริ่งเกรงอยู่แต่ว่าเรื่องนี้อาจ
จะกระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้องของ
เรา ขอแต่เพียง--ให้เจ้าน้องเลื่อนรอเวลาไปสักสามวันถึงค่อยตัด
ศีรษะส่งไปให้พี่ก็ได้”

“ไม่ได้หรอกเจ้าพี่ ข้าพเจ้าจักต้องจัดการให้เร็วที่สุดที่จะ
เร็วได้ ขอให้เจ้าพี่บอกมาเถิดว่า มันเป็นผู้ใด”

จอมนารีนครพิงค์ เผยโอษฐ์ยิ้มอย่างพอพระทัยขยับ
กายเข้าใกล้จอมคนเมืองลำพูน พलयกหัตถ์ขึ้นจับพระกรเจ้าชีวิต
ทริภุญไชยไว้แน่น ตรัสด้วยพระสุรเสียงอันหนักแน่นชัดเจนว่า

“เจ้าน้องของพี่ ฟังนะ--ไอ้คนที่บังอาจฟันข้างแม่คำปัว
ของพี่นั้นหาใช่อื่นไม่ มันคือ---ไอ้เจ้าน้อยพรหมลูกชายคนดีของเจ้า

หลวงลำพูนนั้นแหละ อีกสามวันต่อจากนี้ พี่จะรอรับหัวของเจ้าน้อยพรหม---

เพียงประโยคเดียวของพระแม่เจ้าแห่งราชสำนักนครพิงค์เจ้าเมืองลำพูนก็ตกพระทัยแทบสิ้นสติ กระแสเสียงอันชัดเจนหนักแน่นนั้นบอกว่า

--“ไอ้เจ้าน้อยพรหมลูกชายคนดีของเจ้าหลวงลำพูนนั้นแหละ อีกสามวันต่อจากนี้ พี่จะขอรับหัวของมัน ในฐานะที่พี่น้าข้างที่น้า”

เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ เจ้าหลวงเมืองลำพูนก็มึนเศียรตอบรับเสียงเอื่อยอ่อยว่า “อย่างนั้นหรือหรือ เจ้าพี่ คนที่พี่น้าข้างที่น้ากลายเป็นไอ้พรหมลูกข้าพเจ้าเองหรือ”

ครั้นจอมนารีเสด็จกลับคืนยังเมืองเชียงใหม่แล้ว ทางเมืองลำพูนก็วุ่นวายด้วยข่าวร้าย คือเจ้าชายน้อยพรหมผู้เป็นที่รักของพวกเขาจะต้องถูกประหารชีวิตจากประกาศิตของพระแม่เจ้าเมืองเชียงใหม่ ในมุมต่างๆ ของคุ้มหลวงลำพูน มีเสียงกระซิบกระซาบกันด้วยเรื่องนี้

“เราจะไม่ยอมให้เจ้าน้อยของเราถูกประหารอย่างเด็ดขาด” บางคนกล่าวเช่นนั้น

“มีอย่างที่ไหน ช่างมันเกรเทียระรานเรือกสวนของชาวบ้านนี้ ฆ่าเสียก็ดีแล้วยังจะมาโทษเอาอีก เจ้าน้อยก็ไม่ใช่ใครที่ไหน หลานชายของเจ้าแม่เองแท้ ๆ”

“เราจะต้องคิดหาทาง มิให้เจ้าน้อยพรหมของเราถูกตัดคอทำไมทหารของเราก็มียูไม่น้อย จะต่อรบกับพวกเชียงใหม่มิได้

หรือ ผิดนักก็ตายกันไปข้างหนึ่งพวกเราที่นิยมตายเพื่อเจ้าน้อย
ได้ทั้งนั้น”

“หรือจะไปเอาตัวนักโทษในคุกมาตัดหัวส่งไปแทน” อีก
คนหนึ่งออกความเห็น

“ดีไหม พรรคพวก นักโทษของเรามีตั้งเยอะแยะเลือกเอา
ที่มันหน้าตาคล้ายกับเจ้านายของเรา”

แต่เสียงกระซิบกระซาบที่ค่อย ๆ ดังขึ้นเป็นลำดับ จนเป็น
เสียงพูดกันอย่างธรรมดาต้องเงยบลงทันใด เมื่อมีเงาคนรูปร่างเข้ามา
ในห้องนั้น เขาคือเจ้าน้อยพรหมผู้ซึ่งพระแม่เจ้านครพิงค์ปรารภนา
ศีรชะนั้นเอง เสด็จมาพร้อมกับเจ้าน้องชายชื่อเจ้าอินตะ (ตรง
กับคำว่า “อินทร หรือ อินทรา”) กำลังหนุ่มฉกรรจ์ด้วยกันทั้งคู่
ทุกคนซึ่งเป็นข้าราชการที่จงรักต่อเจ้าหลวงและเจ้าชายต่างก็
หลีกทางให้ และบ้างก็ลุกจากที่นั่งเพื่อละที่ให้เจ้าชายทั้งสอง

“พี่น้องที่รักของข้า” เจ้าชายรับสั่งด้วยความรู้สึกเต็มตื่น

“ได้เห็นความจงรักภักดีของทุกคนแล้ว ขอขอบใจมาก แต่
การที่จะเบิกตัวนักโทษในคุก มาตัดหัวแทนข้ามันขอให้ยับยั้งเสีย
เถิด จะเป็นบาปเป็นกรรมแก่ตัวข้าเสียเปล่า ๆ”

“ถ้าเช่นนั้น เราจะทำประการใดกันเล่า? พวกข้าพเจ้าไม่
มีผู้ใดจะยอมให้พวกเจ้าเชียงใหม่มาแตะต้องเจ้าน้อยได้ เราจะ
ต้องต่อสู้กับพวกนั้น ทหารของลำพูนทุกคนยินดีพลีชีพถวายเพื่อ
ความปลอดภัยของเจ้าน้อย”

“ขอบใจแล้ว พี่น้องของข้า แต่มันช่วยไม่ได้ในเมื่อเรื่องนี้

ข้าเป็นคนกระทำผิดจริง ข้าได้ประหารช้างที่นั่นของจอมเทวีนครพิงค์ตามกฎหมายของบ้านเมืองก็มีโทษถึงประหาร”

“แต่เจ้าน้อยทำเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชาวบ้าน ถ้าไม่มีเจ้าน้อย ช้างร้ายเชือกนั้นอาจจะเหยียบชาวบ้านตายอีกหลายคน” อีกเสียงหนึ่งดังขึ้นด้วยความเคียดแค้นแทนเจ้านายของตน

“เอาอย่างนี้ดีกว่า เจ้าพี่”

เจ้าอินท๊ะผู้เป็นราชอนุชาดำเนินเข้ามาใกล้ เเงหน้าขึ้นประสานตากับเจ้าพี่อย่างแน่วแน่

“ข้าพเจ้านี้แหละจะขอตายแทนเจ้าพี่ ให้เขามาตัดหัวอินท๊ะนี้แทนเจ้าพี่น้อยพรหมเถิด”

เจ้าชายผู้เคราะห์ร้ายสวมกอดอนุชาด้วยความซาบซึ้งพระทัย น้ำพระเนตรไหลเอ่อออกมาคลอ เพราะตื่นตันในอก

“เจ้าน้องของพี่เอ๋ย เพียงเท่านี้ก็เห็นแล้วว่าน้ำใจเจ้าสูงนัก แต่พี่จะยอมให้น้องเสียชีวิตเพราะพี่ไม่ได้หรอก เจ้าอินท๊ะน้องพี่อีกไม่ช้าก็จะได้ไปครองเมืองเชียงแสนแทนตัวพี่ เพราะเจ้าเหนือหัวเมืองได้ทำนมีพระราชประสงค์ให้เจ้าพ่อจัดส่งลูกชายไปครองเมืองเชียงแสน ถัดจากพี่ก็มีเจ้าน้องอินท๊ะนี่แล้ว ขอจงตั้งหน้าปฏิบัติราชกิจด้วยดีเถิด”

สิ้นเสียง น้ำตาของลูกผู้ชายบรรดาที่ห้อมล้อมเจ้าชายอยู่ที่ไหลริน น้ำพระทัยของเจ้านายเช่นนี้จะหาที่ไหนได้ ผิดก็ยอมรับผิดชอบ ไม่ยอมหลีกเลี่ยง ไม่ยอมให้ใครเข้าไปรับโทษแทนสักคนเดียว

“เจ้าพ่อของเราได้รับรองเป็นคำมั่นกับเจ้าฟ้าทิพยเกษร

แล้วว่า จะตัดหัวคนร้ายที่ฆ่าช่างที่นึ่งส่งไปให้ในสามวัน ถ้าพี่ขัดขึ้นก็เท่ากับได้ทำลายวาจาสัตย์ของเจ้าพ่อ คนเราเกิดมาตายหนเดียว น้องเอ๋ย อย่าคิดรบกันเพื่อรักษาชีวิตของพี่เลย จะเสียไพร่พลทหารโดยใช่เหตุ เชียงใหม่ ลำพูนก็ใช่ใครที่ไหน พี่น้องกันทั้งนั้น”

ด้วยประการฉะนี้ แผนการที่จะช่วยชีวิตเจ้าน้อยพรหมด้วยวิธีต่าง ๆ ก็เป็นอันต้องล้มเลิกไป ห้ามปรามและชี้แจงแสดงเหตุผลให้น้องชายและข้าเก่าผู้จงรักให้เป็นทีเข้าใจแล้วเจ้าชายผู้มีน้ำพระทัยเด็ดเดี่ยวหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ก็เสด็จไปยังบ้านสาวรักนามบัวทอง ณ บ้านหนองข้างคีน เพื่อส่งลาด้วยความอาลัย

ไม่ต้องสงสัย บรรยากาศบนเรือนยาวนารีผู้มีนามว่าบัวทอง เต็มไปด้วยความเศร้าสุดแสนเศร้า เธอทำให้ด้วยความสลดสังเวช ปานใจจะขาด ปากก็พร่ำรำพันด้วยความอาลัยรักอันสุดจะบรรยาย เจ้าชายก็ได้แต่ปลอบโยนให้เธอคลายโศก เช็ดน้ำตาให้เธอด้วยชายผ้าที่ห่มคลุมตัวมาจากคุ่มหลวง แต่แม้ น้ำตานางจะไหลลงพราก ๆ เจ้าชายผู้เป็นเชื้อชาติขัตติยะก็มีน้ำพระทัยตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ไม่คิดจะหนีแม้ว่าโอกาสที่จะหนีนั้นมียู่ทุกประตู

“บัวทองเอ๋ย ให้เจ้าคิดเสียว่าชาตินี้วาสนาเราสร้างกันมา แค่นี้ก็แล้วกันชาติหน้าพี่ขอเกิดมาพบและรักบัวทองอีก แต่ขออย่าให้ต้องพรากจากกันไปเหมือนชาตินี้ บัวทองแม่จงอดส่ำห้ำทำบุญ ตักบาตรอุทิศส่วนกุศลไปให้พี่ ณ ปรภพโพ้น ขอให้เราเกิดมาพบกันอีกนะบัวทองน้องพี่”

ไม่มีคำสนองตอบจากครุณาน้อยผู้กำหัวใจเจ้าชายหนุ่มไว้

เธอได้แต่ร้องร่ำตोकชกตัวเพราะความเคียดแค้นที่จะต้องเสียชาย
ผู้เป็นยอดดวงใจ

“ทำไมเจ้าพี่ไม่หนีไปให้พ้นจากอาชญาแม่เจ้าทิพยเกษร”
เธอพ้ออย่างเด็ก ๆ หยาดน้ำตาที่ไหลรินตามร่องแก้มถูกแสงไฟ
ส่องต้องเป็นประกายคล้ายเพชรร่วง

เจ้าน้อยพรหมต้องอธิบายให้นางฟังถึงความจำเป็นต่าง ๆ
เป็นเวลานานแต่แม้กระนั้นจะทำให้เยาวนารีแห่งบ้านหนองช้าง
คืบเข้าใจก็หาไม่ เธอกันแต่พิลาปให้ไม่ฟังจนกระทั่งถึงเวลาที่เจ้า
ชายจะต้องเสด็จกลับ ตรุณน้อยผู้บริสุทธิ์ได้ยื่นพวงมาลัยดอกมะลิ
หอมกรุ่นให้เจ้าชาย

“เอาไว้ชมต่างหน้าบัวทองเถิดเจ้าพี่” เธอกล่าวด้วยเสียง
สะอื้น พลันเจ้าชายถอดธำมรงค์วงงามจากนิ้วพระหัตถ์สวมใส่
แก่สาวบัวทอง ไว้เป็นที่ระลึกถึงคนรักผู้อาภัพก่อนจาก

ประกาศิต ของพระแม่เจ้าคือกกุหลาบ

แม้จะมีใครไปวิงวอนทูลขอให้ไว้ชีวิตเจ้าน้อยพรหมอย่างไร
ก็ตาม เจ้าแม่ทิพยเกษรก็หาคืนคำที่ตรัสออกไปแล้วไม่ ก่อนการ
ประหารไม่กี่นาทีก่อน พระแม่เจ้าได้ไปขอขมาเจ้าหลานชายถึงตะแลง-
แกงซึ่งตั้งขึ้น ณ ตำบลที่เรียกว่า “ทุ่งหัวคน” พระนางทรงอ้างถึง
บทกฎหมายพระธรรมศาสตร์ ซึ่งใครจะละเมิดมิได้ อ้างถึง
“สัจจาจา” ซึ่งเข้าทำนอง “เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ” ครั้นแล้ว
ในที่สุด เจ้าชายคนดีแห่งนครลำพูนก็ถูกตัดศีรษะสิ้นชีพิตักษัย
เนื่องด้วยล้นของสตรีเจ้าอารมณ์ซึ่งบังเอิญเกิดมาเป็นเจ้าแต่เพลานั้น

ก่อนที่จะเพชฌฆาตจะลงดาบ เจ้าชายหนุ่มยังได้เรียกคนสนิทให้เข้ามาใกล้เพื่อฝากพวงมะลิแห่งหนึ่งให้นำไปคืนแก่บัวทองสาวคนรัก แล้วก็ดำเนินเข้าหาความตายแต่โดยดี

สงสารแต่สาวชื่อบัวทอง เธอต้องร่ำปริเวทนากการอีกครั้งหนึ่ง เมื่อได้พวงมะลิแห่งที่ฝากคืนจากเจ้าชายสุดที่รัก เธอกำลังเกลือกเสือกตัวเหมือนใจจะขาด ไม่ปรารถนาแม้แต่ข้าวปลาอาหาร และในที่สุดหลังจากวันสิ้นชีวิตเจ้าชายไปได้หนึ่งคืน ก็มีคนพบสาวบัวทอง ดร.ณัฐถือความรักเป็นศาสนา ผูกคอตายติดกับกิ่งไม้ เธอแต่งตัวสวย มือสวมแหวนและถือมะลิแห่งไว้พวงหนึ่ง นั่นคือพวงมะลิแห่งที่ฝากคืนมาจากเจ้าชายพรหมผู้สูญเสียชีวิต เพราะประกาศิตพระแม่เจ้า

ศรีวิชัย (ไก่) - ผู้มีมโนภาพอันบรรเจิด

“นมัสการ สาสาสน์น้อมเนตร ขอประทานบอกเหตุ ตาม
ฐานะเพศชดสน- - สองตาบ่หันหนีแจ้ง เวลานี้ก็ขาดแห่งปัจจัย- -”

เราอนฟังเสียงแจ้ว ๆ ของจันทร์โดยไม่อาจเข้าใจได้ชัดเจน
ดังนั้นพวกเราคนหนึ่งจึงร้องอุทธรณ์ขึ้นว่า

“ช่วยแปลให้ฟังเถิดจ้ะ ขึ้นอ่านไปอย่างนั้นพวกเราก็คงกลายเป็น
เป็นกระป๋องที่ถูกบังคับให้ฟังคนสี่ซอ - -” เพื่อนคนนั้นพูดยังไม่
ทันจบประโยค อีกคนก็แซงขึ้นมาว่า

“จะสี่ซอหรือจะพากย์อะไรละก้อ ช่วยให้อารัมภกถาเสีย
ก่อนเถอะ เมื่อก็เธอว่าอะไรเราไม่ทันจะได้เตรียมตั้งหูฟังเลย”

จันทร์ห้าวร็อกก็ แล้วก็ล้มตัวลงนอนฟังพากับหนังสือเล่ม
นั้นต่อไป ปากก็พูดต่อไปเรื่อย ๆ

“เดี๋ยวลี ให้เราอ่านให้ได้ความชัดเสียก่อนแล้วจะเล่าให้ฟัง”

“เรื่องอะไรละ? บอกก่อนไม่ได้หรือ”

ผกศิระชะขึ้น แล้วจันทร์ก็เริ่ม “เล่า” เรื่องราวอันน่าสนใจ
ทันที

“นี่ เธอเชื่อไหมว่าคนตาบอดนะแต่งกลอนก็ได้ แต่งหน้า
ก็ได้ แต่งได้กระทั่งสิ่งที่ตนไม่สามารถจะเห็นด้วยตา แต่เห็นจาก
มโนภาพ”

“เชื่อซี ก็มีลตันที่แต่ง “พาราไดซ์ลอสท์” อย่างไรเล่า ของ

ไทยเราก็ดูเหมือนจะมี ฉันยังจำได้ว่าใครเขียนก็ไม่รู้ว่า “อนาถจิต คิดไปไม่ประจักษ์ ทรลักษณ์ตาทะล้นไม่เห็นหน เดินก็ได้พูดก็ ดังซังวิกล มามืดมนนัยน์ตาบ้ำบรม”

“อ้อ จริงนะ อ่านพบที่ไหนก็ไม่รู้ซี แต่เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องของคนตาเสียท่านหนึ่งซึ่งทางเหนือเขายกย่องให้เป็นกวีผู้มีปรีชาอีกท่านหนึ่ง สมัยหลังจากพรหมมินทร์จินตกวีหลายสิบปี เป็นคนเมืองแพร่ เรียกว่าเป็น “เพชร” เม็ดหนึ่งเป็นมิ่งขวัญของชาวแพร่ ตอนแรกท่านก็ตาดี ๆ อย่างเรานี่แหละ แต่ตอนหลังท่านไปเที่ยวชุกชนจนเกิดโรค - - - เจ้าประคุ่น - - -” ตอนนี่ฉันทรยกมือไหว้ท่วมหัว “- - - ข้าเจ้าขออภัยโทษที่ต้องกล่าวถึงความผิดพลาดในชีวิตของท่านจอมกวี มิได้มีจิตใจดูหมิ่นถีนไถอะไรมิได้ - - -”

“เอาเถอะ เอาเถอะ เราก็ไม่ได้มีจิตใจไปล่วงเกินอะไรท่านนี่นา”

“ที่นี้ท่านก็เลยเสียตาตั้งแต่นั้นมา แต่ด้วยความที่เป็นกวีที่มีพรสวรรค์มาแต่กำเนิด ท่านศรีวิชัยก็ได้ภรรยามาเป็นคู่ชีวิต คู่ทุกข์คู่ยากของท่านคนหนึ่งชื่อ “จันทร์สม” เป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตาไม่เลวนัก และคุณสมบัติอันประเสริฐยิ่งที่ยากจะหาได้ในสตรีสมัยนั้นก็คือ จันทร์สมผู้นี้เป็นคนมีความรู้ในทางเขียนอ่าน คล่องแคล่วเป็นพิเศษ สามารถจะถ่ายทอดบทกวีที่กลั่นกรองจากสมองของท่านจอมกวีออกมาเป็นตัวอักษร ทั้งเจ้าหล่อนก็คงจะเป็นคนหนึ่งซึ่งซาบซึ้งในมธุรสพจน์ประพันธ์ของท่านกวีศรีวิชัยเหมือนอย่างกวีภรรยาของชิต บุรทัต หรือภรรยาของท่านมหากวี

สุนทรภู่ได้ซาบซึ้งในผลงานอันล้ำค่าของสามี จันทรสมได้เป็น
ทุกสิ่งทุกอย่างของท่านกวีศรีวิชัย เป็นหูเป็นตา เป็นเลขานุการ เป็น
คนรับใช้พร้อมทุกอย่าง”

“วิเศษจริง นี่แหละยอดหญิงหรือนางแก้วในดวงใจของ
ผู้ชาย”

“มีอยู่ครั้งหนึ่ง เจ้าหลวงเมืองแพร่ ที่ชื่อเจ้าหลวงพิริยะ-
เทพวงศ์ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นคุณตาของ “ยาขอบ” ถ้าไม่ใช่คุณตา
ก็ต้องเป็นญาติชั้นผู้ใหญ่ เจ้าหลวงพิริยะองค์นี้ได้สร้างวังหรือคุ้ม
ขึ้นใหม่ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้มีการเฉลิมฉลองตามธรรมเนียม
อย่างที่เจ้านายท่านฉลองตำหนักใหม่ก็มักจะมีผู้แต่งกลอนหรือ
โคลงเฉลิมเป็นที่ระลึก เจ้าหลวงจึงได้ให้คนมาจูงเอาท่านกวีบอด
ไปชมคุ้มอันใหญ่โตหรูหราของพระองค์ท่าน วิธีที่จะให้ท่านกวี
ได้ชมความวิจิตรตระการตาของคุ้มหลวงก็คือให้คนจูงไปคลำไป
อธิบายไปว่าตรงนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร นับว่าประตู่ทั้งหมด
มีถึง 72 แห่ง ท่านกวีก็ตั้งชื่อทั้ง 72 ประตูให้เพราะพริ้งไปเลย

“แหม ชักอยากฟังเสียแล้วซี มีอะไรบ้างนะเธอ”

“ใครจะไปจำได้หวาดไหว” จันทรว่า “แล้วก็ต้องถอดให้
ฟังด้วย ฟังอย่างต้นฉบับเดิมคงไม่เข้าใจแน่ ๆ”

“งั้นลองฉายตัวอย่างให้ฟังสักหน่อยก็ได้”

“ยังงั้นค่อยยังชั่ว - - - เขาวาดดังนี้ - จักจัดอ่านนับประตูหับไข
สะลอกนอกใจ นับไปหมดเลียง มีเจ็ดสิบสอง เหล็กลองกล่ม
เกลี้ยง จดจันเจียงแซ่ไว้ ศรีวิชยาตัวข้าบาทไท่ จักใส่ว่อดั่งตัวลา

ประตูหนึ่งนั้น ชื่อชั้นคำขา
เข้าแล้วออกมา งานเหลือเก่า
น้อย - -”

“แปลว่าอะไร งามเหลือ
เก่าน้อย”

“หมายความว่า ประตูที่
หนึ่งนี้มีชื่อว่าคำขา คือว่าทอง
คำนพคุณที่บริสุทธิ์ ประตูนี้
ใครเข้าไปแล้วกลับออกมาจะ
สวยกว่าเก่าอีกหนึ่งหนึ่ง”

“แล้วก็เหล็กลองล่ะเธอ?”

“เหล็กลองหมายถึงเหล็ก
ที่ขุดจากอำเภอลองจังหวัด
แพร่เป็นเหล็กดีมากเหมือน
เหล็กน้ำพี้หรือเหล็กอรัญญิก
ของทางภาคกลางนั่นแหละ”

“แล้วก็ “จดจันเจียง”
อีกคำหนึ่งแปลว่าอะไรไม่รู้”

“แปลว่าสลักกลอน หรือ
ลั่นดาลก็ได้ เห็นไหม ถ้าเอา
แต่มานั่งแปลกันอย่างนี้ก็เป็น
อันไม่ต้องจบเรื่องกันเอาแต่

ย่อ ๆ เอะอะนะ”

“ตกลง แต่เธอต้องเล่าถึงชื่อประตูละดับให้ฟังอีกสักสองสามชื่อ
ก่อน”

“ก็ได้เหมือนกัน ประตูที่สองชื่อ “ฟองคำสร้อย” ที่สาม
ชื่อ “เมืองขึ้น” ใครปิดเปิดเข้าออกก็จะหายโรคา พยาธิ เอาแค่นี้
เป็นไง เพราะมันมากมายถึงเจ็ดสิบสองประตู”

“อืม แค่นี้ก็แค่นี้ แล้วต่อไปสิ ท่านมีชีวิตเป็นอย่างไรต่อไป”

“ท่านก็ได้อารมณ์จากเจ้าหลวงมากมาย เพราะเป็นที่ไพเราะ
ถูกอกถูกใจเจ้าหลวงพิริยะอย่างที่สุด มันเป็นยุควรรณคดีกำลัง
เฟื่องฟู ท่านกวีศรีวิชัยก็ได้ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยขายบทกวีและรับ
จ้างประพันธ์กลอนต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่สนใจบทกลอนหรือคำที่มีชื่อ
นอกจากเรื่องชมคุ้มหลวงเมืองแพร่แล้ว ก็มี “คำวงษา” “คำ
ดอกเอื้อง” ซึ่งกล่าวถึงดอกไม้และกล้วยไม้ต่าง ๆ ทางเมืองเหนือ
กล่าวกันว่าเป็นกลอนเมืองเหนือไพเราะมาก แต่นั่นขอไม่นำมาอ่าน
ให้พวกเธอฟังละนะ เพราะขี้เกียจถอดความ ตัวฉันเองก็ไม่สันต
นัก เกรงจะทำของท่านผิดๆ ถูกๆ พุดตามจริงภาษาเหนือเก่า ๆ
โบราณ ๆ ฉันก็ฟังไม่ค่อยจะเข้าใจเหมือนกันเพราะเราโตขึ้นมา
ก็เรียนแต่ตัวอักษรไทยกลาง”

“เอาเถอะ ไม่ต้องอ่านก็ได้ เล่าชีวิตของท่านทีละนิด ต่อ
ไปดีกว่า”

“เมื่อที่ฉันเล่าเข้าไป เลยไม่ได้บอกว่าท่านกวีผู้นี้มีชีวิต
บ้านต้นอย่างไร เท่าที่อ่านพบท่านกวีศรีวิชัยได้บวชเรียน

มาถูกต้องครบตามแบบฉบับของชายชาวเหนือสมัยนั้น พอสึกออกมาก็ทำมาค้าขาย คือไปซื้อช้างเมืองน่านมาขายเมืองแพร่ เวลา นั้นอาชีพทำป่าไม้ต้องอาศัยช้างเป็นปัจจัยสำคัญ จากการค้าช้างนี้เองทำให้ท่านกวีซึ่งตอนนั้นยังเป็นหนุ่มคะนองออกเที่ยวชุกชนไปตามประสาผู้ชายตอนนั้นท่านก็เริ่มต้นประพันธ์บทกลอนแล้ว คือมีคนมาจ้างให้เขียนเพลงยาวหรือคำवरักสำหรับหนุ่มสาว บางทีถ้าผู้มาว่าจ้างเกิดรีบร้อนอยากจะได้เร็ว ๆ ท่านกวีไม่มีเวลาเขียนให้เขาก็จะขอให้ท่านบอกคำที่ละวรรค ที่ละวรรคจนกระทั่งจบความที่ต้องการแล้ว เขาก็จะสมณาคณท่านด้วยการมอบเงินให้จำนวนหนึ่ง เป็นอันว่าท่านกวีศรีวิชัยสามารถหาเลี้ยงชีวิตตนและลูกเมียด้วยการแต่งกลอนขาย เหมือนอย่างที่คุณพุ่ม จินตกวีของกรุงรัตนโกสินทร์ได้เคยเขียนไว้ว่า - - - เหลือแต่กลอนกับชีวิตอยู่ติดกาย จึงพากเพียรเขียนถวายเป็นปัญญา - - นั้นแหละ”

“แล้วท่านมีลูกของท่านเองไหมนะ จันทร”

“มีสองคน แต่ไม่เก่งเหมือนพ่อ ตอนหลังเมียที่ชื่อจันทร์สม ก็ถึงแก่กรรมไปก่อน ท่านกวีบอดก็ได้อาศัยอยู่กับลูก ๆ หลาน ๆ ต่อมาจนวาระสุดท้าย ท่านก็ถึงแก่กรรมเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองประมาณ 5 ปี”

“น่าสงสารท่านนะ มีสมองอันแสนจะปราดเปรื่องแต่ต้องพินาศทางตา”

“อ้าว เธอลืมเสียแล้วหรือ ที่อาจารย์เคยบอกเราว่า “อักษรศาสตร์เป็นสิ่งที่พระเจ้าหวงแหนที่สุด จะให้พรแก่ใครก็มักจะให้

ความบกพร่องร้ายแรงตามมาด้วยเสมอ - - - ไม่เฉพาะแต่ท่านกวี
ศรีวิชัย ถึงคนอื่น ๆ แม้ในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน”

“เออ จริงสินะ เพราะอย่างนี้แหละ คนที่รับพรมาจากพระเจ้า
จึงมักจะอาภัพไม่อย่างไรรก็อย่างหนึ่ง เพื่อแลกกับความเป็น
อัจริยะซึ่งคนอื่น ๆ ไม่มี”

จิตวิทยาของพ่อเจ้าชีวิต “อ้าว”

จดหมายที่ส่งมาจากสุดาพร ถึงพี่สาวของเธอที่อยู่เชียงใหม่ มีข้อความที่น่าคิดหลายตอน เป็นต้นว่า

“พรคิดถึงพี่ด้อมเหลือเกิน เมื่อพบเพื่อนบางคนและหลายคนทีเดียวที่ชอบถามพรว่า “นี่ พร เชียงใหม่ของเธอนะ มีไฟฟ้าไหม มีสถานที่ทำการของรัฐบาลไหม” บางครั้งถามกระทั่งว่า “เชียงใหม่มีรถยนต์นั่งงาม ๆ บ้างหรือเปล่า สาว ๆ ชาวเมืองคงจะแต่งตัวนุ่งผ้าชิ้นสวมเสื้อแขนกระบอกและเกล้าผมมวยเหน็บดอกเอื้อง นุ่งกระมิตกระเมี่ยนคอยรับคำเกี้ยวพาราสีของผู้ชาย” และยังมีอีกมากมาย ซึ่งเป็นคำถามที่บาดหุบบาดใจพอดู พรไม่สามารถจะตอบคำถามของ “คนไม่รู้” เหล่านั้นให้เหมาะเจาะและ “ถึงใจ” ได้เท่ากับพี่ด้อม จึงได้แต่ขุ่นเคืองอยู่ในใจเรื่อยมานึกอยู่แต่ว่าทำอย่างไรหนอ จึงจะขจัดความงอแงของคนที่จำพวกนี้ให้หมดสิ้นไปเสียได้ คนที่รู้ก็มีมาก แต่คนที่ไม่รู้นี่สิ คอยจะคิดและเข้าใจว่าเมืองไทยก็คือกรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ ก็คือเมืองไทยอยู่รำไป ช่างบอดหุบบอดใจและบอดสมองเสียจริง”

“ยายพรเดือดดาลอีกแล้วซี” หญิงสาวพับจดหมายส่งคืนให้เพื่อน

“ทำไมเธอไม่เขียนไปเตือนแกเสียบ้างนะ ด้อม ว่าในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกเราจะต้องพยายามทำใจของเราให้กว้าง

ขวาง คิดแต่เฉพาะบ้านของเราหรือถิ่นของเราไม่ได้เราต้องเห็นใจคนที่เขารู้ เชียงใหม่อยู่ไกลเกินไปสำหรับบางคน แล้วก็บังเอิญที่มีคนสองสามคนที่ขึ้นมาเห็นเชียงใหม่ในเหลี่ยมมุมที่ไม่กระจางชัดถึงเก็บเอาไปพูดให้เสื่อมเสียไปหมด อย่างประเพณีแอ่วสาวยังงี้เสียเสียงี้”

“มันเป็นเรื่องธรรมดา ยายพรคิดมากไปเอง ฉันไม่อยากจะถือสา เดี่ยวนี้ใครขึ้นคิดอย่างนั้นก็รำคาญเต็มที ควรจะเก็บเข้าพิพิธภัณฑ์หรือกลับไปเกิดในสมัยพ่อเจ้าชีวิต “อ้าว”

“ทำไม พ่อเจ้าชีวิตอ้าวทำไม”

“ท่านเป็นกษัตริย์องค์หนึ่งของเชียงใหม่ กล่าวกันว่ามีพระสุรเสียงห้าวหาญน่าสะพึงกลัวเป็นที่สุด เวลาพระองค์ท่านไม่พอพระทัยอะไรขึ้นมาเพียงแต่เปล่งสุรเสียงออกมาว่า “อ้าว” คำเดียวเท่านั้นก็มีอำนาจพอที่จะทำให้คนที่ได้ยินถึงแก่ขวัญบินเอาง่าย ๆ”

“ถึงเพียงนั้นเชียหรือ”

“ยิ่งกว่านั้นอีกนะ เขาว่าทรงมีน้ำพระทัยเด็ดขาดและค่อนข้างจะดุร้าย แต่สมัยไหนใครบ้างที่จะไม่โหดร้าย ใครบ้างที่จะไม่ทรงพระราชอำนาจเหนือเศียรเกล้าประชาชนพลเมือง ยุคนั้นไม่ว่านอกหรือในประเทศล้วนแต่ทรงอำนาจราชศักดิ์เต็มอัตราด้วยกันทั้งนั้น”

“เล่าเรื่องพ่อเจ้าชีวิตอ้าวต่อไปดีกว่า”

“ฉันเองรู้มาไม่ตลอดทั้งหมด แต่จะเล่าให้ฟังเท่าที่รู้มา พ่อเจ้าชีวิตอ้าวองค์นี้ ความจริงมีพระนามเป็นทางการอีกพระนาม

หนึ่ง แต่ฉันมีเหตุผลบางประการที่ไม่อยากจะเอ่ยพระนามของ
พระองค์ คงสมัครใจที่จะขนานพระนามตามที่ประชาชนพลเมือง
นิยมเรียกคือ “พ่อเจ้าชีวิตอ้าว” พ่อเจ้าชีวิตพระองค์นี้ท่านผู้เฒ่า
ผู้แก่ทางเหนือเล่าสืบต่อกันมาว่า เป็นยักษ์มาเกิดเป็นเจ้าเชียงใหม่
เพราะฉะนั้นจึงมีน้ำพระทัยโหดเหี้ยมดุร้าย นี่เล่ากันอย่างชาวบ้าน
แต่ถ้าคิดถึงแง่ปกครองคนสมัยโน้นก็น่าเห็นใจ”

“เอาเถอะ เอาเถอะ นี่ก็สิ้นรัชสมัยของพระองค์ท่านเสีย
แล้ว ไม่ต้องเกรงว่าพระองค์ท่านจะมา “อ้าว” เอาเหรอก มี
อะไรก็เล่าไปก็แล้วกัน”

“เปล่า ฉันก็ต้องระมัดระวังบ้างแหละ เพราะไม่อยากจะ

เอ่ยถึงกษัตริย์แห่งลานนาไทยอย่างลบหลู่พระเกียรติ บ้านเมือง
ใคร ใครก็ต้องรัก รักในความผิด และรักในความถูกต้อง เจ้าชีวิต
อ้าวอาจจะมึนน้ำพระทัยดูร้ายเจียบขาด แต่พระองค์ท่านก็รักความ
ซื่อสัตย์สุจริตเกลียดความทรยศคดโกงต่าง ๆ ว่ากันว่า พระองค์
ทรงเป็นตุลาการตัดสินความด้วยพระองค์เอง บัญญัติกฎหมายขึ้น
ใช้เอง กฎหมายของพ่อเจ้าชีวิตอ้าวนั้นประหลาดที่สุด คือทรง
กำหนดโทษคนที่ลักเล็กขโมยน้อยหรือคนที่ชอบขโมยพริกมะเขือ
ผักหญ้าที่เขาปลูกไว้ หนักกว่าคนที่ฆ่าคนตาย.....”

“เอ๊ะ ไหงเป็นอย่างนั้น”

“พระองค์ท่านทรงเห็นว่าบุคคลไม่มีปัญญาจะปลูกพริก
ปลูกมะเขือกินนะ ต้องนับว่าเป็นคนเกียจคร้าน มีหน้าซ้ำยังไป
เที่ยวรบกวนเบียดเบียนคนที่เขาปลูกไว้อีก นับว่าเป็นคนรกลอก
ใช้การไม่ได้ ท่านจึงให้พาเอาตัดต้นสินมือ....”

“ว้าย ตายแล้ว เอาไปตัดมือตัดเท้าหรือ อัยยวดเสียว”

“แต่ได้ผลดีนะเธอ” สุภาษิตหรือ “ด้อม” พุดยิ้ม ๆ

“ปรากฏว่าตั้งแต่นั้นมา ไม่เคยมีขโมยพวกลักเล็กขโมยน้อย
อีกเลย แต่สำหรับคนที่ฆ่าคนตายนั่น พระองค์ท่านทรงชำระเป็น
ราย ๆ ไป ถ้าเป็นการฆ่าคนตายเพื่อรักษาเกียรติยศ หรือเพื่อป้องกัน
ตัวอะไรทำนองนี้โทษก็น้อย บางทีแทบไม่มีการลงโทษเลย
ทั้งนี้เพราะพระองค์ท่านทรงเห็นใจคนที่จำต้องป้องกันเกียรติยศ
หรือป้องกันตัวเอง นับเป็นโทษสถานเบา”

“ความจริงก็น่าคิดเหมือนกันในแง่ของสังคม คือคนที่ทำ

ตนเป็นคนบ่อนทำลายศีลธรรมนั้นนับว่าน่ารังเกียจที่สุด ควรจะ
ลงโทษหนัก ถ้าพ่อเจ้าชีวิตอ้าวเกิดมามีนี้ น่ากลัวจะต้องสั่ง
ประหารคนทุกจริตคิดมิชอบอีกเยอะแยะ”

“นอกจากกำหนดบทลงโทษแปลก ๆ ดังกล่าวแล้ว วิธีพระ
องค์ท่านทรงจับเท็จก็ยิ่งแปลกแหวกแนวกว่าสมัยนี้อย่างคาดไม่ถึง
ท่านผู้ใหญ่ของฉันท่านเคยนำมาเล่าให้ฟังตั้งหลายครั้ง จนจำได้
ติดใจ”

“เออ ไหนลองเล่าแถมพกให้ฉันทฟังหน่อยเถอะ จะได้จำ
เอาไปใช้กับเด็ก ๆ”

“เห็นจะไม่สำเร็จหรอกเธอ” สุมาลย์หัวเราะ “ไม่มี
ใครสามารถใช้ได้อีกแล้ว นอกจากพ่อเจ้าชีวิตอ้าวพระองค์เดียว
เท่านั้น เรื่องเป็นอย่างนี้จะเล่าให้ฟัง คือครั้งหนึ่งมีผู้มาร้องเรียน
ว่าที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง เกิดมีคนมาขโมยกระบือของชาวบ้านไป
แต่จับมือใครดมไม่ได้ พ่อเจ้าชีวิตไม่รอช้าเสด็จไปที่โรงประชุม
แล้วสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านกำนันปาวร้องให้ราษฎรมาประชุม เพื่อฟัง
โอวาทของเจ้าชีวิต ผู้ใหญ่บ้าน กำนันทุกตำบลก็พากันไปประกาศ
ปาวร้องให้ราษฎรพากันมาฟังโอวาทของเจ้าชีวิตทุกถ้วนหน้า แต่
ไม่ได้บอกว่าเรื่องที่มีคนลักขโมยควายของชาวบ้าน คงบอกแต่เพียง
ให้ฟังราชโอวาทเท่านั้น”

“เอ๊ะ แล้วจะรู้ได้อย่างไร”

“เดี๋ยวซี เดี่ยวรู้เรื่อง คือพอราษฎรมาประชุมกันพร้อมหน้า
แล้ว พ่อเจ้าชีวิตก็เสด็จออก พวกที่มาพากันนั่งใจตุ้ม ๆ ต่อม ๆ

เพราะเคยรู้มาก่อนแล้วว่าพระสุรเสียงของพระองค์ท่านนั้นทรง
อานุภาพปานใด พ่อเจ้าชีวิตตั้งต้นพระราชทานโอวาทมีใจความว่า
ขอให้ราษฎรช่วยกันรักษาความสงบ แต่อย่าเบียดเบียนแก่งแย่ง
หรือประทุษร้ายต่อกัน ทรงใช้เสียงที่พยายามดัดให้นุ่มนวลเป็น
พิเศษ ทำให้ประชาชนที่มาพากันชื่นชมโสมนัสเป็นยิ่งนัก เมื่อ
จบโอวาทแล้วก็ตรัสอนุญาตว่า ทุกคนกลับไปบ้านได้”

สิ้นพระสุรเสียง ทุกคนลุกขึ้นเดิน และขยับตัวพากันไป
ที่ละคนสองคน แต่หันใดนั้นเอง พระสุรเสียงอันมีความดังปาน
เสียงฟ้าร้องก้องกังวานขึ้นว่า “ไอ้คนที่ลักขโมยควายเมื่อคืนนี้-หยุด
อย่าเพิ่งไป” ดังที่เคยบอกแล้วว่าพระสุรเสียงของพ่อเจ้าชีวิตนั้น
มีอำนาจเหนือจิตใจของทุก ๆ คน เพราะฉะนั้นพอสิ้นพระสุรเสียง
ก็ปรากฏว่า เจ้าหนุ่มใหญ่คนที่ขโมยควายหยุดยืนตัวสั่นอยู่กลาง
โรงประชุมโบหน้าซัดขาว เต็มไปด้วยอาการพิรุณเต็มตัว มัน
สารภาพโดยดีว่าได้ลักขโมยของชาวบ้านไปจริง”

“แหม สำคัญมาก แน่ยิ่งกว่าเครื่องจับเท็จของกรมตำรวจ
อีก” สุภาษิตย่อมรับคำชมนั้นอย่างภาคภูมิใจ

หาญยอดใจเพชร - นายทหารเอก

เมื่อปี พ.ศ.2503 ได้มีโรงเรียนสอนการฟันดาบทางฝั่งธนบุรี จัดละครโทรทัศน์ประวัติศาสตร์ขึ้นโรงเรียนหนึ่ง มีนายทหารชาวนครพิงค์คนหนึ่งมีนามว่า “หาญยอดใจเพชร” อยู่ในรัชสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน เป็นนายทหารดาบเขนซึ่งมีฝีมือเป็นเยี่ยม และเหตุที่จะทำให้หาญยอดใจเพชรได้มีชื่อปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ ก็เพราะในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเกิดมีการก่อกบฏแย่งระหว่างพี่น้องขึ้น อันทำให้เกี่ยวเนื่องไปถึงพระเจ้าไชยสิริไทยแห่งกรุงสุโขทัยจนเรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ดังนี้

ครั้งนั้นสิ้นพระเจ้าแสนเมืองมาพระราชบิดาแล้ว ราชบุตรสองพระองค์ต่างมารดากันองค์พี่มีนามว่า “เจ้าชายยี่กุมกาม” พระบิดาให้ไปครองเมืองเชียงรายได้ครั้งมีพระชนมายุได้ 15 พรรษา ส่วนองค์น้องนั้นมีนามว่า “เจ้าชายสามฝั่งแกน” เหตุที่ได้ชื่อเช่นนี้ก็เพราะเมื่อพระราชมารดาทรงครรภ์ได้ 3 เดือน พระราชบิดาได้พาเสด็จประพาสตามหัวเมืองต่าง ๆ จนถึงเมืองสิบสองพันทลื้อ จนเวลาล่วงไปได้เจ็ดเดือน กลับมายังพันทลื้อจึงได้ประสูติพระกุมาร ณ ที่นั้น ส่วนเจ้าชายยี่กุมกามนั้น ประสูติที่เวียงกุมกามจึงได้ชื่อว่า “ยี่กุมกาม”

พอพระเจ้าแสนเมืองมาถึงแก่พิราลัย เสนาทั้งหลายก็จัดการราชาภิเษกเจ้าชายสามฝั่งแกนขึ้นครองราชสมบัติ มีมหาอำ-

มัตย์ผู้ใหญ่ว่าราชการแทนพระเจ้าสามฝั่งแกนยังเยาว์นัก พระชันษายังไม่ถึงยี่สิบปี ทั้งยังต้องเตรียมการไว้เผื่อว่าทางเจ้าชาย ยี่กุมกามจะยกพลมาแย่งชิงราชสมบัติอีกด้วย และก็เป็นอย่างจริงดัง คาค กงทัพเมืองเชียงรายได้การนำของเจ้าชายยี่กุมกามผู้ครอง เมือง ได้ยกมาเพื่อจะสัประยุทธ์ช่วงชิงราชสมบัติจากพระอนุชาด้วยความไม่พอพระทัยที่เจ้าสามฝั่งแกนได้ครองนครพิงค์สืบต่อจาก พระราชบิดา

แต่เมื่อทางฝ่ายนครพิงค์ได้เตรียมป้องกันไว้แล้ว ด้วยกำลัง ทัพซึ่งเหนือกว่า ทัพของเจ้ายี่กุมกามก็แตกพ่ายไป ตัวเจ้ายี่กุมกาม หลงไปพึ่งพระยาไสยลือไทย ณ กรุงสุโขทัยขอลความช่วยเหลือ จากพระเจ้ากรุงสุโขทัยสำเร็จ โดยพระเจ้าไสยลือไทยไม่ทันได้ พินิจให้รอบคอบ หลงเชื่อคำบอกเล่าของเจ้าชายยี่กุมกาม กงทัพ สุโขทัยโดยการนำของพระเจ้าไสยลือไทยก็ยกไปโดยผ่านแม่น้ำยม ขึ้นไปตีเมืองพะเยาก่อน สร้างหอเรือกงสูง 12 วาที่ตำบลหนองเต่า เพื่อจะเอาปืนยิงเข้าไปในตัวเมืองแต่ฝ่ายผู้รักษาเมืองพะเยาก็เตรียม สู้เต็มที่ ถึงแก้อาณาทองเหลืองกระบือมุงหลังคาที่วัดมหาพน มาหล่อทำปืนใหญ่สี่กำหนดสามล้านตอง เช่นสรวงพลีด้วย กระบือเผือกผู้ แล้วบรรจุกระสุนดินดำยิงไปทำลายหอเรือกงนั้นพังลง พระยาไสยลือไทยเห็นเป็นลางร้ายก็เลยไม่คิดสู้ แต่ได้สั่งให้เจ้าชาย ยี่กุมกามนำทัพลัดขึ้นไปเชียงรายได้พักไพร่พลพอหายอดโรยแล้ว ยกทัพย้อนลงมาทางเมืองฝางมุ่งตรงไปเชียงใหม่ ตั้งทัพอยู่ ณ ตำบลหนองหลวงแล้วให้คนถือหนังสือเข้าไปในเมืองเชียงใหม่มี

ใจความว่า เจ้าย์กุมกามนั้นเป็นพี่ควรจะได้ราชสมบัติแทนบิดา ถ้าขุนนางในเชียงใหม่มุขัดขึ้น มิให้เจ้าย์กุมกามขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระเจ้าไชยลือไทยก็จักยกทัพพลโยธาเข้าตีชิงเอาเมืองนครพิงค์ให้แก่เจ้าย์กุมกามให้จงได้

ทางฝ่ายในเมืองนครพิงค์บรรดาเสนามาตย์ข้าราชการขุนนางทั้งหลายก็พร้อมใจกันมีหนังสือตอบไปยังอีกฝ่ายหนึ่งใจความว่า “เจ้าย์กุมกามถึงหากจะเป็นพี่ ก็หาบุญญาธิการมิได้เพราะฉะนั้น การที่จะรบด้วยกำลังพลโยธาทั้งสองฝ่ายก็เห็นทีว่าจะหมดเปลืองชีวิตของเหล่าพลโยธาเสียเปล่า ข้าพเจ้าทั้งหลายจึงใคร่จะขอให้มีการเสี่ยงบารมีว่าใครจะมีบุญญาธิการยิ่งกว่า ระหว่างเจ้าย์กุมกามกับเจ้าสามฝั่งแกนกล่าวคือ จัดให้มีการต่อสู้กันตัวต่อตัวระหว่างนายทหารซึ่งมีฝีมือเยี่ยมฝ่ายละคน คัดเลือกจัดสรรเอามาจากในกองทัพของแต่ละฝ่าย หากว่าทหารของฝ่ายใดได้รับชัยชนะ ก็จะได้ว่าเป็นการแพ้ชนะด้วยทั้งกองทัพ ด้วยบุญญาธิการบารมีของเจ้าชายทั้งสอง พระองค์จะเห็นเป็นประการใด”

พระเจ้าไชยลือไทยได้รับหนังสือเช่นนั้น ก็นำมาปรึกษากับเหล่าแม่ทัพนายกองของฝ่ายพระองค์ ต่างก็เห็นดีเห็นชอบตามข้อเสนอของเสนามาตย์ฝ่ายเมืองนครพิงค์ทั่วหน้ากัน พระเจ้าไชยลือไทยก็มีหนังสือตอบตกลงตามเงื่อนไขที่กำหนด

ครั้นแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็เลือกคัดจัดสรรหานายทหารที่มีฝีมือ เพื่อจะได้ออกไปสู้กับฝ่ายตรงข้าม มันเป็นการต่อสู้ที่หมายถึงการพนันระหว่างเจ้าชายสองพี่น้อง ฝ่ายใดชนะก็จักได้ขึ้นครอง

นครพิงค์ ฝ่ายใดแพ้ก็ต้องก้มหน้าออกจากตำแหน่งไป ก็ใครเล่า
จะอยากให้เจ้านายของตนต้องเสื่อมเสียพระเกียรติยศ พลโยธา
นครพิงค์ทุกคนย่อมจะถวายความจงรักภักดีต่อพระเจ้าสามฝั่งแกน
ทั้งสิ้น ส่วนทางฝ่ายกองทัพของพระเจ้าไชยสิริไทย ก็มีได้ท้อถอย
แม้ว่าชัยชนะครั้งนี้จะมีผลเพียงแต่ทำให้เจ้ายี่กุมกามขึ้นครองเมือง
เชียงใหม่เท่านั้น

นายทหารผู้ได้รับคัดเลือกจากกองทัพของพระเจ้าไชยสิริไทย
นั้น ปรากฏชื่อในประวัติศาสตร์เป็นผู้ที่ชำนาญเพลงดาบสองมือ
เป็นเยี่ยมยอดหาผู้เสมอเหมือนมิได้

ทางฝ่ายนครพิงค์ก็ได้เลือกจัดหานายทหารผู้มีฝีมือกันอย่าง
จริงจัง ในที่สุดก็ได้นายทหารผู้หนึ่งมีชื่อว่า “หาญยอดใจเพชร”
เป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้ดาบเขนอย่างหาตัวจับยาก

เมื่อต่างฝ่ายก็ได้ตัวนายทหารที่จะมาขับสู้เพื่อแข่งบุญญาภิ-
การของเจ้านายของตนแล้ว ก็นับเป็นเวลาและจัดหาสถานที่ที่
เหมาะสม ก็ไปได้ที่ตำบลเชียงขวางนอกเมืองเชียงใหม่ จึงประชุม
กันจัดตั้งเป็นสนามประลองฝีมือระหว่างทหารเอกของสุโขทัยกับ
ทหารเอกของเชียงใหม่ ท่ามกลางความตื่นเต้นของชาวเมืองและ
ของเหล่าไพร่พลทั้งสองฝ่าย

พระเจ้าสามฝั่งแกน เจ้ายี่กุมกาม และพระเจ้าไชยสิริไทย
ต่างก็เสด็จมาประทับทอดพระเนตรการต่อสู้ครั้งนี้ พร้อมด้วย
เสนามาตย์ข้าราชการ รวมทั้งพลโยธาทั้งหลายซึ่งพากันมาประชุม
พร้อมกันด้วยใจอันเต็มระทึก

พอได้เวลา ทหารเอกของทั้งสองฝ่ายก็ออกสู้สนาม พร้อมด้วยอาวุธคู่มือ ทหารฝ่ายสุโขทัยถือดาบสองมือกระชับ ลวดลายที่รำไห้วครูสวยงามเป็นสง่าน่าชมยิ่งนัก ผู้ชนที่มาชมก็กล่าวชมกัน เชื่งแซ่ว่านายทหารชาวกรุงสุโขทัยนี้สง่านัก ท่าทางที่รำดาบไห้วครูก็งดงามสมเป็นชายชาติทหาร

ที่นี้ถึงคราวหาญยอดใจเพชรทหารเอกของทัพนครพิงค์ ผู้รับอาสาต่อสู้เพื่อรักษาราชบัลลังก์ของพระเจ้าเหนือหัวก็มีได้ น้อยหน้านายทหารสุโขทัย เขาवलวดลายการรำไห้วครูได้สวยงามไม่แพ้นายทหารสุโขทัย แม้ว่ามือข้างหนึ่งถือดาบและอีกข้างหนึ่งจับเขน จะทำให้ไม่สะดวกในการออกवलวดลายได้เต็มที่เท่า

กับการใช้ดาบสองมือ แต่ทว่าอันสง่าอาญาของทหารเอก
นครพิงค์ก็ได้รับเสียงแซ่ซ้องชมเชยจากผู้ชมทั้งสองฝ่าย

ครั้นแล้วความชื่นตาที่พวกเขาได้รับก็เปลี่ยนเป็นความตื่นตัน
หวาดเสียว เมื่อการต่อสู้ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง เสียงดาบประดาบ
ดังสะท้อนประสาทของผู้มีวิชาอ่อน และผู้ที่หวาดว่าจะต้องสูญ
เสียเมืองให้แก่ศัตรูก็ยืนตัวแข็ง ส่งกระแสจิตไปช่วยนายทหาร
ฝ่ายของตัวตลอดเวลา

การสู้ประยุทธ์ของทั้งสองฝ่ายเป็นไปอย่างน่าตื่นเต้น ทั้งสอง
มีความสามารถเกือบจะเสมอกันจึงไม่มีฝ่ายใดเพลี่ยงพล้ำโดยง่าย
ต่างฝ่ายต่างก็มีลวดลายชั้นเชิงหลบหลีกปกป้องอย่างว่องไว ท่าม
กลางเสียงโห่ร้องเอาใจช่วย องค์ประมุขทั้งสามพระองค์ก็ทอด
พระเนตรการต่อสู้ด้วยสีพระพักตร์อันเคร่งเครียด จนเวลาผ่านไป
ทั้งสองฝ่ายก็ยังไม่ยอมพ่ายแพ้ คงผลัดกันได้เปรียบเสียเปรียบ
อยู่เช่นนั้น

แต่ครั้นแล้วในที่สุด หาญยอดใจเพชรก็ได้ที มีโอกาสได้
ฝากคมดาบเฉียวเอาท้านายทหารสุโขทัยเข้าจับหนึ่ง (ในตำนาน
บอกว่า “เพิก” ไปหน่อยหนึ่ง) ทหารสุโขทัยจึงเป็นฝ่ายแพ้แต่
ในเพลานั้น อันหมายถึงว่าฝ่ายนครพิงค์ได้รับชัยชนะด้วยฝีมือการ
ใช้อาวุธของนายทหารเอกของนครพิงค์ผู้มีนาม “หาญยอดใจเพชร”

พระราชชายา - เจ้าดารารัศมี

สุดาหลงไหลกับหนังสือเล่มใหญ่เมื่อเริ่มสองเล่มมาได้หนึ่งสัปดาห์พอดี พอเห็นหน้าจันทร์ก็รีบวิ่งเข้ามารับอย่างตืออกดีใจ พวกเรามี อัปสร สุมาลี และดิฉัน อสิธรา จึงเลยปล่อยให้เขาต้อนรับกันจนพอใจเสียก่อน สุดาร้องว่า

“แหม จันทร์ เรากำลังคิดถึงเธออยู่ที่เดียว อ่านสี่แผ่นดินของคุณชายคึกฤทธิ์เห็นมีอยู่ตอนหนึ่งกล่าวถึงตำหนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทำให้นึกอยากรู้ประวัติพระองค์ท่าน ที่นี้ก็เห็นมีแต่เธอแน่แหละจะเป็นคนให้ความสว่างได้....อ้าวพวกเรานั่งซีพากันยื้นเก้ ๆ กัง ๆ อยู่ทำไม กันเองทั้งนั้น” ประโยคหลัง หล่อนหันมาพูดกับพวกเร่าพลางดึงมือให้หนึ่ง พอดีพวกเรากำลังฟังเรื่องพระราชชายาฯ เลยเลิกคิดที่จะแกล้งทำปึงกับสุดาเสียทันที

จันทร์ขอพักพอหายเหนื่อย ดื่มน้ำดื่มท่าเสียก่อน เพราะมากำลังร้อน ๆ เบียดคนมาในรถเมล์จนอ่อนนอกอ่อนใจไปตาม ๆ กัน ครั้นหายเหนื่อย ขึ้นอกขึ้นใจกับน้ำมะพร้าวอ่อนที่สุดาจัดหามาเลี้ยงสักครูหนึ่ง เธอก็เริ่มต้นเรื่องพระราชชายาฯ ตามที่สุดาขอร้องไว้แต่แรกมาถึง

“อันที่จริง ฉันทูก่เกิดที่หลังพระองค์ท่านสิ้นพระชนม์ไปแล้วหลายปี แต่ที่บ้านนะบรรดาท่านผู้ใหญ่เช่นคุณยายทวดคุณย่าทวดของฉันท่านยังเอ่ยถึงอยู่เสมอ ท่านเรียกของท่านว่า “เจ้าในวัง”

จนติดปาก บรรดาผู้คนที่เคยใช้สอยใกล้ชิดต่างก็ลวงลับดับสูญไป
ยังเหลืออยู่ไม่กี่คนที่ยังมีชีวิตอยู่แต่ก็แก่หง่อมเต็มทีแล้ว”

“ถ้าฉันจะต้องรีบไปสัมภาษณ์เสียละ” สุดาว่า “ขึ้นช้า
เดี๋ยวจะอดได้ฟังของดี”

“ฉันก็คิดยังงั้นเหมือนกัน กลับไปเชียงใหม่คราวนี้ จะ
ต้องไปติดต่อ สำหรับวันนี้เอาแต่ที่จำได้ก็แล้วกันนะ คือว่าพระ
ราชายาเจ้าดารารัศมีพระองค์นี้ ท่านเป็นราชบุตรของพ่อเจ้า
ชีวิตอินทวิชยานนท์ มารดาคือเจ้าหญิงทิพเกสรผู้เป็นพระธิดา
ของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์นับเป็นผู้สืบสายโลหิตจากพระเจ้า
เชียงใหม่โดยตรง เมื่อเล็ก ๆ ทรงมีชื่อเรียกกันในพระญาติพระวงศ์
ว่า “เจ้าหญิงอิง” ครั้นเจริญพระชันษา ก็ได้รับพระนามจากพ่อ
เจ้าชีวิตว่า “เจ้าดารารัศมี” พระองค์มีพี่ร่วมอุทรด้วยอีกสององค์
แต่สิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน เจ้าหญิงจึงเป็นที่สนิทเสน่หาของพ่อ
เจ้าและแม่เจ้าเป็นยิ่งนัก”

“ท่านประสูติวันเดือนปีอะไร จำได้ไหมเธอ” สุมาลีถามบ้าง

“จำได้ เจ้าหญิงดาราฯ ประสูติเมื่อวันอังคารขึ้น 4 ค่ำ
เดือนสิบเหนือ ปีระกา”

“แล้วตอนไหนล่ะ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
ทรงสว่ขอไปเป็นบาทบริจาริกาของพระองค์” สุดาถามอย่างสนใจมาก

“ก็เห็นจะเป็นตอนที่เจ้าหญิงดาราฯ มีตามเสด็จเจ้าชีวิต
อินทวิชยานนท์ผู้บิดาลงไปกรุงเทพฯ กระมัง แต่ว่าก่อนหน้านั้น
คือเมื่อปี พ.ศ. 2426 พ่อเจ้าชีวิตโปรดให้มีงานพระราชทานพระ

นามและดูเหมือนจะถึงคราวที่จะต้องเข้าพิธีโสกันต์หรืออะไรนี้แหละ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้โปรดเกล้าให้พระเจ้า
น้องยาเธอฯ เสด็จไปช่วยในงานนี้พร้อมกับนำเอาตุ้มพระกรรม
กับพระธำมรงค์เพชร มอบให้เป็นของขวัญแก่เจ้าหญิงดารารัศมี
ในโอกาสนั้นด้วย”

“ขณะนั้น ก็ยังไม่เคยเห็นเจ้าหญิงเลยสินะ” อัปสรยัง
สงสัยอยู่อีก และทุกคนก็สนใจอยากรู้เช่นเดียวกับหล่อน จันทร
ตอบว่า

“ยังซี ยังไม่เคยเห็นเลย แต่ก็คงจะมันหมายไว้ในพระทัย
แล้วก็เป็นไปได้ เพราะหลังจากนั้นมาอีกสามปี เจ้าชีวิตอินทวิชยานนท์
ก็เสด็จไปราชการที่กรุงเทพฯ และได้โปรดให้พระธิดาเจ้าหญิง
ดารารัศมี ได้โดยเสด็จด้วย”

“เลยได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าละซี ทำ...”
สุดาทำดาวาว แต่สับสนอึ้งๆ

“ใช่ แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าก็ได้ทรงส่งขอ
ต่อพ่อเจ้าชีวิต ซึ่งก็คงไม่มีอะไรขัดข้อง ตอนนั้นโปรดให้ประทับ
ที่พระที่นั่งจักรีในพระบรมมหาราชวัง เจ้าหญิงดารารัศมีก็เลยได้
ถวายตัวตั้งแต่นั้น”

“อ้าว ไหนว่าโปรดเกล้าให้ปลุกพระตำหนักพระราชทาน
โง่งละ” อัปสรสงสัยจันทรจึงรีบอธิบาย

“ก็ปลุกนะซี แต่เป็นภายหลังจากที่ทรงพระครรภ์แล้ว
ตอนนี้กระมังที่สุดาบอกว่าคุณชายคึกฤทธิ์กล่าวไว้ในสี่แผ่นดิน

กล่าวคือตำหนักใหม่ที่อยู่ในหลวงรัชกาลที่ 5 พระราชทานแก่เจ้าหญิงดารารัศมีนั้น ผู้เป็นเจ้าของได้จัดให้ทุกคนภายในตำหนัก แต่งกายแบบคนเมืองเชียงใหม่ทั้งนั้น ในยามราตรี ก็ครีกรันด้วยเสียงมโหรี เจ้าหญิงดารารัศมีเอง ในสมัยที่ยังประทับที่คุ้มหลวงเชียงใหม่ก็ได้ทรงศึกษาศิลปวิทยาตลอดจนขัตติยราชประเพณีมาเป็นอันดีจึงทรงดีดจะเข้ และสีซอได้ไพเราะ ทางด้านวรรณคดี ก็สามารถนิพนธ์โคลงกลอนต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม อันนี้ฉันจำได้ว่าครั้งหนึ่งได้เคยอ่านหนังสือเล่มหนึ่ง กล่าวถึงการเสด็จล่องแม่ปิงโดยทางเรือ พร้อมกับเจ้านายอีกหลายพระองค์ ได้มีการทรงโคลงกลอนต่อกันเป็นคน ๆ ไป เจ้าหญิงดารา ก็ทรงได้อย่างคล่องแคล่วเสียดยาวที่ไม่มีหนังสือเล่มนั้นมาอวด”

“เออละ เป็นอันว่าฉันเชื่อก็แล้วกัน” สุมาลีพูดบ้าง

“เมื่อก็เธอบอกว่าเจ้าหญิงทรงพระครรภ์ไซ้ใหม่ และเวลาประสูติละเป็นโอรสหรือธิดา”

“เป็นพระธิดา ประสูติเมื่อปี พ.ศ.2432 เป็นพระราชธิดาองค์แรกและองค์เดียวของเจ้าหญิงดาราฯ ซึ่งพระชนกนาถโปรดพระราชทานพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงวิมลนาถนพีสี”

“ตาย เข้าใจตั้งชื่อจัง” สุมาลีอุทานเสียงแหลม

“ฮือ แต่เป็นที่น่าเสียดาย พระองค์เจ้าหญิงพระองค์นี้ทรงจำเริญวัยได้เพียง 4 พรรษา ก็ประชวรสิ้นพระชนม์”

“โธ น่าสงสาร” สุดาทำหน้าที่เศร้าอย่างแสนเสียดาย

“นั่นซี ใคร ๆ ก็สงสารกันทั้งนั้น ไม่รู้เป็นไงเจ้าจอมมารดา

เจ้าทิพย์เกสรนั้นก็เหมือนกัน ประสูติพระโอรสเจริญวัยจนได้ไปเรียนเมืองนอก ได้ปริญญามาด้วยซ้ำแต่แล้วก็สิ้นพระชนม์ในวัยหนุ่ม ใคร ๆ เสียหายกันทั้งนั้น เอาเถอะ ไม่ต้องทำตาโต ฉันยังไม่เล่าเรื่องเจ้าชายพระองค์นี้หรอก ขอเล่าเรื่องเจ้าหญิงดาราต่อ คือพอประสูติพระราชธิดา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าก็โปรดเกล้าให้สถาปนาพระอิสริยยศเป็น “พระราชชายา” ตำแหน่งพระอัครมเหสีพระองค์หนึ่ง ภายหลังจากที่สูญเสียพระราชธิดา พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกราบบังคมทูลลาขึ้นไปเชียงใหม่เพื่อเยี่ยมพระประยูรญาติและจัดการก่อสร้างบรมอัฐิของบรรพบุรุษจากช่วงเมรุไปไว้ที่วัดสวนดอกไม้ ช่วงเมรุก็คือตรอกช่วงเมรุติดกับตลาดวโรรสเดี๋ยวนี้ จำได้ไหม”

“จำได้ซี” สดาพยักหน้า

“นั่นแหละ เขามีงานฉลองถึงสิบห้าวันสิบห้าคืน ท่านผู้เฒ่าผู้แก่สมัยโน้น ท่านยังประทับตาประทับใจไม่มีวันลืม ตอนนั้นสิ้นพ่อเจ้าอินทวิชยานนท์แล้ว เจ้าอินทวโรรสก็ขึ้นครองเมืองแทนอ้อ ตอนที่ม่พระชนมายุครบสามรอบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าท่านยังได้ทรงพระราชทานหีบทองคำลงยา มีพระปรมาภิไธยประดับเพชรเป็นของขวัญส่งไปถึงเชียงใหม่มีคำจารึกว่า หีบบรรจุคำอวยพรและความนึกคิดของจุฬาลงกรณ์ พร. ส่งไปให้แก่ดารารัศมีผู้เป็นที่รัก เมื่อครบอายุ 3 รอบบริบูรณ์”

“น่าชื่นใจแทนนะเธอเนะ” อัสสรทำตาปรอย “นี่แสดงว่าทรงโปรดปรานพระราชชายาเป็นอันมาก”

“ฉันเคยได้อ่านสำเนาพระราชหัตถ์เลขาฯ ที่ในหลวงรัชกาล
ที่ห้า ทรงมีไปถึงพระราชชายาฯ รู้สึกซาบซึ้งมาก แต่ก็นั้นแหละ
เธอเอ๋ย ในโลกนี้ไม่มีอะไรแท้เที่ยงภายหลังที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ที่ 5 เสด็จสวรรคตเสียแล้ว พระราชชายาฯ ก็เลยเสด็จกลับไป
ประทับที่เชียงใหม่ ใช้ชีวิตด้วยการท่องเที่ยวศึกษาทางประวัติศาสตร์
และโบราณคดี และประกอบกรณียกิจในด้านการบุญการกุศล
จนตลอดพระชนมายุขัย ทรงประทานที่ดินสร้างโรงเรียนยุพราช
วิทยาลัยและทรงอุปถัมภ์โรงเรียนอื่น ๆ อีก ทั้งยังได้ประทานนาม
แก่โรงเรียนสตรีของมิชชันนารีชื่อ “โรงเรียนดาราวิทยาลัย” อีก
ด้วย ส่วนตำหนักที่กรุงเทพฯ ตอนหลังได้เป็นที่ประทับของ
พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้ประสูติ
และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 สิริชนมายุได้
60 ปีเศษ”

จันทร์ได้จบเรื่องราวของชีวิตอันน่าสนใจของพระราชชายา
เจ้าดารารัศมีแห่งนครเชียงใหม่ลงแล้ว แต่เธอก็บอกว่ามันอาจจะไม่
สมบูรณ์นัก เพราะยังมีงานของพระองค์ท่านและพระเกียรติคุณ
อันควรยกย่องอีกมากมาย ที่ยังมีได้ค้นคว้ารวบรวม

ราชบุตรจามเทวี

สุภาพสตรีชาวเมืองลำพูนผู้นั้น มีความภาคภูมิใจยิ่งนัก เมื่อกล่าวถึงพระนางจามเทวีซึ่งเสด็จจากกรุงละโว้มาครองนครลำพูน โดยต้องตัดสินใจพระทัยสละพระราชสวามีเพื่อกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ ในขณะที่ทรงครรภ์อ่อน ๆ และก็ได้มาประสูติที่เมืองลำพูน อันเป็นถิ่นกำเนิดของสาวงามในสมัยปัจจุบัน

“ดิฉันคิดว่าถ้าพระนางไม่ทรงประกอบด้วยน้ำพระทัยกล้าแข็งและทรงมีขัตติยमानะสูงเป็นพิเศษแล้ว ก็ยากนักที่จะยอมพรากจากพระสวามีมาเสียได้” เธอกล่าว “แล้วยังตอนที่ถูกขุนลัวะมาป้องกัน พระนางก็ได้สนพระทัยไยดีแม้แต่น้อย สู้สุดส่าห์ครองพระองค์จนกระทั่งตลอดอายุขัย แล้วก็มีพระชนมายุยืนนานถึง 92 พรรษา”

“ยังไม่เคยมีใครเล่าถึงพระโอรสทั้งสองพระองค์ของพระนางเลย เก่งเหมือนพระนางไหมครับ?” นั่นคือเสียงถามของสุภาพบุรุษผู้มาจากนครหลวง ขณะที่เดินเคียงคู่กันไปภายใต้ร่มเงาของตนไม้ใหญ่ในบริเวณวัดนางจามเทวี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดกู่กุด” เพราะเหตุที่พระปรารภนั้นมียอดอันขาดตัวน และเก่าแก่มาก

“คุณทราบแล้วนะคะว่าพระนางทรงมีราชบุตรแฝด ทรงพระนามว่ามหันตยศและอนันตยศ”

“นั่นสิครับ แต่ไม่เคยทราบว่าราชกุมารทั้งสองทรงมีความ
สามารถในทางใดบ้าง”

“เอ เห็นจะต้องนึกดูก่อนค่ะ เคยมีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง
เหมือนกัน - - -” นิ่งนึกครู่หนึ่ง เหลือบไปเห็นต้นมะม่วงถูกโค่น
ล้มลงทอดขวางอยู่ข้างทาง จึงเข้าไปนั่งอีกฝ่ายหนึ่งก็ตามไปนั่งลง
ห่าง ๆ มองไปข้างหน้าเห็นต้นตาลขึ้นเป็นหมู่ ๆ ตามสันดอนนา
นึกในใจว่า “อ้อ นี่เองคือที่มาของน้ำตาลก้อนที่ขายอยู่ตามตลาด
แล้วก็พ่อค้าน้ำตาลสดใส่หม้อดินเผาตำเป็นมันหาบเร่ขายไปในที่
ต่าง ๆ ล้ำพูนนอกจากจะเป็นเมืองสวยงาม ผ้าทอสวย ๆ แล้วยังมี
น้ำตาลอีกอย่างหนึ่ง เพื่อนหญิงที่เดินเคียงมาด้วยก็เป็นแม่พิมพ์

ของชาติ - - -” นึกได้แค่นี้เธอก็หันมาพูดต่อจากเรื่องที่พูดค้างไว้

“นึกได้แล้วค่ะ ราชกุมารทั้งสองพระองค์เคยมีชัยชนะในการรบ คือรบกับขุนลัวะชื่ออะไรก็ไม่ทราบ ที่นี้พระนางก็มอบราชสมบัติแก่พระราชบุตรทั้งสองให้ครองร่วมกัน แต่เจ้าชายอนันตยศไม่พอพระทัยที่จะครองราชสมบัติร่วมกับเชษฐา.....”

“คงจะนึกอยากได้เสียคนเดียว?”

“ก็ไม่เชิงอย่างนั้นหรอกค่ะ ดิฉันเข้าใจว่าคงอยากจะขยายอาณาเขตให้กว้างขวางออกไปมากกว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เป็นหน้าที่ของพระนางที่จะต้องแก้ปัญหา ดังนั้นพระนางจึงได้เสด็จไปเฝ้าพระฤๅษีทั้งสองคือवासुเทพกับสุกทันตฤๅษี แจ้งความที่เป็นมาให้ทราบ พระฤๅษีทั้งสองก็แนะนำให้ไปหาพระสุพรหมฤๅษีที่เขาสามง่าม พระนางกับพระราชบุตรก็เสด็จไปตามคำแนะนำนั้น”

“เขาสามง่ามนะอยู่ทางไหนครับ”

“อยู่ไกลไปหน่อยค่ะ ต้องให้พรานนำทางไป พอไปถึงแจ้งสารคดีให้ทราบแล้วพระสุพรหมฤๅษีก็พาพระนางกับพระราชบุตรไปยังดอยเขลาองค์

“อ้อ ทราบแล้ว คงจะไปเนรมิตเมืองให้ที่ตรงนั้นแหละเอง”

“ค่ะ แต่ตำนานเมืองเขลาองค์หรือลำปางนี้เพี้ยนกันไปบ้าง อย่างบางตำนานก็ไปอีกอย่างหนึ่ง แต่ตอนนี้เราพูดกันถึงเรื่องพระราชบุตรของพระนางจามเทวีนะคะ ที่นี้สุพรหมฤๅษีก็ให้พระนางกับพระอนันตยศกุมารยับยั้งอยู่ ณ สถานที่แห่งหนึ่งเรียกกันว่าบ้าน “ข่วงเมง” แล้วพระสุพรหมฤๅษีก็ขึ้นไปยังจอมเขาข่วงเมง เล็ง

แลไปทางตะวันตกแห่งแม่น้ำวังนที ทศนาการเห็นว่ามีสถานที่
เป็นชัยภูมิพอสร้างเมืองได้ ก็เลยเนรมิตเมืองขึ้น และวางศิลา
ก้อนหนึ่งไว้ ณ กลางใจเมือง ที่ตรงนั้นก็ได้ชื่อว่าบ้าน “ผาป่อง”
มาจนทุกวันนี้”

“เก่ง ช่างจำเหลือเกินคุณนี่” เขาชมอย่างจริงใจ มองดู
หน้าคนเล่าอย่างเพ่งพิศ หน้านั้นขาวเกลี้ยง คิ้วและสีดำดำสนิท
ไม่สวยนักถ้าเปรียบเทียบกับคนสวย แต่น่ารักนั้นแน่นอนที่สุด

“ถ้าคุณได้พบกับท่านผู้รู้จริง ๆ ความรู้ขนาดนี้นี่ก็คงเป็น
เพียงเศษละอองของความรู้เท่านั้น - - - เอาละค่ะ เราจะไม่เถียง
กันในเรื่องนี้ ให้ดิฉันเล่าต่อไปให้จบดีกว่า เป็นอันว่าพระเจ้า
อนันตยศก็ได้ครองเมืองเขลางค์ คือเมืองลำปางเดี๋ยวนี้ ราชากิเชก
เป็นพระเจ้าอินทระกิงการ ต่อมาก็มีหุมัณสีมาพึ่งบรมโพธิสมภาร
เป็นอันมาก พระเจ้าอินทระกิงการหรืออนันตยศกุมารก็กระทำ
ปฏิบัติบูชาคุณพระสุพรมฤษีมิได้ขาด วันหนึ่งพระองค์ก็เสด็จ
ไปเมืองลำพูน ทูลขอคณะสงฆ์และสมณพราหมณาจารย์จาก
พระเชษฐา พระเจ้ามหันตยศก็อำนวยการให้ไปตั้งประสงค์”
เธอหยุดถอนใจและคิดทบทวนครู่หนึ่ง แล้วเล่าต่อไปด้วยน้ำเสียง
อันเรียบรื่น ไม่หนัก และไม่เบาจนเกินไป

“พระเจ้าอนันตยศเฝ้าเวียนไปปฏิบัติพระมารดาอยู่มิได้ขาด
ภายหลังก็เลยไปขอให้พระฤๅษีเนรมิตเมืองขึ้นอีกแห่งหนึ่งใกล้ ๆ
เมืองเขลางค์ ให้ชื่อว่าเมือง “อาลัมพางค์นคร” อ้อ เมื่อก็เล่า
ข้ามไปหน่อยหนึ่งค่ะ คือตอนหลัง ก่อนจะสร้างเมืองอาลัมพางค์

นครนี้ เจ้านันทยศได้อัญเชิญพระนางจามเทวีให้เสด็จไปประทับ
อยู่ที่เขลางค์นคร และพระองค์ก็เสด็จมาปฏิบัติพระราชมารดา
ทุกวันมิได้ขาด ทั้งสองเมืองก็เลยกลายเป็นเมืองเดียวกัน คนทั้ง
หลายก็เลยเรียกรวม ๆ กันไปว่าเมืองนครเขลางค์ลำปาง ซึ่งเลื่อน
มาจากคำว่าอาลัมพางค์นครกับเขลางค์นคร ทั้งสองพระองค์ได้
ช่วยกันทะนุบำรุงพระศาสนาสร้างวัดวาอารามวิหารใหญ่น้อยเป็น
จำนวนมาก พระนางจามเทวีประทับอยู่ที่เมืองเขลางค์ได้หกพรรษา
ก็ประชวรหนัก พระเจ้ามหันตยศจึงรับพระราชมารดากลับคืน
ไปสู่ลำพูน และสวรรคตที่ลำพูน พระเจ้ามหันตยศกับพระเจ้า
อนันทยศก็ช่วยกันจัดการฌาปนกิจพระศพแล้วก่อเจดีย์หุ้มทอง
บรรจุพระอัฐิธาตุไว้ด้านตะวันตกเมืองลำพูนเรียกว่าสุวรรณจัง-
โกฏเจดีย์ คือที่ที่เรากำลังนั่งอยู่บัดนี้ นั่นไงคะ เจดีย์ที่บรรจุ
อัฐิธาตุของพระนางจามเทวี” เธอเหยียดนิ้วอันเรียงงามไปยังยอด
เจดีย์ที่ซำรดไปด้วยกาลเวลา ฝ่ายชายสะดุ้งร้อง “เอ๊ะ จริงหรือ
ครับ”

“จริงซิคะ แต่มาภายหลังยอดเจดีย์หรือสถูปนี้มีอันหักหาย
ไป ชาวเมืองก็เลยเรียกกันว่าเจดีย์กู่กุดเรื่อยมา”

“เล่ามาเป็นนานแล้ว ผมยังไม่ทราบเลยว่าเจ้าชายสองพี่น้อง
ได้ทรงเสกสมรสกับสตรีในสกุลใด หรือว่ายังทรงเป็นโสด
ด้วยกันทั้งคู่”

“อ้อ ไม่โสดหรอกค่ะ ดิฉันลืมเล่าไป คือตอนที่ยังอยู่ที่
เมืองลำพูนหรือหริภุญไชยนั้นราชบุตรทั้งสองได้สับขาหลอกว่า

พญามลักราชราชนั้นมีราชธิดาสองพระองค์ทรงสิริโฉมโสภางดงาม
เป็นยิ่งนัก ก็ได้จัดส่งทูตไปสู่สำนักมลักราช มีข้อความในเชิงทำ
ทนายให้สองราชธิดาออกไปกระทำยุทธนาการต่อกัน แต่พญามลักราช
รู้เชิงก็เลยรับจะยกพระราชธิดาทั้งสองถวาย เพื่อเป็นการผูกสัม-
พันธไมตรีกับฝ่ายทริภุญไชย พระนางจามเทวีทราบดังนั้นก็ได้จัด
แต่งเครื่องบรรณาการและมีพระราชสาส์นไปสู่ขอสองราชธิดา
แห่งมลักราชราช ก็ตกลงปลงใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย มลักราชราชก็
ส่งราชธิดาทั้งสองมาถวาย พระนางก็ได้กระทำการอวาทะมงคล
การตามราชประเพณี”

“อ้อ ก็สมศักดิ์สกุลด้วยกันทั้งสองฝ่าย”

“ละ แล้วก็ตอนที่พระนางจามเทวีเสด็จไปนมัสการพระ
ธาตุที่อาลัมพางค์นครนั้นเป็นในฤดูแล้ง หาน้ำกินไม่ได้ ตามปกติ
ทุกวันนี้เมืองลำปางก็อดน้ำในฤดูแล้งอยู่เสมอจะ ครั้งนั้นพระ
นางจามเทวีได้ไปตั้งสัตยาธิษฐานขุดบ่อน้ำเพื่อให้ได้น้ำมาใช้และ
ดื่ม ก็ได้น้ำออกมาสมดังคำอธิษฐาน บ่อน้ำนั้นต่อมาเขาเรียก
กันว่า “บ่อน้ำเลี้ยง” แล้วก็อีกครั้งหนึ่งพระนางได้ไปนมัสการ
พระบรมธาตุอีกเหมือนกัน ได้ไปประทับพักได้ร่มสักระยะสองต้น
คู่กัน พระนางก็ได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่าขอให้ไม้สักสองต้นนี้มีอายุ
ยืนนานถึงพันปี เขาว่าทุกวันนี้สักสองต้นนั้นยังมีอยู่ที่วัดพระธาตุ
เสด็จเมืองลำปาง อันนี้ดิฉันยังไม่ได้ไปเห็นด้วยตา ฟังแต่ผู้เฒ่า
ผู้แก่เล่าให้ฟัง”

“แล้วก็.....พระราชบุตรทั้งสองพระองค์นี้ได้มีรัชทายาท

สืบราชสมบัติต่อมาอีกหลายองค์ใหม่ครับ” เขาถามต่ออย่างสนใจ
ทั้ง ๆ ที่ในใจอดนึกไม่ได้ว่า “ลูกเก่งสู้แม่ไม่ได้ น่าเสียดาย”

“ราชวงศ์จามเทวีได้ครองเมืองหริภุญไชยอยู่ถึง 384 ปี
กับอีก 2 เดือนพอดีบพอดี นับว่าเป็นเวลายืนยาวมากที่สุดใช้ไหม
คะ เอ๊ะ เราเห็นจะต้องกลับกันแล้วละค่ะเดี๋ยวทางบ้านจะคอย”

ครั้นแล้วทั้งสองก็ค่อย ๆ พากันเดินออกจากบริเวณวัด
สุวรรณจังโกฏเจดีย์ ปายหน้าสู่บ้านพักด้วยจักรยาน ถือคู่เคียง
กันไปด้วยสีหน้าอันเบิกบาน

อเมริกันคนแรกๆ ที่ไปเชียงใหม่

หลายต่อหลายครั้งมาแล้ว ที่จันทร์เพื่อนหญิงชาวอเมริกันให้พวกเราได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับบ้านเกิดเมืองนอนของเธอ และบางครั้งก็ขยายขอบเขตออกไปถึงจังหวัดอื่น ๆ อีกด้วย เรื่องที่เธอเล่าได้ทำให้เราได้รู้จักและเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนวัฒนธรรมประจำถิ่นอันมีมาแต่โบราณกาล ดังนั้น พวกเราเพื่อน ๆ จึงมักจะหาทางจับตัวเธอมานั่งเล่าเรื่องอะไรต่ออะไรให้เราฟังเสมอเมื่อมีโอกาส

อย่างวันนั้นซึ่งเป็นวันฝนตกพริ้ว ๆ พวกเราพากันไปชุมนุมอยู่ภายในห้องนอนอันกว้างขวางของอัปสร ฟังเพลงจากเครื่องรับวิทยุ พวกเราจึงจะยื่นคำขอให้จันทร์เล่า “เรื่องอะไรก็ได้” ให้ฟัง เพราะนาน ๆ ครั้งพวกเราจึงจะมีโอกาสมาอยู่กันพร้อมหน้า

“อีกไม่กี่เดือน พอเรียนจบ พวกเราก็ต้องแยกย้ายกันไปคนละทางสองทางเราจะไม่ได้มานั่งอ้าปากฟังจันทร์เล่าอะไรต่ออะไรให้ฟังอีกแล้ว” สุดาพูดแล้วก็ถอนใจยาว พวกเราเลยพลอยสะท้อนอ่อนใจกันไปหมด แต่จันทร์กล่าวว่า

“การพลัดพรากจากกันเป็นของธรรมดา สำคัญแต่ที่ว่าเราจะไปทำอะไรอยู่ที่ไหน. สมัยนี้การคมนาคมก็สะดวก ลองนึกถึงสมัยโน้นระยะทางแค่กรุงเทพฯ - เชียงใหม่นี้ก็ต้องเดินทางถึงสามเดือน สุภาพบุรุษผิวขาวท่านหนึ่งเดินทางอย่างรวดเร็วที่สุดจาก

อเมริกามาถึงกรุงเทพฯ สั้นเวลาเพียงร้อยวันก็ถือว่าเก่งที่สุดแล้ว
ท่านเขียนเล่าไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ
แล้ว ดูราวกับว่าข้าพเจ้ากลับไป แล้วตื่นขึ้นมาอยู่ในโลกใหม่.....
ในกรุงเทพฯ ที่ซึ่งข้าพเจ้าหวังจะยึดเป็นภูมิสำเนาของข้าพเจ้าต่อไป”

“ใครกันนะ ท่านสุภาพบุรุษที่เธอกล่าวถึงนี่ละ” สุกดาใจ
ร้อนตามเคย

“ดร.แดเนียล แมคคิลวารี สุภาพบุรุษนักบุญอเมริกันคน
แรกที่ไปเชียงใหม่”

“อ้อ ที่เธอเคยเล่าให้ฟังคราวก่อนใช่ไหม?” อับสรถาม

“นั่นแหละ ใช่แล้ว แต่เรื่องของครูเฒ่ามีเป็นเล่มโต แล้ว
ก็ไม่ค่อยมีใครสนใจ แต่พ่อครูเฒ่าผู้นี้แหละ มีส่วนเปลี่ยนโฉมหน้า
นครเชียงใหม่อยู่ไม่น้อย นอกเหนือจากงานเผยแพร่วิทยาศาสตร์แล้ว
ยังมีอย่างอื่นที่น่าสนใจอีกเป็นอันมาก หมอแมคคิลวารีและภรรยา
ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าเจ้านายของเชียงใหม่สมัยโน้นแล้วเขียนไว้ใน
บันทึก ทำให้เราได้ทราบถึงจริยวัตรของเจ้านายเชียงใหม่บาง
พระองค์สมัยโน้น ใครโง่ ใครฉลาด ใครมีความคิดเห็นอย่างไร
ต่อความเจริญแผนใหม่ ก็จะได้รู้จากบันทึกของท่าน ฉันเองแม้
มิใช่คริสต์ศาสนิก แต่ก็นับถือท่านพ่อครูเฒ่าผู้นี้ไม่น้อยเหมือนกัน”

“เมื่อก็เธอบอกว่าท่านเป็นอเมริกันคนแรกที่ไปถึงเชียงใหม่
ใช่ไหม” สุกดาใจเพิ่งจะเอ่ยถามเป็นคำแรก “แล้วยังไงต่อไป”

“นี่แหละที่ฉันจะเล่าให้พวกเราฟัง เพื่อจะได้เป็นกำลังใจ
ว่าคนเรานี้การพลัดพรากจากกันบางครั้งก็เป็นการดี เป็นวีรกรรม

ที่เราควรจะทำนโรยตาม เหมือนอย่างการเดินทางของ ดร.แดเนียล แมคกิลวารีที่ฉันกำลังเล่าให้ฟังนี้แหละ”

“โปรดเล่าต่อไป เรากำลังสนใจฟังอยู่ทีเดียว” สูด้าทำ
สัมเสียงเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ทำให้ฉันתרผู้เล่าอดขี้มไม่ได้

“มันเป็นปี ค.ศ. 1858 ซึ่งตรงกับปีพุทธศักราช 2401 ที่
นายแพทย์หนุ่มโมสโตชาวอเมริกันเดินทางมาถึงสยามประเทศ วันที่
20 เดือนมิถุนายน ซึ่งขณะนั้น หมอบลัดเลย์ได้เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ
ก่อนแล้ว หมอบลัดเลย์มีที่พักอยู่ใกล้ ๆ กับวัดอรุณราชวราราม
และที่ที่ลานวัดอรุณหรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าวัดแจ้งนี้เอง ก็
เป็นที่พักจอดเรือของเจ้านายทางเชียงใหม่พร้อมทั้งปาวไพรบริวาร
ที่เดินทางมาเยือนพระนครหลวง จากความพยายามของหมอ
บลัดเลย์พวกของเขาจึงเข้าไปรู้จักสนิทสนมกับเจ้านายฝ่ายเหนือได้
ไม่ยากนัก พยายามเป็นเพื่อนที่ดี เชื่อเชิญให้ไปเที่ยวที่โรงพิมพ์
และที่บ้าน ปลุกไฟให้เมื่อท่านเหล่านั้นต้องการจะปลูก และแล้ว
ก็เลยเล่าถึงกิตติคุณของพระเยซูคริสต์....”

“ตอนนั้นเป็นรัชสมัยไหนนะ” สุมาลีถาม

“รัชสมัยพระจอมเกล้าฯ ยุคที่เริ่มคบหากับฝรั่งทีเดียวละ
หมอแมคกิลวารีเคยเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน
ขณะเสด็จออกขุนนาง เพื่อทรงรับสาส์นของประธานาธิบดีเจมส์
บิวคานัน แห่งสหรัฐอเมริกา ท่านยังเขียนเล่าไว้ว่า “มีเรือหลวงสอง
สามลำมาที่กงสุลเขาเชิญสาส์นของท่านประธานาธิบดีลงในเรือ
ลำแรก วางไว้บนพานทองขนาดใหญ่บนบุษบกมืองครักษ์รักษา

การณ์ 4 นาย และอีกลำหนึ่งสำหรับคณะทูต” จันทรหยุดถอนใจ
อัปสรจึงสอดขึ้นอีกตามเคย

“ใช้ภาษาง่ายดีจริง เอ๊ะ จันทร นั้นเธอควักเอาตำราออกมาทางแล้วรี”

“ก็ใช่นะซี ไม่งั้นใครจะจดจำหวาดไหว ฟังต่อไปนะ จะ
อ่านต่อ “หลังจากที่นั่งชมลำน้ำเจ้าพระยาเรื่อยมาเป็นระยะทาง
ประมาณ 4 ไมล์ เรือก็เทียบท่า มีเสลี่ยงมาคอยรับ ส่วนสาสน์นั้น
มีเสลี่ยงพิเศษจัดต่างหากมีกลดกัน เสลี่ยงสาสน์นำหน้า เสลี่ยง
ของพวกเรานั่งตามเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง มีเจ้านายพระ
องค์หนึ่งประทับคอยต้อนรับอยู่ และพาเข้าไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวซึ่งประทับอยู่บนราชบัลลังก์ ท่านกงสุลได้กราบ
บังคมทูลพระกรุณาเป็นข้อความสั้น ๆ แล้วก้าวเข้าไปใกล้นำพระ
ราชสาสน์ขึ้นทูลเกล้าถวายต่อพระหัตถ์ ทรงรับแล้วพระราชทาน
เลขานุการ ราชเลขานุการก็อ่านสาสน์นั้นดัง ๆ พระองค์ทรงแปล
ข้อความนั้นให้บรรดาเจ้านาย และข้าราชการฟังแล้วประทับยืน
ทรงกระซิบพระภูษาคาดพระองค์ทรงขัดพระแสงดาบทองคำ
เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานพระหัตถ์แก่คณะกงสุลทุก
คน และทรงผายพระหัตถ์ มีพระราชดำรัสตอบ”

“เออ ตอบว่าอย่างไรนะ อยากฟังจริง ๆ” สุดาเร่ง

“ตอบว่าดังนี้ เราได้ออกรับราชสาสน์ ของประธานาธิบดี
บิวคานันเป็นครั้งแรกที่พระที่นั่งใหม่ของเราเพื่อเป็นเกียรติยศแก่
ประธานาธิบดีบิวคานัน แล้วก็เสด็จพระราชดำเนินนำคณะกงสุล

ไปชมรอบ ๆ ท้องพระโรง ทรงชี้ให้ดูรูปยอร์ชวอชิงตัน ประธานาธิบดีเพียร์ส สมเด็จพระราชินีวิกตอเรียและเจ้าชายอัลเบิร์ต แล้วมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้พนักงานที่ตามเสด็จ พาพวกแขกต่างประเทศไปที่ห้องข้างเคียงเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งได้มีกระแสน้ำส่งให้จัดไว้รับรอง ทรงลงแล้วก็เสด็จขึ้น”

“จบ”

“ยังชี ยังไม่จบ ที่นี่ก็เป็นเรื่องของหมอดาเนียลกับการเดินทางของท่าน ซึ่งมุ่งจะไปทางภาคเหนือ หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า ภาคพายัพ นี่แหละเราจะเห็นได้ว่าตอนนั้นเมืองต่าง ๆ ทางเหนือยังมีการปกครองตนเองเป็นอิสระ และเจ้าหลวงหรือพ่อเจ้าชีวิตนั้นทรงอำนาจใหญ่โตไม่ใช่เล่น ในสมัยพ่อเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์นั้น พ่อเจ้าชีวิตต้องเดินทางลงมากรุงเทพฯ สามปีครึ่งหนึ่ง เพื่อถวายเครื่องราชบรรณาการ และถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อพระเจ้าแผ่นดินสยาม เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้มีโอกาสดูจักกับพวกฝรั่งมิชชันนารี จนกระทั่งหมอมแมกกีลวารีถือโอกาสเดินทางขึ้นไปเชียงใหม่เพื่อเผยแพร่คริสตศาสนาเป็นคนแรกที่ได้นำเอาหนองผีและยาควินินไปแนะนำให้ชาวเชียงใหม่รู้จัก”

“นี่ จันทร” อัปสรขยับเข้าไปใกล้อีกนิด เพื่อจะได้ตามเรื่องราวที่ตนสนใจ “.....นี่ จันทรตอนนี้เขอน่าจะมีเรื่องเล่าอีกไม่น้อยเชียวนะ อย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างราชตระกูลเชียงใหม่กับพ่อครูเฒ่าคนนี้ ฉันว่าต้องเป็นเรื่องสนุกไม่น้อย เธอพอจะ

นำมาเล่าให้เราฟังได้อีกไหมล่ะ”

“ได้แน่นอน แต่ต้องไม่ใช่วันนี้ เพราะเป็นเรื่องยืดยาว สมัยนั้นนะเธอ ตามบันทึกของหมอดาเนียลบอกว่าการปกครอง บ้านเมืองได้แบ่งออกเป็นแคว้น รวมห้าแคว้นและยังได้พูดถึงแคว้น ที่หก คือหลวงพระบาง หมอแดเนียลได้เดินทางครั้งแรกจาก กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2406 ถึงเชียงใหม่ วันที่ 7 มกราคม ศกเดียวกัน โดยมีหนังสือเดินทางใบบอกจาก กรุงเทพฯ แต่ทว่าความหวังที่จะได้พบการต้อนรับจากเจ้าเชียงใหม่ มิได้เป็นไปอย่างทีนี้...อาละนะ วันนี้ขอจบแค่นี้ก่อน สัปดาห์ หน้าจึงจะมาเล่าต่อ วันนี้เหนื่อยเสียแล้ว”

“แหม น่าเสียดาย จะเล่าให้จบหน่อยไม่ได้ จันทรละก้อ”
สุมาลีตัดพ้อแต่ทุกคนก็เห็นใจจันทร จึงไม่มีใครพยายามคัดค้าน ในเมื่อเธอขอผิดไปเล่าต่อโอกาสหน้า

ชัยชนะของแมคกิลวารี

สุภาพบุรุษผิวขาวสูงอายุผู้นั้น เป็นสิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์สำหรับชาวนครพิงค์ยิ่งนัก เขามีรูปร่างอันสูงใหญ่ มีเครายาวสีทอง มีดวงตาสีน้ำเงินแกมเทาอ่อน ๆ เต็มไปด้วยแววของความปราณี ศีรษะล้านเถิกเข้าไป แต่ส่วนหลังยังมีปอยผมสีทองปกคลุมอยู่มากและมีผิวเนื้อเป็นสีชมพูเรื่อไปทั้งตัว จมูกโด่งแหลมเป็นขงจื๊ม ไม่มีส่วนใดที่จะคล้ายคลึงกับ “คนเมือง” ทั่วไปแม้แต่หน่อย

มันเป็นวันหนึ่งในฤดูร้อน ขณะที่เรือใหญ่สองลำบรรทุกบุคคลแปลกหน้ารวมทั้งสัมภาระถูกบังคับให้ลอยทวนน้ำมาขึ้นบกที่เกาะน้อยทางทิศใต้ของนครพิงค์เชียงใหม่ สองบุรุษสตรีผู้มาจากถิ่นไกลได้ก้าวขึ้นจากเรือเหยียบลงบนผืนแผ่นดินซึ่งไม่เคยรู้จักมาก่อน ด้วยปณิธานอันแน่วแน่และพลังใจอันแข็งแกร่งที่จะต่อสู้กับทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อศาสนกิจของ “พระเจ้าเป็นเจ้า” อย่างไม่ระย่อท้อถอย

ทั้งสองได้สำรวจจิตอธิษฐานขอพรจากพระเจ้าอันนวยอนขอให้พระองค์ทรงช่วยให้กิจของพระเจ้าที่ตนรับมาปฏิบัติจงพบกับความสำเร็จ เขาร้องเพลงนมัสการด้วยใจอันเชื่อมั่นแม้ว่าจะรู้มาก่อนว่าตนกำลังก้าวขึ้นไปบนผืนแผ่นดินแห่งพุทธศาสนา และไม่มีใครปรารถนาการมาของเขาเลยแม้แต่คนเดียว

ชาวเมืองหลายคนได้มาด้อม ๆ มอง ๆ คอยดูเขาอยู่ด้วยความสนใจ และอดแปลกใจไม่ได้ว่า นี่มันมนุษย์หรือยักษ์มาจากไหนกันหนอ จึงได้มีรูปร่างผิวพรรณผิดแปลกจากที่เคยเห็นถึงปานจะนี้ แต่บุรุษสตรีทั้งคู่ก็ไม่ได้แสดงกิริยาอาการว่าจะเป็นศัตรูกับใคร ตรงข้ามเขากลับยิ้มและหัวเราะอย่างเป็นกันเองกับทุก ๆ คนอย่างฉันทมิตร มีอะไรก็เอามาอวดใครขอก็ให้ไม่หวง สถานที่ ที่เขาขึ้นจากเรื่อนั้นอยู่ห่างจากเวียงหลายกิโลเมตร ดังนั้นในวันต่อมาเขาก็เดินทางต่อไปถึงในเวียง และขอเฝ้าเจ้ามหาชีวิตเจ้าเหนือหัวแห่งนครพิงค์เชียงใหม่ทันที แต่เมื่อปรากฏว่าเจ้าชีวิตไม่อยู่ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า จะให้บุคคลต่างชาติทั้งสองพักอยู่ที่ไหนดี

สมัยนั้น ชาวเมืองไม่รู้จักคำว่า “ฝรั่ง” คงรู้จักว่าอันมนุษย์ที่มีจมูกโด่ง ๆ ตาคม ผิวดำ หน้านั้นคือ “กุลวา” ที่มีผิวดำก็เรียกกันว่า “กุลวาดำ” ที่ผิวขาวก็เรียกกันว่า “กุลวาขาว” ดังนั้นพวก “คนเมือง” ทั้งหลายก็เอ่ยถึงบุคคลทั้งคู่ในนามของ “กุลวาขาว” เพราะไม่ทราบชื่อ “กุลวาขาว” ได้อาศัยศาลาแห่งหนึ่งเป็นที่พัก มีคนมามุงดูกันคับคั่ง แต่กุลวาขาวทั้งสองก็ไม่ว่าอะไร กลับแสดงความใจดี ถามทุกข์สุขและตรวจร่างกายให้แก่คนที่เจ็บไข้ได้ป่วยและให้ยารักษาเสียอีกด้วย

“เขามาสอนศาสนา “เยซู” และชักชวนให้รับเอา “พระเจ้า” นอกจากนี้เขายังเอายาเม็ดขาว ๆ รูปร่างเหมือนไข่มุก มาแจกให้พวกเรากินโดยไม่คิดเงิน”

“เขาจับตัวเราเอาไปลูปคล้ำตามท้อง ตามคอ และที่อื่น ๆ

แล้วก็เอายาให้กิน หลายคนเป็นไข้ป่า สั่นง ๆ ราวกับผีเข้า พอกินยาของเขาเข้าไปสองวันเท่านั้น หายเป็นปลิดทิ้ง”

“เขารักษาโรคคอพอกก็ได้ แล้วยังมีหนองฝีมาปลูกให้เพื่อป้องกันมิให้เป็นโรคไข้ทรพิษอันร้ายแรงซึ่งทำให้พวกเราป่วยเจ็บล้มตายและมีหน้าตาเป็นแผลน่าเกลียดอีกด้วย”

เหล่านี้ คือเสียงลือจากปากหนึ่งไปอีกปากหนึ่ง กระทั่งกระจายไปไกลแทบทุกตำบล เจ้าชีวิตแม้จะทรงทราบเรื่องการเผยแพร่ของบุรุษผู้นี้ก็ไม่ว่าอะไร เพราะทรงเห็นความจำเป็นที่ราษฎรจะได้มีหมอมาช่วยบำบัดโรคภัยไข้เจ็บให้โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน

กาลเวลาล่วงไปคนทั้งหลายก็พากันขนานนามท่านทั้งสอง

เสียใหม่ว่า “พ่อครู” หรือ “พ่อครูเฒ่า” ไม่มีใครรู้จักชื่ออันแท้จริงของบุคคลทั้งสอง รู้แต่ว่าเป็นพวก “เยโซ” แต่ก็ยังมีคนนับถือและนิยมกันมากเพราะมีคุณสมบัติพิเศษดังกล่าว จนสองปีผ่านไป งานแพร่ศาสนาของเขาก็แผ่กว้างออกไปทุกที มีคนยอมมารับศีลเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกกันมาก ในจำนวนนี้มีชายสองคนเคยบวชเรียนมาแล้วชื่อ “หนานไชย” กับ “น้อยสัญญา” แต่การผลจากศาสนาพุทธไปนับถือคริสต์นั้น ก็ไม่มีใครว่า สาเหตุที่จะเกิดเรื่องใหญ่นั้นเริ่มมาจากการขุดเหมืองทำฝายอันเป็นงานส่วนรวมที่ทุกคนต้องช่วยกันทำ รวมทั้งหนานไชยกับน้อยสัญญาด้วยคนทั้งสองได้ไปทำงานเป็นปกติ แต่พอถึงวันอาทิตย์ที่ชาวคริสต์ถือว่าเป็นวันชะบาโตต้องหยุดทำงานทั้งสิ้น หนานไชยกับน้อยสัญญาก็เลยหยุดไม่ไปทำงานดังกล่าว

ความทราบถึงพ่อเจ้าชีวิตกาวิโลรส ซึ่งในสมัยนั้นยังทรงอำนาจอยู่มาก จึงได้สั่งให้นำคนทั้งสองมาไต่สวนด้วยพระองค์เอง ทรงถามว่า

“วันอาทิตย์ เจ้ากินข้าวหรือไม่กิน”

“กิน พระเจ้าข้า” หนานและน้อยคู่กันตอบ

“วันอาทิตย์ น้ำมันหยุดไหลหรือเปล่า”

“ไม่หยุด พระเจ้าข้า”

“ถ้าเช่นนั้น เจ้าทั้งสองก็ต้องทำงาน จะหยุดเสียมิได้ เพราะคนอื่นเขาทำงานกันเจ้าไม่ทำก็จะต้องได้รับโทษเพราะเป็นการกินแรงเอาเปรียบผู้อื่น”

แต่คนทั้งสองไม่ยอมทำ อ้างว่าเป็นการละเมิดบทบัญญัติ
ของพระเจ้า เจ้าชีวิตก็พิโรธหนักที่เห็นพลเมืองของพระองค์ขัด
ขึ้นกระด้างกระเดื่องเพราะเอาใจไปนับถือพระเจ้าของชาติอื่น จึง
ได้มีรับสั่งให้นำคนทั้งสองไปประหารชีวิต โดยอ้างว่าพระองค์
มีเอกสิทธิ์ที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ในฐานะเจ้าหลวง หรือเจ้าชีวิต
ของคนทั้งปวง ตามประวัติของเจ้าชีวิตพระองค์นี้นั้นเป็นผู้มี
อาชญาสิทธิ์และเด็ดขาดยิ่งนัก บางคนก็บอกว่าเป็นเจ้าที่ดุร้ายเต็ม
ไปด้วยอำนาจบาป

แต่พ่อครูเฒ่ามิได้ย่อท้อ คงทำงานต่อไปตามปกติ เขาได้
เข้าไปสนิทคุ้นเคยกับพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ซึ่งตอนนั้นยังเป็น
เพียงเจ้าอุปราชอินทนนท์ จนคุ้นเคยกับเจ้าหญิงในราชวงศ์หลาย
องค์ แต่ถึงกระนั้น ประชาชนที่ทราบเรื่องการประหารชีวิตหนาน
ไชยและน้อยสัญญาต่างก็พากันเบียดขยาดไม่กล้าเข้าเป็นคริสต์ศาสนิก
อีก การเผยแพร่ก็ซบเซาไปชั่วระยะหนึ่ง แต่พ่อครูเฒ่าก็ยังพยายาม
ต่อไป เขาเชื่อมั่นในน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งให้เขานำเอา
ข่าววิเศษมาเผยแพร่เหมือนบนบทนมัสการตอนหนึ่งว่า

“เรามีเรื่องราวที่จะกล่าวแก่มนุษยชาติ ให้เขาอาจกลับใจ
บังเกิดใหม่ เป็นเรื่องความจริงและพระเมตตาเป็นเรื่องความสุข
ความสว่าง”

จากเสียงร้องและทำนองเพลงอันไพเราะและการแสดง
ออกอย่างอ่อนหวานเอือกเอใจเช่นนี้ ในเมื่อเจ้าชีวิตมีแต่การใช้
อำนาจอาชญาสิทธิ์ ประชาชนก็พากันเห็นใจ แต่ไม่กล้าออกนอก

หน้า ตราบจนกระทั่งพระเจ้าเหนือหัวเสด็จลงไปกรุงเทพฯ และกลับมาพร้อมกับอาการประชวรถึงแก่ทิวงคต เจ้าอุปราชอินทนนท์ได้ครองราชสมบัติสืบต่อมา จึงเป็นการสะดวกที่พ่อครูจะได้ประกอบภารกิจต่อไปโดยไม่มีใครขัดขวาง

มีเหตุการณ์อันเป็นส่วนช่วยให้การเผยแพร่ศาสนาของพ่อครูอยู่อย่างหนึ่งคือ สมัยนั้นพากันรังเกียจไม่ยากคบหาสมาคมกับคนที่เป่ฃนฝึกะหรือฝึบอบ จนบางรายถึงกับถูกขับไล่ไสส่งหรือคว่ำบาตรเอาที่เดียว เลยเป็นโอกาสให้พ่อครูได้เข้าไปใกล้ชิดกับพวกฝึกะหรือฝึบอบนี้มากขึ้น จนพวกนี้พากันหันมานับถือคริสต์กันหมดนี่เองที่เป็นชัยชนะขั้นต้นของพ่อครูเฒ่า แต่ตอนหลังเกิดมีอุปสรรคประเพณีแต่งงานของชาวบ้าน ทำให้เป็นเรื่องอื้อฉาวใหญ่โตไม่อาจตกลงกันได้ แม้เจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ก็ไม่อาจตัดสินใจ พ่อครูจึงทูลเกล้าถวายฎีกา แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอให้ทรงรับรองสิทธิมนุษยชนในการนับถือศาสนาและราษฎรต้องมีสิทธิในการประกอบพิธีหรือมงคลสมรสตามใจชอบ พ่อครูเฒ่าได้รับชัยชนะอย่างงดงาม และเป็นคนแรกที่หาญเข้าสู่เพื่อสิทธิอันนี้

ประกาศพระบรมราชโองการนั้นลงวันที่ 8 ตุลาคม พุทธศักราช 2421 มีข้อความไว้ดังนี้

“กิจการทางศาสนา และทางอาณาจักรย่อมไม่มีการขัดแย้งกัน ผู้ใดที่ใครจะนับถือศาสนาใดด้วยจิตศรัทธาและเหมาะที่จะนับถือได้ ก้อนุมัติไม่มีข้อขัดกัน ความรับผิดชอบอันจะเกิดแต่

การนับถือศาสนานั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั่นเอง หากได้มีกฎหมาย
หรือประเพณีใดของไทย หรือสนธิสัญญากับต่างประเทศที่รู้จัก
ถือก็ดกันการนับถือศาสนา และพิธีกรรมของผู้ใดไม่”

พ่อครูเฒ่าได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ในวาระที่สดมภ์เป็น
ชัยชนะที่มีผลให้เกิดมิโบสถ์ หรือโรงสวดขึ้นทั่วนครเชียงใหม่
พ่อครูเฒ่าผู้นี้มีชื่อเป็นที่รู้จักว่า ดร.แดเนียล แมคกิลวารี มิชชัน
นารีคนแรกที่หาญเข้าไปเผยแพร่ศาสนาในเมืองนพบุรีศรีพิงค์ไชย
เชียงใหม่”

เจ้าหญิงเชียงใหม่ กับ กุลวาขาว

ภายหลังจากสอบมิดเยียร์ พวกเราก็ได้พบกันอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เป็นที่ศาลาท่าน้ำหลังบ้านคุณอาของจันทร์เอง เป็นที่ร่มรื่น เย็นสบาย เหมาะแก่การฟังเรื่องราวในอดีตของจันทร์ยิ่งนัก

“วันนี้ ยังไง ๆ ขอฟังเรื่องเจ้าหญิงเชียงใหม่กับหมอแดเนียล ให้ได้นะ จันทร์”

อัปสรเป็นคนเปิดรายการแทนสุดาซึ่งมัวจัดการกับอาหาร ว่าง สิ่งนั้นคือเมียงคำซึ่งเขาทำเครื่องมาพร้อมแล้ว แต่ต้องเอามาหยิบเองเรียงเองเป็นคำ ๆ มือทำไป ปากพูดและหูก็ทำหน้าที่ ฟังไปด้วย จันทร์ยกแก้วน้ำแข็งขึ้นดื่มเป็นการเตรียมแรงไว้ก่อน พออัปสรพูดจบเขาก็เริ่มเรื่องหรือต่อเรื่องที่เล่าค้างไว้ดังนี้

“พระเจ้ากาวิโลรสพระเจ้าเชียงใหม่นั้นมีราชบุตรีสององค์ ทรงนามว่า เจ้าหญิงทิพเกสร กับเจ้าหญิงอุบลวรรณ เจ้าหญิงทั้งสองทรงคุ้นเคยกับดร.แดเนียล แมคกิลวารี เป็นอย่างดีดังได้เคยเล่าให้ฟัง ดังนั้น ตอนที่หมอแดเนียลขึ้นไปเชียงใหม่ ก็หวังฟังเจ้าหญิงว่าคงจะช่วยเฟ้นหูลูกเจ้าพ่อของเธอ เพื่อเป็นแนวทางแก่การก่อสร้างสถานี่เผยแพร่ศาสนาต่อไป”

“แล้วสำเร็จไหมละ” สุดาเงยหน้าขึ้นจากโหลมะพร้าวคั่ว สำหรับเมียงคำครู่หนึ่งขณะที่สุมาลีกำลังเคี้ยวเมียงคำอยู่ดุษ ๆ จันทร์ตอบยิ้ม ๆ ว่า

“ก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง เพราะเจ้าหญิงก็ไม่ได้ทรงอำนาจเด็ดขาด เพียงแต่รับปากว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายนี้จะไม่ถูกข่มเหงเบียดเบียนแต่อย่างใด แต่เรื่องหนานชัยกับน้อยสัญญาเป็นเรื่องเหลือวิสัยที่เจ้าหญิงจะทรงช่วยได้ เพราะสองคนนั้นละเมิดคำสั่งของเจ้าชีวิต ไม่ยอมทำงานในวันอาทิตย์ แต่วันนี้เราจะเล่าถึงตอนที่หมอแดเนียลพยายามที่จะไปสอนศาสนาคริสต์นิกายให้แก่เจ้าหญิงเชียงใหม่ นอกจากเจ้าหญิงก็พิกุลกับเจ้าหญิงอุบลวรรณแล้ว ยังมีเจ้าหญิงบัวคำอีกพระองค์หนึ่ง ซึ่งในบันทึกของหมอบอกไว้ว่าเป็นมารดาของเจ้าอินทนนท์ เจ้าหลวงที่สืบต่อจากเจ้ากาวิโลรส เจ้าหญิงบัวคำนี้ หมอได้เขียนไว้ในบันทึกว่า เป็นเจ้าที่ใจบุญสุนทานมาก ตลอดเวลาที่หมอไปพำนักอยู่เมืองเชียงใหม่ เจ้าหญิงได้จัดของให้คนไปประทานอยู่ไม่ขาด”

“อะไรบ้างนะเธอ ของที่ส่งไปประทานฝรั่งนะ” สมานีเล็กเคี้ยวเมี่ยงคำชั่วคราวขณะหันไปถาม จันทรซึ่งยังไม่ยอมแตะต้อง “ของกินเล่น” ดังกล่าว จึงเล่าต่อไปว่า

“ก็มีพวกส้ม ลูกไม้ ข้าวสาร มะพร้าวอ่อน อะไรพวกนี้ ใส่ถาดเงินให้คนนำไปซึ่งหมอแดเนียลก็เขียนไว้ว่าของเหล่านั้นอาจจะไม่มีราคาค่างวดนัก แต่เป็นการแสดงถึงน้ำพระทัยของเจ้าหญิงที่โอบอ้อมอารีแก่ชาวต่างถิ่น ดูเหมือนการส่งของและการเยี่ยมนะหว่างเจ้าหญิงบัวคำกับหมอแดเนียลนี้ จะเป็นกิจวัตรกระทั่งว่า ถ้าหมอหายหน้าไป เจ้าหญิงก็ทรงรับสั่งถามถึง หรือถ้าเจ้าหญิงว่างเว้นการส่งของไปประทาน หมอก็ส่งสยไปว่า เจ้า

หญิงอาจไม่สบายอย่างนี้เป็นต้น หมอได้ขนานนามเจ้าหญิงว่า “มิตรผู้สบอรัญญาศัย”

“แล้วตกลงเจ้าหญิงเลื่อมใสในศาสนาคริสต์หรือเปล่า”
สุดาตาม

“เปล่า ไม่มีทางเลย เจ้าหญิงทรงเป็นพุทธศาสนิกที่เคร่งครัดในการบริจาทานยิ่งนัก ทั้งทรงเชื่อมั่นในพุทธศาสนาอย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย ส่วนเจ้าหญิงทิพเกสรนั้นได้เคยเจรจาต่อปากต่อคำกับหมอแดเนียลเรื่องศาสนามากกว่าเจ้าหญิงบัวคำ อาจจะเพราะสาวกว่าและมีพระทัยกล้าไม่ยอมลงใครง่าย ๆ หมอเขียนไว้ในบันทึกว่า เจ้าหญิงทิพเกสรผู้เป็นชายาของเจ้าหลวงเชียงใหม่

คือเจ้าหลวงอินทนนท์ หรืออินทวิชยานนท์นี้ เป็นธิดาองค์ใหญ่
ของเจ้าหลวงกาวิโลรส ว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งอัน
สูงนี้ทุกประการ โดยฐานันดรแล้ว เจ้าชายอินทนนท์มีศักดิ์ต่ำกว่า
แต่เพราะเจ้าหญิงเป็นผู้ทรงเลือกคู่เอง หรืออาจเป็นเพราะเจ้าชีวิต
องค์ก่อนไม่มีโอรส จึงต้องยกให้เจ้าชายอินทนนท์เป็นเจ้าชีวิตแทน
แต่ไม่ทรงเหยียมหาญเหมือนเจ้าชีวิตกาวิโลรส”

“คงเหมือนควีนเอลิซาเบธกับพระสวามีนะเธอเนะ คงจะ
รักและเกรงใจเจ้าหญิงผู้เป็นชายาอย่างที่สุด” เป็นคำคาดคะเน
ของอัปสร ซึ่งจันทรก็พยักหน้ารับเป็นอันดี

“เกรงใจมากที่สุด อันนี้ท่านผู้ใหญ่ก็เคยเล่าให้ฟังอย่าง
พิสดาร เรื่องที่เจ้าหลวงทรงมีความหลังก่อนมาดำรงตำแหน่งราช
บุตรเขยเจ้าชีวิต แต่เรื่องนี้ฝรั่งไม่รู้ เอาละขอต่อเรื่องที่เจ้าหญิง
ทิพเกษตรถูกฝรั่งจับให้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ต่อไป วันนั้น หมอ
แดเนียลได้เข้าไปเยี่ยมเจ้าหญิงในคุ้มหลวง พอตีพบเจ้าหญิงกำลัง
นั่งปักกลดลายหมอนอิงอยู่ในห้องโถงใหญ่แต่ผู้เดียว ห่างออกไป
อีกด้านหนึ่งของห้อง มีนางกำนัลหลายคนกำลังเย็บจีวรอยู่ ส่วน
เจ้าหลวงทรงเพลิดเพลินกับการกลิ้งวงช้างเล่นอยู่อีกห้องหนึ่ง หมอ
แดเนียลก็ได้สนทนากับเจ้าหญิงถึงเรื่องศาสนา ซึ่งตัวเขาดังใจที่
จะมาแนะนำเผยแพร่คริสต์ศาสนาตามหน้าที่.....”

“แล้วเจ้าหญิงว่าอย่างไร ทรงเลื่อมใสด้วยไหม” สุธาตาม
เสียงตื่น ๆ

“เปล่าเลย” จันทรตอบอย่างภาคภูมิใจ “เจ้าหญิงกลับเป็นผู้

ตั้งปัญหาถามหมอสอนศาสนาหลายข้อ ตามที่เขียนไว้ในบันทึกนะ หมอเขียนไว้ว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเจ้าหญิงมีความประสงค์จะเอาชนะ ในการโต้ตอบเรื่องศาสนานี้มากกว่าจะค้นเอาความจริง เธอมีไหวพริบเหมือนหมอความคอยจับคำพูดที่หละหลวม และด้วยสติปัญญาอันเฉียบแหลมของเธอ ทำให้เธอเป็นนักโต้คารมที่เต็มไปด้วยความครื้นเครง”

“แหม น่าสนุกนะเธอนะ” สุมาลีแสดงอาการทึ่งจนออกนอกหน้า

“อีกตอนหนึ่ง หมอบันทึกไว้ว่า “เธอหยุดการปักสวดลาย พลงเท้าแขนลงกับขอบสะดึง แล้วถามข้าพเจ้าว่า “ทำไมฝรั่งจึงไม่นับถือกราบไหว้พระพุทธรูปเจ้าหรือพระพุทธรูป และทำไมจึงไม่เชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการบุญการกุศล”

“เอ๊ะ คมคาย คมคาย” สุดาร้องชมอย่างจริงใจ “แล้วฝรั่งตอบว่าอย่างไรล่ะ จันทร”

“คำตอบยาวเกินไป ฉันจำไม่ได้หรอก ก็เป็นเหตุผลของพวกสอนศาสนานั้นแหละยกย่องศาสนาของตน แต่หมอแดเนียล แก่ดี แก่ไม่หับถมพระพุทธรูปของเรา แต่ไม่ยอมเชื่อว่าดีกว่าพิเศษกว่า ข้ายังบันทึกไว้ว่า เจ้าหญิงนั่งฟังอย่างสนใจพระทัยมาก และขอรับรองให้อธิบายต่อ เมื่อเธอมีคำถาม ก็ถามด้วยความอยากรู้ด้วยใจบริสุทธิ์ มิใช่ด้วยดูถูกเหยียดหยาม บางครั้งก็เกือบ ๆ จะเห็นพ้องด้วย และบางครั้งก็แสดงความข้องใจ ตอนนีหมอบันทึกไว้ว่า “ข้าพเจ้าเองก็ไม่สามารถจะตอบให้เป็นที่น่าพอใจได้ตลอด เช่นเธอ

ตั้งปัญหาถามว่า “ในเมื่อพระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์อำนาจสูงสุด เหตุใดจึงยอมให้มีความบาปเกิดขึ้น แล้วยังให้ความคิดชั่วมาทดลองเราอย่างนี้เป็นต้น” และยังถามอีกว่า “ทำไมจึงไม่ได้เผยแพร่พระกิตติคุณเรื่องความรอดนี้ ให้ได้รู้กันทั่วไป เพื่อว่าประชาชนทั้งปวง จะได้ข่าวประเสริฐนี้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่” หมอจึงบันทึกต่อไปอีกว่า “คำถามนี้ควรจะเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนท่านทั้งหลายในคณะมิชชัน ให้รู้สึกรับผิดชอบในเรื่องการเผยแพร่พระกิตติคุณด้วย”

“ตกลงการเผยแพร่ศาสนาของหมอแดเนียลต่อเจ้าหญิงเซียงใหม่ไม่ได้ผล”

“ถูกแล้ว สุดา เพราะหมอเองก็เขียนไว้ในบันทึกถึงข้อความที่เจ้าหญิงรับสั่งว่า “การที่จะละทิ้งจารีตประเพณีเก่าแก่ซึ่งสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษนั้น เป็นสิ่งที่ไม่บังควรยิ่งนัก”

“นับว่าเป็นคำตอบที่ไม่เลวทีเดียวสำหรับกุลสตรีสมัยโน้น” อัสรวิจารณ์ตรงๆ “ฉันชักรักเจ้าหญิงของเธอเสียแล้วซี จันทร”

“ขอบใจ แต่ก็นั่นแหละ เจ้าหญิงได้ชื่อว่าเป็นเจ้าและเจ้าสมัยโน้นก็มีอำนาจราชศักดิ์มากนัก เจ้าหญิงทิพเกษรองค์นี้ บทก็ดีใจหาย แต่บทร้ายก็ร้ายเอาเรื่องอยู่เหมือนกัน หมอแดเนียลได้กล่าวไว้ในบันทึกอีกว่า “ทั้งเจ้าหญิงและเจ้าหลวง ได้มีความสัมพันธ์มิตรกับข้าพเจ้าอย่างสนิทสนมตลอดมาจนวาระสุดท้าย”

“การเผยแพร่ศาสนาของหมอแดเนียล คงจะได้มีผลดีมากตอนที่เจ้าหลวงอินทวิชยานนท์นี่เอง” สุดาร่าฟังเบา ๆ พอดีเรียงเรียงคำใส่ถาดเสร็จ จึงยกไปวางให้ตรงหน้าจันทรแล้วกล่าวว่า

“เฮ้า พักการปาฐกถาเสียที มิตรรักของฉันทวงหิวจะแยะ
อยู่แล้ว สุมาลี ขอน้ำแข็งแก้วหนึ่งชาม ช่วยกันปรนนิบัติปาฐกของ
เราหน่อย”

วีรกรรมของเชลยเกี้ยวพาราสี

“ในสมัยโบราณตั้งแต่คนเกี้ยวพาราสีให้ช้างก็ยังมีโอกาสเป็นถึงท่านหมื่น เช่นในสมัยของพระเจ้าติโลกราชเมืองเชียงใหม่ เคยมีทหารอาสาผู้หนึ่งได้เป็นที่หมื่นทางช้างเหตุเพราะมีความดีความชอบเกี่ยวกับช้างนี้แหละ”

“ก็ในสมัยเริ่มใช้นามสกุลของประเทศสยามเรานี่เองก็ยังเคยมีนามสกุลใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นการบอกอาชีพไปในตัวอย่างเช่น “เก่งถนอมม้า” “เก่งระดมยิง” “คล่องตรวจโรค” เป็นต้น”

เมื่อพูดถึง “เรื่องเก่า ๆ” ทั้งสองคนซึ่งเป็นเพื่อนรักกันก็นั่งลงสนทนากันถึงเรื่องชื่อคนและชื่อสกุลซึ่งมักจะมีประวัติความเป็นมาต่าง ๆ กัน เสร็จแล้วเพื่อนคนหนึ่งก็เอ่ยถามถึงความเป็นมาของ “หมื่นทางช้าง” ซึ่งฟังดูพิลึกพิลั่นนัก

“ก็ครั้งนั้นศัพท์แสงต่าง ๆ ยังไม่แพร่หลาย เราจึงใช้คำไทยแท้ ๆ ฟังง่าย ๆ กันโดยมาก เรื่องหมื่นทางช้างนี้ก็นับว่าเป็นการแสดงถึงความสามารถและความกล้าหาญของชนานสามคนซึ่งเป็นชาวเหนือ คำว่าชนานหมายถึงคนที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ไม่ใช่หมายถึงความเป็นที่นับตามที่คนภาคกลางชอบใช้เรียกคนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างดูหมิ่นหรือเหยียดหยันอันนี้ผมอยากจะแก้แทนทั้ง ๆ ที่ผมเองก็ไม่ใช่ว่าภาคนั้น”

“ผมเข้าใจดี เล่าเรื่องหมื่นทางช้างต่อไปเถอะ”

“เรื่องเกิดในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช พระเจ้าเชียงใหม่องค์นี้มีพระราชประวัติความเป็นมาพิสดารมาก นับแต่ขึ้นครองราชย์โดยวิธีปราบดาภิเษกแล้ว พวกพี่น้องก็คอยตามประจัญเรือยบางครั้งถึงกับต้องรบกันจนตายกันไปฝ่ายหนึ่ง ครั้นนั้นภายหลังที่รบกับเจ้าน้องชายและได้ชัยชนะมาแล้ว หมื่นเทิงสามขนานซึ่งเป็นเจ้าเมืองเทิงเจ็บใจแทนพระอนุชาก็เลยคิดการมิชอบ ลอบมีหนังสือเป็นการลับมอบให้คนสนิทถือไปยังกรุงศรีอยุธยา”

“เป็นเสียอย่างนี้แหละคนเรา แล้วไม่รู้จักแล้ว คิดหาทางเอาชนะคะคานกันไม่เข้าเรื่อง”

“มันธรรมดาของมนุษย์นี่เพื่อน ยุคนั้นนะใครก็อยากเป็นเจ้าเป็นใหญ่ด้วยกันทั้งนั้น ฝ่ายพระบรมราชาธิราชพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงทราบข่าวอันมีมาในมหารัฐประเทศดังนั้นก็เสด็จยกทัพหลวงขึ้นไปตั้งอยู่ ณ เมืองเชียงทอง ทัพหน้าถึงศพดินหรือปากห้วยแม่ตื่นแถวๆเขตจังหวัดแพร่ต่อเขตจังหวัดลำปางเดี๋ยวนี้”

“ชื่อน่ากลัว แล้วก็เมืองเชียงทองนะมันตรงไหนนะ”

“คงจะเป็นแถวๆ บ้านโคก แต่ก็ไม่แน่ อันนี้ไม่กล้ายืนยันที่นี่ฝ่ายเจ้าหมื่นโลกสามล้าน - - -”

“ใครล่ะ หมื่นโลกสามล้านนี่นะ”

“แก่ถามจริงแฮะ หมอนี้ เดียวเล่าได้ไม่จบ เพราะต้องคอยตอบคำถามของนาย”

“ก็อยากรู้นี่นา มีแต่ชื่อคนแปลกๆ พิลึกพิลั่นยังงั้น เอ้า

เล่าต่อไปเถอะเดี๋ยวจะหมดเวลาเสีย”

“หมื่นโลกสามล้านที่นายสงสัยนั้น เป็นแม่ทัพใหญ่คนสำคัญของพระเจ้าติโลกราช เป็นคนมีอำนาจ ทั้งเก่งกล้าสามารถในทางรบทัพจับศึก ทางฝ่ายการปกครองก็วิเศษเป็นที่เคารพเชื่อถือของเจ้านครเชียงใหม่ยิ่งนัก ที่นี้พอเลิกทัพมาจากฝาง เข้าถึงนครพิงค์เวลาย่ำค่ำ พระเจ้าติโลกราชทรงทราบข่าวศึกกรุงศรีอยุธยาที่ตกพระทัย ตรัสให้หาเจ้าหมื่นโลกสามล้านเข้าเฝ้าเป็นการด่วน ทรงปรึกษาว่า พระองค์ก็เพิ่งขึ้นครองราชย์ใหม่ การภายในยังไม่เรียบร้อย ก็มีศึกมาติดพระนครดังนี้ จะทำประการใดดี”

“แล้วหมื่นโลกสามล้านว่าอย่างไร”

“ท่านก็ทูลว่า ขอพระองค์อย่าได้ทรงร้อนพระทัยเลย ข้าพเจ้าจักอาสายกทัพออกไปต่อรบกับกองทัพไทยแต่ไกล ไม่ให้ทัพเข้ามาประชิดติดพระนครได้ เพราะเหตุว่าพระองค์ก็ทรงขึ้นครองราชย์ใหม่อยู่ ผู้ใดจักรักบ้างซึ่งบ้างมีรู้ที่ ขอพระเจ้าเหนือหัวจงประทับรักษาพระองค์อยู่แต่ภายในคุ้มหลวง และแต่งไพร่พลไว้ป้องกันบ้านเมืองอยู่ทางนี้ไว้ให้มั่นคง และอีกประการหนึ่งพวกไพร่พลที่ได้ไปราชการทัพกลับมาจากฝาง ครั้งนี้ขอได้ทรงโปรดพระราชทานบำเหน็จรางวัลให้ทั่วถึง เพื่อพวกเขาจะได้เพิ่มทวีความจงรักภักดียิ่งขึ้น”

“เป็นคำแนะนำที่ดีมาก แล้วพระเจ้าติโลกราชปฏิบัติตามหรือเปล่า”

“ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติได้หรือ เป็นเจ้าเหนือหัวก็จริงอยู่หรอก

แต่จะรักษาบัลลังก์ไว้ได้ยังไงคนเดียว ก็ต้องพึ่งเสนาอำมาตย์ข้าราชการที่จงรักภักดีเท่านั้น ที่นี้ท่านหมื่นโลกสามล้านก็ระดมพลยกกองทัพออกจากนครพิงค์ไปตั้งทัพไชยอยู่ที่ตำบลท่าวัว ทางนครพิงค์พระเจ้าติโลกราชก็มีรับสั่ง ให้หาตัวหมื่นเทิงสามขนาน เจ้าเมืองเทิงเข้ามาเฝ้า “แล้วส่งให้ไปเข้ากองทัพหมื่นโลกสามล้าน”

“อ้าว แล้วกัน เจ้าโล้ศึกนี้มีไปทำพิษเอาหรือ”

“เฮ้ย ทำตนเป็นคนฟังที่ดีหน่อยเถิดนะ - - ชอบสอเสียดเสียเรื่อยเชียว”

“เอา - ตกลง ที่นี้ไม่สอแล้วเล่าเร็ว ๆ เข้าเถอะ”

“พอหมื่นเทิงสามขนานไปถึงกองทัพ หมื่นโลกสามล้านก็ให้กุมตัวเอาไว้พิจารณาได้ความเป็นสัจย์ว่าหมื่นเทิงสามขนานเป็นต้นเหตุชักศึกเข้าบ้าน จึงได้สั่งให้ประหารชีวิตแล้วตัดศีรษะเสียบแพหยวกลอยน้ำไป เสร็จแล้ว หมื่นโลกสามล้านก็ยกกองทัพไปตั้งที่เมืองลำพูน พร้อมด้วยหัวเมืองทั้งห้ากอง คือทัพหมื่นมอกลองเมืองพร้าว หมื่นค้อมเมืองเชียงราย หมื่นคำหยาดเมืองเชียงแสน หมื่นหาญแต่ท้องเมืองลำปาง หมื่นยี่หลอเมืองฝาง รวมเป็นห้าทัพเป็นคนสิบหมื่น”

“เมื่อไหร่จะถึงตอนเฉลยเกี่ยวหญาข้างสักที จนจะลืมเสียแล้ว”

“ถึงเดี๋ยวนี้แหละ คือขณะที่กองทัพศรีอยุธยาจะมาตั้งประชิดอยู่นั้นมีคนชาวเชียงของสามคนพี่น้องรับอาสาปลอมตัวเข้าไปอยู่ในกองทัพไทย ขนานทั้งสามปลอมตัวเป็นคนหาบหญาข้าง

หุญ้าม้าเข้าไปในกองทัพ ไม่มีใครสงสัยเพราะตามปกติเขาก็ใช้เชลย
ชาวลานนาที่ถูกจับได้ไปเกี่ยวหุญาช้างหุญ้าม้าอยู่แล้ว”

“อ้อม ก็เข้าที่ดี แต่ที่บอกว่าชนานทั้งสามเป็นคนเมืองเชียง
ของนะมันที่ไหนกัน”

“เชียงของปัจจุบันเป็นชื่อของอำเภอหนึ่งทางจังหวัดเชียง
ราย ก่อนนี้เรียกเป็นเมือง แต่เมืองสมัยก่อนใหญ่โตขนาด ๆ อำเภอ
เดียวนี้”

“อ้อ เล่าต่อไปเถอะ”

“พอชนานสามคนพี่น้องได้เข้าไปอยู่ในกองทัพไทยแล้ว
คืนหนึ่งเวลาค่อนคืนดึกสงัด ชนานทั้งสามคอยด้อมมองดูเห็นนาย

ช้างนอนหลับสนิท จึงค่อย ๆ ย่องเข้าไปลักดาบของนายช้างมาถือไว้คนละเล่ม พอได้ทีก็ใช้ดาบนั้นฟันนายช้างตาย-

“เก่ง--เก่ง--อันนี้ขอยกนิ้วให้เลย”

“เสร็จสังหารนายช้างแล้ว ทั้งสามพี่น้องก็เข้าตัดปลอกช้างและฟันหางช้างทำให้ช้างตื่น ช้างได้รับบาดเจ็บก็ตื่นแตกวิ่งเตลิดไปทางกองทัพเหี้ยบไพร่พลวิ่งหนีไปหมด ตอนนี้ช้างหมื่นโลกสามล้านซึ่งนำพลมาชุมนุมค้อยที่อยู่อำเภอยืนเสียดอกหลวงเช่นนั้นก็ยกพลเข้าตีปล้นกองทัพไทยในยามก่อนคืนนั้น ทหารฝ่ายกรุงศรีอยุธยา กำลังจวนเจียเพราะเป็นเวลาหลับสนิท ไม่ทันได้เตรียมตัวก็เลยแตกพ่ายไปทางทำบันไดจนรุ่งสว่างจึงรวมพลได้ กองทัพเชียงใหม่ไล่ติดตามไปถึงเชิงเขาป่าก่อ หมื่นมอกลองเมืองพะเยาซึ่งช้างเมวครุฑเข้าชนช้างพระยาเจ็ดยอดเขาป่าก่อ แต่ตอนหลังถูกฝ่ายข้าศึกกรมล้อมถึงชีวิตในที่รบ แล้วกองทัพไทยก็ถอยกลับไปหมื่นโลกสามล้านก็พากองทัพกลับคืนเชียงใหม่ กราบทูลแถลงข้อราชการแด่พระเจ้าติโลกราช ก็โปรดปูนบำเหน็จแก่ขนานทั้งสามผู้ปลอมตัวเข้าไปในกองทัพไทยนั้นให้เป็นที่หมื่นช้าง เลยเรียกกันต่อ ๆ มาว่าหมื่นหางช้างแต่นั้นมา”

“จบ--”

“ก็จบนะซี เล่ามาเป็นนานแล้วควรจะจบเสียที”

เมื่อเจ้าเมืองล้านช้างไปครองเมืองล้านนา

เพราะเพื่อนผู้นั้นแท้ ๆ ที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องทำการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ จากคำปรารภ ของเขาที่ว่า “ผมสงสัยว่าเวียงจันทน์นี้จะต้องมีความสัมพันธ์กับเชียงใหม่ในทางใดทางหนึ่ง เพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่คล้ายกันมาก ผิวพรรณ รูปร่างหน้าตา ตลอดจนภาษาพูดและตัวหนังสือ คุณรู้สึกเหมือนกันไหมครับ”

ข้าพเจ้ายอมรับว่าเป็นความจริง แต่สำหรับตัวอักษรที่เรียกว่า “หนังสือเมือง” ของภาคเหนือ นั้น มีข้อแม้อยู่นิดหนึ่งซึ่งต้องอธิบาย เพราะตัวอักษรพื้นเมืองในปัจจุบันนี้มีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกับตัวหนังสือพม่า แต่ตัวหนังสือของเวียงจันทน์มีส่วนคล้ายกับ “ตัวหนังสือฝักขาม” อันเป็นตัวอักษรพื้นเมืองแบบเก่า มีผู้รู้ท่านหนึ่งสันนิษฐานว่าตัวหนังสือแบบฝักขามนั้นมีมาก่อนที่เชียงใหม่จะตกอยู่ใต้การปกครองของพม่า

ที่นี้เกี่ยวกับ “ความสัมพันธ์” ตามที่เพื่อนผู้นั้นกล่าวในเชิงคาดคะเน ข้าพเจ้ายังตอบไม่ได้ทันที ซึ่งในขณะนั้นเรากำลังยืนอยู่ภายในบริเวณวัดธาตุหลวง เมืองเวียงจันทน์ จึงได้นำปัญหาข้อนี้กลับมาค้นคว้าหาคำตอบในตอนหลังได้ความว่าดังนี้

ในรัชสมัยของพระเมืองเกษเกล้าเจ้านครเชียงใหม่ มีพระธิดาทรงพระนามว่าเจ้าหญิงยอดคำทิพ หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกกันว่า

“พระนางหอสุง” พระบิดาได้จัดการให้อภิเษกสมรสกับพระโพธิ
สาราช ผู้เป็นราชโอรสของพระเจ้ากรุงศรีรัตนาคณหุตล้านช้าง พระ
นางได้ให้กำเนิดโอรสธิดาหลายพระองค์กับเจ้าชายพระองค์นั้น
และองค์ที่มีความสำคัญมีชื่อเสียงมากก็คือเจ้าชายเชษฐวงศ์ ซึ่ง
เป็นโอรสองค์แรกในจำนวนโอรสและธิดาทั้งหมดรวมห้าองค์

เจ้าชายเชษฐวงศ์ได้รับพระราชทานนามจากพระราชบิดา
ว่า “พระอุปโยวราชล้านช้าง” มีพระราชมารดาเป็นเจ้าหญิงเชียง-
ใหม่ ต่อมาอีกหลายปี ทางเมืองเชียงใหม่เกิดกบฏแสนดาวขึ้น
พระเมืองเกษเกล้าพระราชบิดาของพระนางหอสุงสิ้นพระชนม์
เพราะพวกกบฏ พระมหาเทวีจिरประภาพระราชธิดาอีกองค์หนึ่ง
ได้จัดแต่งเสนามาตย์ผู้สูงด้วยวัยวุฒิเชิญเครื่องบรรณาการไปถวาย
ต้อนรับพระไชยราชาธิราชพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ซึ่งเสด็จดำเนิน
พยุหโยธาทัพหลวงมาเพื่อจะช่วยเจ้าหญิงจिरประภาปราบกบฏแสน
ดาว แต่เผอิญเจ้าเมืองแสนหวีส่งคนมาช่วยได้ต่อสู้กับพวกแสนดาว
เป็นสามารภ และยังมีเจ้าเมืองอีกหลายเมืองยกทัพมาช่วยปราบกบฏ
จับได้ตัวหัวหน้าคือแสนดาวและลูกชายรวมทั้งพรรคพวกที่ร่วมใน
การปลงพระชนม์พระเมืองเกษเกล้าลงโทษประหารชีวิตเสียสิ้น

สมเด็จพระไชยราชาธิราชก็เสด็จมาบำเพ็ญพระราชกุศล
ณ กุฏิที่บรรจุอัฐิของพระเมืองเกษเกล้าที่วัดโลกโมฬี (ขณะนี้ เป็น
วัดร้างอยู่ทางประตูช้างเผือก) พระราชทานเงินกับผ้าทรง และพระ
ราชทานรางวัลแก่เสนาข้าราชการที่ไปเฝ้ารับเสด็จทั่วทุกคน จาก
นั้นได้เสด็จไปประทับแรมที่เวียงเจ็ดริน

ตอนก่อนที่แสนดาวจะถูกจับได้นั้น ได้ปรึกษาหารือกับเสนา
มาศย์ที่เป็นพรรคพวกแต่งคนไปเชิญพระยาเขมรรัฐเมืองเชียงตุงมา
ครองเมือง พระยาเขมรรัฐไม่ยอมรับเชิญแสนดาวก็แต่งคนไปเชิญ
เจ้าฟ้าเมืองนaylorอีก แต่ยังไม่ทันจะได้รับคำตอบพวกอำมาตย์ผู้ใหญ่
มีเจ้าหมื่นสามล้านเมืองลำปาง หมื่นแก้วเมืองเชียงราย และหมื่น
มณีเจ้าเมืองเชียงแสน หมื่นยี่เจ้าเมืองพาน หมื่นหนังสือหลวงกับ
ขุนนางอีกเป็นอันมากได้พากันไปประชุมปรึกษาหารือ ณ ที่เมือง
เชียงแสน ได้พร้อมใจกันตกลงที่จะจัดแต่งคนไปเฝ้าพระเจ้าโพธิ-
สาราชเจ้าเมืองล้านช้าง ทูลขอพระอุปโยวราชล้านช้างซึ่งเป็นราชนัด-
ดาพระเมืองเกษเกล้ามาเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่

ซึ่งเป็นขณะเดียวกันกับที่เจ้าเมืองแสนหวัชพมาช่วยและ
ได้ต่อสู้กับแสนดาวดังกล่าวทั้งอำมาตย์อีกพวกหนึ่งกับพระนางจिर
ประภาซึ่งบังเอิญได้รู้จักกับ “แขกเมืองชาวกรุงศรีอยุธยา” จึงได้
หันไปขอความช่วยเหลือทางด้านโน้น และต่อมาบรรดาอำมาตย์ที่
ไปร่วมประชุม ณ เมืองเชียงแสนก็ได้ยกทัพมาช่วยปราบแสนดาว
อีกทัพหนึ่ง

ทางฝ่ายพระเจ้าโพธิสาราชเจ้าเมืองล้านช้าง รับคำขอที่จะ
ให้พระราชนิโอรสไปครองเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็ได้ทรงแต่งตั้งแม่
ทัพชื่อพระยากลาง พระยาสุระ ยกกองทัพล้านช้างไปเพื่อช่วยเชียง-
ใหม่ให้พ้นจากอำนาจของพวกกบฏที่พระอุปโยวราชจะเสด็จไปถึง
ระหว่างนั้นทางกรุงสุโขทัยก็เอาเรือบรรทุกอาวุธขึ้นมามาจะต่อ
รบกับเมืองเชียงใหม่ ครานั้นบรรดาเสนามาศย์ของเมืองเชียงใหม่

ได้มีความแตกแยกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคิดสู้ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งขอให้ไปเจรจาทันทีทางการเมือง พระมหาเทวีจิริประภาทรงตัดสินให้เจรจาทันทีทางการเมือง แต่ทางฝ่ายสุโขทัยคิดไม่เชื่อจึงเกิดสู้รบกันอีก

เมื่อเกิดสู้รบกันนั้นเป็นเดือนห้า ทางฝ่ายเมืองเชียงใหม่ได้ชัยชนะ ขับไล่ข้าศึกออกไปและได้เซलयและอาวรุเป็นจำนวนมาก ทั้งได้ฆ่าแม่ทัพนายทหารคนสำคัญเสียหลายคน จนกระทั่งเดือนเก้าขึ้นสิบค่ำ พระไชยเชษฐาอุปโยวราชแห่งล้านช้างจึงได้เสด็จถึงเมืองเชียงใหม่

ประทับอยู่ที่เมืองเชียงใหม่สิบเอ็ดวัน ได้อุปสมบทกุลบุตรเป็นฤกษ์ แล้วเสด็จจากเชียงใหม่ไปยังเชียงราย จากเชียงรายเสด็จโดยทางสถลมารค มาประทับพลับพลาที่ตำบลเหมืองแก้วเมืองเชียงใหม่ ครั้นแล้วเจ้าแสนพิงไชยแก้ว เจ้าหมื่นสามล้านอ้าย แสนดาวน์นทศิรี และอำมาตย์ผู้ใหญ่อีกหลายคนก็พร้อมใจกันจัดเครื่องราชูปโภคและเครื่องแห่แหนสำหรับภักษัตริย์ขัตติยวิสัย ออกไปต้อนรับเชิญเสด็จพระอุปโยวราช ดำเนินกระบวนมาถึงนครเชียงใหม่ ประทับพลับพลาที่ข่วง (สนาม) วัดเชียงยืน ทรงเปลี่ยนเครื่องต้นแล้วทรงพระภูษาพื้นขาวและสะพัก (สไบ) ขาว ถือนพมาศดอกไม้เข้าไปนมัสการสักการบูชา พระพุทธรูปในวิหารวัดเชียงยืน ครั้นเวลาใกล้เที่ยงจึงได้เสด็จยাত্রาพลาณิกรเข้าประตูช้างเผือกหัวเวียงสู่พระราชมณเฑียร ยามใกล้ค่ำเสด็จไปนมัสการพระมหามณเฑียร ณ หอพระแก้ว วันรุ่งขึ้นเสด็จไปนมัสการพระมหาเจดีย์หลวง

ครั้นวันพุธเดือนสิบเอ็ดขึ้นสี่ค่ำ ได้ฤกษ์ 26 ยามเที่ยงวัน

สร้างน้ำมูรธาภิเศก ณ สวนแร แล้วอภิเศกราชธิดาของพระเจ้า
เชียงใหม่สองพระองค์ ทรงนามว่าพระนางตันทิพและพระนาง
ตนคำตั้งไว้ในที่มเหสีฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย

ต่อจากนั้นได้ไปนมัสการพระธาตุดอยสุเทพ และได้เสด็จ
ออกหอคำประชุมแต่งตั้งและเลื่อนยศข้าราชการ พระราชทาน
เครื่องยศเสื้อผ้าอาภรณ์ตามฐานันดรโดยทั่วทุกคน

ฝ่ายพระเจ้าโพธิสาราชเมืองล้านช้าง ภายหลังที่พระราชนิเวศน์
ได้เสด็จไปครองเมืองในลานนาประเทศได้สองปี พระองค์ได้
เสด็จไปทรงช้างต่อ ออกแขกคล้องช้างเถื่อนที่สนามห้วยอดนคร
หลวงพระบาง ช้างที่นั่งทานกำลังช้างเถื่อนมิได้ ก็ล้มทับพระเจ้า
โพธิสาราชสิ้นพระชนม์ชีพในที่นั้น พระชนมายุเพียง 42 พรรษา

ครั้งนั้น เสนาข้าราชการในเมืองล้านช้างเกิดแตกกันเป็น
สองพวก พวกหนึ่งยกทำวาทะเรื่องขึ้นเป็นพระเจ้าล้านช้างครองราช
อาณาเขตตั้งแต่หลวงพระบางไปถึงเมืองเชียงคาน อีกพวกหนึ่งยก
ทำวาทะเรื่องขึ้นเป็นพระเจ้าล้านช้างมีราชอาณาเขตตั้งแต่เวียงจันทน์
ลงไปถึงเวียงโขง (สีทันดร) ทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นไอรสร่วมพระราช
บิดามารดาเดียวกันกับเจ้าอุปโยวราช เมื่อเป็นเช่นนั้น ต่างก็เตรียม
การจะยกกองทัพเข้าสัประยุทธ์ทำสงครามชิงราชสมบัติกัน ความ
ทราบถึงพระเจ้าอุปโยวราชที่ครองเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นเชษฐา
จึงทรงพระดำริที่จะเสด็จกลับไปกรุงล้านช้าง เพื่อจัดการพระศพ
และระงับข้อพิพาทระหว่างอนุชาทั้งสอง

แต่การที่จะเสด็จกลับไปนั้นก็มุ่งจะไปครองราชสมบัติสืบ
สันตติวงศ์ดำรงรัฐล้านช้างและคงไม่มีหวังจะได้เสด็จกลับมาครอง
เชียงใหม่อีกคราที่นั่น พระเจ้าอุปโยวราชล้านช้างก็ได้เก็บรวบรวม
สรรพสมบัติสิ่งของอันมีค่าควรเมืองอันเป็นที่ต้องพระทัย เป็นต้น
พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกตและพระจันทร์รัตนแก้วขาว
กรุงละโว้ พระพุทธสิหิงค์ พระแซกคำและพระอื่น ๆ พาไปยัง
เมืองหลวงพระบางด้วย

ครั้นเสด็จไปถึงเมืองหลวงพระบางแล้ว ก็ได้ปราบปราม
ชนะพระอนุชาทั้งสองและเสด็จขึ้นเถลิงราชสมบัติกรุงศรีสัตนาคน-
หุตแทนพระราชบิดา ได้รับเฉลิมพระนามว่า “พระอุไทยพุทธบวร
ไชยเชษฐาธิราช” ต่อมาได้เป็นพระราชบุตรเขยสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิราชาธิราชเจ้ากรุงพระนครศรีอยุธยา

มูมมิตจากอดีต

“พูดกันเรื่องมูมสว่างมามากแล้ว น่าจะหาเรื่องมูมมิต ๆ มาพูดกันบ้าง เพราะในโลกนี้มันมีทั้งมูมมิตและมูมสว่าง”

พอได้ยินดังนั้น จันทรถึงกับร้องอุทาน “ว้าย ตายแล้ว นี่คุณรู้หรือเปล่าว่ากำลังพูดอยู่กับใครคะ---คุณสมชาย”

“รู้ละ กำลังพูดอยู่กับสุภาพสตรีน้อย ๆ ห้าคน” สมชาย ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของพวกเราทั้งห้า พูดอย่างใจเย็น ไม่ยินดียินร้ายกับเสียงหวีดว้ายของจันทรซึ่งตีความหมายของคำว่า “มูมมิต” ออกได้ก่อนใคร

“ก็นั่นละซี แล้วคำว่า “มูมมิต” ของคุณนะ หมายถึง-- หมายถึงอะไรที่มันไม่งดงาม ไม่บริสุทธิ์ใช่ไหมละ?” เสียงสุดา ออกสะบัด ๆ

“นี่ อย่าทำเป็นคนผิวบางไปหน่อยเลย ฟังแค่นี้ฟังไม่ได้ก็ ไปบวชซีเสียเถอะไป ที่ผมเอ่ยถึงมูมมิตมันก็เรื่องธรรมดาธรรมดา อย่างจะเล่าให้ฟังว่าที่ไหน ๆ มันก็ต้องมีทั้งมูมมิตและมูมสว่าง ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดในโลกนี้ ลองฟังให้เป็นความรู้หน่อยซี”

“เอ้า เราฟังเขาหน่อย ฟังอ้วนวอนแล้วน่าสงสาร” อัปสร นั่งลงทำท่าตั้งใจฟังทุกคนทำตาม ต่างมีสีหน้ายิ้ม ๆ เพราะนี่ก้น ท่าทางของสมชายที่ทำตนเป็นผู้รู้

“เดี๋ยวจี ขอถามก่อน ที่จะเล่าเรื่องนี้ คุณเคยเข้าไปเที่ยว

ตามมুমมีดมาแล้วไซ้บ๊อบอกมาเสียดี ๆ ว่าไปมูมไหนดมาบ้าง” มาลีเป็นคนดักคอ

“เฮ้อ นี่หรือสุภาพสตรี ตามสุภาพบุรุษอย่างนี้ได้หรือ”

“ทำไมจะตามไม่ได้ ก็เป็นการทดสอบใจล่ะ ว่ารู้จริงหรือว่าไปเก็บขี้ปากเขามาเล่า”

“พุทโธ ก็เรื่องมันเกิดก่อนผมเกิดตั้งยี่สิบสามปีจะให้รู้เองได้โรอะ มันก็ต้องถ่ายทอดทั้งนั้น แต่เรื่องนี้ถ่ายกันมาหลายทอดคนเก่า ๆ แก่ ๆ ของนครพิงค์ท่านพูดต่อ ๆ กันมา เราก็พอดีไปมีคุณยายอยู่ท่านหนึ่ง ท่านชอบเล่าเรื่องเก่า ๆ อันเป็นเกล็ดขำ สมัยโน้นให้หลาน ๆ ฟังรวมทั้งเรื่องมูมมีดนี้ด้วย แต่คำวามูมมีดไม่ใช่คำของท่านดอกนะ ผมบัญญัติขึ้นเอง”

“อย่ามาทำเป็นเชื่องหน้อยเลย รีบเล่าเสียทีเถอะ เดี่ยวพอความอยากรู้ของพวกเราลดสติมลงเสียแล้วไม่มีใครฟังละก็อย่ามาโทษเขาไม่ได้นะ”

“เออ เออ ตกลง เริ่มกันเสียที ในสมัยโบราณก่อนโน้นนะ”

“สมัยโน้นนะมันปีไหน พูดกันคลุม ๆ มันจะรู้เรื่องรึ”
จันทร์ทำเสียงขู่

“เดี๋ยว อันนี้ต้องคิดสักหน่อย คุณยายท่านไม่บอกศักราชไว้เสียด้วย บอกแต่ว่าสมัยโน้น คิดง่าย ๆ ก็เห็นจะเป็นในกลางรัชกาลที่สี่ นี่ประมาณแอานะ ตอนนั้นเจ้าพ่อชีวิตอ้าวเป็นเจ้าครองเมืองเชียงใหม่ เจ้าชีวิตอ้าวองค์นี้ที่ว่ากันว่าดุร้ายเด็ดขาดนัก

โง่งง จ้าได้ไหมที่ใครเคยเล่าเมื่อคราวก่อนนั่นแหละ เจ้าชีวิตอ้าว
องค์นี้ทรงรังเกียจพวกผู้หญิงกะหรี่.....โอ๊ะขอประทานโทษ---ผู้
หญิงโสเภณีนะครับ แหมมันเคยปาก” สมชายยิ้มเป็น ๆ เมื่อเห็น
พวกเราทำตาขวาง

“เอาเถอะ เล่าต่อไป” มาลีว่า

“พ่อเจ้าชีวิตเกลียดผู้หญิงประเภทนี้กระทั่งวางอาชญาไว้เลย
ว่าถ้ามีใครประพฤติด่าชีพดังกล่าให้จับตัวมาลงโทษ---”

“มีอะไรบ้างนะ โทษที่พวกนี้ได้รับ” จันทรถาม

“โทษที่ได้รับมีมาก หลบหนีกันไม่ได้หรอก พ่อเจ้าชีวิต
พระองค์นี้ ท่านทรงเด็ดขาดนัก พวกผู้ชายกะเทยก็เหมือนกัน
พ่อเจ้าทรงรังเกียจอย่างที่สุด จับไปดำข้าวเสียอันไปเลย”

“ทำไมต้องเอาไปดำข้าวล่ะ งานอื่นไม่มีอีกแล้วหรือ”

“สมัยโน้นงานดำข้าวเป็นงานหนัก เพราะเครื่องสีข้าวยัง
ไม่มีเหมือนเดี๋ยวนี้ ต้องดำด้วยครกกระเดื่อง แล้วก็ดำข้าวหลง
นะน้อยเสียเมื่อไหร่”

“เอาเถอะ พักเรื่องกะเทยไว้ก่อน เอาเรื่อง---ผู้หญิงประเภท
นั้นเถอะ”

“ตกลง เมื่อก็เล่าถึงตอนไหนนะ ลืมไปแล้ว อ้อ-เอาละ
ที่นี่เชียงใหม่ก็ไม่มีผู้หญิงหากินอีกเลย พวกผู้ชายสมัยโน้นเลย
ต้องมีเมียกันเสียไม่เหลือหลอ ไม่ยกเหมือนสมัยนี้---”

“นอกเรื่องอีกแล้ว แหม เดี่ยวเลยไม่ฟังเลย” สุดาตาคว่า
เอาบ้าง

“โธ่ก็ต้องเล่าให้มันละเอียดนี่นา ที่นี้พอสิ้นรัชสมัยพ่อเจ้าชีวิตอ้าว---”

“ก็เริ่มมีเลขโช้ใหม่” จันทรชักอืดอืดที่คนเล่าหยุดไปเสียเฉย ๆ

“ยัง ยังไม่มีเลขที่เดียว จนกระทั่งมีผู้หญิงคนหนึ่งชื่อนางตาบ หรือตาตไม่แน่แกเป็นชาวใต้ คือชาวบางกอกนี่แหละ เห็นที่จะมีสายตาไกลพอโช้ จึงได้พาบรรดาแม่หญิงงามเมือง จากบางกอกไปหาคนที่เชียงใหม่ ปรากฏว่ากิจการค้าก้าวหน้าไม่ใช่น้อย”

“เป็นการเริ่มศักราชของการมีโสเภณีในเชียงใหม่ละซิแหม ยายตาตนี่ไม่ดีเลย” จันทรบ่นกะปอดกะแปดคนเดียว

“ไ้ตอนแรก ๆ นะ ผู้ชายชาวเวียงพิงค์ไม่มีใครสนใจหรอก โดยมากลูกค้าของยายตาตมักจะเป็นฝรั่งที่มาทำป่าไม้ เกิดอารมณ์เปลี่ยนขึ้นมากก็ต้องวิ่งไปบ้านยายตาตหรือยายตาบนี่แหละ”

“แล้วฝรั่งพวกที่ว่านี้ เขาไม่พาลูกพาเมียมาด้วยดอกรี ถึงต้องวิ่งไปพึ่งยายตาบน่าเกลียดแท้ ๆ ” เสียงของมาลีแสดงความทุเรศ

“ที่พามากี่มี แต่ที่ยังโสดก็มีมาก ทำใจได้ของพรรคยังงี้ พวกสุภาพสตรีไม่มีวันเข้าใจหรอก ทารูไม่ว่าผู้หญิงพรรคยังงั้นก็มี ส่วนช่วยสวัสดิภาพของพวกเธออยู่เหมือนกัน”

“ว้าย อย่ามาพูดนะ ไม่อย่างักฟัง” อับสรขึ้นเสียง

“อ้าว มันก็จริง ๆ นี่นา พูดไปก็ทะเลาะหาภัยกาย โอ๊ย นี่เล็บใครเข้ามาประทุษร้ายต้นแขนของข้าพเจ้า” สมชายร้องเหมือน

ถูกแทนต้อยเมื่อจันทร์จัดการ “ลงเล็บ” เพราะความแสนที่จะ
หมั่นไส้ “เล่าไปเดี๋ยวนี้” เจ้าของเล็บแหลมสำหรับ

“ครับ ครับ กระผมจะเล่าเดี๋ยวนี้ละครับ คืออย่างนี้ครับ
สมัยนั้นชาวเชียงใหม่เขาพากันรังเกียจคนหากินประเภทนี้ถึงกับ
แอนตี้ขนาดหนักทีเดียว”

“เขาทำอย่างไร ที่เรียกว่าเป็นการแอนตี้ล่ะ” มาลีถามยิ้ม
อยู่ในหน้า เพราะยังขันท่าทางของสมชายไม่หาย

“ก็มีการประท้วงด้วยก้อนอิฐบ้าง ทำหนังสือสนเท่ห์ไปปัก
ไว้หน้าบ้านบ้าง แต่ที่ร้ายที่สุดก็คือทำเป็นหนังสือ “คำว” ขึ้นฉบับ
หนึ่งแล้วส่งให้อ่านต่อ ๆ กันไปคล้ายหนังสือเวียนของราชการ แต่
ไม่ใช่ชื่อของผู้เขียน หนังสือนั้นแต่งเป็นคำกลอนแบบเมืองเหนือ
เป็นข้อความไปในทำนองด่าว่าเยาะเย้ย สุดแต่จะสรรหาคำมาว่าให้
เจ็บแสบได้แค่ไหน ใครได้อ่านก็พากันเกลียดชังผู้หญิงที่หากินด้วย
อาชีพอันน่าบัดสีพวกนี้ จนคนที่หน้าบางสักหน่อยก็หลบหน้าหาย
สูญไปเพราะความอับอายขายหน้า”

“เป็นวิธีประท้วงที่ดีที่สุด” จันทร์ชม “แต่ถ้านำมาใช้ใน
สมัยนี้เห็นจะไม่ได้ผลเพราะเงื่อนไขของชีวิตมันไม่เหมือนกัน ไม่
ต้องถึงขนาดโสเภณีหรอก นี่คนธรรมดาแหละทำเรื่องสกปรก
หนังสือพิมพ์ลงด่าอยู่โครม ๆ ก็ยังไม่สะดุ้งสะเทือนเลย”

“ฉันอยากอ่านหนังสือคำวที่ว่าจังเลย อยากรู้ว่าจะมีคารม
เผ็ดร้อนแค่ไหน”

“สมชายจำได้บ้างไหมล่ะ” อัสรถามแทนสุดา

“จำมาได้นิดหน่อย แต่จะถูกหรือเปล่าไม่รับรองนะเขาว่า
ดังนี้ “พ่อเลี้ยงหมอนิต นายมิสสะหลวย เอาสาวนอนตวย สอง
คนสืบห้า อีแก้วอยู่ใน อีเขียวนั่งถ้า ว่าปอแล้วกาพ่อเลี้ยง”

“แปลว่าอะไร ฟังไม่เข้าใจจันทร์ช่วยแปลหน่อยซี”

“ไม่เอา ฉันแปลไม่ได้ ให้คนเล่าแปลให้ฟังเถอะ”

“ไม่เห็นจะยาก เรื่องมีอยู่ว่า ฝรั่งสองคน ชื่อพ่อเลี้ยงหมอนิตกับนายมิสสะหลวย ทั้งสองชื่อเป็นชื่อของชาวต่างประเทศแต่คนแต่งคำวเรียกเพี้ยนไปเพราะฟังไม่ถนัด ที่นี้มีสเตอร์สองคนนี้ก็เกิดอารมณ์เปลี่ยนจึงไปเที่ยวที่บ้านยายตาว่าจ้างผู้หญิงมาเป็นเพื่อนนอนสองคนคิดเป็นราคาสิบห้าบาท ผู้หญิงคนแรกชื่อแก้วอีกคนชื่อเขียว คนชื่อแก้วอยู่ข้างในคนชื่อเขียวอยู่ข้างนอกคอย พอเห็นนายฝรั่งโผล่หน้าออกมาทีหน้าเป๋ๆ ถามว่า “พอแล้วหรือท่านเจ้าขา”-หรืออะไรอย่างนี้ พอเขาเอาไปทำเป็นข่าว หรือข่าวดังกล่าวฝรั่งทั้งหลายก็เลิกไปเที่ยวบ้านยายตาหรือยายตาบ เพราะเกรงจะเป็นข่าวในข่าวอีก”

พระเจ้าไชยศิริ

ครั้งหนึ่ง เมื่อพวกเราพากันขึ้นไปเยือนนครเหนือคีนันฝนตกตั้งแต่หัวค่ำ พวกเราจึงพากันเข้ามุ้งนอนตั้งแต่ยังไม่สองทุ่มนอนฟังเสียงฝนอยู่พักใหญ่ ๆ ตากก็ยังไม่หลับไม่ลง เราทั้งสี่จึงพร้อมใจกันไปปลุกจันทรให้ลุกขึ้นมานั่งคุยกัน ท่ามกลางบรรยากาศอันเย็นยะเยือกและเสียงกบเขียดร้องระงมอยู่รอบด้าน

จันทรจั่วเรียงลุกขึ้นมารวบรวม ส่วนสุดาลุกขึ้นไปค้นอะไรก็กกักในห้องอาหาร สักครู่ก็หา “ของกินเล่น” ออกมาเลี้ยงสมาชิกหลายอย่าง เช่น ลูกหยี เม็ดมะม่วงหิมพานต์ มะตูมเชื่อมและมะม่วงแช่อิ่ม ทุกสิ่งซื้อเป็นเสบียงมาจากกรุงเทพฯ

“บอกกล่าวเสียก่อนนะ ว่าจันทรจะต้องเล่านิทานให้เราฟังเรื่องหนึ่งก่อนจะถึงเวลานอนจริง ๆ เพราะอากาศเย็น ๆ อย่างนี้มันชวนให้คิดถึงนิยายเก่า ๆ หรือไม่ก็นิทานประกอบเรื่องจริง จันทรประกาศออกมาทีซี ว่าจะเล่าเรื่องอะไร คีนัน”

“โธ่ สุดาพูดราวกับว่าฉันกลายเป็นเครื่องเล่นจานเสียง นึกจะเปิดฟังเมื่อไหร่ก็ได้ ของยังจี๋มันก็ต้องตระเตรียมกันมั่ง นึกอะไรมากะเกณฑ์เอาง่าย ๆ จะใช้ได้ที่ไหน”

“ไม่รู้ละ ก็พวกเราอยากฟังนี่” อัปสรทำเสียงออกเหมือนเด็ก ๆ และสุมาลีก็เลยพลอยสนับสนุนขึ้นอีกคนหนึ่งว่า

“เล่าเถอะน่า จันทร เรื่องอะไรก็ได้ เราอยากฟัง”

จันทร์กำลังอมลูกหยี พอคายเม็ตกแล้วจึงได้บอกว่าจะพยายาม แต่ต้องขอเวลาคิดสักครู เพราะไม่ได้เตรียมไว้ก่อน ทุกคนจึงฆ่าเวลาด้วยการขบเคี้ยว “ของกินเล่น” ไปพลางและคุยกันไปพลาง จนจันทร์ยกกาน้ำชาแบบเก่า ซึ่งบุ๋มขว้างในออกมา พวกเราจึงพากันรินดื่มกันคนละถ้วย เสร็จแล้วเลยเตือนให้จันทร์ทำหน้าที่ของเธอต่อไป

“กะทันหันอย่างนี้ ต้องหันเข้าหาด้านานอีกแล้ว” จันทร์ออกตัว “ที่จริงเรื่องยังมีอีกมาก แต่บางเรื่องรู้มายังไม่ละเอียดก็เลยยังไม่กล้านำมาเล่า อย่างเรื่องพระเจ้าไชยศิรินี้ก็คิดว่าพวกเราบางคนอาจจะเคยรู้มาแล้ว แต่เมื่อตอนกลางวันเผอิญฉันได้อ่านพบเรื่องนี้เข้าพอดี--- ”

“เอาเถอะ จะเคยฟังมาแล้ว หรือไม่เคยฟังมาก็ตาม แต่เราก็ขอให้เธอเล่าให้ฟังเดี๋ยวนี้แหละ อย่ามัวทำโยกโยอยู่เลย” สุดาคนใจร้อนจิบปากจิบคอ

“เอา - - เล่าก็เล่า คือเรื่องนี้นะนะ สืบเนื่องมาจากพระเจ้าพรหมมหาราชที่เคยเล่ามาแล้ว”

“อ้อ ที่ว่าไล่ตีพวกขอมไปจนถึงพระอินทร์ต้องเนรมิตกำแพงเพชรลงมาก็ใช่ใหม”

“ถูกต้อง เออ อัปสรช่างจำ - - - ที่นี้พระเจ้าพรหมก็เลยยับยั้งพักพลอยู่เพียงนั้นชั่วคราว ต่อมาพระเจ้าพรหมก็เลิกทัพกลับไปยังโยนกมมหานคร อัญเชิญพระองค์ฟังคราษพระราชบิดาขึ้นครองราชย์ตามเดิม แล้วทรงตั้งเจ้าชายทุกขิตกุมารผู้พี่ชายขึ้น

เป็นมหาอุปราช ขนานนามพระนครว่า นครไชยบุรี”

“อ้าว แล้วพระเจ้าพรหมล่ะ ไปอยู่เสียที่ไหน” สุธาซึก
อย่างเป็นห่วง

“พระองค์ก็เสด็จไปสร้างเมืองขึ้นอีกเมืองหนึ่ง เพราะไม่
ไว้ใจข้าศึก เกรงจะยกทัพมารุกรานอีก เมืองที่พระเจ้าพรหมทรง
สร้างครั้งนี้ เป็นท่าเลริมแม่น้ำ แม่น้ำนั้นมีรูปร่างคล้ายฝักฝาง ใหญ่
ติดต่อกับแม่น้ำกก เป็นทางที่พวกข้าศึกอาจยกมา เมื่อสร้างเสร็จ
แล้ว ก็ขนานนามพระนครใหม่นี้ว่า เมืองไชยปราการ ปัจจุบันนี้
กลายเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่เรียกสั้น ๆ ว่าอำเภอฝาง”

ปรากฏว่าทุกคนถึงบางอ้อ

“พระเจ้าพรหมก็เสด็จมาครองราชย์ อยู่ที่นครไชยปราการ
ตอนนั้น แว่นแคว้นโยนกมีสี่มหานครด้วยกัน คือ ไชยบุรีโยนก
นครหลวง 1 เวียงไชยনারายณ์แคว้นขวา 1 เวียงไชยปราการแคว้น
ซ้าย 1 และเวียงปางคำอีก 1 พระเจ้าพรหมมหาราช ครั้นได้
อภิเษกกับพระนางแก้วสุภา แล้วก็ได้พระราชโอรส ทรงพระนามว่า
พระเจ้าไชยศิริกุมาร”

“อ้อ”

“พระเจ้าไชยศิรินี้แหละ ที่เมื่อพระเจ้าพรหมมหาราชสวรรคต
แล้ว ก็ได้ครองราชสมบัติแทนพระราชบิดา ตอนนั้นมีพระชนมายุ
ได้ 48 พรรษา พระนครทั้งนั้นก็มีแต่ความวัฒนาสถาพร มีพระ
เกียรติยศรุ่งเรืองลือชาปรากฏไปทั่วทิศานุทิศ จนกระทั่ง 11 ปี
ล่วงไปจึงได้มีกษัตริย์เมืองสะเทิมในรามัญประเทศ ยกพยุหโยธา
เป็นอันมากข้ามแม่น้ำคงมาทางตำบลโพธิ์สีตัน มีลัทธิทั้งหลายก็มา
กราบทูลเจ้าไชยศิริทรงทราบ เจ้าไชยศิริก็ส่งข่าวไปยังสามพระ
นครให้ยกมาช่วย แต่สู้รบกันอยู่เป็นเวลาหลายเดือน พวกรามัญ
ทั้งหลายยกพลเนื่องหนุนมาไม่ขาด กองทัพโยนกก็ถอยกำลังลงทุกวัน
พระเจ้าไชยศิริได้ให้โหรมาคำนวณดูชะตาเมือง ก็ทราบว่าจะตา
เมืองขาดเสียแล้ว ตกที่สูงสามถานเห็นจะรักษาไว้ไม่ได้”

มีเสียงถอนใจจากผู้ฟังดังเอือกใหญ่ พร้อมกันนั้นสุดาก็ร้อง
“เฮ้อ ” ออกมาดัง ๆ สุมาสีตามติดออกมาอีกประโยคหนึ่ง “น่า
เศร้าแทนจริงแฮะ”

“พระเจ้าไชยศิริทรงทราบเช่นนั้น ก็ตัดสินใจพระทัยคิดจะ

ไปสร้างเมืองใหม่เอาข้างหน้า พระองค์จึงกำหนดให้เสนาม้ายำ
ราชการและราษฎรทั้งหมด รวบรวมเสบียงอาหารทรัพย์สินสมบัติ
ของมีค่าพอเอาติดตัวไปได้ ที่เหลือจากนั้นก็ให้จุดไฟเผาสิ้น มิให้เหลือ
ไว้เป็นของข้าศึก คนทั้งนั้นก็กระทำโดยราชบริหาร”

“ตกลงให้ได้แต่ปฐพีไม่มีคน” อัสสรวา

“ก็จันซี พระเจ้าไชยศิริก็รู้พลครอบครองราษฎรอพยพออก
จากนครไชยปราการแล้ว ครั้นจะขึ้นไปทางเมืองไชยบุรีเชียงแสน
ก็เป็นฤดูฝนน้ำหลาก ข้ามยาก จึงได้มุ่งมาทางตะวันออกเฉียงใต้ทาง
ผาหมีผาแสน แล้วไปถึงดอยชมพู คือดอยดวนซึ่งกลายมาเป็น
เมืองพะเยาเดี๋ยวนี้ พักอยู่ที่ดอยดวนพอหายอิตรภัยแล้ว ก็ยกกองทัพ
ลงมาทางใต้เดินทางรอนแรมเป็นเวลาหนึ่งเดือนเศษ ก็บรรลู่ถึง
แดนเจดีย์ ซึ่งพระเจ้าพรหมมหาราชได้เคยขับไล่ขอมมาถึงที่นั่นใน
กาลก่อนจึงพักพลอยู่ ณ ที่นั่น คือเป็นเมืองร้างตรงปากผิงตรง
ข้ามกับเมืองกำแพงเพชร”

“ชื่อเมืองอะไรก็ไม่รู้” สุมาลีพึมพำ

“ดูเหมือนจะเป็นเมืองแปบ ที่นี้ก็มีชีปะขาวคนหนึ่งมาชี้ที่
ให้พระเจ้าไชยศิริตั้งพระนครทูลว่า “ขอมหาราชเจ้าจงตั้งพระนคร
ยังสถานที่นี้เถิด เพราะเป็นที่ไชยภูมิดีไม่มีข้าศึกศัตรูมาเบียดเบียน
ได้” แล้วชีปะขาวก็อันตรธานหายไป”

“เห็นจะเป็นพระอินทร์อีกละซี” สุดาคนาคะเน

“ใช่ พระเจ้าไชยศิริก็ทรงทราบในพระทัย ว่าสมเด็จพระ
อมรินทราธิราชเสด็จมาชี้ที่ให้ตั้งพระนคร ก็มีความโสมนัสปรีดา

ยิ่งนัก ครั้นถ้วนสามวันแล้ว ก็ให้ผึ้งหลักเมืองตั้งพระนครล้อม
ระเนียดค่ายคูประตูหอรบครบบริบูรณ์ทั้งราชนิเวศน์มณฑลเสวยสถาน
ครั้นสำเร็จแล้ว พระองค์ก็ขึ้นครองนคร ขนานนามเมืองว่า “เมือง
กำแพงเพชร” โดยถือเอานิมิต ที่สมเด็จพระราชบิดาไล่ปราบขอม
ลงมา และพระอินทร์ใช้ให้พระวิษณุกรรมนฤมิตกำแพงกันไว้และ
สถานที่ ที่ชีปะขาวมาชี้ที่ให้ตั้งนั้น ได้ชื่อว่าเมืองไตรดริงษ์ ขณะ
นั้นมีพลเมืองเพียงแสนครัวเรือน ต่างตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำแม่ระมิงค์
ตลอดสบน้ำทั้งสองฝั่ง พระเจ้าไชยศิริครองราชสมบัติในนครนั้น
มีพระนามปรากฏเป็นที่รู้จักว่า “พระเจ้าไชยศิริเชียงแสน” เป็น
ใหญ่ในแคว้นนั้นสืบต่อมา”

“นี่ จันทร ทำไมไม่เห็นเธอย้อนไปพูดถึงตอนที่เจ้าเมือง
สะเทิมเข้ามายึดเมืองไชยปราการอีกล่ะ ตอนหลังเป็นอย่างไร” สุดา
คนช่างสงสัยถามขึ้น

“อ้อ ก็ไม่มีอะไรมากนัก กองทัพเมืองสะเทิมเข้าเมืองไชย
ปราการได้ก็จริงแต่ไม่มีสมบัติหรือผู้คนเหลืออยู่เลย แยกก็ต้องยก
ทัพกลับไปด้วยความผิดหวังเท่านั้น”

สุดาหาวหอดขึ้นมาทันที แต่ยังอุตส่าห์พิมพ์ว่า “ถ้าขึ้น
เล่าต่อไป ก็เห็นจะเข้าไปถึงสมัยท้าวแสนปมโน่น จันทรก็ตาปรือ
จะปิดมิปิดแหล่อยู่แล้ว เอาละ เรานอนกันเถอะแล้ววันหลังค่อย
ต่อใหม่”

“ตกลง” ทั้งสามคนพูดขึ้นพร้อมกัน.

ศึกสองกรุง

จันทร์เป็นคนชอบฝน ดังนั้น การที่มีฝนตกหนัก ๆ มาสองสามวันติด ๆ กันจึงทำให้หล่อนมีอารมณ์ดีขึ้นมาก แต่สุดาเป็นคนกลัวฟ้า ครึ่งใดที่มีเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า ก็จะมีเอามือปิดหูชุกหน้ากับหมอนหนึ่ง จนกว่าจะแน่ใจว่าฟ้าเลิกคะนองแล้วจึงได้ลุกขึ้นมานั่งอย่างปกติ แต่สมุสากับอัสน์นั้นตรงกันข้าม พอเห็นฝนตกมาก ๆ เป็นต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดกระโจมอก โดดลงไปวิ่งเล่นกลางสายฝนเป็นที่สนุกสนาน

วันนั้น ฝนตกหนัก แล้วก็ซาลงในตอนบ่าย ทีนี้ก็เปลี่ยนเป็นตกหิม ๆ ไม้รู้จักขาดเมื่อดัสกที่ สมุสาลีเสร็จจากเล่นน้ำฝนแล้ว แต่งตัวใหม่ ผัดหน้าเสียนวล ลืมบอกว่าเราพากันไปค้างที่บ้านคุณยายของสุดาซึ่งเป็นบ้านสวน คุณยายปรนเปรอพวกเราด้วยอาหารการกินและผลไม้หลายชนิดเช้ายังมีเรือเล็กสำหรับพายเล่นในคูคลองน้อย ๆ ภายในสวนด้วย

สมุสาลีเอื้อมมือไปปิดวิหยอย่างเบือ ๆ แล้วหันมาหาจันทร์ ซึ่งนั่งผืนคูสายฝนที่โปรยลงมาจะปริบกะปรอยเหมือนไม้เต็มใจ

“นี่ จันทร์ เล่าเรื่องพระเจ้าติโลภของเราต่อไปดีกว่า บรรยากศอย่างนี้ไม่มีอะไรดีไปกว่าได้ฟังเรื่องราวจากอดีต”

“จริงซี” สุดาเสริม “พอเอ๋ยถึงพระเจ้าติโลภราชที่ไรอดนึกถึงวันที่เที่ยววัดเจ็ดยอดไม่ได้ รู้สึกจะเป็นภษัตริย์ที่มีชื่อเสียง

องค์หนึ่งของนครพิงค์”

“ถ้าจะเล่าละ” อัสพรกับสุมาลีซิงกันพูด “ขอให้เล่าตอนที่ทำดีกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้ากรุงศรีอยุธยาดีกว่า”

“ตกลง” จันทรพยักหน้าอย่างเต็มอกเต็มใจ ไม่อแงเหมือนครั้งก่อน ๆ เห็นจะเป็นเพราะอารมณ์ดีที่ได้รับละอองฝนอันเย็นฉ่ำมาตลอดวันนั่นเอง

“.....เล่าเป็นตอน ๆ อย่างนี้ดีไปอย่าง ไม่ทำให้เป็นประวัติศาสตร์ ที่จริงหลังจากทัพอยุธยาพ่ายไปครั้งนั้น พระเจ้าติโลกราชก็เสด็จกรีธาทัพไปรบเมืองอื่น และมีเหตุการณ์หลายอย่างทางบ้านเมืองที่น่าสนใจ แต่เมื่ออัสพรเจาะจงจะฟังตอนที่ทำศึกกับกรุงศรีอยุธยา ก็จะข้ามเล่าตอนนี้ก่อน ภายหลังจากที่ยกทัพไปตีเมืองเชียงรุ่งสองครั้ง ทางนครเชียงใหม่กับกรุงศรีอยุธยาก็ส่งคนปลอมตัวเข้าไปฟังข่าวบ้านเมืองของกันและกัน ถ้าเป็นสมัยนี้ก็เรียกว่าแนวที่ห้าหรือจารชน ฝ่ายอยุธยาส่งหาญพรหมสะท้านเข้าไปสืบความในนครพิงค์ ฝ่ายนครพิงค์ก็ส่งหาญไสสูงดัดผมนุ่งผ้าแบบชาวอยุธยาแอบเข้าไปในกรุงศรีอยุธยา”

“เออ น่าสนุกนะ” สุดาหัวเราะ “แล้วได้ความอย่างไรบ้างล่ะ”

“ได้ซี ทางเชียงใหม่จับตัวหาญพรหมสะท้านได้แต่ไม่ฆ่าได้จัดการโกนผมและจับตัวเชียนเสียก็ที่ไม่ทราบ เสร็จแล้วก็ขับเสียจากเมือง แต่ก่อนจะขับหาญพรหมสะท้านไปนั้นทางเชียงใหม่ก็สร้างแต่งอุบายทำเป็นเตรียมทัพจะยกไปทำศึกฝ่ายเหนือ เพื่อให้

หาญพรหมสะท้อนนำความไปแจ้งแก่ทางฝ่ายกรุงศรีอยุธยา”

สุมาลีถามขึ้นว่า “แล้วพระเจ้ากรุงศรีอยุธยายกทัพขึ้นไปจริงหรือเปล่า”

“ยกไปจริง ๆ” จันทรตอบ “แต่ยกไปหลังจากนั้นอีกหนึ่งปี สมเด็จพระเจ้าบรมไตรโลกนาถกับสมเด็จพระอินทราชาราชบุตร ยกพยุหโยธาทัพหลวงขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่โดยทางเมืองเขลางค์ คือเมืองลำปางเตี้ยนี้ แล้วตั้งทัพหลวงที่ริมแม่น้ำฝ่งฟากตะวันออก ฝ่ายพระเจ้าติโลกราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ ก็ยกทัพหลวงออกไปตั้งรับที่เชิงดอยบาพร้อมด้วยกองทัพหัวเมืองทั้งปวง มีทัพพ้อท้าวบุญเรืองเจ้าเมืองเชียงราย ท้าวบุญเรืองนี้เป็นราชโอรสแล้วก็ทัพเจ้ายอดเมืองซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราชเอง ซึ่งให้ไปครองเมืองแจ้ลัก แล้วก็ทัพหมื่นกิ่งดินเชียง ทัพหมื่นหายแต่ท้อง ทัพเมืองพะเยาซึ่งแม่ทัพชื่อว่าพระยาสองแคว ทัพหลังนี้ตั้งอยู่ริมหนองน้ำมีป่าไผ่ล้อมรอบ”

“แล้วทัพกรุงศรีอยุธยาละ” อัสสรถาม “แม่ทัพมีใครบ้าง”

“ฝ่ายกองทัพไทย ก็มีสมเด็จพระอินทราชากับขุนวชิระเจ้าเมืองกำแพงเพชร ขุนราชอาสาผู้รั้งเมืองสุโขทัย สองคนนี้ยกทัพข้างบกเข้าตีทัพพระยาสองแควแห่งเมืองพะเยาในเวลากลางคืน แต่พระยาสองแควรู้ตัวเสียก่อนจึงเตรียมพลไว้พร้อมสรรพ ตัวพระยาสองแควเองก็ขึ้นขี่ช้างพลายเพชรมหาพินายตั้งรับอยู่.....”

สุดาสดอย่างอดไม่ได้ “ตอนนี้แหละสนุกละ”

“ขณะนั้นเป็นเวลาเที่ยงคืน สมเด็จพระอินทราชาก็ได้เสด็จ

พระที่นั่งเข้าชนช้างพระยาสองแคว รัฟลงทั้งสองฝ่ายก็เข้าสัประยุทธ์กันเป็นโกลาหล ที่มีดาบก็ใช้ดาบ ที่มีปืนก็ใช้ปืน และบ้างก็ใช้หน้าไม้หรือธนูยิงต่อสู้กันเป็นสามารถ ในตำนานบอกไว้ว่าเจ้าเมืองแจ้ลักขี่ช้างพลายมงคล หมื่นจำช้อยขี่ช้างพลายขวัญเพชร หมื่นดั่งนครขี่ช้างพลายไชยสงครามและผู้เสนาขี่ช้างพลายภูบาล ทั้งสี่ช้างเข้าสัประยุทธ์กับช้างของสมเด็จพระเจ้าอินทราชา กับช้างของเมืองกำแพงเพชรและช้างของเจ้าเมืองสุโขทัย ช้างทั้งสามของฝ่ายไทยก็ตกลงไปอยู่ในหนองน้ำ ถูกพลฝ่ายเชียงใหม่ระดมยิงทั้งปืนและทั้งหน้าไม้ถูกพลไทยล้มตายเป็นอันมาก คึ้นนั้นเป็นคึ้นข้างแรมเดือนมืด ในที่สุด สมเด็จพระเจ้าอินทราชาก็ต้องกระสุนปืนเข้าที่พระพักตร์แต่

ยังแข็งพระทัยขับช่างพระที่นั่งหนีไปได้”

“แล้วยังไงต่อไป” สุมาลีเร่ง เมื่อเห็นจันทร์หนึ่งไปครู่หนึ่ง

“ทัพฝ่ายไทยหนีไปได้ แต่พวกไพร่พลทางนครพิงค์หลง
รบกันเองเพราะเดือนมืดมองไม่เห็นกัน พอรู้สึกตัวตอนรุ่งสว่าง
ก็ยกติดตามกองทัพไทยไป จนใกล้ทัพหลวงสมเด็จพระบรมไตรโลก-
นารถก็ให้ถอยทัพหลวงกลับไป ฝ่ายพ่อท้าวบุญเรืองกับเจ้าเมือง
แจ้ลัก ก็เข้าไปกราบทูลพระเจ้าไตรโลกราชขอเอาช้างพลายเก่าทำ
กับช้างพลายปานชมพู ไปไล่ติดตามกองทัพอยุธยา แต่พระเจ้าไตร
โลกราชตรัสห้ามไว้มิให้ไป”

“ตกลงตอนนี้ฝ่ายอยุธยาเป็นฝ่ายแพ้” อัปสรทำเสียงอย่าง
ผิดหวัง จันทรจึงหัวเราะ บอกว่า

“การศึกสงครามมันก็อย่างนี้แหละ ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ
เพราะตอนนั้นเรายังรวมกันไม่ได้ ฟังเรื่องต่อไปดีกว่านะ คือฝ่าย
เจ้าหมื่นดงนครกับกองหมื่นเด็กชายที่ไล่ติดตามกองทัพของสมเด็จพระ
อินทราชาไปนั้น พอใกล้จะถึงทัพหลวงของสมเด็จพระบรมไตร-
โลกนารถ หมื่นดงนครก็รายพลเข้าซุ่มอยู่ในป่า พร้อมกับตีฆ้อง
กลองโห่ร้องมิให้ข้าศึกเห็นตัว ทางฝ่ายกองทัพอยุธยาก็คิดว่าฝ่าย
ติดตามมีพลโยธามากนัก ครั้นทัพไทยถอยไป ทัพเชียงใหม่ก็
ไล่ติดตามไปจนถึงเขาพลึง เมื่อไม่ทันก็ยกกลับมา”

“แล้วกองทัพหลวงของสมเด็จพระบรมไตรโลกนารถจะ
ยกไปถึงไหน หรือกลับคืนไปยังกรุงศรีอยุธยาเลย” คำถามหลังนี้
เป็นของสุมาลี

“เปล่า ท้าพลวงของไทยไปตั้งอยู่ที่เมืองสองแคว ต่อมาพระเจ้าติโลกราชก็ยกทัพหลวงไปตั้งล้อมเมืองสองแควไว้ ขุนเพชรขุนรามก็รับอาสาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถออกฝ่าฟันทัพเชียงใหม่ในเวลาเที่ยงคืน นำทัพหลวงออกจากที่ล้อมไปตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำยม”

“อ้าว ทำไมถึงให้ตีหักออกไปได้ล่ะ เสียแรงตั้งล้อมไว้”
สดาว่า

“คงจะเป็นเพราะความประมาทของนายทัพคนใดคนหนึ่ง”
จันทรคาคะเน

“พอความทราบถึงพระเจ้าติโลกราช พระเจ้านครพิงค์ก็ตรัสแก่หมื่นดงนครว่า นายทัพคนใดเจ้าหน้าที่ด่านใดที่กองทัพไทยตีหักออกไปได้นั้น ก็ให้จับเอาตัวมาควักเอาลูกตาออกเสีย เจ้าหมื่นดงนครก็กราบทูลขอพระราชทานอภัยโทษนายทัพนายกองเหล่านั้นไว้ โดยอ้างว่าเป็นเวลากลางคืนเดือนมืด เหลือที่จะป้องกัน ถ้าแม้ว่าพระเจ้าติโลกราชจะไม่โปรดอภัยตนก็จะขอรับโทษแทนทั้งหมด พระเจ้าติโลกราชก็โปรดให้งดโทษแล้วให้ยกทัพหลวงกลับคืนนครพิงค์เชียงใหม่ พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่นายทัพนายกองและไพร่พลตามสมควรแก่ความชอบ”

“แล้วพระยาสองแควที่ชนช้างชนะพระอินทราชาละ จันทรได้รับบำเหน็จรางวัลพิเศษอย่างไรบ้าง” เสียงถามเป็นเสียงของอัปสร จันทรจึงหันไปตอบว่า

“อ้อ ได้ซี พระเจ้าติโลกราชได้พระราชทานเมืองงาว

เมืองแพร่ และแคว้นลาวน่านให้ครอบครองใจล่ะ”

“จันทน์ก็ดีแล้ว.....” สูดายยกหน้า “แน่ะฝนหายพอดี เราเตรียมตัวกลับบ้านเถอะ”

ศึกท้าวช้อย

“ในการศึกสงคราม ไม่มีคำว่ายุติธรรม”

วันนั้นอากาศพยับโหมมทั้งวัน บางขณะก็มีฝนตกลงมาหิม ๆ แล้วก็หายไป ตก ๆ หยด ๆ อยู่เช่นนั้น จนเราไม่สามารถจะออกไปเที่ยวข้างนอกได้ พอรับประทานกลางวันเสร็จสุดาก็พาจันทร์ กางร่มมาหาที่บ้าน ตามติดมาด้วยอัปสร และสุมาลีครบชุด พอปฏิสันถาร กันคนละคำสองคำ สูดาก็เปรยออกมาดัง ๆ ตามข้อความที่เขียนไว้ข้างบน ทำให้พวกเราหันมามองตากันอย่างงง ๆ

“อะไรกัน ดา อยู่ ๆ ก็พูดถึงเรื่องสงครามกับความยุติธรรม ขึ้นมาเฉย ๆ มีอะไรเกิดขึ้นรี” ดิฉันถามด้วยความสนใจ เพราะ ร้อยวันพันปี สูดจะพูดเรื่องเป็นหลักเป็นฐานสักครั้งหนึ่ง

“อ้อ เมื่อที่จันทร์เขาแย้มออกมาว่า หมื่นโลกสามล้านฆ่า หลาน เราก็เลยปลงอนิจจังไปอย่างนั้นเอง.....งั้นละ จันทร เมื่อ ก็ผลัดกับพวกเราว่าให้ถึงบ้านอสิฯ เสียก่อนถึงค่อยเล่าเรื่องนี้ นี่ก็มาถึงแล้ว พร้อมหน้าที่เดียว” สูดกระตุ่นจันทร์ให้ทำหน้าที่เป็น “ผู้เล่า” ตามเคย เลยถูกต้องว่าจากจันทร์นัดหมายว่าใช้คำไม่ถูก

“นี่ รู้ไว้ด้วยสิว่า คำว่า “ผลัด” นะ เขาใช้สำหรับการ เปลี่ยนใหม่ เช่นผลัดเสื้อผ้า ผลัดเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ เป็นต้น ส่วนคำว่า “ผัด” ซึ่งหมายถึงการเลื่อนรอเวลาไม่ต้องมี “ล” กล้า จำไว้นะ”

“แหม แม่นักปราชญ์” สุมาลีเยาะเย้ย “ถือว่าเรียนอักษร-
ศาสตร์ใช้ใหม่ล่ะทำไมมาเทศนา”

“อ้าว เพื่อนฝูงกันมันก็ต้องเตือนมั้งนี่นา ถ้าพวกเราไม่เตือน
กันเองจะให้ใครมาเตือน เหมือนอย่างวันนั้น ฉันเกิดไปเห็นสุภาพ
สตรีท่านหนึ่งแต่งตัวดี - ดี แต่ลืมนรูดชิพระไปร่งหลัง มองเห็น
เปิดติคั๊ดสีชมพูวับ ๆ แวบ ๆ เรากระอักกระอ่วนอยู่นานกว่าจะ
สะกิดให้แกรู้ตัว กลัวแกจะกระดาก ในที่สุด เลยกระซิบบอก
เพื่อนที่มาด้วยให้ค่อย ๆ เตือน แหม หน้ายังงี้แดงเป็นลูกตำลึงสุก
ทีเดียว”

“นี่ อย่างนอกเรื่องซี เล่าเรื่องหมิ่นสามล้านฆ่าหลานนั่นที่
เถอะ ทำไมถึงได้ฆ่าละบอกหน่อยซี”

จันทร์ยิ้มกับอัปสร แล้วก็ปฏิบัติตามโดยดี

“เรื่องนี้ก็เกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช นั้นแหละเธอ
พอขึ้นครองราชย์ไม่นานก็เกิดเรื่องไม่หยุด ครั้งแรกแสนานเป็น
กบฏ ต่อมาก็ท้าวช้อย ท้าวช้อยหรือท้าวสิบนี่ก็เป็นน้องสุดท้อง
ของพระเจ้าติโลกราชเอง ที่เคยเล่าว่ามีพี่น้องด้วยกันสิบคนไงละ
พระเจ้าติโลกราชหรือท้าวลกคิดปฏิวัติรัฐประหาร แย่งราชสมบัติ
มาจากพระเจ้าสามฝั่งแกนผู้บิดา แล้วเนรเทศไปไว้ที่เมืองสาด....”

“อ้อ จำได้แล้ว ที่เล่าไว้คราวก่อนอย่างไรเล่า เออ แล้ว
เป็นอย่างไรต่อไปอีก” สุมาลีขยับเข้าไปใกล้จันทร์อีกนิดหน่อย
ส่วนสุดาลงนอนเขลงบนเก้าอี้ผ้าใบทำตาลอยมองออกไปทางช่อง
หน้าต่างอย่างคนช่างฝัน

จันทร “ที่นี้ความก็รู้ไปถึงหูท้าวช้อยที่ครองเมืองฝางอยู่ ได้ทราบท้าวลกผู้พิเคราะห์ทำการแย่งชิงราชสมบัติก็แค้นเคืองเป็นยิ่งนัก จึงสั่งการให้เสนาอำมาตย์เดินทางไปรับเสด็จพระเจ้าสามฝั่งแกนมาจากเมืองสาต พามาประทับที่เวียงเมืองฝาง แล้วก็เตรียมไพร่พลไว้รับมือกับพี่ชาย คงจะมีการทำทลายกันอยู่ในที่ด้วย พร้อมกับตั้งแข็งเมืองไม่ยอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้านครพิงค์องค์ใหม่.....”

สุดา “เลยท้าวลกก็พิโรธ ลุกขึ้นกระที่บบาท.....”

จันทร “แหม อย่าพูดเป็นเล่นซี ที่นี้ทางฝ่ายพระเจ้าติโลกราช เจ้านครพิงค์ พอรู้ว่าเจ้าท้าวช้อยแข็งเมืองมีหน้าซ้ำยังไปรับพระบิดาเข้าไปไว้ในเวียงฝาง เป็นการท้าทายเข้าอีกก็กริ้วนัก จึงรับสั่งให้หมื่นหาญแต่ท้าวผู้ครองนครเขลางค์ ถือพลหนึ่งหมื่น ยกไปตี

เมืองฝาง.... ” หยุดถอนหายใจนิดหน่อย แล้วเล่าต่อ “.... ..
ชาวฝางพอรู้ข่าวก็ยกทัพออกโจมตีทัพพม้านาญแต่ท้องขณะเดินทาง
คือ เข้าตีแบบกองโจรโง่งม ทัพพม้านาญแต่ท้องไม่ทันรู้ตัวก็แตก
พ่ายไป ความทราบถึงพระเจ้าติโลกราช พระองค์ก็ทรงมีกระแส
รับสั่ง ให้พม้านาญสามล้าน ถือพลสี่หมื่นเศษยกไปตีเมืองฝาง”

อัปสร “แม่ พลสี่หมื่นนี้ไม่ใช่เล็กน้อย ท้าวช้อยเห็นจะสู้
ไม่ไหว”

จันทร์ “ก็แน่ละซี เมืองฝางมีคนน้อยกว่าตั้งแยะที่ไหนจะ
สู้ไหวละ ทัพของเจ้าพม้านาญสามล้านก็ยกเข้าปล้นเวียงฝาง จับ
ตัวพระเจ้าสามฝั่งแกน นำไปยังนครเชียงใหม่ ส่วนเจ้าท้าวช้อย
พระอนุชานั้นหลบหนีไปได้.....”

สุมาลี “โธ่ ไม่พอกี่เลย นี่แหละเขาว่าแข่งบุญแข่งวาสนา
นะมันแข่งไม่ได้ขึ้นแข่งก็ต้องแพ้ก๊วยตัวอย่างเจ้าท้าวช้อยนี่แหละ ที่
จริงตัวเองนะรักพ่อ ทนไม่ได้ที่จะเห็นพ่อถูกพี่ชายเนรเทศไปอยู่
เมืองเล็ก ๆ อย่างนั้น”

สุดา “ก็บอกแล้วโง่งม ว่าในการศึกสงคราม ไม่มีคำว่ายุติ
ธรรมหรือศีลธรรมอะไรกันละ ใครชนะก็นับว่าดี ใครแพ้ก็เสีย
คนไปเลย”

จันทร์ “แต่บางคนเขาว่าเป็นเพราะบุญวาสนาของคน เวลา
เขากำลังรุ่งโรจน์อย่าได้เข้าไปขวางที่เดียว แล้วก็คนเราไซ้ว่าจะรุ่งเรือง
ไปตลอดชีวิตก็หาไม่ มันก็มีขึ้นมีลง มีเจริญมีเสื่อมด้วยกันทั้งนั้น
พระเจ้าติโลกราชกำลังดวงดี ชะตาขึ้นสูงแล้ว พระอนุชาสับบุญไม่

ไหวก็ต้องแพ้นั่น เจ้าท้าวช้อยได้หนีไปถึงเมืองเทิง คืออำเภอ
เทิงเดี๋ยวนี้ เมืองนี้เจ้าเมืองชื่อว่าหมื่นเทิงสามขนาน มีความรักดี
ต่อเจ้าท้าวช้อยเป็นยิ่งนัก แต่เจ้าท้าวช้อยไม่มีวาสนา ดังนั้นเมื่อ
หมื่นโลกสามล้านยกทัพติดตามไปถึงเมืองเทิง ก็ได้สู้รบกันเป็น
สามารถกับท้าวช้อย แล้วในที่สุด ท้าวช้อยก็สิ้นพระชนม์ในที่รบ.....”

สุมาลี “โธ่ น่าสงสาร ตายแต่ยังหนุ่มยังแน่นอยู่”

อัปสร “เอ๊ะ ทำไมไม่รู้ที่ท้าวช้อยนั้นยังหนุ่มอยู่ เคยเห็น
รึ”

สุมาลี “บ้าจริง ใครจะเห็นล่ะ ก็เดาไปยังนั่นเอง เป็นอนุชา
องค์เล็กก็ต้องหนุ่มนะซี ไช้ไหม จันทร”

จันทร “ฮือ ก็เห็นจะเป็นอย่างนั้นแหละ”

สุดา “เล่าต่อไปดีกว่านะ อย่าไปสนใจกับคนมโนภาพแรง
หน่อยเลย”

จันทร “พอเจ้าท้าวช้อยสิ้นพระชนม์ในที่รบ หมื่นเทิงสาม
ขนานก็เกิดมุมนะที่จะผจญกับพระเจ้าติโลกราชให้ถึงขั้นแตกหัก
หลังจากได้นั่งนึกนอนตรองอยู่หลายเวลา ก็เกิดความคิดขึ้นมา.....”

อัปสร “เกิดคิดยังไงอีกล่ะ ยกทัพกลับไปตีกับหมื่นโลก
สามล้านจันทร”

จันทร “เปล่า ไม่ยกกะไร หมื่นเทิงสามขนานแກຣຸດີว่
ลำพังทัพเล็ก ๆ นะสู้กับทัพนครพิงค์ไม่ชนะแน่ ตอนนี้แກຣຸດ
คิดการที่ไม่เกิดมงคลให้แก่ตนเอง....”

สุดา “ก็คิดยังไงล่ะ แหม เรารือยากรู้จะตาย”

จันทร์ “ก็คิดซึกศึกต่างด้าวท้าวต่างแดนนะซี ตอนนั้น-เชียงใหม่ยังไม่ขึ้นกับใคร หมิ่นเทิงสามขนานก็ลอบมีหนังสือลับให้คนนำไปถวายสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ขอพระบรมเดชานุภาพเป็นที่พึ่ง....”

อัปสร “เออละซี ที่นี้จะไต่ยุ่งกันใหญ่ และพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาโปรดว่ากระไรละเธอ เอ๊ะ ตอนนี่ซึกตื่นตื่น”

จันทร์ “พระบรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงทราบข่าวทุรยุคอันมีในมหารัฐประเทศ ดังนั้น ก็มีใ้รื้อข้า โปรดให้ยกทัพหลวงขึ้นไปอยู่ ณ เมืองเชียงทองและทัพหน้าไปถึงตำบลสบตั้นคือปากห้วยแม่ตั้น และทัพหนุนยกไปถึงตำบลบ้านโคน....นี่ท่านทั้งหลายบัดนี้ก็หมดเวลาเสียแล้ว ขอได้โปรดรอฟังตอนต่อไปคราวหน้าเถอะนะ วันนี้ข้าพเจ้ามีนัดต้องกลับไปถึงบ้านไม่เกินบ่ายสี่โมง พอตีฝนก็หายแล้วด้วย”

สุดา สุมาลี และอัปสร พุดพร้อมกัน

“ฉันก็ลา อาทิตย์หน้าพบกันใหม่”

เมื่อพระเจ้าเชียงใหม่ต้อนรับฝรั่ง

เรื่องราวของ ดร.แดเนียล แมคกิลวารี มิชชันนารีคนแรก ที่เดินทางไปถึงเชียงใหม่ ทำให้พวกเรารู้สึกทึ่งมาก แต่เวลาอันมีจำกัด ทำให้จันทร์ไม่สามารถจะเล่าให้ละเอียดได้ในวันเดียว จึงได้มีการ “นัดพบ” กันขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อต่อเรื่องที่ค้างไว้ ณ ที่สวนสัตว์ดุสิตเขาดินวนา ภายใต้ร่มโอศกริมสระน้ำอันร่มรื่น

สุดา “นี่ จันทร์ คราวก่อนเธอเล่าถึงตอนหมอแดเนียลจะเข้าเฝ้าเจ้าเชียงใหม่แล้วยังไงไม่เป็นไปอย่างนี้นึก เพราะเหตุอันใดโปรดแถลงหน่อย”

จันทร์ “ก็ได้ เป็นไรมี ก็ว่าตอนที่หมอแดเนียลเดินทางไปถึงเชียงใหม่ เจ้าหลวงเพอญไม่อยู่ เจ้าหลานชายที่มีหน้าที่รับผิดชอบแทนไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไรก็เลยหลบไปบ้านนอก แต่ในที่สุด เมื่อเจ้าหลวงกลับมาก็ได้จัดการต้อนรับตามสมควรจนกระทั่งเดินทางกลับ การเดินทางครั้งนั้นถือว่าไปสำรวจเพื่อเตรียมไปทำงานเผยแพร่ต่อไป ต่อมาอีกสามปีจึงได้พากันเดินทางขึ้นไปเป็นคณะ ทั้งนี้ โดยทางกงสุลอเมริกันได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ ช่วยนำหนังสือขึ้นทูลเกล้าถวายในหลวง ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเปิดสำนักขึ้นที่เชียงใหม่”

สุมาลี “แล้วในหลวงทรงอนุญาตหรือเปล่า”

จันทร์ “ในหลวงทรงให้คำตอบว่า อำนาจในเรื่องนี้มีได้
อยู่ที่พระองค์ท่าน เพราะพระองค์ท่านยังไม่สามารถจะบังคับ
ประชาชนชาวเชียงใหม่ในเรื่องของมิชชั่นได้ ขณะนั้นเจ้าหลวงก็ยัง
พักอยู่ในกรุงเทพฯ ถ้าเจ้าหลวงยินยอมรัฐบาลไทยก็ไม่ขัดข้อง เพราะ
ฉะนั้น ขอให้ไปเฝ้าพระเจ้าเชียงใหม่ ซึ่งในหลวงโปรดเกล้าให้
พนักงานไปด้วยคนหนึ่ง เพื่อจะได้กลับไปรายงานกราบบังคมทูล
ให้ทรงทราบ ดังนั้น หมอแดเนียลกับคณะจึงพากันไปที่ท่าน้ำซึ่ง
กระบวนเรือของเจ้าเชียงใหม่จอดอยู่ ในเช้าวันเสาร์ พระเจ้า
กาวิโลรสพระเจ้าเชียงใหม่ ก็แต่งกายแบบพื้นเมืองตามสบายของ
ท่าน คือนุ่งผ้าแต่ไม่สวมเสื้อ มีผ้ายี่โป่พาดบ่า มีไม้ถืออันเล็ก ๆ
ออกมาต้อนรับนายแพทย์ชาวอเมริกันที่ท่าน้ำ.....”

อัปสร “ท่านทำยังไงบ้างละ เมื่อพบกับฝรั่ง”

จันทร์ “ท่านก็ทรงยื่นพระหัตถ์ให้จับ แล้วก็ประทับนั่งไขว่ห้าง รับสั่งถามถึงกิจธุระของหมอแดเนี่ยลกับหมอบลัดเลย์ ซึ่งคนทั้งสองก็ได้ทูลอธิบายถึงเจตจำนงที่จะขออนุญาตจัดตั้งสถานมิชชันนารีที่เชียงใหม่ ซึ่งได้เคยทาบถามมาหลายครั้งแล้ว เจ้าหลวงรู้สึกจะทรงยอมให้มีการปลูกสร้าง คือการสร้างโรงเรียน สถานพยาบาล และสำนักงานสอนศาสนา อันนี้เห็นว่าพระองค์ทรงเล็งเห็นการณ์ไกลอยากจะให้บ้านเมืองเจริญขึ้น ดังนั้นในปี 2409 เดือนมกราคม หมอแดเนี่ยลพร้อมด้วยคณะและผู้ติดตามก็ได้เดินทางโดยทางเรือขึ้นไปจังหวัดเชียงใหม่อีกเป็นคำรบสอง คราวนี้ท่านได้สมรสแล้วกับบุตรสาวของหมอบลัดเลย์ การเดินทางใช้เวลาถึงสามเดือน”

สุดา “ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้นะ สิบบแปดชั่วโมงก็ถึง”

จันทร์ “นั่นซี ที่นี้เชียงใหม่สมัยโน้นนะเธอ มันเต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บชุกชุมที่สุด ชาวเมืองก็ใช้ยาสมุนไพรบ้าง น้ำมันดีบ้าง ตลอดจนการเช่นผีเลี้ยงผีกันไปตามเรื่องตามราว หมอแดเนี่ยลต้องผจญกับอุปสรรคมากมายในการทำงานของแก ก็อย่างที่เคยเล่าให้ฟังคราวก่อนแล้ว ไหนภรรยาที่จะคลอดบุตร ที่อยู่ก็เป็นเพียงศาลาไม้โล่ง ๆ มีฝาสามด้าน มีระเบียงต่อออกไปราวหกฟุต ตัวศาลายาว 20 ฟุต กว้าง 12 ฟุต ใช้เป็นทั้งห้องนอน ห้องอาหาร ห้องรับแขก และเป็นสำนักงานไปด้วย ห้องครัวกับห้องน้ำต้องสร้างขึ้นใหม่

สุมาลี “น่าเห็นใจนะ ความยากลำบากของพวกหมอสอน

ศาสนา”

จันทร์ “แต่เขาก็ได้รับผลคุ้มค่า เธอไปดูสิเดี๋ยวนี้มีคริสเตียนในภาคเหนือเท่าไร นอกจากจะต้องอยู่อย่างคับแคบแล้ว พวกเขายังต้องเผชิญกับประชาชนชาวเชียงใหม่ที่พากันยกโขยงมาดู “กุลวาชาว” คือพวกฝรั่งกันเนืองแน่นทุกวัน ก่อความรำคาญให้เขาเป็นอันมาก แต่พวกนี้เขามีจุดประสงค์มาเพื่อการเผยแพร่ศาสนา เขาก็ต้องอดทนไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากรำคาญ ในที่สุด หมอแดเนียลก็ได้รับความสำเร็จดังที่เล่าให้ฟังมาแล้ว”

อัปสร “แล้วเจ้าหลวงล่ะ ไม่ว่าดอกหรือ ที่เห็นฝรั่งนำศาสนาอื่นเข้าไปเผยแพร่”

จันทร์ “ท่านก็ทรงชำเลื่อง ๆ อยู่เหมือนกัน แต่เจ้าหลวงทรงคุ้นกับคนพวกนี้มาก่อนตลอดจนเจ้าหญิงทิพเกสรและเจ้าหญิงอุบลวรรณพระธิดา ก็คุ้นกับฝรั่งพวกนี้เป็นอย่างดี ตอนที่หมอแดเนียลแต่งงาน ก็ได้ส่งเค้กไปถวายเจ้าหญิง และเจ้าหญิงก็เคยเสด็จไปเยือนหมอถึงที่พักตอนที่หมอไปถึงเชียงใหม่ แรกๆ นะเธอ เอายาควินินไปมากมายเพื่อปราบมาเลเรีย แล้วยังต้องรักษาโรคคอกพอกซึ่งเป็นกันมาก เพราะขาดอาหารทะเล พอรักษาหายเข้าสักคนหนึ่งก็เลื่องลือกันขนานใหญ่ พวกกะเหรี่ยงและชาวเขาก็พากันมาขอให้ปลูกฝิ่นให้ ส่วนเชื้อหนองนั้นสมัยก่อนยังไม่มีตู้เย็นก็ใช้วิธีส่งสะเก็ดแห้งไปจากกรุงเทพฯ นับว่าครั้งนั้น คนเชียงใหม่รอดชีวิตจากโรคไข้ฝีดาษเป็นจำนวนมาก”

สุดา “เอ๊ะ จันทร์ แล้วหมอแดเนียลแก่ไปช่วยแต่ชาวเชียง-

ใหม่เท่านั้นแหละรีแล้วชาวเมืองอื่นอีกล่ะ”

จันทร์ “ตามบันทึกของท่านนะ บอกไว้ว่าได้เดินทางไปถึง เชียงรุ่ง แล้วก็หลวงพระบาง อันนี้น่าชมความอุตสาหะวิริยะของ หมอแดเนียลเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเดินทางอันแสนจะทุรกันดาร ครั้งนั้น เป็นเรื่องยากยิ่งนัก ต้องขึ้นเขาไม่รู้ว่ากี่ลูก บางตอนต้อง ลงลุยน้ำข้ามลำธาร นับได้ถึง 49 แห่ง ทุกวันนี้มีคนไทยไม่กี่คน นักที่กล้าเดินทางไกลแบบทุรกันดารอย่างท่าน”

สุมาลี “น่าสนุกนะ เดินทางอย่างนักผจญภัยหรือนักสำรวจ ซึ่งบางครั้งก็เกือบจะเอาชีวิตไม่รอด แล้วหมอแดเนียลนี่แกอยู่ใน เมืองไทยนานมากไหมเธอ”

จันทร์ “นานหรือไม่นานก็สามรัชกาลนะแหละ คือตั้งแต่ รัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 6 คือตั้งแต่ปี พ.ศ.2401 จนถึงปี พ.ศ.2454 หนังสือประวัติของหมอชื่อ “กึ่งศตวรรษในหมู่ชนชาติไทยและ ลาว” เป็นหนังสือที่มีประโยชน์มาก แต่เสียดายที่ฉันยังไม่เคยอ่าน ไม่รู้จะไปหาอ่านได้ที่ไหน”

อัปสร “ถึงว่าซี เราก็อยากอ่านเหมือนกัน จะได้รู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสมัยโน้นซึ่งไม่มีใครบันทึกไว้ แต่อย่าให้มันเป็นการ ดูถูกดูหมิ่นกันหน่อยเลย อย่างนั้นมันก็ไม่ดี....จริงไหม จันทร์ อย่างการบันทึกให้ร้ายคนโน้นคนนี้ หรือบิดเบือนความจริงจน เกลียดที่สุด”

จันทร์ “อย่างเรื่องที่เจ้าหลวงสั่งประหารน้อยสัญญา กับหนานชัย จนทำให้ชาวเมืองไม่กล้าไปเกี่ยวข้องกับหมอแดเนียล

และครอบครัวอีกต่อไป แม้แต่จะหาจ้างคนให้เดินทางไปส่งหนังสือที่กรุงเทพฯ ก็ไม่สามารถจะหาได้และทุกครั้ง หมอก็ได้บันทึกไว้ในสมุด จนกระทั่งมีชาวพม่าหรือไทยใหญ่ผู้หนึ่งซึ่งนับว่ากล้าหาญพอควร ได้รับอาสาทำนายหมายไปส่งให้เพื่อนชาวฝรั่งด้วยกันที่กรุงเทพฯ อย่างนี้เราก็ทราบได้ทันทีว่า เชียงใหม่สมัยนั้นกับกรุงเทพฯ ไกลกันยิ่งกว่าเรากับอเมริกาเดี๋ยวนี้ จะติดต่อส่งข่าวถึงกันได้ก็โดยใช้คนเดินทางนำส่งเท่านั้น”

สุดา “ฉันติดใจเรื่องการเผยแพร่ศาสนาของหมอแคนเนี่ยลว่าจะมีวิธีต่อสู้กับการขัดขวางของพระเจ้าเชียงใหม่อย่างไรบ้าง เรื่องแพ้นะนี่รู้แล้ว แต่ดูเหมือนว่าก่อนที่จะได้ชัยชนะ ก็ได้เผชิญหน้ากับเจ้าหลวงต่อหน้าข้าหลวงที่ไปจากกรุงเทพฯ ไม่ใช่หรือ”

จันทร์ “เธอเ็นจำเก่ง และก็ขอให้รู้ไว้เสียด้วยว่า เจ้าหลวงไม่ยอมรับว่าการที่สั่งให้ประหารชีวิตคริสเตียนทั้งสองนั้น เป็นเพราะเขานับถือศาสนานั้น แต่ประหารเพราะเขาขัดพระราชโองการ ไม่ยอมไปทำงานในวันอาทิตย์ และยังประกาศต่อไปว่า จะขับไล่พวกมิชชันนารีที่ทำการสอนศาสนาอีกด้วย แต่ในที่สุด พระองค์ท่านก็เป็นฝ่ายแพ้ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้ว เรื่องราวของหมอแคนเนี่ยลยังมีอีกอาทิตย์หน้า ฉันจะเล่าถึงตอนที่หมอเข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์กับเจ้าหญิงธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ วันนี้เห็นจะยุติที่”

เป็นอันว่าพวกเราต้องอดใจรอต่อไปจนกว่าจะถึงวันนัดหมาย

ช่างเจ้าหลวงลำปาง

สุดาปรารภกับเพื่อน ๆ ว่าอยากจะชมการแสดงช่างที่จังหวัดสุรินทร์นานมาแล้วแต่ไม่มีโอกาส เพราะมีอุปสรรคหลายอย่าง แต่ถึงกระนั้น ก็ยังหวังอยู่เสมอว่าจะต้องไปชมสักครั้งหนึ่งให้จงได้ ที่นี้ตอนที่ยังไม่ได้ไปนี้แหละ เธอก็เป็นโรคชนิดหนึ่ง คือโรคคลั่งช่างชอบเดินไปดูที่สวนสัตว์เขาดินวนาในวันอาทิตย์ แล้วก็หาหนังสือเกี่ยวกับช่างมาอ่าน จนจันทร์สงสาร เลยรับว่าจะเล่าเรื่อง “ช่าง” ให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

ดังนั้น พอได้เวลากำหนดนัด พวกเราทั้งชุดก็ไปรวมกันอยู่ ณ สถานที่แห่งใหม่คือใต้ต้นมะพร้าวริมสระอันเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณบ้านญาติผู้ใหญ่ของสุมาลีที่พระโขง บ้านนั้นอยู่ติดกับชายทุ่ง มีลมพัดเย็นสบาย เหมาะกับเรื่องที่จันทร์จะเล่าให้ฟังเป็นที่สุด

จันทร์ “ที่ฉันเจาะจงจะเล่าเรื่องช่างในวันนี้ ก็เพราะตั้งแต่เด็ก ๆ มาแล้วที่ช่างเป็นจุดสนใจของพวกเรา เด็ก ๆ เป็นอันมาก พอเห็นเขานำช่างมาจากป่า เป็นต้องวิ่งดูกันเกรียวกราวไปหมด เวลาเขาพาช่างไปจัดซุงที่ลำน้ำปิง ก็ไปยืนดู รู้สึกสงสารที่มันถูกควาญเอาขอสับเลื่อยไหลโซม บางทีมองเห็นถนัดว่ามันยืนน้ำตาไหล แต่ไม่ยกหันมาทำร้ายเจ้าของหรือเธอ เขาว่าช่างตัวมันใหญ่แต่ใจมันเล็กนิดเดียว ช่างบางตัวรู้ภาษาราวกับคน เช่นช่างพลาย

กุนะของเจ้าหลวงลำปางเป็นต้น”

สุดา “ชื่อชอบกล พลายกุนะมีบทบาทมากมายนักรี จันทร”

จันทร “เป็นช่างที่ได้ชื่อว่ารู้ภาษาคน แรกที่สุดเป็นช่างของเจ้าหลวงลำปางแล้วที่นี้เจ้าหลวงลำพูนก็มีไ่ก่ชนตัวหนึ่ง นัยว่าเป็นไ่ก่ชนที่มีชื่อเสียงมาก ชนชนะมาไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่ครั้ง ที่นี้เจ้าหลวงลำปางก็เกิดอยากจะได้ไ่ก่ชนตัวนี้ แต่ขอซื้อกับเจ้าหลวงลำพูนท่านก็ไม่ยอมขายนอกจากจะขอแลกกับช่างกุนะ”

สุมาลี “แห่ม ไ่ก่ตัวนิดเดียว ใครเขาจะเอาแลกกับช่างล่ะ”

จันทร “แต่เจ้าหลวงลำปางยอม เพราะท่านรักไ่ก่ตัวนั้นมากมายเหลือเกินก็เลยตกลงยอมแลกช่างกุนะกับไ่ก่ชนตัวนั้น เจ้าหลวงลำพูนก็เลยได้ช่างกุนะไปเสีย”

อัปสร “แล้วยังไง”

จันทร “ที่นี้ก็หาความชังมาประจำจะให้เลี้ยงดูเจ้าพลายกุนะ แต่เลือกคนมาก็คน ๆ ก็เลี้ยงเจ้ากุนะไม่ได้ เพราะมันไม่ชอบใจ ในที่สุดก็มีสองฝัวเมียชาวบ้านนอกคู่หนึ่งขันอาสาเข้ามารับจ้างเลี้ยงดูเจ้าพลายกุนะ ก็ปรากฏว่าเจ้าพลายกุนะยินยอมเชื่อฟังเป็นอันดี เจ้าหลวงลำพูนจึงได้มอบเจ้าพลายกุนะไปอยู่กับสองฝัวเมียที่บ้านนอก โดยให้ค่าจ้างเลี้ยงพอสมควร”

สุดา “เมื่อไหร่จะถึงตอนดีเสียทีล่ะ”

จันทร “เดี๋ยวซี ใจร้อนไปได้ ที่นี้สองฝัวเมียแกก็ตั้งอกตั้งใจเลี้ยงเจ้าพลายกุนะด้วยความรัก แกรักมันเหมือนลูก เข้าขึ้น เจ้ากุนะจะเดินโทง ๆ มาที่เรือนของสองฝัวเมียยืนงวงยาวของมันขึ้น

ไปที่นอกชาน เป็นอันรู้ว่ามันมาขอข้าวกิน นางล่าซึ่งกำลังนั่งข้าวเหนียวอยู่บนเรือนก็จะร้องบอกกับเจ้ากุนะว่า “ลูกเอ๋ย แม่เพิ่งข้าวยังไม่สุกเลย เอาไว้สักครู่หนึ่งถึงค่อยมานะลูกนะ” เจ้ากุนะก็ถอยไปอย่างกับมันจะรู้ภาษา พอข้าวสุกแล้ว เขาก็เรียกมันมากิน มันกินข้าวที่ละมาก ๆ และชอบกินข้าวเหมือนคนด้วย”

อัปสร “แปลกจริง นอกจากข้าวมันกินอะไรอีกบ้าง”

จันทร์ “ก็กินกล้วยกินอ้อยเหมือนช้างอื่น ๆ แต่ที่แปลกก็คือมันรู้ภาษาคน และรักคนเลี้ยงของมันเหมือนกับรักพ่อแม่ ใครจะมาแตะต้องไม่ได้เป็นอันขาด สองผัวเมียนั้นก็รักมันมาก ไปทำอะไรก็เอาไปด้วย ตาผัวเวลาไปเที่ยวกินเหล้าก็พาเจ้ากุนะไปด้วย ทั้งคนทั้งช้างกินเหล้าเมาประมาดด้วยกัน บางทีตาผัวเมามากเดินไม่ไหว เจ้าพลายกุนะก็ใช้วงของมันเกี่ยวเอาร่างของคนเลี้ยงตัวขึ้นมากอดไว้แล้วพามาส่งถึงบ้านเลยทีเดียว ดังนั้นนางล่าแกล้งเลววางใจได้ว่า ถ้าผัวของแกไปเที่ยวกับเจ้าพลายกุนะแล้ว เป็นต้องได้กลับมาโดยปลอดภัยทุกครั้ง”

สุมาลี “เหมือนคนนะเธอนะ ไม่น่าเชื่อว่าสัตว์เดรัจฉานแท้ ๆ จะทำได้ถึงเพียงนี้”

จันทร์ “ก็ยั้งจันนะซี ที่นี้ ชื่อเสียงของเจ้ากุนะก็เป็นที่รู้จักทั่วจังหวัดลำพูนเพราะมันรู้ภาษาคน ช่วยทำงานก็ได้ รักเจ้าของก็รัก ซ้ำยังมีกตัญญูรู้คุณยิ่งกว่าคนบางคนเสียอีก วันหนึ่งนะ มีผู้ชายบ้านเดียวกับสามีนางล่าคนเลี้ยงของเจ้าพลายกุนะนี้แหละ ตาแก้วคนนี้ไม่ค่อยชอบหน้าสองผัวเมียนี้สักหรอก เพราะตะแกลเป็น

คนขี้อัจฉา.....”

สุดา “คนขี้อัจฉาละก้อเป็นอย่างนี้แหละ ตาแก้วแกคงจะ
อิจฉาสองผิวเมียที่แกมีข้างน่ารักไซ้ไหมล่ะ”

จันทร์ “ก็เห็นจะเป็นอย่างนั้น ที่จริงก็ไม่เห็นจะนำอิจฉา
หรือกนะ คนเขารักสัตว์ปรานีสัตว์ สัตว์มันก็รักตอบ แปลกหน่อย
ก็ที่มีันรู้ภาษาพูดกันรู้เรื่องเท่านั้น แต่อีตานี้แกจะนึกยังงใจของแก
ก็ไม่รู้ วันหนึ่งตาผัวไปทำไรก็พาเอาเจ้ากุนะไปด้วย ตาแก้วก็กิน
เหล้ากรึ่มกร้ามามีเดียวพอเจอหน้าผัวนางล่ำก็เอ่ยปากชวนวิวาท
ทันที ตาผัวนางล่ำจะพูดดีด้วยยังงี้ ๆ แกก็ไม่ยอมดี จนที่สุดผัว
นางล่ำก็อดโทสะไม่ได้ เข้าชกต่อยกันเป็นพัลวันไปทีเดียว

สุมาลี “เออ คนอย่างนี้ก็มีด้วย”

จันทร์ “โธ ทำไมจะไม่มี คนเราลองเหล้าเข้าปากละก้อ
เป็นไปได้ทุกอย่างแหละเธอ เจ้าพลายกุนะก็โผล่มาจากไหนไม่ทราบ
พอมันเห็นคนเลี้ยงลูกคนอื่นทำร้ายทั้งยังได้ยินเสียงเจ้าของร้องเรียก
ให้ช่วยเสียงขรม ผัวนางล่ำแกร้องอย่างนี้รู้ไหม แกร้องว่า กุนะเอ๋ย
ช่วยพ่อด้วย.....เท่านั้นแหละ พ่อกุนะก็ร้องแปรีแปรีนโผนเข้า
จะทำร้ายตาแก้ว ส่วนตาแก้วเหลือบเห็นเจ้ากุนะก็ผละวืงหนีไป
อย่างไม่คิดชีวิต เจ้ากุนะก็วิ่งไล่ตาม ในที่สุดตาแก้วก็เข้าไปชุกอยู่
ในกอไผ่ เนื้อตัวหน้าตาถลอกปอกเปิกไปหมด ร้อนถึงนางล่ำต้อง
วิ่งมาอ้อนวอน ขอให้เจ้ากุนะเลิกเอาเรื่องกับตาแก้ว นั่นแหละ
ตาแก้วจึงได้รอดชีวิต เมื่อสิบกว่าปีก่อนยังมีคนเคยพบตาแก้วที่ถูก

เจ้ากุนะไล่ทำร้าย เนื้อตัวหน้าตาเต็มไปด้วยรอยแผลเป็นลายพร้อยไปหมด”

อัปสร “ดินะที่ไม่ตาย ถ้าไม่มีนางล่ามาช่วย ตาคนนี่เห็น จะไม่มีหวังรอด”

สุดา “ฉันนี้รักเจ้าพลายกุนะขึ้นมาแล้วซี จันทร แหม ถ้าเป็นของเรานะเราจะรักให้หนักหนา จะพาไปเลี้ยงในป่า หากล้วยหาอ้อยให้มันกินเสร็จแล้ว ก็ให้มันพาเราขึ้นไปเที่ยว เลยเป็นทาร์ซานผู้หญิง ภัพิลิกละ”

จันทร “พูดเป็นเล่น ถ้าเป็นของเราจริง ๆ น่ากลัวไม่มีปัญญาเลี้ยงแน่ ๆ แต่มาฟังเรื่องราวของเจ้ากุนะต่อไปดีกว่า”

สุดา “อ้อ ยังมีวีรกรรมอะไรอีกล่ะ”

จันทร์ “มีชี มียู่ครั้งหนึ่งเป็นฤดูหนาว นางล่ากับผัวแก่
ไม่มีผ้าจะห่ม แกก็พาเจ้าพลายกุนะไปหาเจ้าหลวงที่คุ้ม กราบทูล
ขอผ้าห่มนอนและเสื้อผ้าตามมีตามเกิด แต่เผอิญจะเป็นเวลาที่
เจ้าหลวงอารมณ์ไม่ดีหรืออย่างไรไม่ทราบ ก็เลยบอกปฏิเสธว่าไม่มี
จะให้ นางล่ากับสามีเห็นดังนั้นก็นึกน้อยใจเจ้าหลวงขึ้นมาบ้าง จึง
ไปบอกเจ้าข้างกุนะว่า “กุนะเอ๋ย เจ้าหลวงท่านไม่ทรงโปรดพ่อกับ
แม่แล้ว ขอผ้าห่มนอนท่านก็ไม่ให้ พ่อกับแม่ก็จะผูกเจ้าไว้ที่หน้าคุ้มนี้
แหละนะ ให้เจ้าอยู่กับคนเลี้ยงคนใหม่ของเจ้าเถอะ” บอกแล้วสอง
ผัวเมียก็พากันกลับไปบ้าน ฝ่ายเจ้ากุนะพอเห็นสองผัวเมียกลับไป
แล้วก็อาละวาดออกฤทธิ์ตั้งเชือกเสียด ขาด เจ้าหลวงต้องให้ความ
อื่นออกตามจับ แต่ไม่สำเร็จ ในที่สุดเลยต้องให้คนไปเรียกสอง
ผัวเมียนั้นมารับเจ้ากุนะไปเลี้ยงต่อ และประทานผ้าห่มนอนกับเสื้อ
ผ้าให้แก่สองผัวเมียตามที่ขอ”

อัปสร “แปลว่าเจ้ากุนะมันรักคนเลี้ยงของมันยิ่งกว่าเจ้า
หลวง”

จันทร์ “ก็ยั้งจันชี มันมีกตัญญูเป็นยอด ข้างเชือกนี้ ชาว
ลำพูนใครก็รู้จักมันตายเสียเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สองประมาณ
ห้าปี แต่เวลานี้ถ้าใครเขาจะพูดถึงข้างเขาจะไม่ลืมพูดถึงพลายกุนะ
ซึ่งเป็นข้างที่รู้ภาษาคนและมีสัมพันธ์กับคนอย่างลึกซึ้ง”

สุดาฟังเรื่องข้างแล้วก็ยังไม่หายคลั่งเรื่องข้าง เธอบอกว่า
จะต้องหาโอกาสไปชมการแสดงข้างที่จังหวัดสุรินทร์สักครั้งหนึ่ง
ให้จงได้ พวกเราก็เลยสัญญาว่า ถ้าวันไหนจะไปกันละก็จะต้องไป
ให้ครบชุดเลยทีเดียว

หนังสือเดินทางของพ่อเจ้าชีวิต

“นี่ จันทร ทางรถไฟสายเหนือนะ ไปหมดแค่เชียงใหม่ไม่ไช่หรือ เอทำไมถึงไม่สร้างต่อไปให้ไกลไปกว่านั้นอีกนะ ฉันว่าน่าจะสร้างให้ไกลกว่านั้นไปอีกให้ถึงแม่ฮ่องสอนแล้วหลุดออกไปยังเมืองอะไรของไทยใหญ่โน่น”

คำถามอันยืดยาวของสุดา ทำให้ทุกคนยิ้มในหน้า จันทรซึ่งถูก “จี้” ให้ตอบหยุดคิดนิดหนึ่ง ก่อนจะทำหน้าที่ผู้ให้ความกระจ่างแก่มิตรสหาย

“แหม ตามอย่างนี้จะให้ตอบอย่างไรดี เราก็ไม่ได้เป็นเชื้อสายของท่านผู้บัญชาการรถไฟหรือรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมสักหน่อย แต่ถ้าจะให้เล่าเรื่องอะไรต่าง ๆ เกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสมัยก่อน ละก็เห็นจะพอสู..... ..”

สุมาลีได้เกริ่นว่าจะได้ฟังเรื่องราวแปลก ๆ เลยหันมาทำตาโตเอากับจันทรอีกคนหนึ่ง

“เอาเลย จันทร พวกเรากำลังอยากฟังกันอยู่ทุกคน คราวนี้เห็นจะไม่ผิดหวังแน่”

“พูดราวกับว่าฉันเคยทำความผิดหวังให้ยังงั้นแหละ” จันทรพ้อ “เคยมีหรือที่ฉันปฏิเสธคำขอร้องของพวกเขา ก็เปล่าทั้งสิ้น แต่เรื่องที่จะเล่าให้ฟังต่อไปนี้ต้องขอสารภาพว่าไม่ได้ฟังกับหู แต่ได้เค้ามามาจากหนังสือเล่มหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายการเมือง

สมัยนั้นแสดงให้เห็นถึงวิธีการของพวกล่าเมืองขึ้น ซึ่งล้วนแต่มี
กลวิธีต่าง ๆ กัน อันที่จริงสมัยนั้น แต่ละประเทศก็มุ่งแสวงหาอาณานิคม
ของตนเองทั้งนั้น เชียงใหม่เผชิญเป็นประเทศราชแห่งหนึ่ง
ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อย”

“ยังงั้นเชียวหรือ” อัปสรเล็กคิ้วน้อย ๆ อย่างสนใจ

“ก็ยังงั้นนะสิ” จันทรแก้มลิงกระแทกเสียง “คือว่าภายหลัง
จากที่ได้เข้าครองประเทศพม่าแล้วราวสิบปี ทางรัฐบาลอังกฤษก็
ดำริที่จะเปิดการค้าระหว่างพม่า กับเชียงใหม่และเชียงรุ่งซึ่งเป็น
หัวเมืองภาคใต้ของจีนขึ้น จึงได้จัดส่งคนให้ไปสำรวจเส้นทางดัง
กล่าวโดยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ทางการค้าอย่างมหาศาลถ้าสร้าง
ทางได้สำเร็จ แต่ครั้นแล้วเรื่องนี้ก็เงียบไป”

“คงจะมีอุปสรรคอะไรสักอย่าง” สุดาว่า “ก็น่าจะเป็นอย่าง
นั้น ที่นี้กาลเวลาก็กว้างไปเป็นเวลานาน กระทั่งถึงปี พ.ศ. 2422
ฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พยายามทุก
วิถีทางที่จะทำลายอิทธิพลของอังกฤษ ในแหลมอินโดจีนสมัยนั้น
พ่อค้าว่าณิชของอังกฤษในพม่า จึงมีความกระตือรือร้นที่จะให้รัฐบาล
อินเดียของอังกฤษเปิดเส้นทางคมนาคมทางบกระหว่างพม่ากับเชียงใหม่ขึ้น”

“แล้วยังไงต่อไป” สุมาลีซักอย่างคนใจร้อน

“ที่คิดกันก็คือ เพื่อป้องกันมิให้สินค้าของท้องถิ่นหลังไหล
ผ่านไปออกทางเมืองท่าของฝรั่งเศสในแคว้นดองเกีย ซึ่งอาจมีผล
กระทบกระเทือนต่อการค้าของอังกฤษได้ ด้วยเหตุนี้คณะพ่อค้าจึง

ได้ติดต่อขอให้ มร.ฮอลต์ เอส.ฮอลแลตต์ ซึ่งเป็นข้าราชการเก่า เป็นหัวหน้านำคณะเดินทางขึ้นไปสำรวจภูมิประเทศทางลานนา ไทยอีกครั้งหนึ่ง”

“คราวนี้เห็นท่าจะสำเร็จระมังเธอ” สุตามบั้ง

“โธ่ สำเร็จยังงัยกัน ถ้าสำเร็จก็คงยังอยู่จนถึงเดี๋ยวนี้ ที่นี้ เรื่องที่ฉันจะเล่านี้ละ ไม่ใช่เรื่องการสร้างทางรถไฟสายพม่า-เชียงใหม่หรอกนะ แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือเดินทาง.....”

“หนังสือเดินทางอะไรกัน” สุมาลีหน้าตื่น

“หนังสือเดินทางของพ่อเจ้าชีวิต ที่ทรงออกให้แก่ฝรั่งนักสำรวจคนนั้น เพราะว่านายฮอลแลตต์แกต้องไปอาศัยครูแมคกิลวารีให้ช่วยทูลขออนุญาตพ่อเจ้าชีวิต ซึ่งท่านและเจ้านายทางฝ่ายเหนือ ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับพ่อเจ้าชีวิตนั้น ไม่ยอมเชื่อว่า “รถไฟ” จะสามารถแล่นไปไหนต่อไหนได้อย่างไร ในเมื่อไม่ได้ใช้ม้าลาก และท่านก็เลยไม่ได้เห็นจริง ๆ ว่ายังมีรถที่แล่นได้โดยไม่ต้องใช้ม้าลาก เพราะสิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน”

“ท่านอาจจะกลับมาเกิดอีกในสมัยนี้ก็เป็นได้” อปสรแย้ง ซึ่งทำให้ได้หัวเราะกันอีกครั้งหนึ่ง แล้วจันทร์ก็เล่าต่อไปว่า

“เมื่อได้โปรดอนุญาตให้นายฮอลแลตต์ และคณะเดินทางสำรวจได้ตามบ้านเล็กเมืองน้อยในอาณาจักรลานนาไทย พ่อเจ้าชีวิตก็รับสั่งให้กรมเวียงออกหมายคุ้มกันแก่นายฮอลแลตต์ฉบับหนึ่งมีข้อความดังนี้.....” จันทร์พูดพลางคันกระเป๋าทือหยิบเอากระดาษออกมาอ่านดัง ๆ

“ฟังนะ.....นี่เป็นข้อความที่ฉันคัดเอามาอ่านให้ฟัง พ่อเจ้าชีวิตทรงเขียนลงในใบลานด้วยเหล็กจาร มีตราแผ่นดินประทับหัวท้าย จัดว่าเป็นหนังสือเดินทางที่ฝรั่งสนใจมากที่สุด ท่านเขียนไว้ว่าดังนี้.....เจ้าพระยาแสนหลวง เจ้าพระยาสามล้าน ตลอดจนข้าทหารชั้นผู้ใหญ่ ผู้น้อย แห่งราชสำนักเชียงใหม่ ขอประกาศต่อท้าวราชแห่งเชียงดาว พระยาขนานแพ็ก แห่งเมืองงาย พระยาگون แห่งเมืองพร้าว พระยาสุริยยอด แห่งเมืองฝาง ให้ทราบทั่วกัน ว่าบัดนี้เจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้ประทานอนุญาตให้แก่นายฮอลแลตต์ นายมาร์ตินและพ่อครูแมคกิลวารี รวมสามคน พร้อมทั้งคนใช้และผู้ติดตามอีก 19 คน รวมทั้งหมดเป็น 22 คน มีช้างหกเชือก ม้า 1 ตัว ปืน 8 กระบอก ผ่านเข้าไปได้ในเขตเมืองเชียงแสน เมืองราย เมืองพร้าว และเมืองฝาง เมื่อพวกนายต่างชาติเหล่านี้มาถึง และมีความประสงค์จะไปในที่ใดเวลาใดก็ดี ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง ลำห้วย หรือตามดอย จากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งหรือจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังหมู่บ้านหนึ่ง ก็ให้พวกท่านจัดหาคนดีอันเป็นที่ไว้ใจได้ ติดตามไปพิทักษ์รักษาเขา อันเป็นประเพณีของบ้านเมืองด้วย และหากเขาขอร้องความช่วยเหลืออย่างใดแล้ว ก็ให้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้เขาเต็มที่ อย่าให้เขาต้องได้รับความไม่สะดวกสบายไม่ว่าอย่างใดทั้งสิ้น.....สั่งมาเหนือเกล้าฯ ณ วันที่ 13 ข้างขึ้น เดือน 8 จ.ศ. 1226 (7 เมษายน ค.ศ. 1884).....”

จันทรทอนหายใจดังเอือก ภายหลังอ่านจบ พวกเราคนหนึ่งจึงรีบยกแก้วน้ำแข็งไปประเคนให้อย่างรู้ใจ พอดื่มน้ำเสร็จแล้ว

จันทร์ก็เล่าต่อไปอีกว่า

“ทีนี้ นายฝรั่งคนนั้นเขาก็ได้ท่องเที่ยวไปตลอดแคว้นลานนาตามที่พ่อเจ้าชีวิตกำหนดไว้ในหนังสือเดินทาง ได้พบได้เห็นอะไรก็บันทึกไว้ในสมุด ว่ากันว่าเป็นหนังสือเล่มใหญ่ถนัด ให้ชื่อว่า “พันไมล์บนหลังช้าง”.....”

“คงเป็นหนังสือที่น่าอ่านมาก” สุดาพืมพ้าเบา ๆ

“เขาว่าเป็นหนังสือที่บรรจุข้อสังเกตและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้มากมายเป็นหนังสือที่มีค่าสำหรับนักเรียนโบราณคดีและผู้สนใจในประวัติศาสตร์ของภาคเหนือซึ่งนายฝรั่งนักสำรวจคนนั้นได้ใช้ความสังเกตพินิจพิจารณา ตลอดระยะทางที่เดินทางผ่านไปน่าเสียดายที่หนังสือเล่มนี้มิได้มีการพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป”

“นั่นซี ฉันฟังแล้วยังอยากรู้อะไรต่ออะไรเกี่ยวกับทางเหนืออีกเป็นอันมาก รู้สึกเหมือนเมืองในฝัน ฉันก็เพิ่งรู้ว่าเชียงใหม่เคยมีฝรั่งขึ้นไปยุ่มย่ามตั้งแต่สมัยโน้น มิน่าล่ะเชียงใหม่จึงมีโรงเรียน มีโรงพยาบาล และโบสถ์ ของทางคริสตศาสนามากมาย และก็มีคริสตศาสนิกชนอีกเป็นจำนวนไม่น้อยด้วย”

จันทร์ยิ้มให้สุมาลี แล้วเสริมต่อไปว่า

“มีท่านผู้รู้ท่านหนึ่งบอกกับฉันว่า ฝรั่งคนแรกที่เดินทางไปเชียงใหม่นั้นชื่อนายโทมัส แซมมวล เป็นชาวอังกฤษ เดินทางไปเชียงใหม่โดยทางเรือเมื่อปี ค.ศ. 1615 หรือประมาณเมื่อ 350 กว่าปีมาแล้ว”

“จั้นเระอะ” อัปสรทำหน้าตาตกใจ

“ก็จริงนะซี แล้วต่อมาก็มีหมอริชาร์ดสัน เดินทางจาก
มะละแหม่งมาเจริญสัมพันธไมตรีการค้ากับเชียงใหม่อีก เพราะ
เชียงใหม่ยุคนั้นกำลังเป็นที่ปรารถนาของพวกล่าอาณานิคมดังกล่าว
แล้ว..... .. เอ๊ะ ถึงเวลาที่จะต้องลาแล้ว ยุติที่นะ”

แล้วการสนทนาของพวกเรา ก็จบลงเพียงนั้น โดยต่างก็
หวังกันว่า คงจะได้พบกันอีกในอนาคตอันไม่ไกลนัก.

เชิญพระขวัญ ร. 7

เนื่องจากที่สุตามีความปรารถนาที่จะได้ฟังคำเชิญพระขวัญตามที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวอยู่บ่อยๆ ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับราชอาคันตุกะที่จังหวัดเชียงใหม่จะต้องมีพิธีเชิญพระขวัญโดยเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ทางฝ่ายเหนือ โดยมีชั้นนายศรีที่จัดขึ้นอย่างสวยงาม ประณีต ส่วนคำเชิญพระขวัญนั้นยังไม่เคยมีใครนำออกเผยแพร่ จึงไม่มีใครทราบว่าคำเชิญพระขวัญนั้น มีข้อความ เป็นประการใด จันทรจึงรับอาสาไปค้นหาคำเชิญพระขวัญมาให้

สุมาลี และอัปสร ต่างก็มาชุมนุมกันที่บ้านของสุตาเพื่อจะฟังคำเชิญพระขวัญที่จันทรนำมาเสนอ

จันทร “ก่อนที่จะอ่านคำเชิญพระขวัญ ขอเวลาให้ฉันบรรยายถึงส่วนประกอบของการเชิญพระขวัญสักเล็กน้อย คือเขามีขบวนแห่ยาวมาก เป็นคณะเป็นหมวดหมู่ ที่สำคัญก็คือขบวนของเจ้านายในราชวงศ์ฝ่ายเหนือซึ่งเชิญเครื่องพระขวัญ มีเจ้านายพื่อนนำเป็นคู่ๆ การแต่งกายของเจ้านายผู้ชายเวลาพื่อน กันุ่งเกี้ยวสวมเสื้อเยียรบับคาด สำรดประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต่อจากเจ้านายผู้ชายก็มีมหรทีก 1 คู่กับกลองแอว แล้วถึงพานพระขวัญ และนายศรีเก้าชั้นสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเครื่องเสวยคาวหวาน และหัวหมูใส่โต๊ะเงินปิดผ้าสีห่มตาดผูกผ้าขาววาง

บนคานหาม พวกเจ้านายผู้ชาย ณ เชียงใหม่แต่งตัวนุ่งผ้าม่วงสี
น้ำเงินสวมเสื้อเยียรบับเดินกำกับ”

สุดา “อ้าว แล้วของพระราชินีล่ะ”

จันทร์ “ของสมเด็จพระราชินี ก็มีเจ้านายผู้หญิงฝ่ายเหนือ
พื่อนนำเป็นคู่ๆ เหมือนกัน มีจำนวนเจ็ดคู่เท่ากับฝ่ายชาย แต่งกาย
นุ่งซิ่นยกทอง สวมเสื้อแพรรูปกระบอก ห่มแพรสไบเฉียง ที่มวย
ผมปักช่อดอกไม้ทอง ต่อจากขบวนพื่อนของเจ้านายผู้หญิงก็ถึงกลอง
เอวและถึงพานพระขวัญ และบาศรีเจ็ดชั้น มีเครื่องเสวยคาวหวาน
และหัวหมู ใส่โต๊ะเงินปิดฝาชีหุ้มตาดผูกผ้าขาววางบนคานหาม มี
ผู้ชายพวก ณ เชียงใหม่เดินกำกับอย่างเดียวกัน ต่อไปก็เป็นขบวน
เจ้านายผู้หญิง เจ้านายผู้ชายและข้าราชการคฤหบดี ถือดอกไม้ธูป
เทียนเดินตามไปข้างหลังตามลำดับชั้น แล้วขบวนแห่ไปถึงหน้า
พลับพลา ก็มีพวกพื่อนต้อนรับเป็นพวกเด็กหญิงบุตรข้าราชการ
และเจ้าในราชวงศ์อีกสี่คน”

สุมาลี “แล้วนี่เมื่อไหร่จะถึงคำเชิญพระขวัญสักที”

จันทร์ “เดี๋ยวซี ที่นี้ขบวนแห่ก็มาถึงหน้าพลับพลา เจ้านาย
ชายหญิงที่พื่อนนำมาก็นั่งลงกราบถวายบังคม เจ้าผู้ชายอยู่ขวา
เจ้าผู้หญิงอยู่ทางซ้าย เจ้าแก้วนวลรัฐนำพานทองพระขวัญ ขึ้นทูล
เกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม่เจ้าจามรี ชายาเจ้าแก้ว
นำพานทองพระขวัญทูลเกล้าฯ สมเด็จพระราชินี บาศรีและ
เครื่องเสวยเจ้านายผู้ชาย ณ เชียงใหม่ยกขึ้นไปตั้งหน้าพระเก้าอี้ที่
ประทับของทั้งสองพระองค์ พระราชชายาฯ เจ้าจามรี เจ้ามหา-

พรหมสุทธาดา เจ้าหลวงเมืองน่าน เจ้าแก้วนารัฐเจ้าหลวงเชียงใหม่
เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าหลวงลำพูน ซึ่งเป็นผู้ทำพิธีทูลพระขวัญ
ขึ้นบนพลับพลาหน้าพระที่นั่งตามลำดับแล้ว เจ้ามหาพรหมสุทธาดา
ผู้อาวุโสก็อ่านคำกราบบังคมทูลเชิญพระขวัญ..... เอละนะนะ ต่อ
ไปนี่เป็นคำเชิญพระขวัญตั้งใจฟังให้ดี.....”

ทั้งหมดขยับตัว เปลี่ยนท่าให้เรียบร้อย สำรวมกิริยาว่า
เป็นอย่างดี จันทรจึงก็อ่านข้อความคำเชิญพระขวัญที่ตนอุตส่าห์
ไปคัดลอกเอามา อย่างช้า ๆ สม่ำเสมอ คำเชิญพระขวัญนั้นมีดัง
นี้

“สรวมชีพข้าพระพุทธเจ้า น้อมเกล้านมัสการขอพระราช
ทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณา แท่นบรรดา
ข้าราชการน้อยใหญ่ คฤหบดีไคว่ทุกเวียงแคว้นแดนสถานลานนา
ทั้งพนาธิชาพ่อค้าในมณฑลพายัพถ้วนหน้าเสียงทั้งผอง ซึ่งพร้อมกัน
เข้ามาสู่ในที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อจะขอพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตทำการพิธีทูลพระขวัญ อันเป็นมงคลกิจพิธี
ที่สำคัญตามประเพณีบ้านเมืองสืบมาแต่โบราณ เพื่อให้บริหารจัดการ
อุปัทวภัย มิให้พ้องพานในได้ละอองธุลีพระบาทยุคและประสิทธิ-
สิริสวัสดิ์พิพัฒน์ศุภผลในได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระมหา
บพิตร พระปรมินทรมหาประชาธิปกมหาราชเจ้าแห่งสยามประเทศ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับทั้งวรวัธบาท สมเด็จพระนางนาถเจ้า
รำไพพรรณีบรมราชินีทั้งสองพระองค์ ซึ่งทรงพระอุตสาหะเสด็จ
โดยทรมรรคามาโปรดเกล้าฯ แต่พวกข้าพระพุทธเจ้าชาวมณฑล

พ่ายพ เสด็จมาถึงที่ประทับ ณ เชียงใหม่แล้ว อันเป็นโบราณ
ราชธานีและเป็นที่ปกครองมณฑลอยู่ในปัจจุบันนี้ นับเป็นศรีสวัสดิ
มิ่งมงคลแก่บ้านเมืองอันยังมีเคยรุ่งเรืองมาแต่ด่อนปางอน ข้า
พระพุทธเจ้าทั้งหลายตลอดถึงไพร่ฟ้าประชากร ราษฎรในมณฑล
ทั่วทุกจังหวัด มีความชื่นชมโสมนัสเป็นล้นเกล้าฯ ทั้งนี้เล่าก็เพราะ
เหตุอันสมควร บริบณมีอยู่หลายประการเป็นต้นว่า มีคำโบราณ
แต่ชั้นบรรพบุรุษบอกเล่า แต่ก่อนเก่าสืบกันมา ว่าเดิมประชาชาติ
ไทยทั้งหลายหมายเขตสถานลันนาห้าสิบเจ็ดเมือง อันนับเนื่อง
เป็นมณฑลพ่ายพในปัจจุบัน ได้ตกอยู่ในอำนาจพม่ารามัญมาช้านาน
หากได้อาศัยเดชาภินิหาร แห่งสมเด็จพระภูบาลอยู่เกล้าปฐมกษัตริย์
องค์เป็นก้ำแห้ว ซึ่งทรงประดิษฐานพระบรมราชจักรีวงศ์ ทั้งองค์
สมเด็จพระอนุชาธิราช ทรงพยายามรบปราบต่อสู้ห่มุ่ปัจจามิตร
อริราชไพรีน จนได้แผ่นดินลันนาคืนมาเป็นสิทธิขาดอยู่ในอำนาจ
ของไทย บ้านเมืองไกลไทยเหนือ เจือลงมาถึงฝ่ายใต้ จึงได้รวม
กันมั่นคงยืนยงอยู่ในพระราชอาณาเขต สยามประเทศสืบสายมา
ถ้านับเวลากาลสมัย ก็เกือบได้ร้อยห้าสิบปีปลาย มิได้มีศัตรูห่มุ่ร้าย
สามารถเข้ามากระทำย่ำยี ก็เพราะได้พึ่งพระบารมีโพธิสมภาร
อยู่เกล้า ในพระบรมราชวงศ์เจ้าทรงปกครองป้องสรรพอุปัทวันตราย
ประชาชนทั้งหลายได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขสืบสายมาจนถึงกาลบัดนี้
ไชว้ เป็นเหตุให้บังเกิดความโสมนัสชื่นชมบุญ โดยรำลึกถึงพระ
เดชพระคุณ แต่ชั้นมูลเบื่องต้นหนหลังประการหนึ่ง

“อีกประการหนึ่ง พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวทุกพระองค์ ซึ่งได้ทรงบำรุงอุปถัมภ์นิกรชนมณฑลนี้แต่
ปฐมรัชกาลสืบมาก็เหลือล้นพันที่จะพรรณนาให้สิ้นสุดได้เป็นต้น
แต่ธิราชให้ได้ทรงยกย่องวงศ์ตระกูลประยูรญาติของเจ้านาย อัน
เป็นเชื้อสายนี้ไว้ให้มีศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่สืบกันมา และทรงพระ
มหากรุณาชุบเลี้ยง ทำนุบำรุงให้ได้มีโอกาสรับราชการสนองพระ
เดชพระคุณ และทรงเกื้อกูลแต่งตั้งให้มีฐานันตรา ตามคุณานุรูป
ก็มีเป็นเอนกถึงพระราชทานเกียรติยศวิเศษอย่างสูง ทำนุบำรุง
ให้อยู่ที่บ้านเมืองและในพระราชสำนักก็มีดีหลี ทั้งนี้ก็โดยตรงพระ
เมตตาปราณีแก่เจ้านาย มีมากปวงหลวงหลายในมณฑลพายัพ นับ
แต่บรรพบุรุษสืบสายมา แม้ถึงเหล่าท้าวพระยาประชาชน จะเป็น
ชาวมณฑลนี้เองก็ดี เป็นชนต่างด้าวต่างประเทศที่เข้ามาพึ่งพระ
เดชพระบรมราชสมภารประกอบการอาชีพในมณฑลพายัพนี้ก็ดี
ที่ได้มีความเจริญสุขสืบกันมา ก็เพราะพระบุญญาบารมีพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำนุบำรุงอุปถัมภ์ ให้ได้รับความยุติธรรม
ด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย ให้ได้รับประโยชน์อุปการกิจทั้งหลาย
ต่างๆ โดยตามทางวิธีรัฐบาล ซึ่งทรงวิจารณ์ปกครองพระราช
อาณาจักรโดยทรงพระกรุณารักไพบำรุงแผ่นดิน ท้าวธรรมมณฑล
พายัพ เป็นเหตุให้ได้รับความชื่นชมยินดียินดี เพราะรำลึกถึงพระ
บารมีกรุณาธิคุณสถานหนึ่ง

“ยังพระเดชพระคุณอันอุพารอีกสถานหนึ่งเล่า ซึ่งสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำนุบำรุงผดุงภูมิสถานบ้านเมืองให้มณฑล
พายัพเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ครีกครื้นเป็นลำดับมา เป็นเหตุให้สมบูรณ

พูนสวัสดิ์ และเจริญสมบัติวัฒนาในปัจจุบันนี้ จะหาสมัยใดอื่น
เทียมกันนั้นหาไม่ได้ ทั้งนี้ไซ้รักโดยพระมหากรุณาธิคุณทรงอุปถัมภ์
บำรุงมาเป็นนิรันดร์ จึงซึ้งใจไพร่ฟ้าประชากรให้มั่นคงดำรง
ความสวามิภักดิ์ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แต่ว่าประชาชนมณฑลนี้
แต่ก่อนมามีน้อยคนนักหนา ซึ่งจะได้พบโอกาสอันโสภาคีแห่
เห็นพระเจ้าอยู่หัวของตน เพราะเหตุที่การคมนาคมยังขัดสนกันดาร
ปานว่าอยู่ไกลเพียงสุดหล้าฟ้าเขียว แต่ด้วยอำนาจพระปรีชาญาณ
อันฉับเฉสียว แห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระราชดำริเริ่มสร้างทางรถไฟ
จนสามารถไปมากับพระมหานครได้โดยสะดวก กับทั้งอำนาจพระ
เมตตากรุณาในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งทรงพระราชอุตสาหะ
เสด็จขึ้นมาในคราวกาลบัดนี้ เป็นคราวแรกซึ่งชาวมณฑลพายัพจะ
ได้รับโอกาส กราบถวายบังคมเบื้องพระบาทยุคล แห่งสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวของตนทั่วกัน.....”

เชิญพระขวัญ ร. 7 (ต่อ)

จันทร์หยุดหายใจ ยกแก้วน้ำขึ้นดื่ม แล้วจึงอ่านคำเชิญพระขวัญนั้นต่อไปดังนี้

“.....จึงเห็นเป็นบุญลาภสำคัญอันมหาประเสริฐ ซึ่งบรรพบุรุษที่เกิดก่อนบ่ห่อนได้ประสบพบมาแต่กาลละก่อนก็ เพราะเหตุนี้จำเดิมแต่ได้ทราบข่าวว่าจะได้รับเสด็จพระเจ้าอยู่หัวของตนชนทั้งหลายในมณฑลพายัพนั้น ท้าวทุกชาติทุกชั้นบรรดาศักดิ์ก็พากันชื่นชมโสมนัสยินดีเต็มใจช่วยกันจัดการเป็นภาระธุระในการเตรียมรับเสด็จโดยเต็มกำลัง ด้วยรู้สึกในภวังค์ว่า จะได้ประจวบพบสบสมัยอันมิได้เคยมีมาแต่ปางก่อนก็ ความรู้สึกเช่นนี้ยังมีเหตุการณ์ปรากฏในภูมิสถาน กระทำให้เป็นบุญญาธิสมภารยิ่งขึ้นเป็นอันดับมา เป็นต้นว่าเมื่อต้นปีฝนแล้ง จนฤทัยเหี่ยวแห้งหวาดหวั่นเกรงต่อทุกข์ภัยภัยก็หายกลายเป็นอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาธัญญาหารทั่วทั้งมณฑล แล้วยังบังเกิดมงคลคชสาร มาสู่บรมราชสมภารในระหว่างเวลาเตรียมการรับเสด็จจรัสราชไท่ เหตุดังนี้จึงเห็นได้ว่าเป็นด้วยพระบารมีบุญญาภิหารบรมราชสมภาร แห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งเสด็จขึ้นมาประพาสโปรดนิกรชนในมณฑลพายัพโดยทรงพระมหากรุณาในคราวครั้งนี้เป็นมหัศจรรย์เปรียบเหมือนพระบารมีแห่งองค์พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าอันกล่าวสรรเสริญเข้าไว้ในพระบาลีว่า

มหากาธุณโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณิน

ปุเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตม

ว่าเป็นที่ตั้งที่พึ่งของสัตว์ ประกอบแล้วด้วยพระมหากาธุณ
ยังพระบารมีทั้งหลายทั้งปวงให้บริวารล้วนเต็มเพื่อประโยชน์แก่
สรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังนี้

เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุเต ชยมฺงคล

ขออำนาจสักจวาจาภาสิตซึ่งพรรณนามาทั้งนี้ ทั้งอานุภาพ
คุณพระมุนีศรีรัตนตรัยและเทพไทผู้มีไมตรีจิต ซึ่งทรงมหิทธิฤทธิ์
รุ่งเรืองพรรณ จงคุ้มครองป้องกันพระขั้วญล้นเกล้าฯ ให้สถิตเที่ยง
เท้าสถาพรในวรกายแห่งพระมหากษัตราธิราช กับทั้งสมเด็จพระ
นางนาถอัครราชมเหสีเพิ่มพูนพระบารมีบุญญาภินิหาร ให้ทรง
เจริญพระชนม์สุขทุกประการยังยืนนานในสิริราชสมบัติ สมบูรณ์
ด้วยพระสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลสรรพคุณผลสถาพร ดุจดวงสุริยัน
และจันทรประจำโลกวิสัย อนึ่ง ขอให้ทรงสวัสดิมีชัยแก่อริราช
ปัจจามิตรเป็นนิจกาล ทรงปกครองพระราชอาณาเขตพิเศษไพศาล
ด้วยพระเกียรติยศพระเกียรติคุณ วิบุลธรรมสุนทรเป็นที่พึ่งแก่
ไพร่ฟ้าประชากร ร่วมเย็นเป็นสุขทุกคนทั่วพระราชอาณาเขตประเทศ
สยามรัฐสีมามณฑลขอพระพรชัยมงคลทั้งนี้ จงประสิทธิ์แด่ได้
ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์จงทุกเมื่อมือทิวาราตรี จง
ทรงสุขสวัสดิทุกประการแต่เด้อ

ชยตุ ภว ชยมฺงคล

ขอเดชะ ฯ

สดาทอนหายใจตั้ง “เฮ้อ” แล้วบ่นว่า “เหนื่อยแทนจันทร
จริงจริง ต้องอ่านไทยเสียเสียงแห้งไปเลย”

“ไม่เป็นไรหรอก” จันทรยังไม่ย่อท้อ เธอเล่าต่อไปอีกว่า

“ในระหว่างที่กำลังอ่านคำกราบบังคมทูลเชิญพระขวัญ
ผู้ซึ่งนั่งอยู่ในประรำพลับพลายืนขึ้นพร้อมกัน พออ่านจบแล้วก็พร้อม
กันเปล่งเสียงไชโย พระองค์สวดชยันโต แตรวงบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมี พอสดเสียงแตรแล้ว เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ มี
พระราชชายาเจ้าดารารัศมี แม่เจ้าจามรี เจ้ามหาพรหมสุรธาดา
เจ้าแก้วนรวิฐ เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ รับสมมุติเป็นผู้ผูกพระกรและ
บาทแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี
ถวายพระพรแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชดำรัส
ตอบ”

“เสียดายที่เวลาของเราหมดเสียแล้ว ไม่จันทรงจะได้ฟัง
กระแสพระราชดำรัสว่า มีเป็นอย่างไร” สุมาสีปรารถนาอย่างเสีย
ดาย พลองมองดูเข็มนาฬิกาที่ข้อมือ อับสรจึงขอให้จันทรเล่าให้
ฟังแต่เพียงย่อ ๆ

จันทร “ก็ได้เหมือนกัน กระแสพระราชดำรัสนั้นมีความ
สำคัญว่า พระองค์และพระราชินีมีความขอบใจในคำเชิญพระขวัญ
นั้นเป็นอันมาก เพราะเป็นถ้อยคำอันไพเราะจับใจก่อปรด้วยคติ
การที่สยามรวมกันได้เพราะอาศัยพระบรมเดชานุภาพของพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหา
สุรสิงหนาทราชอนุชาที่จริง แต่สมควรจะยกย่องผู้เป็นหัวหน้าของ

ชาวมณฑลพายัพ คือเจ้าเจ็ดตนอันเป็นต้นตระกูลวงศ์เจ้านายเมือง
เชียงใหม่ เมืองนครลำปางและเมืองลำพูน กับทั้งเจ้าเมืองน่าน
อันเป็นบรรพบุรุษของเจ้านายเมืองนั้นที่ได้สามีกักดีช่วยรบพุ่ง
ข้าศึกอย่างสำคัญ.... ..เอาละนะ เเท่านี้ก็เห็นจะพอ ขียนอ่านต่อไป
เห็นจะต้องอดข้าวกลางวันกันแน่ๆ”

สุดา “ไม่เป็นไร เหลือต่อจากนั้น เราจะขอยืมเอาไปอ่าน
ที่หลังก็ได้ แต่.... ..นี่แน่ะ จันทร พอมีพระราชดำรัสตอบแล้ว
ยังมีพิธีอะไรอีกไหมเธอ”

จันทร “ก็มีการพระราชทานพระแสงราชศัสตราวุธแก่เจ้า
แก้วนรวิรุฑ พระสงฆ์สวดชยันโต เจ้าแก้วนรวิรุฑกราบบังคมทูลพระ
กรุณาแสดงความสวามิภักดิ์แล้ว พระราชาคณะถวายอดิเรก ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่เจ้า
นายข้าราชการ อยากรู้ไหมล่ะ ว่าใครได้อะไรบ้างในสมัยนั้น

สุมาลี “โห่ ถ้ามได้”

จันทร “ฝ่ายใน มีพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้พระมหา
วชิรมงกุฎ ส่วนเจ้าแม่จามรี ภรรยาเจ้าแก้วนรวิรุฑได้ทุติยจุลจอมเกล้า
ส่วนเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น 4 ได้แก่เจ้าหญิงทิพวรรณ กฤดากร ณ
อยุธยา ในนายพลโท หม่อมเจ้าบวรเดช (ยศสมัยนั้น) ส่วนฝ่าย
หน้า มีเจ้าแก้วนรวิรุฑเจ้าผู้ครองนคร ได้ปฐมจุลจอมเกล้า เจ้ามหา
พรหมสุรธาดาได้มหาปรมาภรณ์”

สุดา “แล้วข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ล่ะ มีใครได้รับพระราชทาน
อีกบ้าง”

จันทร์ “ก็มีพระราชนิกุล สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการ
มณฑลพายัพได้เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ 3 พระยารวิชัยวุฒิกร
ปลัดมณฑลประจำจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับทิวติยาภรณ์มงกุฎสยาม
ครั้นพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เสร็จแล้วเสด็จขึ้นรถภาพ
กระบวนแห่ต่างๆ นำไปตั้งให้ประชาชนได้ทัศนในปะรำด้านใต้
ของบริเวณโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย”

สุมาลี “สมัยนั้น การเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวคงจะเป็นเรื่องใหญ่มากนะเธอเนะ เพราะนานๆ ครั้ง
จึงจะได้เสด็จเสียทีหนึ่ง

จันทร์ “ถึงสมัยนี้ก็เหมือนกัน ประชาชนชาวภาคเหนือ ต่าง
มีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์เป็นอันมาก ไม่ว่าเด็ก
เล็กผู้ใหญ่ผู้แก่ แล้วก็ไม่รู้จักเบื่อที่จะติดตามไม่ว่าจะเสด็จไปทาง
ไหนพากันวิ่งตามกันไปกรูกริ้วไปหมด”

อัปสร “ถึงในกรุงเทพฯ นี่ก็เหมือนกัน พวกเราก็คอยวิ่ง
ตามรถพระที่นั่งอยู่บ่อยๆ ทำไมกับคนต่างจังหวัดล่ะเธอ อ้อ ฉัน
ยังสงสัยอยู่ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้เคยเสด็จขึ้น
เหนือครั้งหนึ่งสมัยที่ยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์ ใช่มั้ยไม่”

จันทร์ “ก็ใช่ะซี ตอนนั้นยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระ
ยุพราช มกุฎราชกุมารสยาม ก็ได้ประทานพระนามแก่โรงเรียนชาย
ประจำจังหวัด เป็นโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย และโรงเรียนชายของ
คณะมิชชันนารีเพรสไบทีเรียนประทานชื่อว่า โรงเรียนปรีณส์-
รอสแอลคอลลิจ ซึ่งยังใช้อยู่จนทุกวันนี้”

การสนทนาในวันนั้น ก็ได้สิ้นสุดลงด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย และเนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะต้องตระเตรียมตัวในการสอบไล่ปลายปี จึงมิได้มีการนัดหมายว่าจะได้พบกันอีก ณ ที่ใด

ติโลกราชพิโรธ

“นี่ จันทร ฉันชักไม่ค่อยชอบพระเจ้าติโลกราชยอดกษัตริย์
ของเธอเสียแล้วละ”

จู่ๆ สูดาก็เปรยออกมาดังๆ ขณะที่จันทรกำลังนอนพักบน
เก้าอี้ผ้าใบที่ตั้งอยู่ใต้ร่มมะพร้าวในสวนแถบชานเมืองสมุทรปราการ
อันเป็นบ้านญาติของสุดาเอง พวกเราได้มาใช้เวลาสุดสัปดาห์กัน
ที่นี่ครบชุด

“อะไรกัน สูดาละก้อ จู่ๆ ก็มาขึ้นต้นกันแบบนี้ เดียวก็เลย
ชวนได้ฟังเรื่องดีๆ หรือก เราอยากจะฟังเรื่องพระเจ้าติโลกราช
ต่อ อยากรู้ว่าะยิ่งใหญ่อะหรือจะตกต่ำลงเพียงใดหรือไม่” สุมาลี
เป็นคนเตือนสติสุดา แต่จันทรกลับพูดขึ้นว่า

“ไม่เป็นไรหรอก สุมาลี ฉันรับฟังได้เสมอเพราะความจริง
มันก็เป็นอย่างที่ว่าเสียด้วย ไม่เฉพาะแต่พระเจ้าเหนือหัวทางลานนา
ไทยเท่านั้น ถึงวงศ์อื่นๆ แผ่นดินอื่นๆ ก็เหมือนกัน มักจะมีบัลลังก์
อันคลั่งไปด้วยกลืนดาวเลือดทั้งนั้น แต่ที่นี่เรามาฟังกันอย่างนิยาย
หรืออย่างนักประวัติศาสตร์ก๊ลายๆ มันก็เป็นอุทธาหรณ์เตือนสติได้
ถ้าคิดในแง่ธรรมะ อย่างพระเจ้าติโลกราชของลานนาไทยนี้จะว่า
ไม่ทำอะไรมิดเลยก็ว่าได้ไม่ได้เหมือนกัน พระองค์ท่านก็เป็นปฤชณ
มีรักมีโลก มีโกรธมีหลง เหมือนคนทั้งหลาย ยิ่งได้รับตำแหน่ง
เป็นจอมคนทรงอำนาจอาญาสิทธิ์ เต็มที่อย่างนั้น ความผิดพลาด

ก็ยังมีมาก เพราะไม่มีใครกล้าคัดค้าน อย่างว่าแต่เป็นกษัตริย์ทรงอำนาจยิ่งใหญ่เลยเธอ ทุกวันนี้ถ้าใครเผชิญใหญ่โตขึ้นมาสักหน่อย ก็มีช่องทางให้คนประจบสอพลอมากขึ้น บางทีคนดีๆ เขาก็ดีห่าง ไม่อยากยุ่งด้วยก็ยังมี”

“ແມ່ ວັນນີ້ ພົມສົງພິຂອງເຮົາເຕັກໄດ້ດີນັກແລ່ນ” ພອອັປສຣ ກ່າວຈົບ ທຸກຄົນກໍ່ອາຄຣິນ ຈັນທຣເລຍພລອຍຫ້ວຣະໄປກັບພວກເຮົາດ້ວຍ

“ພວກນີ້ລະກ້ອ ບາປກຣມຈຣິງເຮື້ວ ເອາຄຳພຣະຄຳເຈົ້າມາ ພຸດເລ່ນກໍ່ໄດ້ ນີ້ແນະນິງພິງເຈຍຸ ເຄອະ ຈະເລ່າເຣື່ອງພຣະເຈົ້າຕີໂລກຣາຊ ຕ່ອ ດອນນີ້ແລະ ຈະເຫັນໄດ້ວ່າພຣະເຈົ້າຕີໂລກຣາຊມືອະໄກບາງສິ່ງທີ່ ຄລ້າຍຄລິ່ງກັບພຣະເຈົ້າຕາກສິນ ຫຼືຈະພຸດອີກທີ່ກໍ່ຄື ພຣະເຈົ້າຕາກສິນ ມືອະໄກບາງສິ່ງຄລ້າຍກັບພຣະເຈົ້າຕີໂລກຣາຊ”

“ແມ່ ໂຍກໂຍ້ຈຣິງແອະ” ສຸດາບັນ “ທຸກທີ່ແລະ ກ່ອນຈະເລ່າ ເປັນຕ້ອງຍ້ວຍຸ້ໃຫ້ເຮົາເກີດຄວາມອຍາກພິງຈັນໄດ້ ນີ້ສັຍເສຍຈິງແລຍ ເລ່າຸ ເສຍທີ່ເຄອະນຳເຕີ້ຍຸຝນຕກຈະໄດ້ລົງໄປເລ່ນນ້ຳຝນກັນ”

“ກິນນະຮື້ ເລ່າອຸຢູ່ເຕີ້ຍຸນີ້ແລ້ວໄວລະ ຕ່ອຈາກທຳຕິກກັບພຣະ ບຣມໄຕຣໂລກນາຄຣາວກ່ອນຈັນໄດ້ຮັບຮຸ້ນແລ້ວ ພຣະເຈົ້າຕີໂລກຣາຊກໍ່ ເສດຊິໄປທຳຕິກກັບທາງສິບສອງປັນນາລື້ ແຕ່ເຂົ້າເມືອງພງໄມ້ໄດ້ກໍ່ເລຍ ຄອຍທັກກັບຄືນ ພອດີໄດ້ຂ່າວທັກພົມສົງພິຂອງພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາຄ ຍກຂຶ້ນໄປທາງເຂາພລິງຄິ່ງເມືອງແພ່ ເຈົ້າພິນດັງນຄຣຍກກອກທັກພອກ ໄປຕັ້ງຮັບ.....”

“ເຈົ້າພິນດັງນຄຣທີ່ວ່າເປັນວິຣບຸຣຸຊຄົນໜຶ່ງຂອງລານນາໄທຍ ໄຮໂໝ” ສຸມາສິຖາມ

“ก็ใช่นะซิ เจ้าหมื่นดงนครยอดขุนศึกที่มีชื่อเสียงที่สุดในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช เรียกว่าขุนศึกคู่ราชบัลลังก์ก็ไม่ผิด แต่ถึงเช่นนั้นก็ยังเคยต้องราชภัยร้ายแรงเหมือนกัน แต่ตอนนี้จะขอเล่าถึงตอนหนึ่งในชีวิตของพระองค์ติโลกราชที่ทำศึกกับพระบรมไตรโลกนาถ”

“ก็ที่นี่ คราวนี้แพ้หรือชนะล่ะ จันทร” สุมาลีรับทรงกายลุกขึ้นนั่งตั้งใจฟัง

“พอพระเจ้าติโลกราชเสด็จยกทัพหลวงมา ทราบว่าเจ้าหมื่นดงนครยกทัพไปรับหน้าศึกก่อนแล้ว พระองค์ก็ยกทัพหลวงหนุนไปช่วยหมื่นดงนคร ทัพของพระบรมไตรโลกนาถก็ล่าถอยไปอีกครึ่งหนึ่ง พระเจ้าติโลกราชก็ยกทัพหลวงติดตามไปถึงเมืองชะเลียง พระยาชะเลียงก็ยอมสวามิภักดิ์แล้วนำทัพพระเจ้าเชียงใหม่ไปตีเมืองสวางคบุรี หรือเมืองบลาบพล.....”

“อันนี้พอจะรู้ละว่าอยู่ที่ไหน” สุดาทำท่าอวดดีนิดหน่อย “แล้วชนะและเข้าเมืองได้หรือเปล่าล่ะ”

“ไม่ได้ ตั้งทัพอยู่สามวันตีเข้าไม่ได้ก็เลยยกกลับเมืองชะเลียงอย่างเดิม แต่ที่นี้จะขอเล่าซ้ำเพราะอีกตำนานหนึ่งบอกว่า พ่อท้าวเชียงรายพระราชบุตรได้รับคำสั่งว่าพระยาชะเลียงมาชวนให้ไปตีเมืองบลาบพล พระราชบุตรก็กราบทูลเป็นทำนองคัดค้านไม่เห็นด้วย อ้างว่าขณะนั้นบรรดาไพร่พลกำลังบอบช้ำเจ็บป่วยมากมายนัก เพราะต้องเดินทางมาไกล ได้พากันนอนคลุมผ้าดาราซาไปทุกตำบลทุกทัพ ขอพักผ่อนให้หายบอบช้ำอิดโรยเสียก่อน.....”

“ที่นี่พระองค์ท่านก็ริ้วละซี ไซ้ไหมละ” สุมาลีถาม

“ก็ไซ้ละซี” จันทรห้าวเราะเหี้ย “พระเจ้าติโลกราชกระเทียบบาท มีสุรสิงหนาทตวาดไปว่า ไ้พวกนี้อ่อนแอนัก ให้ระดมกันเอาไฟลนกันทั่วทุกคน ใครที่มันยังรู้สึกร้อน กระดุกกระดิกตัวได้ก็บังคับให้ไปจงได้อย่าให้เหลือแม้แต่สักคนเดียว”

“อือม เขียมพอไซ้เหมือนกันแอะ” อัปสรว่า “แล้วพระราชบุตรทำตามสั่งรีเปล่า”

“ในตำนานไม่บอกว่าได้ทำตามรับสั่งหรือเปล่า แต่ปรากฏว่าพระราชบุตรก็ได้เร่งรัดจัดพลตามพระราชอาชญาออกไปจนใกล้จะถึงเมืองบลาบพล ก็พบหญิงสองคนลงมาอาบน้ำใกล้ๆ กับกองทัพ.....”

“นั่นแน่ สนุกละซี มีกองทัพแล้วก็มีหญิงสวยเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้เกิดมีพระเอกนางเอกกันละทีนี่” อัปสรห้าวเราะร่วนอย่างนี้สนุกสนาน

“เปล่านี้ ไม่มีพระเอกนางเอกในเรื่องนี้เลย พอจับตัวผู้หญิงสองคนมาได้ ก็นำมาซักถามถึงกำลังคนในเมืองบลางพล ว่ามีสักกี่มากน้อย”

“แล้วเจ้าหล่อนตอบว่าอย่างไร” สุตาชักบ้าง

“โอ้ มีวิธีที่เขาจะบอกความจริง ชาวเมืองบลางพลถึงแม้จะเป็นหญิงก็นับว่าฉลาดพอดู เมื่อถูกถาม ดังนั้น ก็ตอบไปว่า อ้อไพร่พลในเมืองนะมีอยู่เพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น ดูเหมือนไม่ถึงร้อยด้วยซ้ำ”

“แล้วแม่ทัพก็ทรงเชื่อ” สุมาลียิ้มอย่างนี้กลมเพช

“อ้อ ทำไมจะไม่เชื่อล่ะจ๊ะ ก็เห็นเป็นผู้หญิงยิงเรือ นึกว่าไม่มีพิษมีสง แต่ที่ไหนได้.....” จันทรแกลังทำเป็นเล่าซ้ำๆ ทำให้สุตาต้องรีบเตือนให้ต่อเสียเร็วๆ

“เอ้า ดกลง ทีนี้ฝ่ายแม่ทัพนายกองของนครพิงค์ก็เชื่อตามคำบอกเล่าของหญิงสองคนนั้น ยกกองทัพเข้าประชิดเมือง แต่ที่ไหนได้ ชาวเมืองซึ่งตั้งรับคอยที่อยู่แล้วก็ยิงปืนออกมาดังท่าฝน.....”

“อ้อ เข้าใจแล้ว ผู้หญิงสองคนนั้นก็คือแนวที่ห้าที่ทางเมืองบลางพลส่งออกมาหลอกล่อกองทัพนครพิงค์นั่นเอง” สุมาลีหัวเราะซ้ำๆ

“ก็ใช่ะซี” จันทรพยักหน้า “พวกนครพิงค์โดนลูกไม่เสีย

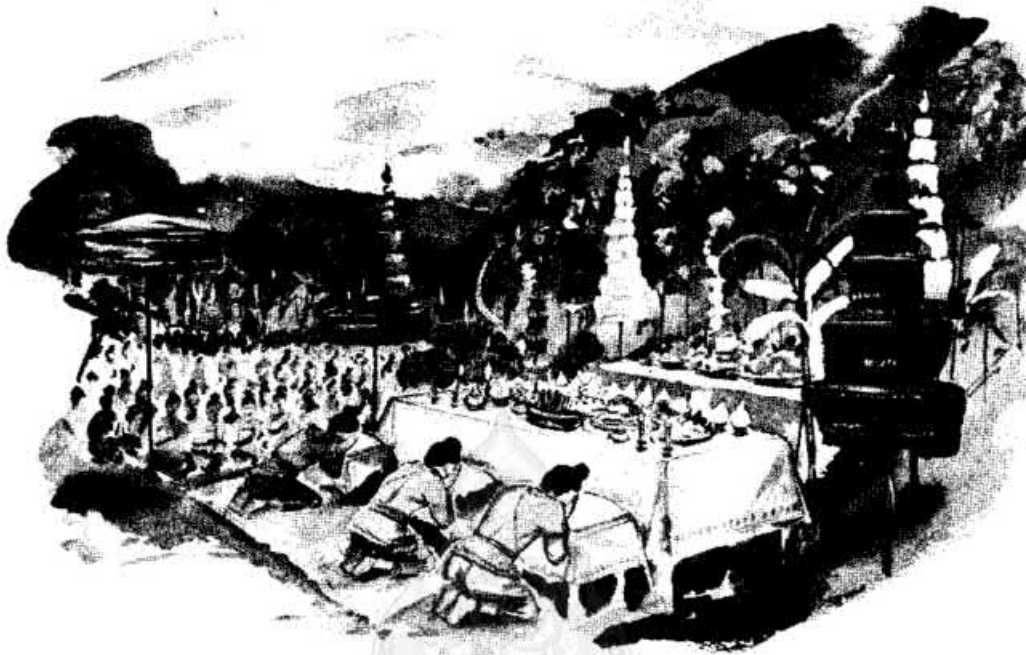
อานไปเลย นี่แสดงถึงการดำเนินงานผิดพลาดของพระเจ้าติโลกราช ซึ่งได้รับผลก็คือความพ่ายแพ้ต้องเลิกทัพกลับคืนนครพิงห์แต่เพลานั้น”

“แล้วเจ้าหมื่นดงนครล่ะ ?” สุธายังติดใจขุนศึกคนสำคัญอยู่อีก

“เจ้าหมื่นดงนคร พระเจ้าติโลกราชโปรดให้อยู่รั้งเมืองชะเลียงโดยมีหมื่นเวียงเป็นผู้ช่วยเหลือ แต่ทว่าทั้งสองเจ้าหมื่นนี้ให้ตั้งกรมกองของตนอยู่ที่เมืองตาก นี่แสดงว่าเดชาบารมีของพระเจ้าติโลกราชแผ่ไกลไปถึงเมืองตากครั้งหนึ่ง เรื่องพระเจ้าเหนือหัวองค์นี้ยังมีอีกมาก ที่เล่าให้ฟังมาแล้วก็มี และที่จะเล่าต่อไปก็ยังอีกมาก ข้อสำคัญเรื่องที่เล่านี้มีจริงเป็นจริง บุคคลจริงๆ สถานที่จริงๆ เพราะฉะนั้นชื่อบ้านด้าบล ตลอดจนชื่ออำเภอจึงมักจะมีความหมายทางประวัติศาสตร์อยู่มาก เพียงแต่พวกเราไม่ค่อยมีเวลาได้สืบถามกันคว้าเท่านั้น..... อย่างเมืองเชียงชื่นในประวัติศาสตร์ตอนแรกเราก็ไม่รู้ว่ายู่ที่ไหนในประเทศไทย พอค้นไปค้นมาจึงได้รู้ว่า ที่แท้ก็อยู่ที่อำเภอลอง จังหวัดแพร่ อย่างนี้เป็นต้น”

พวกเราเห็นจันทร์ชกจะเหน็ดเหนื่อย จึงไม่พยายามซักถามอีกต่อไป

เมงรายสร้างเมือง

ครั้งนั้น พระเจ้าเมงรายครองราชสมบัติในนครกุมภามโดย
สุขสวัสดิภาพ อยู่มาวันหนึ่งได้เสด็จประพาสไปทางทิศเหนือ ถึง
ดินเขาอ้อยช้าง (ดอยสุเทพ) มีหมู่บ้านหนึ่งชื่อบ้านแห่น พระองค์
ได้ทอดพระเนตรเป็นชัยภูมิดีจึงได้ประทับแรมอยู่ ณ ที่นั้นสามคืน
คืนหนึ่งทรงสุบินนิมิตว่ามีบุรุษผู้หนึ่งเข้ามาทูลว่า “มหาราชเจ้า
อันชัยภูมิสถานที่นี่เป็นที่อันประเสริฐ ท้าวพระยาใดได้มาสู่และ
สถิต ณ ที่นี้ ก็จะได้เจริญวัฒนาด้วยยศศักดิ์ทรัพย์ศฤงคารและ
บริวารเป็นยิ่งนัก” ด้วยเหตุนี้พระเจ้าเมงรายจึงทรงพระดำริจะ

สร้างพระนครใหม่ขึ้น ณ ที่นั้น

ครั้นเสด็จต่อไปอีกทางเหนือก็ได้เห็นชาวบ้านนำเอาหน้าง
(ภาษาไทยเหนือโบราณแปลว่าอวน หรือข่าย) มาชิงทางเป็นรั้ว
ล้อมรอบค่ายหลวงที่ประทับ สถานที่นั้นเลยได้ชื่อว่า “บ้านรั้วหน้าง”
สืบมาจนทุกวันนี้ พระเจ้าเมงรายประทับแรมที่นั่นสามราตรี แล้ว
เสด็จต่อไปทางทิศตะวันออกเจียงเหนือประทับแรมอยู่ ณ ตำบล
หนึ่ง มีคนสานเรือมาล้อมค่ายหลวงที่ประทับที่ตำบลนั้นก็มีชื่อ
ว่า “เชียงเรือก” ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จต่อไปอีกถึงในป่าแห่ง
หนึ่ง ได้ตั้งค่ายประทับแรมอยู่ ณ ที่นั่นอีกสามราตรี ในราตรีที่
สามก็ทรงสุบินนิมิตเห็นอิสตรีโฉมงามนางหนึ่ง พระองค์จึงได้
ประทานชื่อที่แห่งนั้นว่าตำบล “เชียงโฉม” ต่อจากนั้นก็เสด็จกลับ
มาเพื่อจะเข้าเวียงกุมกาม แต่มาแวะประทับแรมอีกคืนหนึ่งที่ได้
ต้นลาน สถานที่นั้นก็ได้ชื่อว่าตำบล “เชียงลาน” ครั้นรุ่งเช้าก็
เสด็จกลับเข้ากุมกาม

ประทับอยู่ ณ เวียงกุมกามจนสิ้นฤดูฝน แล้วพระเจ้าเมงราย
ก็เสด็จทรงช้างต้นไปประพาสไล่มฤคยังเชิงดอยสุเทพอีก พอไป
ถึงยังป่าคำป่าเลาแห่งหนึ่ง ได้ทอดพระเนตรเห็นสิ่งอันเป็นอัศจรรย์
นัก กล่าวคือภายนอกอันล้อมรอบป่าคานั้นเป็นทุ่งราบงาม ส่วน
ป่าเลานั้นก็มีวงโอบรอบที่ราบชั้นใน ซึ่งประกอบด้วยหญ้าแพรก
และหญ้าแห้วหมู มีฟาน(แก้ง) เมื่อสองแม่ลูกอยู่ในป่าคที่ล้อมนั้น ครั้ง
เมื่อฟานทั้งสองจะออกไปหากิน ก็พบหมู่นุสนธิ์ไฉ่เนื้อของนายพราน
รุมกันไล่กัด ฟานคู่นั้นก็หนีเข้าไปอยู่ในวงล้อมของป่าคา หมู่นุสนธิ์

ทั้งหลายก็ไม่อาจเข้าไปขบกัดทำร้ายได้ ก็ได้แต่วิ่งไปมาอยู่รอบๆ วงล้อมนั้น ฟานทั้งสองก็เกิดมีใจกล้าหาญออกปะทะกับหมู่สุนัข จนฝูงสุนัขล่าถอยไปสิ้น

พระเจ้าเมงรายทอดพระเนตรชัยภูมิสถานที่นั้นประกอบคำบอกเล่าของเหล่านายพรานก็ตั้งพระทัยว่าจะต้องตั้งพระนคร ณ ที่นั้น จึงมีรับสั่งให้เอาข่ายมากางล้อมปากาเพื่อจับฟานคู่ นั้นไปเลี้ยงไว้ที่ทางเหนือใกล้แม่น้ำหยวก ให้ตั้งค่ายระเียดอ้อมฟานทั้งสองไว้ สถานที่นั้นก็ได้ชื่อว่า “เวียงฟาน” แต่นั้นมา

แล้วพระเจ้าเมงรายก็สั่งให้เกณฑ์พลนิกายไปสร้างพระนครใหม่ เอาที่ล้อมปากาอันเป็นชัยภูมิไว้เป็นกลางใจเมือง เข้าตั้ง ณ ที่ชัยภูมินั้นในวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด (เดือนห้าใต้) ขึ้นแปดค่ำดิถี 8 นาที ดิถี 30 จันทร เสวยฤกษ์ 7 ปุณพสุฤกษ์ในราศีกรกฎ ยามแตรรุ่ง 3 ลูกนาทีเศษ 2 บาท ไว้ลักขณาเมืองในราศีมีนาอาโปธาตุ ยามศักราชขึ้นเถลิงศกเป็นจุลศักราช 654 ปีมะโรงจัตวาศก

พระเจ้าเมงรายเสด็จขึ้นพระราชนิเวศน์มณฑิยรสถานใหม่เป็นฤกษ์ในวันนั้น แล้วให้สร้างบ้านเรือนใหญ่น้อยแวดล้อมอีกเป็นจำนวนมาก เรียกว่าบ้านต่ำบ้านสูงเป็นต้น พระเจ้าเมงรายสถิตอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือที่เวียงเล็กอันเป็นที่ประทับนั้นขนานนามว่า “เวียงเชียงมั่น” แล้วให้แผ้วถางออกไปทางด้านตะวันออกให้ชื่อว่า “เวียงเชียงช้าง” - เพราะทางด้านนั้นมีหนองน้ำใหญ่เรียกว่า “หนองหลวง” เป็นที่อาศัยของสัตว์ต่างๆ เช่น โค กระบือ ได้ลงอาบกินได้โดยสะดวก

ภายหลังจากที่ได้สั่งให้ไพร่พลจัดการแผ้วถางกรุยพื้นที่ขุดคู่อ้อมกำแพง วัดจากศูนย์ใจกลางเมืองออกไปด้านละ 1,000 วา โดยรอบแล้ว พระเจ้าเมงรายก็ทรงรำลึกว่าการสร้างพระนครทั้งนี้เป็นการใหญ่ ควรเราจักเชิญสหายทั้งสอง คือพระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย และพระยาจำเมืองแห่งเมืองพะเยามาปรึกษาหารือให้พร้อมหน้ากัน คิดแล้วก็มิพระราชสาส์นให้พระราชบุรุษเชิญไปยังสหายเจ้าสองนคร

พระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัยและพระยาจำเมือง เจ้าเมืองพะเยาได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้าเมงรายดังนั้น ก็เสด็จมาตามคำเชิญทั้งสองพระองค์ พระเจ้าเมงรายก็จัดการต้อนรับพระสหายทั้งสองอย่างสมพระเกียรติ แล้วแจ้งเหตุที่ตนประสงค์ให้ทราบ คือการวัดอาณาเขตเมืองจากศูนย์กลางออกไปด้านละ 1,000 วา เป็นเมืองกว้าง 2,000 วา และถามว่า “พระสหายจะเห็นเป็นประการใด” พระยาจำเมืองตรัสว่า “ชอบแล้ว” แต่พระร่วงเจ้ากล่าวว่า

“พระสหายเจ้าควรจะรำพึงถึงกาละทั้งสอง คือการสัมปติและกาลวิบัติก่อน ภายหน้าบุคคลผู้มีปัญญาจักดูแคลนว่า บรูว์รำพึงถึงกาลภายหน้าภายหลัง เบื้องว่าถึงวิบัติมีอมิตรข้าศึกมาแวดล้อมข้างเวียง หากคนจะเผ่าเผาไหม้ได้ พอได้เต็มก็จักยกภายหน้าข้าศึกใครตั้งแต่ชัยภูมิไปเพียงด้านละ 500 วา เป็นเมืองกว้าง 1,000 วา ก็พอสมควร เมื่อสืบไปภายหน้าผิววากาลสัมปติบ้านเมืองเจริญมีคนมากขึ้นเมืองก็หากจักกว้างใหญ่ไพศาลไปตามกาลสมัย” แล้วก็ตรัสเสริมต่อไปว่า “สุเทวฤๅษีและสุกทันตฤๅษีได้ยังฉานสมบัติ

และอภิญญาณมีอานุภาพมากนัก เมื่อจัดสร้างเวียงศรีบุญชัยก็ยัง
เอาหอยสังข์มาครอบเอาเป็นประมาณ”

พระเจ้าเมงรายได้ฟังดังนั้นก็ตรัสว่า “ข้าแต่สหายเจ้าทั้งสอง
ผิฉะนั้นเราจะตั้งलगแบ (ด้านยาว) 1,000 วา लगชื้อ (ด้านสะกัด)
400 วาเถิด” พระยาทั้งสามก็มีฉันทจิตและฉันทวาที่ถูกต้องกัน
แล้ว พระเจ้าเมงรายก็เชิญสหายทั้งสองไปสู่ที่ชัยภูมิเพื่อจะตั้ง
ราชมณเฑียร ขณะนั้นมีหนูเผือกตัวใหญ่เท่าคุมเกวียน มีบริวาร
4 ตัวเล่นตามกันออกจากที่ชัยภูมินั้น ไปหนบูรพาก่อนแล้วไปหน
อาคเนย์ไปलगแห่งหนึ่งภายใต้ไม้ผักเรือก (ไม้โคธหรือไทร)
พระยาทั้งสามได้เห็นอัศจรรย์ะนิมิตดังนั้น จึงเอาเครื่องสักการะข้าว
ตอกดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาที่ไม้โคธต้นนั้น แล้วสั่งให้ล้อมรักษา
ไว้ด้วยดี ไม้ นั้นจึงปรากฏเป็นเสือเมือง หรือศรีเมืองมาจนทุกวันนี้

พระยาทั้งสองได้ให้ไพร่พลกวาดแผ้วพื้นที่อันจะสร้างเวียง
ชิงเส้นเชือกระดับดูที่รู้ว่าพื้นปถพีนั้นสูงเบื่องตะวันตกเฉียงไปทาง
ตะวันออก พระร่วงเจ้ากับพระยาจำเมืองจึงกล่าวว่า “เมื่อข้าได้เห็น
ชัยภูมิเมืองนี้ ประกอบด้วยศุภนิมิตมงคลเจ็ดประการ ประการที่
หนึ่งดังได้ยินมามีกวางเผือกสองตัวแม่ลูกมาแต่ป่าใหญ่หนเหนือ
เข้ามาอาศัยอยู่ มีคนเป็นอันมากมายกระทำสักการะบูชา เป็น
ชัยมงคลสถานประการหนึ่ง อนึ่ง มีฟานเผือกสองตัวแม่ลูกเข้ามา
อาศัยชัยภูมิที่นี้ต่อสุฝูงสุนัขทั้งหลายของนายพราน และสุนัขนั้น
พ่ายแพ้ไป เป็นชัยมงคล ประการที่สอง อนึ่ง เราทั้งหลายได้เห็น
มหาเสวตรมุสิกะหนูเผือกตัวใหญ่กับบริวาร 4 ตัว ออกจากชัยภูมิ

นี้นั้น เป็นชัยมงคลที่สี่ อหนึ่ง อยู่ที่นี่เห็นน้ำตกจากเขาอุจจนบรรพต คือยอดดอยสุเทพไหลลงมาเป็นลำน้ำไหลขึ้นไปบนเหนือแล้วเลี้ยวไปบนตะวันออกแล้ววกลงไปทิศใต้ แล้วไปทิศตะวันตกโอบเวียงกุมกามไว้ ลำน้ำนี้เป็นนครคุณเกี่ยวกอดเมืองอันนี้ไว้ นับเป็นชัยมงคลประการที่ห้า อหนึ่ง แม่น้ำที่ไหลแต่ดอยลงมาที่ขุนน้ำ ได้ชื่อว่าแม่ขานไหลไปตะวันออกแล้วไปทิศใต้ คูขนานไปกับแม่น้ำปิง ได้ชื่อว่าแม่โท อหนึ่ง หนองใหญ่มีอยู่บนตะวันออกเฉียงเหนือแห่งชัยภูมิ คือหนองหานดังนี้ ท้าวพระยานานาประเทศจักมาบูชา นับเป็นชัยมงคลประการที่หก อหนึ่ง แม่ระมิงค์อันเป็นแม่น้ำใหญ่ไหลมาแต่มหาสระ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้มาอาบยังดอยสลุ (ดอยหลวง เมืองเชียงดาว เรียกว่าดอยอ่าวสลุหรืออ่างสรง) ไหลมาเป็นขุนน้ำแม่ระมิงค์ผ่านไปตะวันออกเวียง นับเป็นชัยมงคลประการที่เจ็ด รวมเป็นชัยมงคลเจ็ดประการประกอบพร้อมดังนี้”

พระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัยและพระยาเจ้าเมืองเจ้าเมืองพะเยา กล่าวแสดงอันเป็นชัยมงคล 7 ประการดังนี้ พระเจ้าเมงรายมหาราชก็มีน้ำพระทัยชื่นชมยินดีเป็นอย่างนัก ราพึงในพระทัยว่าสหายทั้งสองแห่งภูมิความรู้ลึกยิ่งนักหนา แล้วท้าวเธอจึงนำพระยาเจ้าทั้งสองไปประเวศเสวยดุสสถานที่อันจะขุดเป็นคูนครทั้งสี่ด้าน และที่อันจะก่อการวางป้อมและซุ่มประตู่เวียงทั่วทุกแห่ง แล้วก็พากันมานั่งพักอยู่หนองหานเลี้ยงโภชนาหารกัน ณ ที่นั้น

ครั้นเสร็จแล้วพระยาทั้งสองก็ให้ตั้งบวงสรวงพลีกรรมบูชาเทวดาทั้งหลาย ครั้นได้พิไชยฤกษ์ก็ให้ลงมือขุดคูเวียง และสร้าง

นิเวศน์พร้อมกัน ตั้งพิธีฝังนิมิตหลักเมืองตามประเพณี การสร้าง
พระนครก็สำเร็จในสี่เดือน พระเจ้าเมงรายก็ให้ตั้งกรมหรัสพ
สมโภชฉลองเมืองเชียงใหม่อันสร้างเสร็จนั้นจนครบสามวันสามคืน
แล้วให้เลี้ยงหมู่เสนาพลโยธาที่ทำการก่อสร้างไว้ด้วยมัจฉะมังสาหาร
และสุราบานเป็นการรื่นเริงทั่วหน้า ทั้งได้พระราชทานรางวัลเสร็จ
แล้ว พระยาทั้งสามนครจึงพร้อมกันขนานนามเมืองนี้ว่าเมือง
“นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่”

เลขที่ **ฟรีด้อย่าง**

๔๓๐:๒๓-๒๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายทำธร สติรกุล ผู้พิมพ์และพิมพ์

๒๖ ตุลาคม ๒๕๒๔